

Miha Japelj

**SPOMINI PA
OSTAJAJO**

Miha Japelj

SPOMINI PA OSTAJAJO

Novo mesto

2021

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

929Japelj M.
821.163.6-94

JAPELJ, Miha

Spomini pa ostajajo / Miha Japelj ; [spremna beseda Milček Komelj ;
fotografije osebni arhiv]. - Novo mesto : samozal., 2021

ISBN 978-961-07-0395-2
COBISS.SI-ID 51431683

Vsebina

- 7 Ob knjigi Japljevih spominov
- 13 Prof. dr. Mihael Japelj**
- 15 Namesto uvoda
- 17 Moja življenjska zgodba
- 27 Moja žena Barica
- 33 Globoki, večni in neusahljivi spomini na mojega očeta
- 39 Ob mojem očetu v noči med 20. in 21. januarjem 1980
- 43 Ob šentjanškem kulturnem prazniku – spomini na mojo mamo
- 57 Sestri Marjani ob 80-letnici
- 67 Miha 70 let
- 71 Bratu Boštjanu ob 70-letnici
- 77 Bratu Janezu ob sedemdesetletnici
- 83 Hčerka Špela
- 87 Vnukinja Ana
- 91 Naša Kristina, šestega aprila 2007
- 93 Srečanje vseh Japljev
- 97 Druženja s sorodniki in prijatelji

- 107 Krka, d. d., Novo mesto**
- 107 Trajni spomini na mojo kemijo in Krkine kemike
- 117 Povezanost razvojno-raziskovalnega dela s Krkinimi nagradami
- 123 Kako sem doživljal naše patentnopravne spore
- 127 Moji spomini na magistra Andrijaniča
- 131 Magister Miloš Kovačič
- 135 Službene poti v tujino

147 Univerza, fakultete, akademska pobuda, Rastoča knjiga

- 147 Ob 100. obletnici Univerze v Ljubljani, 100 let univerzitetnega študija kemije
- 151 Fakulteta za organizacijske študije
- 155 Prijetni spomini na Fakulteto za industrijski inženiring
- 157 Univerza v Novem mestu bo lahko pravi temelj našega prihodnjega razvoja
- 161 Akademske večeri postajajo pri DAP pomembna stalnica in tradicija
- 165 Ustanovitev mednarodne podiplomske fakultete za visoke tehnologije, 1998
- 169 Rastoča knjiga se razraščča v lepo slovensko kulturno vrednoto
- 175 Kaj mi pomeni knjiga?

179 Občini Novo mesto in Trebnje

- 179 Nagovor ob občinskem prazniku Mestne občine Novo mesto
- 183 Maša za domovino na Trški gori
- 189 Ob prazniku Občine Trebnje
- 195 Ob občinskem prazniku v Dolenji Nemški vasi 2018

203 Spomini, razmišljanja, anekdote, dogodki

- 203 Spomini na mojega dedka Ivana Šemrla
- 209 Naš slavni skladatelj Marjan Kozina mi je narekoval navodilo za Pips
- 213 Moje izkušnje s politiko
- 219 Ankdote iz mojega služenja vojaškega roka
- 223 Črne točke v Novem mestu; ali bo prišla k nam tudi svetloba?
- 227 Mačehovski odnos vlade in DARS-a do Dolenjske
- 229 Župnijski pastoralni svet
- 231 Neverjetna prodaja in marketing

- 233 Janez je dobil službo v Krki
- 235 Borisu Andrijaniču se je zelo mudilo
- 237 Janez je hotel drugo polovico klobase
- 239 Direktor se je spomnil samo na stročnice
- 241 Živemu človeku se vse zgodi
- 243 Stane Peček: anekdote o Pavlu Japlju

245 Odbor za promocijo kulturne dediščine

- 245 Od ustanovitvene liste cesarice Marije Terezije za novomeško gimnazijo v letu 1746 do Dolenjske akademske iniciative
- 249 Odkritje spominske plošče, ki obeležuje ustanovitev novomeške gimnazije
- 253 Ob 550. obletnici prihoda frančiškanov v Novo mesto jim Novomeščanke in Novomeščani izražamo zahvalo

259 Barica

- 259 Poslovilni govori ob slovesu naše Barice

273 V očeh drugih

- 273 Silvestra Rogelj, Portret tedna, Miha Japelj, Delo, 1986
- 277 Sem za združevanje pametnega s koristnim, Park, 2001
- 283 Milan Markelj, Na poti znanja in ustvarjalnosti, Rast1/1999
- 297 Simona Fajfar, »V Krki smo vedno držali skupaj«, Delo, 5.11. 2019
- 303 Franci Koncilija, Prof. dr. Miha Japelj je Dolenjskemu muzeju podaril dragoceno sliko akad. slikarja Štefana Planinca, spletna stran društva Severin Šali
- 307 Joži Sinur, Pot v paradiž

Ob knjigi Japljevih spominov

Prof. dr. Miha Japelj je kot znanstvenik, kemik, ki je odločilno prispeval k razcvetu novomeške tovarne zdravil Krke, in kot univerzitetni profesor kemije široko znan in visoko cenjen v znanstvenih krogih, zaradi pomena Krke za slovensko gospodarstvo in svoje zavzetosti za Dolenjsko pa tudi mnogo širše med ljudmi na Dolenjskem. Sam sem, kolikor se spominjam, z njim prvič spregovoril med srečanjem na cesti med Filozofsko fakulteto

Akademik prof. dr. Milček Komelej

in Fakulteto za farmacijo, ko je iskal ustrezno umetniško podobo Novega mesta, ki naj bi krasila diplomo Krkinih nagrad, ki jih vodi že petdeset let od vsega začetka. In poslej sem ob vsakem srečanju z njim živo občutil njegovo zanimanje za umetnost, privrženost slovenski samobitnosti ter poudarjeno novomeško pripadnost; prav to pa je izpričeval in še vedno izpričuje tudi z različnimi javnimi nagovori, ki niso povezani le s kemijo, marveč z najširšim pogledom na našo družbo, in izkazuje pravo ljubezen do domovine in ponos na našo državno samostojnost ter novomeško in dolenjsko kulturno izročilo. Predvsem pa iz njih izžareva njegova velika človeška toplina, ki jo nakazuje že njegovo sicer resnobno, a blago obličje.

A zdaj je prišel tudi čas, ko je profesor Japelj vso to svojo dejavnost in ljubezen razgrnil pred nami še v knjigi *Spomini pa ostajajo*. Vendar pred nami ni običajna knjiga spominov, ampak prej zbirka njegovih izpovedi in prikazov, govorov, poročanj in intervjujev z nekaj dodanimi besedili

o njegovih domačih izpod peresa drugih pričevalcev. Iz njih je razvidno njegovo delo v Krki, ki ga je popeljalo po vsem svetu, in občudovanje do njenega iniciatorja magistra Borisa Andrijaniča. Čustveno jedro besedil pa je njegova ljubezen do Novega mesta in domačih ljudi, še posebno ljube mu žene, hčerke in vseh sorodnikov, v kateri sta zajeti očarljiva nežnost in ljubeznivost. Iz glavnine besedil izstopa njegova velika in hvaležna navezanost na starše, pri čemer iz knjige zasije tudi pomembna kulturna vloga, ki so jo nekoč imele učiteljske družine, on sam pa je, zvest temu duhovnemu izročilu, ki ga je zgodaj usmerilo tudi v kulturniško delovanje, med drugim je bil baritonist v pevskem oktetu, ostal vselej najbolj ponosen, da so ga nekdanje imenovali kar šolski Miha. Nič manj pa tudi na to, da je v vseh kriznih situacijah ohranil človeško integriteto in vselej ostal odločen in pokončen mož. Prav zaradi svojega velikega spoštovanja družinske pripadnosti in ljubezni do domačih pa tudi ni imel zadržkov, da bi v knjigi ne objavil tudi vrste priložnostnih prazničnih nagovorov ob jubilejih svojih sorodnikov, sprva namenjenih v lepi tradiciji družinskih praznovanj sicer le ožjemu družabnemu krogu. A so lahko širše zanimivi tudi ti, ker izžarevajo prisrčno Japljevo ljubezen do vseh bližnjih, kakršno pisec žarči tudi v krog svojih prijateljev in sodelavcev, s katerimi ga je v Krki, kot se zaveda, v trden kolektiv združila tudi skupna pripadnost Dolenjski. Iz vseh teh zapisov pa se razločno kaže tudi značilna barva časov, ki je vtisnila pečat tako usodi Japljevih prednikov kot vrstnikov iz njegove gimnazijske generacije.

Tako zasnovana knjiga je dokument o življenju in za marsikoga usodno odločilni kulturno-prosvetni dejavnosti učiteljskih družin v preteklosti, v največkrat težkih časih, obremenjenih z nenehnimi selitvami, o rasti tovarne Krke, njenih uspešno izvojevanih patentnopravnih sporih, in še posebej o Japljevih zaslugah pri spodbujanju mladine k izobraževanju, o šegavosti Dolenjcev, predvsem pa o srčnih vezeh med tako številnimi ljudmi. Posebej pa se v njej kaže tudi Japljev odnos do lepote in življenj-

skih sporočil, ki mu jih prinašajo žlahtne leposlovne knjige in biblijske modrosti. Spričo tega je samo naravno, da se je, četudi kemik, vključil tudi v prizadevanja za povzdig naklonjenega odnosa do knjige kot temelja za našo narodno in kulturno samobitnost, osredotočena v združenju Rastoča knjiga, ki se je porodilo prav v novomeškem okrožju, ter za krepitev zavesti o pomenu domače kulturne dediščine, pri čemer ob vsaki priložnosti poudarja tudi zgodovinski pomen starodavne novomeške frančiškanske gimnazije in njenih znamenitih nekdanjih dijakov.

Vse to dolensko in prav tako ljubo mu belokranjsko izročilo in kulturo je Japelj za vselej vsrkal vase že v mladosti in s svojim odnosom do nje do danes postal kar današnji razpoznavni del njene identitete. To svoje zaupanje v odrešilni pomen kulture in še posebej knjige je morda najjasneje izrazil v govoru na Prešernovi proslavi v kraju svojega otroštva, dolenskem Šentjanžu z besedami: »Le resnična, prava kultura, tista, ki nenehno raste in se razrašča, bo lahko rešila našo ljubo Slovenijo.« Kot veljaven znanstvenik pa si je pri tem posebej prizadeval in si še vedno prizadeva tudi za dvig na takem kulturnem izročilu temelječe novomeške visokošolske dejavnosti, saj je dejavno navzoč tudi pri vseh tovrstnih pobudah. V njem kot pristnem domoljubu ves čas živi zavest, da proti centru naše države vedno veje topel veter iz naših, dolenskih krajev, kot rad navaja z besedami nekdanjega predsednika Slovenske akademije znanosti in umetnosti Franceta Bernika, in z veseljem pritrjuje Pavčkovemu proslavljanju dolenske krajinske lepote, ki nam s svojo živostjo najbolje spregovori sama, »kot pesem, ki se naseli v človeku, ki se udomi v srcu in poje«. Ob tem je več kot razumljivo, da se je ob načrtovanju nove avtomobilske ceste tako goreče zavzemal, da njena prvotno načrtovana trasa ni uničila ravninske pokrajine tik ob Trebnjem; svojo ljubezen do lepote slovenskega jezika pa je najraje izrazil kar z vznesenimi besedami iz Cankarjevega Kurenta, in zato se nekatere citatne misli, ki jih je docela ponotranjil, v knjigi značilno ponavljajo kot poetičen refren.

Miha Japelj se nam iz take knjige razkriva kot v bistvu umetniška narava, kot prisrčna umetniška duša, dojemljiva za milino človečnosti in vsakršno lepoto. Potem ko se je ob nihanju med gledališkim odrom in kemijo odločil za znanost, si je v tej dilemi dopovedal, da je neke vrste umetnost tudi njegova kemija, s katero se je prav tako seznanil v očetovem šolskem »laboratoriju«, in je v vsem svojem življenju do kraja ohranil svojo čustveno naravo, prisrčnost in navdušenje, ki mu ga napaja ljubezen do čudežev sveta in do bližnjih, zato je tudi kot poklicni naravoslovec izrazil humanist in optimistična dobra, izrazito lirična duša. Njegov opis male speče vnukinje Kristine v knjigi ob njeni sliki pa je pravi lirični utrinek. Kot tak se nam pisec predstavlja sicer v fragmentih, ki jih je doslej napisal in jih dopolnil z novimi besedili v izrazito mozaičen prikaz, tudi ta pa ga razkriva v prav taki svetli luči, v kakršni ga novomeški prijatelji in znanci že doslej poznamo, pa četudi nam v svoji anekdotičnosti razkriva marsikaj novega.

Knjiga *Ostajajo pa spomini* postaja z vsem tem pravi poklon domačim in sorodnikom, pretkan s spomini na kulturno življenje posebno v Novem mestu in Trebnjem, kjer je Japelj povsod tudi častni meščan; s svojo toplino in ljubeznijo, ki jo oznanja kot temeljno vrednoto v življenju, pa je zgled ljubečega človeka tudi za vse druge bralce. Vse v njej je napisano stvarno, preprosto, jasno in pregledno, predvsem pa avtentično, nesramežljivo prežeto s čustvi in celo razneženostjo, ki mu jo ob ljubezni do domačih in spominih nanje stopnjuje tudi zavezujoča pripadnost slovenstvu in vedno znova še posebej novomeški kulturi, ki jo tolikokrat poudarja, v enem izmed intervjujev pa celo ugotavlja, da take pripadnosti rodni zemlji kot pri slovenskem človeku v drugih državah ni najti. In četudi zaupa v svojo znanost, se zaveda tudi nerazrešljive skrivnosti Božjega stvarstva, ki je niti kemija ne more pojasniti. Zaveda se, da je življenje največji Božji dar, in njegovih skrivnosti, ki ostajajo za vekomaj skrivnostne – ne glede na vsa znanstvena odkritja, »ki ne bodo nikoli razvozlala, zakaj cvetijo ro-

žice, rasteta trava in trta, žvrgolijo ptički, zakaj in od kod ta veličina človekovega duha«. Skrivnost življenja je zanj skrivnost ljubezni, in ljubezen, ki nikoli ne mine, je zanj edino večna. Knjiga *Spomini pa ostajajo* tako postaja in ostaja predvsem prisrčen dar njegove ljubezni. Z njo je Miha Japelj po vseh življenjskih srečanjih, prizadevanjih in izkušnjah izpolnil odgovorno človekovo nalogo, da nam rezultat svoje delavnosti in sij svoje ljubezni izroči še v spominskem svežnju osrednjih življenjskih opazanj, občutenj in spoznanj.

Milček Komelj

PROF. DR. MIHAEL JAPELJ

Rojen 4. avgusta 1935 v Ljubljani; univ. dipl. ing. kemije (FKKT, UL, 1959), magister kemijske tehnologije (FKKT, UL, 1964), doktor znanosti (FKKT, UL, 1969), docent za organsko kemijsko tehnologijo (UL, 1973), izredni profesor (UL 1979), redni profesor za organsko kemijsko tehnologijo na FKKT (UL, 1984). Je avtor oz. soavtor 86 Krkinih patentov oz. patentnih prijav. Pri dodiplomskem in podiplomskem študiju je predaval organsko kemijsko tehnologijo in izbrana poglavja iz industrijske sinteze učinkovin. Svojim študentom je bil mentor pri 133 diplomah, pri 12 magisterijih

in 7 doktoratih. Od leta 1962 naprej je bil zaposlen zaposlen v Krki kot šef oddelka za kemijo, direktor Sektorja za razvoj bazične proizvodnje, namestnik direktorja Krkinega inštituta, direktor Krkinega inštituta in pomočnik generalnega direktorja za razvoj in področje industrijske lastnine. Je redni član Inženirske akademije Slovenije, častni predsednik Sveta Sklada Krkinih nagrad, častni predsednik društva Dolenjska akademska pobuda (DAP). Bil je tudi predsednik Zbora raziskovalcev pri RSS, podpredsednik Slovenske znanstvene fundacije in član Upravnega odbora Kemijskega inštituta.

Je avtor oz. soavtor 86 Krkinih patentov oz. patentnih prijav. V okviru Krkinih nagrad je organiziral 14 mednarodnih simpozijev. Njegova osebna bibliografija (MIHAEL JAPELJ, 00563, Cobiss) vsebuje 354 bibliografskih enot.

NAGRADE IN PRIZNANJA

Nagrada Borisa Kidriča za vrhunske dosežke (1986) na področju izumov in tehničnih izboljšav s področja farmacevtske industrije, 10 nagrad Sklada Borisa Kidriča za izume in izpopolnitve (v letih 1973, 1976, 1978, 1980, 1983, 1985, 1987, 1999), Nagrada Mestne občine Novo mesto (1976), Plaketa Mestne občine Novo mesto za življenjsko delo na področju R/R (1990), Trdinova nagrada (1995), Priznanje Slovenske znanstvene fundacije (2000), častni član Društva ekonomistov Dolenjske in Bele krajine (2006), častni občan Mestne občine Novo mesto (2007), častni občan Občine Trebnje (2011), Nahtigalovo priznanje za življenjsko delo (2013). Slovenska znanstvena fundacija: Prometj znanosti za odličnost v komuniciranju v letu 2017.

NAMESTO UVODA

Pred časom sem sklenil, da bom svojim številnim sorodnikom, prijateljem, sodelavcem in znancem zbral v knjigo zapise izbranih »utrinkov ugašujočih sanj« s svoje dolge in pestre življenjske poti. A te načrte in želje mi je usodno prekinila izguba ljube žene Barice. 16. decembra 2019 je za vedno odšla od vseh nas k svojemu ljubemu Bogu, 20. decembra pa smo jo v krogu družine, sorodnikov, kolegov in prijateljev pospremili k večnemu počitku na pokopališču v Šmihelu pri Novem mestu. Izguba ljubljene žene je bila zame nekaj težko doumljivega in zelo bolečega, bolečina, ki bo še dolgo trajala ...

Kljub vsemu hudemu pa sem sklenil, da nadaljujem s pisanjem svoje knjige. Veliko dogodkov in stvari, ki sem jih počenjal v življenju, sem si zapisoval in zapise shranjeval. Vsebina vsega zapisanega in delno že tudi objavljenega je dokaj raznovrstna: sega od fotoknjig, namenjenih sorodnikom ob njihovih jubilejnih praznovanjih, nagovorov in govorov ob različnih svečanostih v tovarni Krki, ob Krkinih nagradah, ob občinskih praznikih Novega mesta in Trebnjega do intervjujev in poljudnih člankov v revijah in časopisih.

Pozornim bralcem se opravičujem, ker sem pri besedilih, objavljenih ob svojih slavnostnih govorih v občinah Novo mesto in Trebnje, nekajkrat omenjal ali ponavljal slične dogodke in nekatera zgodovinska dejstva. Svoje posamezne govore torej predstavljam v celoti.

Pri spominih zavzemajo posebno mesto moje razvojno-raziskovalno delo v Krki, pestra pedagoška dejavnost na slovenskih univerzah ter še posebej Krkine nagrade; prav njim sem vedno posvečal posebno ljubezen, skrb, pozornost in celo čustveno navezanost.

V knjigi opisujem svojo mladost, ljubljene starše, Pavleta in Darinko Japelj, slovenska učitelja, ki mi za vedno predstavljata neugasljiv življenjski ideal in globoko ljubezen. Opisujem našo družino, sestro Marjano, ljubljenko vseh Japljev, pokojnega »super brata« inženirja Boštjana in najmlajšega brata Janeza. Izbrana poglavja posvečam spominu na svojo na žalost že pokojno ženo Barbaro, Barico, mojo veliko ljubezen in življenjsko sopotnico. S posebno ljubeznijo in veseljem v srcu pa pišem o najini ljubi hčerki farmacevtki Špeli, njenem možu inženirju Janezu ter najinih oboževanih in ljubljenih vnukinjah Ani in Kristini.

Napisal sem tudi nekaj o »naši in moji Krki«, o Krkinih nagradah in o svojih sodelavkah in sodelavcih. Zapisal sem tudi zanimive življenjske anekdote, spomine, nekatera svoja različna razmišljanja in dogodke. Posamezna poglavja so bolj naključno zbrana in jih lahko prebirate kar po svojem osebnem okusu.

Po uradni upokojitvi v Krki in na Univerzi v Ljubljani sem še naprej sodeloval kot honorarni predavatelj na Univerzi v Mariboru in na fakultetah v Novem mestu. Zadnja leta pa vodim Odbor za promocijo kulturne dediščine Novega mesta. Organizirali smo številna srečanja in posebne akademije, kjer smo predstavili in objavili veliko lepih in zanimivih stvari iz bogate in pestre kulture in zgodovine Novega mesta, pa tudi Dolenjske in Bele krajine, teh daleč najlepših slovenskih pokrajin.

MOJA ŽIVLJENJSKA ZGODBA

Rodil sem se (že davno) v letu 1935 kot drugi otrok številne učiteljske družine. Naši mami, zelo uspešni in znani učiteljici Darinki, in našemu očku, »večnemu« šolskemu upravitelju Pavletu, se (nas) je rodilo skupaj šest otrok: Marjana, Miha, Boštjan, Tomaž, Špelca in Janez. Tomaž, Boštjanov dvojček, je umrl že pri rojstvu, sestrico Špelco, nebeško lepo detece, pa je že po sedmih mesecih otroštva pobrala takrat kruta pljučnica. Moj dragi in čudoviti brat Boštjan, priznani univ. dipl. inž. gozdarstva, navdušen plezalec in hribolazec, je umrl pred petimi leti. Naš očka je umrl star 74 let, mama pa je dočakala 89 let.

Z desne proti levi: Marjana, Miha, Boštjan, Foto Holinsky, 1943

Poroka; Darinka in Pavel Japelj, Vič, 1932

Naša družina se je v vseh svojih letih selila iz enega kraja v druge kraje, iz ene šole v druge; iz enega okolja v povsem druga. Družina Japelj se je

osnovala po poroki naših staršev v Hinjah, v Suhi krajini, leta 1932. Moja starša sta bila zavedna slovenska učitelja. Spoznala in zaljubila sta se med učiteljevanjem v Suhi krajini. Moj očka je bil deseti otrok v družini Franca in Jere Japelj, roj. Sluga. Moj stari »oče« Franc je bil železničar in je s svojo veliko družino prebival v čuvajnici ob progi na Viču. Pokojna mama Darinka je živela v družini Šemrl, kjer je bilo tudi deset otrok. Njen oče, moj pokojni dedek Ivan, je bil v tistih časih priznan in priljubljen šolski upravitelj v Lescah pri Bledu. Rojen je bil v Lomeh pri Črnem Vrhu. Poročen je bil z našo staro mamo Marijo, rojeno Čuk, s Črnega Vrha. Družina Čuk je bila v 19. stoletju visoko cenjena v teh krajih. Moj pokojni praded Jakob Čuk je bil pomemben in uspešen gospodarstvenik in poslovnež na Primorskem. V cerkvi na Črnem Vrhu so naši sorodniki našli zapise o zgodovini družine naše stare mame Marije vse od 1630. leta naprej!

Ko sem brskal po starih dokumentih in papirjih svojih staršev, sem naletel na čudovito pismo očka Pavleta, ki ga je poslal 24. oktobra 1932 staršem moje mame Darinke. V pismu, ki ga prilagam, je z lepo pisavo in z izbranimi besedami prosil starša moje mame (mojega dedka in staro mamo) za roko njune hčerke Darinke (moje mame) in med drugim z izbranimi besedami zapisal, da je njemu in njegovi Darinki »Bog zanetil plamen ljubezni, prave in čiste v srcu«.

Sporočena gospod in gospa Šemrl!

*Če je radostno obnemem
je pisati pismo enake uselino.*

Čudno na svetu je to,
da se najkleta v tem sivnem svetu
dva plavčka, ki jih je usoda zdru-
žila v tesno prezo. Pač pa je žu-
netil plamen ljubezni-ljubezni prave in
jiste v njih srca - ki mora nekak na
dan.

Iza je v ren našo svoj hčerke
Darinka in mojemu pu skupno pu-
str, ono skrito brepenenji po s-
nem drugim, da je naša ljube-
zni polna - veste. Bato stopam
na dan svojo željo in prošnjo
ter Vas prosim, da mi to našo
hčerko odstopite. Mstranti pi ho-

ševa nor dom - kaēva se pdruziti;
šev žūeti skupno žūejuje.

Upam, da ne bodete na-
spravovali pres; dreh ljubēih se
pre. Zagotavljam Vas, da bom sto-
pil vse, da ustvarim vasi kētki in
moji bodēi ženi prijetno žūe-
juje - kolikor in kakor je doloēno
po volji Vsegamogōueya.

Apustite, ker se obraēam
na Vas pisмено - pas paē tega
drugeya ne dopusēa).

Šaplo Vas pozdravujā

Vas

Proletariz

Šūje 24. 7. 32

Naša značilna slovenska učiteljska družina se je vse te čase selila iz enega kraja v drugi kraj, iz ene šole v drugo, iz Suhe krajine in Hinj na Gorenjsko na Smednik in na Primskovo pri Kranju. Ko smo bili na Primskovem, so v Slovenijo prihrumeli Nemci. Začela se je kruta druga svetovna vojna. Našo učiteljsko družino so Nemci hoteli takoj izseliti v Srbijo. Oče in mama sta izkoristila takratni zmedeni čas in skupaj z otroki hitro prebegnila iz t. i. Nemčije v t. i. Italijo. S Primskovega na Vrhniko. Svojo otroško mladost in vojne čase sem tako preživljal na Vrhniki. Tam sem tudi končal osnovno šolo, ki stoji ob Cankarjevem spomeniku. Po vojni smo se vsi spet selili in selili. Z Vrhnike v Ljubljano pa v Stražišče pri Kranju in v šole v Šentjanžu pa v Dobrnič in končno v šolo v Dol. Nemški vasi. V teh časih sem hodil na gimnazijo v Ljubljani, v Stični in nazadnje na »mojo gimnazijo« v Novem mestu. Leta 1954 sem se vpisal na Univerzo v Ljubljani in že leta 1959 postal inženir kemije, v letu 1964 sem, prvi na naši fakulteti, uspešno zagovarjal magisterij in leta 1969 doktorat iz kemijskih znanosti.

Miha v laboratoriju

Leta 1960 sem odslužil zanimiv, po svoje posebej poučen vojaški staž v Kruševcu (Srbija) in Čapljini (BiH). Kot inženir sem služboval v tekstilnih tovarnah v Jaršah in v Majšperku ter se leta 1962 dokončno in za »vedno« zaposlil v »moji« tovarni zdravil Krka v Novem mestu. V tem letu sem se tudi srečno poročil z ljubo ženo Barbaro (Barico), magistro farmacije. Moja žena Barica mi je vedno in vsak dan najinega zakonskega življenja stala ob strani, me bodrila in vztrajala z menoj, da sva skupaj z roko v roki in z veliko medsebojno ljubeznijo prenašala res številne življenjske izkušnje in zdravstvene težave.

Leta 1971 se je rodila najina ljubljena hčerka Špela, ki je tudi magistra farmacije. Leta 2002 se je poročila z inženirjem Janezom Žagarjem. V mladi družini sta se rodili čudoviti deklici Ana in Kristina, najini vnukinji, ki sta mene in mojo pokojno ženo Barico napolnjevali z življenjskim optimizmom in nama vse dni prinašali neskončno veselje in novo tiho, nepopisno lepo srečo.

Zlata poroka; Barica, Miha in pater Marko, Novo mesto, 26. maja 2012

V tovarni Krka sem vse svoje življenjsko in strokovno delo posvetil predvsem kemiji zdravil, številnim tehnologijam v farmacevtski industriji in tudi uporabi modernih analiznih metod in vrhunske raziskovalne opreme, ki smo jo vedno rabili pri stalnem razvoju in raziskavah v Krki. Svoje delo sem povezoval kot univerzitetni učitelj (docent, izredni in redni profesor) na Univerzi v Ljubljani in na drugih slovenskih univerzah. Številnim študentom (več kot 150) sem bil mentor pri njihovih diplomah, magisterijih in doktoratih. Vedno me je privlačevalo tudi znanstveno raziskovalno delo na področjih organske kemijske tehnologije ter organske in farmacevtske kemije. Izbrane raziskovalne in razvojne dosežke sem intenzivno objavljaval v tuji in domači strokovni literaturi in v svojih patentih. Moja osebna bibliografija (MIHAEL JAPELJ, 00563, Cobiss) vsebuje 354 bibliografskih enot.

Veliko srečo sem imel, da sem se zaposlil Krki; v zares ustvarjalnem okolju. Krkaši smo se med seboj vedno izredno spoštovali, skupaj smo znali poprijeti in nesebično sodelovati: kemiki, farmacevti, veterinarji, zdravniki, ekonomisti, pravniki, drugi delavci, skratka prav vsi. Bili smo kot ena velika, dobra in uspešna družina. Vodili sta nas ljubezen do naše tovarne in predanost vsakemu strokovnemu delu. *Vsi smo delali vse in za vse. Naše delo sta prevevali strokovna sinergija in ogromna ustvarjalna energija.*

Z velikim veseljem in osebnim ponosom sem leta 1971 prevzel vodenje KRKINIH NAGRAD, ki se jih podeljuje že 50 let in predstavljajo originalen in svojstven način spodbujanja ustvarjalnosti pri mladih ljudeh. V okviru Krkinih nagrad smo organizirali tudi veliko mednarodnih simpozijev in povabili preko 90 plenarnih predavateljev iz 25 držav Evrope in Amerike. Vabljeni plenarni predavatelji so bili priznani in vrhunski znanstveniki iz številnih naravoslovnih, tehničnih in medicinskih ved, med njimi tudi priznani akademiki in Nobelov nagrajenec Robert Huber.

Nobelovec prof. dr. Robert Huber, prof. dr. Miha Japelj, dr. Aleš Rotar, Krka, Novo mesto, 2002

MOJA ŽENA BARICA

Pri dolgotrajnem pisanju moje življenjske zgodbe se je zgodila, meni in mojim, nikoli razumljena zelo trpka in žalostna usoda. Umrla je moja ljuba žena Barica (Barbara Japelj-Flajnik). Bila je moja ljubljena žena, dolgoletna življenjska sopotnica, tolažnica in svetovalka v težkih trenutkih, moja edina duhovna mentorica, moja včasih povsem upravičeno ostra kritičarka, ampak vedno takšna, da me je s svojo kritiko pozitivno spodbujala in mi dajala nov ponos in pogum. Barica je bila in je moja resnična ljubezen! Večno jo bom imel rad!

Z Barico sva se poznala še iz časov najinega »študentovanja«. Ona tipična, lepa, črnolasa, zapeljiva Belokranjka z vedno nasmejanimi lepimi črnimi očmi, iz Nove Lipe pri Vinici, jaz pa takrat Dolenjec iz Dol. Nemške vasi pri Trebnjem. Študentje iz »naših najlepših krajev« smo imeli takrat študentski dolenski in belokranjski klub in smo večkrat nastopali v Metliki, Črnomlju, Gradcu, Novem mestu in drugje. Moja Barica je bila »glavna« pri folklorni skupini, jaz pa sem kot baritonist prepeval v takratnem oktetu pod Kopačevim vodstvom. Barica je končala univerzitetni študij farmacije na Univerzi v Zagrebu, jaz kemijo na ljubljanski univerzi.

V najinih študijskih letih se nisva veliko videvala. Ko pa sem leta 1962 malo razočaran zapustil delovno mesto inženirja v tekstilni tovarni v Majšperku in prišel v Novo mesto, v »mojo« Krko, sem med prvimi ljudmi srečal Barico, že kar uveljavljeno farmacevtko v novomeški lekarni. Pristrčni pogovori, skupni obiski kina in lepi sprehodi so naju čustveno zelo hitro povezali in končno zvezali. Neko lepo popoldne sva se med sprehodom proti Bršljinu nenadoma in močno stisnila z rokami. Prav v tistem trenutku se je med nama dokončno vnela velika ljubezen.

Barbara Flajnik, magistra farmacije, Zagreb, 21. maj 1960

Že v maju istega leta sva se civilno poročila v Ljubljani in cerkveno pri gospodu Klančarju v kranjskogorski cerkvi. Posebej globok in lep spomin bom za vedno ohranil na svoj preprost in nadvse prisrčen sprejem pri ženinah starših in pri njenih zelo številnih sorodnikih v Beli krajini v Novi Lipi, na »Šimunovi« kmetiji, ki je v meni simbolizirala prvinsko lepoto Bele krajine in vseh Belokranjcev, zelo poštenih in vernih ljudi, ki so sploh zame nekaj posebnega. Čudoviti, enkratni in nepozabni!

Po poroki sva z Barico živela po različnih sobah in stanovanjih po Novem mestu. Napela sva vse sile in moči, da sva zgradila hišo na Trdinovi ulici in se vselila v najin novi dom v letu 1969. V tem letu sem uspel dokončati dvojce: najino hišo in ob rednem delu v Krki doktorat znanosti. Takrat sem po končani službi vse popoldneve fizično garal ob gradnji nove hiše, nato pa zelo pozno, celo do zgodnjih jutranjih ur, študiral in pisal kemijo sintez in transformacij azaheterociklov. Doktorat, ki sem ga uspešno zagovarjal 28. novembra 1969, sem posvetil svoji ženi Barbari in svojim staršem. Takrat sem bil v Krki prvi doktor znanosti.

Kmalu po najini poroki pa so mojo ljubo ženo Barico že začele pestiti številne bolezni. Izredno potrpežljivo in vztrajno je prestajala tudi hude operativne posege. Vse težave je junaško prenašala z neverjetno pozitivno energijo in globoko vero. Njenih zdravstvenih težav ne bom opisoval, vem pa samo to, da sem ji vedno in v vsakem trenutku tesno stal ob strani, z njo trpel in se z njo veselil po uspešnih operacijah. Ko nama je ljubi Bog v letu 1971 poklonil najino zlato hčerko Špelo, se je Barica bistveno spremenila. Iz slabotne, žalostne Barice je vsak dan in vsak trenutek postajala vse bolj samozavestna, vidno ponosna in neskončno ljubeča mamica. Barica je bila tudi zelo priljubljena med svojimi vsemi res številnimi sorodniki. Vsem mladim je bila ljubljena teta in res mnogim krstna botrica.

Poroka Barice in Mihe, Ljubljana, Kranjska Gora, 26. maja 1962

Srečna Barica med svojima vnukinjama Ano in Kristino in nečakinjami iz Medžugorja

Bila je tudi zelo uspešna, znana in vidno uveljavljena novomeška farmacevtka. Najina Špela nama je vedno prinašala veliko srečo, ki je postajala z leti vse svetlejša, še posebej, ko se je poročila s svojim Janezom in ko sta se rodili najini prečudoviti vnukinji Ana in Kristina, v kateri sva (bila) oba vedno kar zaljubljena!

GLOBOKI, VEČNI IN NEUSAHLJIVI SPOMINI NA MOJEGA OČETA

Moj pokojni oče Pavel (Pavle) Japelj (1906–1980) mi je bil vedno velik vzornik. Bil je človek širokega duha, razgledan in razumen, pravi slovenski intelektualec. Rad je imel preproste slovenske ljudi in vse ljudi, ki v srcu dobro mislijo – tako mi je vedno govoril.

Bil je ljudski učitelj, šolski upravitelj, pedagog, pripovedovalec, ljubiteljski igralec in režiser, predavatelj, znan in cenjen govornik, vnet gasilec (pred drugo svetovno vojno je bil med drugim leta 1939 predsednik Kongresnega odbora II. Jugoslovanskega kongresa v Ljubljani, po vojni pa predsednik okrajnih in krajevnih gasilskih društev Dolenjske) in zavzet čebelar (predvojni predsednik Čebelarske zveze Slovenije).

Odlikoval ga je neuničljiv in oster spomin. Še kako dobro je znal svoje učence naučiti matematiko, slovenščino, častitljivo zgodovino in slovensko kulturo. Njegovi učenci in vsi štirje njegovi danes še živeči otroci smo ga vedno visoko spoštovali in cenili, čeprav smo se ga zaradi njegove pokončne in dostojanstvene drže morda včasih celo malo bali.

LJUBITELJSKI GLEDALIŠČNIK

Pavel Japelj je bil predvsem izrazita umetniška, igralska in ustvarjalna duša. Rodil se je kot deseti otrok v številni družini staršev Franca in Jere Japelj. Njegov oče Franc je bil železničarski delavec in vrsto let čuvaj v železničarski čuvajnici na Viču, ob progi, ki pelje iz Ljubljane proti Vrhniki in Trstu. V tej hišici oziroma čuvajnici ob progi, ob kateri so vsakodnevno, dan in noč, drveli, ropotali ter rohneli vlaki, je družina živela sila skromno in ob pogosti lakoti.

Mladi Pavle je obiskoval osnovno šolo na Viču skupaj s svojimi sedmimi brati in dvema sestrama. Trije njegovi starejši bratje so padli med prvo svetovno vojno v daljni Galiciji. Ko je njegov oče v dolgih letih končno »prišparal« nekaj denarja, je družina kupila skromno hišo in se preselila v Kurjo vas nad Vrhniko. Od tam se je moj oče vsakodnevno vozil z vlakom na učiteljske v Ljubljano.

Mojega očeta je že v osnovni šoli zasvojila kultura, predvsem književnost, drame, igre in igrilstvo. Že kot mlad fant je v osnovni šoli in kasneje na učiteljsku rad recitiral in deklamiral. Najprej je nastopal na viški osnovni šoli, kasneje, na učiteljsku, pa v okviru igralskega društva na Vrhniki. Pri vsaki ljudski igri, pri vsaki drami je hotel biti zraven, četudi to sploh ni bilo potrebno. Na primer, redno in vsak večer je hodil na vaje za igro (verjetno Pri belem konjičku, kjer je nastopal v vlogi hlapca, ki je moral samo enkrat, takrat ko je lahko stopil na oder, zaklicati: »Konj prihaja!«).

Z očetom v Smedniku, 1938

Igralstvo, nove in vedno zahtevnejše vloge (Divji lovec, Herman Celjski), recitacije Prešerna (Uvod h Krstu pri Savici, Neiztrohnjeno srce), Gregorčiča (Hajdukova oporoka) in Cankarjevih črtic (Skodelica kave ter Gospod stotnik) in druge vloge ter recitacije so mu prišle (in vsem nam!) v meso in kri.

Spominjam se, kako nam je, otrokom in naši materi, ob zimskih večerih vse to z globokim igralskim zanosom in občutno patetiko večkrat recital. V vseh je vzbujal tih in pritajen strah – v naši kuhinji je ob tem vladala popolna tišina. Vsi smo poslušali in vsrkavali njegov igralski nastop ter melodijo njegovega lepega, basovsko globokega glasu, pravilno in lepo izgovorjene besede, stavke in misli.

Naš očka je bil sicer izvrsten učitelj, vendar po srcu in v vsem svojem mišljenju še večji igralec, režiser in sploh kulturni zanesenjak in ustvarjalec. Vse svoje izkušnje z učiteljišča in iz igralstva na Vrhniki je s pridom uvajal v vseh krajih, kjer je služboval najprej kot učitelj in zatem kot šolski upravitelj. Po končanem učiteljišču je služboval na Golem, potem v Tomišlju, na Vrhniki, v Starem trgu, Hinjah, na Smledniku, Primskovem pri Kranju, med drugo svetovno vojno na Vrhniki pa potem v Šentjanžu, Dobrniču, Dolenji Nemški vasi in Trebnjem. Prav povsod in prav v vsakem kraju je znal in zmogel prepričati svoje šolarje, njihove starše in vse krajane, da so z drugimi očmi gledali na kulturne dogodke, ljudske igre, svoje igralce, na nove igre ter uprizoritve, ki so jih trumoma in po večkrat obiskali. Vsi ti kraji, z izjemo Vrhnike in Trebnjega, so bili (in so še) izrazito kmečka okolja s preprostimi, vendar iskrenimi in domoljubnimi ljudmi.

Naš očka je imel posebno srečo, da je že v Starem trgu in Hinjah spoznal svojo sopotnico ter učiteljico, našo mamo Darinko, ki mu je vedno in povsod stala ob strani, ga spodbujala, včasih celo ostro kritizirala in karala, največkrat pa pomirjala. Oba starša sta bila neuničljiv tandem z neprecenljivo in neuničljivo sinergijo medsebojnega sodelovanja ter ljubezni. Njuni otroci, Marjana, Boštjan, Janez in jaz, pa smo našemu očku še dodatno krepili ustvarjalnost, ponos, pogum in samozavest.

Na dvorišču Osnovne šole Dolenja Nemška vas leta 1952; šolski upravitelj in učitelj Pavel Japelj s svojimi učenkami in učenci od 5. do 8. razreda (Družinski arhiv M. Japlja)

Moji spomini na njegove režiserske in igralske dosežke segajo daleč nazaj. Ko je bila naša družina še na Primskovem pri Kranju (štel sem pet let), je bil naš oče režiser in glavni igralec igre Kranjskega gledališča *Divji lovec*. S sestrico Marjano, družinsko ljubljenko, sva takrat sedela na balkonu. Ko so orožniki na odru ujeli, zvezali in s puško strašili našega glavnega igralca in divjega lovca, je od igre prevzeta Marjanca na ves glas zaklicala: »Ne mojega očkata!«

Še otroka sva tudi midva večkrat postala igralca, denimo pri Jagi babi, Janku in Metki, Vdovi Rošlinki, ob sv. Miklavžu pa sva ob očku nastopila v vlogah angelčka in parkeljčka. Tudi na Vrhniki je naš oče režiral veliko dram, iger in predstav. Ne spomnim se vseh, vem pa, da je sestra Marjana že takrat postajala dobra igralka in je svoje veščine večkrat potrdila na odrih v Trebnjem in Novem mestu. Ko sva z Marjano hodila na gimnazijo, pa sva skupaj igrala v Molièrovi komediji *Namišljeni bolnik*.

Režiserska in igralska dejavnost našega očeta je vrhunec dosegla prav v Trebnjem. Tam je režiral mladinske igre, Goljevo Sneguljčico, Kreftove Celjske grofe, Župančičevo Veroniko Deseniško, Finžgarjeve Strice, Sketovo dramatisirano povest Miklova Zala in še in še. V njegovih časih so bili ljudje, zlasti pa podeželani, lačni kulturnih vrednot, zlasti značilno slovenskih in rodoljubnih. Oče je znal okrog sebe zbrati imenitne Trebanjce, ki so ali igrali ali pa spodbujali igralske stvaritve: Janeza Gartnarja, Mimi Poljanšek, Tončko Černe (igrala je Sneguljčico in Veroniko), mojo sestro Marjano, Naceta in Janeza Bukovca, Karla Slaka, Maro Strajnar, Vido Dereani, Boža Kovača, Jožico Miklič, Toneta in Tončko Fajdiga (Grandovec), Marijo in Ladko Tomc, Franca Mikca, Cvetko Bončina, Ivana in Cveto Mrazek, Nika Galeša, moja brata Boštjana in Janeza ter številne statiste, okoliške kmečke fante in dekleta.

Gledalci so se drenjali na več kot dvajsetkrat ponovljenih predstavah resnično ljudske igre Miklove Zale pa Veronike Deseniške in drugih iger.

Te kulturne dogodke so nenehno spremljali, spodbujali in dopolnjevali nepozabni zdravnik dr. Pavlin in veterinar dr. Zupančič, šolski upravitelj Grum, zobozdravnik dr. Ravnihar, vidni kulturnik Videčnik iz Mokronoga, profesor, pesnik in pisatelj Režun, priznani pravnik in sodnik Stane Prijatelj, široko znani dolenjski gospodarstvenik Bulc z Mirne, gostilničarji Špringerjeva, Pavlin in oba Grmovška iz Trebnjega ter Ponikev.

Takrat so bili za Trebanjce in morda tudi za druge Dolenjce imenitni časi, časi kulture, ljudskih iger in zborovskega petja, zanosnih deklamacij ter recitacij, časi gasilcev, sv. Miklavža in njegovih novih dvojnikov, Božička ter dedka Mraza, časi šaha, prave duhovne lepote in veselja. Našega očeta je tedanji slovenski gledališki prvak Stane Sever – z njim je kot z rojakom z Viča prijateljeval – vabil tudi v SNG Drama Ljubljana. Na povabilo svojih prijateljev, režiserjev iz Novega mesta Zamljena in Ciglerja, pa je Hermana Celjskega igral tudi na novomeškem odru.

Spominjam se tudi, kako je vsa naša družina občudovala Hamleta na novomeškem gradu Grm, ki ga je v pravem grajskem okolju v poznih večernih urah izvrstno in nepozabno odigral takratni prvak SNG Drama Ljubljana Stane Starešinič (nekoč mi je na vlaku več kot dve uri razlagal o svojih igralskih dogodivščinah in me prepričeval, naj se odpovem svojim igralskim ambicijam in naj raje mislim na kemijo).

Ta star in nostalgичno lep, sanjav ter romantičen čas se od mene odmika iz dneva v dan, najlepši spomini bledijo in se na mojo žalost večkrat prepletajo tudi z drugačnimi dogodki, ki pa za mojega očeta niso bili vselej tako veličastni in lepi. Večkrat je doživljal tudi trpke trenutke osebnega razočaranja in spoznanj o »novih« človeških vrednotah, ki so že tedaj neslišno, vendar neusmiljeno vstopale v našo zavest in pričele kvariti ter poniževati naše najlepše temeljne človeške vrednote. Tiste in takšne, ki nikdar ne smejo minevati in morajo vedno stati in obstati pri vseh ljudeh, ki v srcu dobro mislijo in ki so predani slovenski samobitnosti.

Miklova Zala, gledališki oder v Kulturnem domu Trebnje leta 1951 (Družinski arhiv M. Japlja)

OB MOJEM OČETU V NOČI MED 20. IN 21. JANUARJEM 1980

Moj ljubi očka je umrl ob mojem bratu Janezu v Trebnjem, v nedeljo, 20. februarja 1980. V našem domu sem ob njegovi smrtni postelji, sam ob njem, zapisal:

»Zaspal si, moj očka, za vedno globoko zaspal ... Zaspal si, a še vedno se Ti vidi Tvoj trpki pa tudi iskrivo veseli, šegavi, a vselej ponosni nasmeh!

Vse svoje življenje si se nam vsem razdajal ... Svoje srce, pamet, svoja čustva, svoje misli. Vtiskal si v nas svoje poglede na ta naš svet (v katerem tako nemo in nesmotrno, iz dneva v dan živimo), vsajal si nam svoj samosvoj in globoko umetniški odnos do življenja. Z vsem svojim bistvom si si prizadeval, da nas, svoje otroke, vzgojiš v iskrene, poštene ljudi. Znova in znova si nam dokazoval, da pravzaprav največ na svetu veljajo le globoka vera, zaupanje v dobre ljudi in zaupanje v pristne in iskrene človeške odnose. Učil si nas in tudi naučil veliko. Spodbujal si nas, da smo postali samozavestni in zavzeti za kakršno koli delo, predvsem pa za študij, pa tudi za lepo pesem in petje, za lepe recitacije, za lepe pesmi ...

Bil si nam učitelj in vzgojitelj. Naučil si me veliko lepih pesmi, Prešerna, Gregorčiča, Ketteja ... Ob tebi in tvojih recitacijah sem zaslutil veličino Cankarja, Ti si me naučil deklamirati našega prečudovitega Župančiča. Samo na Tebe sem mislil takrat, ko sem samemu Župančiču deklamiral tisto o brezi in hrastu ...

Učil si me pesmi, petja, igranja. Hotel si, da bi tudi jaz dosegal Tvoje uspehe, da bi doumel in vsrkal Tvoje talente in Tvoje znanje. Prizadeval sem si z vsem srcem in z vso svojo silo, da bi tudi sam dosegel vsaj delček Tvojih igralskih in recitatorskih stvaritev ...

Pavle Japelj je obiskal našo Barico pri lekarni

V tej tihi, temni noči z 20. na 21. januar 1980, ko sem nekaj časa povsem sam sedel pri Tebi, sem Te imel tako neskončno rad ... In nič, prav nič me ni bilo takrat kaj strah ali da se bi česa bal ... Imel sem občutek, da si še pri meni, pri vseh nas, kot da le počasi, toda ponosno odhajaš. Tvoj blagi nasmeh je s Teboj počasi odhajal, vendar le na Tvojem obrazu, ki se je iz ure v uro spreminjal. Odhajal si nam takrat, daleč, zelo daleč, moje misli so bile trpke pa tudi po svoje lepe in globoke. Tako daleč si nam odšel, ni Te več, pa vendar si nam vedno tako zelo, zelo blizu, še vedno nam daješ pogum in veselje do življenja in uspehov ...

Očka, rad te imam! Miha.

P. S.: Ravno tisti dan, ko si od nas tako odhajal, je zmagal Bojan Križaj prvič v svojem življenju. Kako si zanj navijal ... Pa tega lepega slovenskega trenutka nisi doživel ... «

Pavle Japelj, Priznanje, Rastoča knjiga, Trebnje, 13. aprila 2012

OB ŠENTJANŠKEM KULTURNEM PRAZNIKU – SPOMINI NA MOJO MAMO

Petega februarja leta 2016 me je gospa Marija Brce, ravnateljica osnovne šole v Šentjanžu, povabila kot govornika na Prešernovo proslavo v Šentjanžu, v kraj mojega otroštva. V časopisu Šentjanški glas so objavili ta moj prispevek.

Spoštovani vsi! Dovolite mi, da se najprej zahvalim spoštovani gospe profesorici Mariji Brce, ravnateljici OŠ Milana Majcna Šentjanž, ki mi je izkazala posebno čast in me povabila v Vaš in tudi malo moj Šentjanž ob slovenskem kulturnem prazniku in spominu na našega največjega pesnika Franceta Prešerna. Ker boste v Šentjanžu svoj kulturni praznik obogatili še z novim listom v Rastoči knjigi, sem povabilo sprejel še z večjim osebnim veseljem, saj že skoraj petnajst let sodelujem in »navijam« za plemeniti, vseslovenski in mednarodni projekt Rastoča knjiga. Danes bi Vam rad opisal nekaj svojih doživetij v prvih dveh letih po drugi svetovni vojni, ki jih je v Šentjanžu preživela in doživela naša takrat petčlanska učiteljska družina. Rad bi Vam tudi po svoje predstavil širši pomen Rastoče knjige za našo, slovensko kulturo. Ob koncu pa bi se spomnil na našega velikega pesnika Franceta Prešerna.

SLOVENSKA UČITELJA PAVEL IN DARINKA JAPELJ

Moja pokojna starša sta bila prava in značilna slovenska učitelja. V tistih že kar davnih časih so imeli naši učitelji poseben pomen in velik ugled pri prvinskem in osnovnem izobraževanju slovenskih, takrat še pretežno kmečkih ljudi. Takrat je bil v vsaki slovenski vasi prav poseben pojem njihov župnik in seveda njihov šolski upravitelj. Moj očka Pavel in mama

Darinka sta se poročila v letu 1932. Takrat sta službovala v Hinjah v Suhi krajini. Tam sva se rodila moja starejša sestra Marjana in nato še Mihec (jaz). Še pred drugo svetovno vojno smo odšli v šolo v Smedniku, kjer se je rodil moj dragi, danes že pokojni brat Boštjan.

Mama in očka z Mihcem in Boštjančkom, Ljubljana 1939

Iz Smlednika smo odšli na Primskovo pri Kranju. Tam se je rodila in kmalu tudi umrla moja čudovita sestra Špelca. Naša družina je zbežala pred vojno vihro in pred Nemci na Vrhniko. Tam smo doživeli in preživeli kruto drugo svetovno vojno. Od tam pa smo se selili še naprej proti nam najlepši Dolenjski, in sicer od Šentjanža preko Dobrnica do Dolenje Nemške vasi in v Trebnje.

Spomini na mojo mamo Darinko in njeno družino

V Šentjanž, v ta »pušel'c Slovenije« (po J. E. Kreku), smo se selili novembra leta 1945. Na star »predpotopni kamion« smo naložili naše »modroce«, knjige, nekaj omaric in drugo imetje ter se odpeljali z Vrhnike, preko Stražišča pri Kranju (tam smo tudi zasilno stanovali pri našem stricu Janku) v Šentjanž.

Našega potovanja v razpadajočem kamionu se še danes živo spominjam. Ko smo rinili z največjim možnim »gasom« in v prvi »brzini« po dolgem in strmem klancu v Gabrijelah, je v kamionu nekaj počilo in kamion je v strmem klancu obstal. Moja mama, ki je bila vedno zelo iznajdljiva, je takoj našla prijaznega kmeta, ki nas je s svojim konjem na kmečkem vozu »pricijazil« v Šentjanž. Tam so naši družini za stanovanje dodelili razpadajočo leseno barako, ki je stala tik ob Štirnovi hiši in pred Majcnovo hišo. Moja mama in tudi vsi mi smo najprej pričeli čistiti prostor v tej razpadajoči in smrdljivi baraki, ki je bila postavljena tik ob hlevskem gnojišču. Naš očka je od nekod privlekel star velik lonec in nekaj starih desk. Ker je bil tudi spreten mizar, nam je iz »teh in drugih rekvizitov« sestavil »udobno stranišče« in popravil druge stvari. Moja mama se je vse svoje življenje spominjala, kako ji je bilo takrat v srcu in duši težko, ko je ribala v baraki tla, prepojena s krvjo pred kratkim pomorjenih nesrečnih ljudi.

Moj pokojni očka je, takoj ko smo se nastanili, pričel pripravljati v Šentjanžu osnovne pogoje za zasilno delovanje šole. Priznati moram, da je bil silno iznajdljiv, tako kot moja mama. Skupaj z mizarjem gospodom Kosom sta le »spravila vkup« v posvetnem domu nekaj šolskih klopi, mizo in šolsko tablo, ki je ponosno stala na razpadajočem »igralskem odru«. Prav tam, na »vzvišenem mestu«, smo morali vsi učenci takratnega četrtega razreda odgovarjati na vsa težka vprašanja našega strogega učitelja Pavla. Med temi učenci sem imel vsa ta dolga leta tesne vezi s svojim stalnim in dolgoletnim sošolcem, že pokojnim Francijem Štirnom, z najuglednejšim veterinarjem v vseh teh krajih. Vso njegovo družino še danes posebej spoštujem. Rad se spominjam tudi Jožeta Kosa pa Gajskega Tončka in Ivana Goleta.

V Repovževi gostilni pa sta moj oče in gospod Kos pripravila šolsko tablo kar na vratih same gostilne. Tam sta tudi postavila nekaj šolskih klopi. V gostilni je poučevala prvi razred malih osnovnošolčkov moja mama Darinka. Svoje prvo šolanje sta takrat pričlenjala med drugimi tudi Repovžev Janez in moj brat Boštjan.

Šolski pouk se je v Šentjanžu uradno pričel 11. januarja 1946 in je trajal do 5. julija. Že v naslednjem letu je tam na svet privekal, ko smo bili že v zidani hiši, moj brat Janez. Takrat, v tistih krutih časih, seveda ni bilo zvezkov, knjig, svinčnikov in prav nikakršnih barvic. Pa sta se moja starša kljub vsemu pomanjkanju le znašla in skupaj s svojimi šolarji ustvarjalno razvijala »provizorične pedagoške in vizualne metode« za uspešno učenje.

Moj očka Pavel se je takrat v prelepi Šentjanž kar zaljubil in je v šentjanško šolsko kroniko zapisal:

»Šentjanž, biser Dolenjske, je lep kraj, obdan z nizkimi dolenskimi griči, posajenimi z vinsko trto. Ime gorica predstavlja za Dolenjca njegovo največje trpljenje in njegovo največje veselje. Vse svoje moči izrabi v vinogradu, ko koplje trdo zemljo in jo gnoji s svojim znojem, ko reže, jo škropi in nese težke brente v zidanico pod prešo. Njegova najljubša pot je v zidanico, saj ob polni pisani majolki pozabi na vse trpljenje, ki ga je moral prestati za rujno kapljico.«

Naša starša sta prišla s svojimi tremi otroki v Šentjanž v razdejano in opustošeno vas, med preplašene, »izmozgane« in utrujene ljudi, ki so se vračali v svoje razrušene in opustošene domove iz daljne Nemčije, kamor so jih Nemci prisilno izgnali. Ko so se spet vrnili domov, na svojo zemljo, so se jim oči zasvetile v nekakšnem svetem sijaju, polnem novih pričakovanj in življenjskih izzivov. Tem ubogim ljudem in predvsem njihovim nebogljenim otrokom (kar 256 učenkam in učencem) sta Pavel in Darinka Japelj (moja starša) že v začetku leta 1946 omogočila za tiste čase dostojen šolski pouk.

Za vedno pa se mi je vtisnila v globok spomin uprizoritev nasilnega izseljevanja naših »Šentjancev« in Šentjanžank s strani grobih nemških okupatorjev. Enkrat, morda v velikonočnem času leta 1946, so v Šentjanžu

domačini priredili takšno predstavo na prostem, kjer so uprizorili dogodke, ki so se resnično zgodili takoj po začetku druge svetovne vojne. Takrat so Nemci vdrl v Šentjanž in okolico ter na hitro in nasilno, s puškami in bajoneti, natovarjali ljudi na tovornjake in jih z odprtimi tovornjaki in naprej z vlaki vozili v neznano, v tujino, daleč proč od njihovega Šentjanža.

Darinka in Pavel Japelj na morju

Na prireditvi oziroma predstavi so domačini ponovno »simulirali« tiste dogodke; v vseh ljudeh so bili groza, obup, duševna stiska in domotožje še tako globoko zakoreninjeno, da so ob simulaciji dogodkov, ko so jih »našempljeni« Nemci s puškami in bajoneti spet vlekli iz domov in natovarjali na vozila, resnično jokali, vpili in tulili, tako kot takrat, ko je bilo vse to res. Tudi nas so hoteli Nemci odpeljati, ko smo bili še na Primskovem, vendar smo jim srečno ušli na Vrhniko. Takratni dogodki in tista vojna so se nam vsem še kako globoko vtisnili v spomin. Zato smo Japljevi zlahka in v popolnosti doumeli in razumeli to predstavo, katere takratna pristnost in originalnost ne bosta nikoli ponovljeni.

NOVI ŠENTJANŠKI LIST V RASTOČI KNJIGI

Zagnani šentjanški člani in podporniki Društva Rastoča knjiga to leto obračajo že drugi list svoje Rastoče knjige. Za to Vam iskreno čestitam!

Že kar petnajst let z velikim zanimanjem in upanjem spremljam pestre in ustvarjalne akcije ter programe, ki jih snuje in uresničuje v številnih krajih Slovenije Društvo Rastoča knjiga, ob veliki pomoči in podpori slovenskih znanstvenih, kulturnih, gospodarskih in družbenopolitičnih institucij, kot sta SAZU in Državni svet RS, in ob zavzeti moralni podpori priznanih in spoštovanih slovenskih ustvarjalnih ljudi s področja znanosti in kulture. Društvo na svojstven način spodbuja kulturno rast v posameznih krajih; pri naših ljudeh spodbuja in neguje ljubezen do lepih domačih in tujih knjig, do spoštovanja našega čudovitega slovenskega jezika (»slovenska beseda je beseda praznika, petja in vriskanja ... « – I. Cankar, Kurent), do resnične etike in kulture. Vsi Slovenci smo lahko ponosni na našo pestro in imenitno kulturno preteklost, na naše slavne pesnike, pisatelje in vse imenitne žene in moške iz naše preteklosti in sedanje ustvarjalne široke kulturne dejavnosti. Le resnična, prava kultura, tista, ki nenehno raste in se razrašča, bo lahko rešila našo ljubo Slovenijo.

V več kot 30 krajih Slovenije je društvo organiziralo že kar veliko število različnih kulturnih prireditev, na katerih so predstavljali pomembne knjižne stvaritve ustvarjalnih krajanek in krajanov. Bile so povsod na Slovenskem: v Ljubljani, Mariboru, Novem mestu, Trebnjem, Stični, Šentrupertu, Šentjanžu, Brusnicah in še marsikje. Mene pa posebej veseli, da jih je bilo največ prav pri nas, na Dolenjskem. Dolenjska in belokranjska dežela imata častitljivo preteklost, ki nam je dala slavne ljudi, ki so se šolali na novomeški gimnaziji (prva v Sloveniji, ustanovljena 8. avgusta 1746 z odlokom cesarice Marije Terezije), menda kar cvet slovenske inteligence, kulture, razumništva in ustvarjalnosti. Kdo ne pozna našega Plemlja, Župančiča, Ketteja, Lamuta, Jakca, Kozine, Barage, Glavarja, Tomca, Štuklja, Mlakarja, Klemenčiča, Golie, Bukovčeve, Andrijaniča? Vsi naši slavni »Dolenjci« so vtisnili globok in neizbrisen pečat v slovensko kulturo, znanost, zgodovino in gospodarstvo. Rad se spominjam odmevnega govora našega dragega akademika prof. dr. Franceta Bernika v devetdesetih letih prejšnjega stoletja ob prvi Prešernovi proslavi v novi samostojni Sloveniji v Novem mestu. Ko je govoril o naši pokrajini in o naših slavnih ljudeh, nam je med drugim tudi lepo povedal, da iz naših krajev vedno veje topel veter proti centru naše države.

Posebej bi rad omenil še svoje osebno veselje in nagnjenje do knjige in slovenske kulture. Rad in velikokrat sem deklamiral, recitiral in igral v mladinskih igrah in na najrazličnejših proslavah. Seveda vedno pod skrbnim vodstvom in strogim mentorstvom mojega očka. Že kot rosno mlad dijak klasične gimnazije sem imel v letu 1947 priložnost, da me je moj stric Karl popeljal v SNG Drama Ljubljana, kjer sem poslušal in gledal nastop našega pisatelja F. S. Finžgarja, častitljivega aristokratskega gospoda, ki nam je počasi bral izbrane odstavke takrat tako čisto našega slovenskega romana Pod svobodnim soncem. Ta knjiga me je vsega prevzela in mi vzbujala ogromno otroške domišljije in romantičnih čustev. Že v naslednjem letu

(11. junija 1948) pa me je kot izbranega stiškega dijaka doletela posebna čast, da sem deklamiral v SNG Drama Ljubljana samemu Otonu Župančiču, ob praznovanju njegove sedemdesetletnice, njegovo pesmico Breza in hrast (Breza, breza tenkolaska, / kdo lase ti razčesava ... / Hrast, hrast kodrogrivec, / kdo lase ti goste mrši ...). Še vedno se rad spominjam, kako me je naš slavni pesnik po mojem nastopu stisnil k sebi in me »počohal« po glavi. V zadnjem letniku novomeške gimnazije pa je bil naš profesor slovenščine danes že pokojni doktor Jože Toporišič. Vsem nam dijakom je vsajal povsem nove, drugačne in svojstvene poglede na slovensko literaturo, da naše slovnice sploh ne omenjam. V svojem že kar dolgem življenju sem imel posebno čast in prilike, da sem podrobneje spoznaval in včasih tudi prijateljeval nekatere pomembne kulturne umetnike in včasih z njimi tudi prijateljeval.

Moja številna srečanja in kar dolgi pogovori s Pinom in Pijo Mlakar na njuni domačiji ob Krki so mi dajali posebno moralno moč in nov kulturni etos, popolne etike in estetike, ki sega do vseh ljudi, ki v srcu dobro mislijo.

V letu 1999 pa sem se večkrat srečeval, si dopisoval in se v lepih dolenjskih večerih, morda v zidnici, dolgo pogovarjal z dolenjskim pesnikom Tonetom Pavčkom.

Enkrat sem mu poslal Šentjanški glas iz leta 1999, v katerem so objavili pismo moje mame Darinke Japelj, kjer je opisala svoja doživetja pri učiteljevanju v Šentjanžu. Časopis je objavil tudi dve njeni pesmici: Samoglasniki in Porušena šola. Pesmici govorita o težkih vojnih časih, ki so jih ljudje doživljali v Šentjanžu. Moja mama je bila vedno zelo uspešna, širše uveljavljena učiteljica otrok predvsem prvih razredov osnovne šole. Navedel bom morda le nekaj kitic iz takrat objavljenih njenih Samoglasnikov: »A, a, a – mame ni doma, ata so mi odpeljali, mi sirotke smo ostali, a, a, a, staršev ni doma. O, o, o – kako je b'lo hudo, nam domove so požgali, vse ljudi so odpeljali, o, o, o, kako je b'lo hudo.« In še na koncu: »A, e, i, o, u, zdaj smo spet tu. I, u, e, o, a – za zmeraj smo doma.«

Leta 1999 so Krko obsiskali naši štirje slavni pesniki, na slikah: Ciril Zlobec, Janez Menart, Kajetan Kovič, Tone Pavček in Miha Japelj

Na moje pismo mi je Tone Pavček (18. maja 1999) odgovoril tako:

»Z zanimanjem, radovednostjo in z milim veseljem sem bral pismo in pesmi Vaše mame. Neka posebna toplina in doživeta bridkost vejeta iz pesmi, še zlasti iz Samoglasnikov, njeno pismo pa je zgled in dokument o velikih, visokih in vrednih ljudeh

našega časa, tistega od včeraj, iz katerega rastemo tudi mi in naši zanamci. Preproste veličine teh ljudi, ki so storili mnogo več, kot jim priznavamo, ne izbriše čas in je ne bi smeli pozabiti. Naše življenje je mogoče, ker je njihovo nadaljevanje. Ko se Vas, spoštovani gospod Miha, spominjam in obnavljam besede najinega prvega srečanja, si mislim, kot Vi že dolgo veste in nosite v sebi: Kakšno lepo mamó imate! – imate še vedno in za zmeraj. S takšno dediščino je lažje in lepše živeti. Ob tem hvala Vam za delitev svojega bogastva z mano! Tone Pavček«

Učiteljci v Dol. Nemški vasi, obe Darinki, Lamutova in Japljeva

Rastoča knjiga se razrašča v »našo lepo slovensko lipo« s sončnimi rumenimi cvetovi »dekljic z rastočo knjigo« iz Ljubljane in drugih slovenskih krajev, tudi iz Vašega in mojega Šentjanža in z rastočimi knjigami sveta.

To mlado slovensko lipo zalivajo številni entuziasti, »dekleta in fantje«, med katerimi so prav gotovo gospodje Gabrijelčič, Žekš, Bajd, Bernik, Zupan in Brvar ter gospe Brce, Volasko in Miklič. Vsi našteti in vsi drugi opravljajo plemenito delo, ki ne bo nikoli pozabljeno.

Plemenito, visoko kulturno in vsega spoštovanja vredno delo pa opravljate tudi pri Vas, drage »Šentjanke«, dragi »Šentjanci«!

PREŠERNOV DAN JE VSESLOVENSKI KULTURNI PRAZNIK

Franceta Prešerna dobro poznamo vsi pravi Slovenci. S svojimi pesmimi nam stalno vliva ljubezen do slovenskega naroda, do prečudovitega slovenskega jezika, do etike, humanosti in najvišjih človeških vrednot. Moj pokojni očka Pavel me je že kot malega šolarčka naučil deklamirati veliko Prešernovih pesmi. Vse svoje življenje je bil v vseh krajih, kjer je učiteljeval, tudi velik režiser, igravec, izrazit motivator in idejni vodja številnih kulturnih prireditev, iger, dram in proslav. V letu 1946 je v takratni dvorani kulturnega doma organiziral zanimivo Prešernovo proslavo, kjer smo nastopali, deklamirali in peli njegovi učenci in učenke. Takrat, v tistih časih, je bilo vse to za vse nas posebej zelo lepo.

Ob svojih razmišljanjih bi rad opisal dogodek, ki se me je posebej globoko dotaknil. Ko sem končal drugi letnik gimnazije, me je mama vzela s seboj na sindikalne počitnice zaslužnih učiteljic na Rab, na morje. V starem hotelu so ob enem kulturnem večeru ob morski obali priredili nekakšno proslavo, ki so jo organizatorji namenili našemu Prešernu. Pri mizi, pri moji mami in meni, je sedelo še nekaj slovenskih učiteljic. Posebna zanimivost dogodka je bila, da je celotna prireditev potekala izključno v hrvaškem jeziku. Prešernov življenjepis, recitacije sonetov, vse v hrvaščini. Ko smo poslušali še hrvaški Uvod h Krstu pri Savici, so moje sosede, prave slovenske učiteljice,

s svinčnikom (protestno) napisale kar na dopisnico pesem O Vrba, srečna draga vas domača in me prepričale, naj zrecitiram to pesem v našem klenem slovenskem jeziku. Moja mama je bila tudi enkratna diplomatka in je večje prepričala organizatorje za moj nastop. Če verjamete ali ne, sem za svoj nastop, ki sem ga zrecitiral z najmočnejšim glasom, patosom in ljubeznijo, doživel velik aplavz, največji v mojem življenju.

Ob očkovi 70-letnici, Boštjan, mama, očka, Marjana in Miha

Naj končam svoje razmišljanje o Prešernu z zapisom akademika Janka Kosa: »Prešeren je enakovreden vrstnik največjim romantičnim pesnikom, saj se njegove stvaritve lahko merijo z dosežki največjih evropskih lirikov od antike do novejših časov.«

Svoj nagovor in razmišljanje pretežno posvečam ljubezni do svojih staršev, ki so mi vsadili veliko lepih vrednot in občutek, da jih ne bom nikdar dorastel.

Hvala lepa prav Vam vsem! Vesel sem Vašega in svojega Šentjanža, na katerega me vežejo prelestni spomini na moja otroška leta.

Vaš Miha Japelj v Šentjanžu, 5. 2. 2016

SESTRI MARJANI OB 80-LETNICI

Najprej Ti iskreno in iz srca čestitam k Tvojemu velikemu dvojnemu prazniku, k Tvoji osemdesetletnici in k Tvojemu godu, ki ga vsa ta leta ponosno praznuješ na veliki šmaren, na praznik Marijinega vnebovzvetja. Čestitam Ti v imenu svoje družine, svojih bratov Boštjana in Janeza in njihovih družin! Odkar živimo, Te globoko spoštujemo in Te imamo vsi radi! Saj si res tako zelo naša!

Že precej časa premišlujem, kaj bi Ti povedal in napisal za ta enkratni in posebni dogodek! Kar pa bom napisal, bodo le moji osebni spomini in spoznanja o Tebi, o vseh Tvojih, o Tvojem pestrem in bogatem življenju, po eni strani polnem težkih življenjskih preizkušenj, trpljenja, stisk, težav, žalosti; po drugi strani pa tudi polnem ljubezni, srečnih trenutkov in milosti, ki Ti je naklonila in podarila čudovite življenjske sopotnike: Bineta, Aleša, Matjaža in Barbaro, snaho Nives, vnuka Vida, vnukinjo Viko, zeta Miloša, vnukinjo Kristino ter vnuka Luka in Domna. Tvoja, naša in Japljevih zgodba se je pričela že v letu 1932 ali še leto dni prej. Takrat je naša mama službovala kot učiteljica v Polomu, spoznala in se (zelo) zaljubila v Pavleta, zanimivega, družabnega učitelja in mladega šolskega upravitelja iz Hinj. Takrat je naš očka napisal s svojo izrazito lepo pisavo pismo gospodu Ivanu Šemrlu, nadučitelju in našemu dedku v Lesce. V spominu mi odzvanjajo njegove besede v pismu (pisma ne najdem več), s katerim je prijazno sporočal našemu dedku Ivanu, da se je zaljubil v njegovo hčerko Darinko ter da se ga (pre)drzne prositi za njegovo naklonjenost in da milostno privoli njegovi srčni prošnji za roko njegove hčerke Darinke. Le z njo si namreč želi živeti še naprej. Z blagohotnim privoljenjem našega strogega in pedantnega dedka sta se tako naša mama in očka poročila šestega novembra 1932. Za takratni čas

je bilo kar veliko poročno slavlje na Viču pri Ljubljani, v kraju, kjer so v mali hišici, v železniški čuvajnici, živeli Japljevi (oče Franc, mati Jera, strici Janko, Lojze, že med prvo svetovno vojno v Galiciji padli strici Miha, Andrej in France, teti Mici in Anka ter najmlajši »desetnik«, naš očka Pavle). Na stari fotografiji s te poroke vidimo našo mamo in očka, našo mater in očeta, dedka, tete Anko, Mici, Anico, Cirilo, Metodo, strica Janka Japlja, strica Janka Novaka, Vilčka, Mici, Toneta in druge.

Od leta 1932 naprej sta naša starša učiteljela v Hinjah v Suhi krajini. Prav na praznik Marijinega vnebovzetja, 15. avgusta 1933, se jima je rodila njuna prva in velika ljubezen, njun prvi otrok, hčerka Marjana.

Poroka Darinka roj. Šemrl in Pavle Japelj, Ljubljana – Vič, 1932

Dve leti kasneje je naša mama povila še mene, majhnega Mihca. V letu 1938, ko smo se prvič preselili v Smlednik, sva z Marjano dobila še bratca Boštjana (ki se je rodil kot dvojček ob Tomažu). Vsi trije, Marjana, Boštjan in jaz, smo trdno skupaj preživeli velik del svoje mladosti, ki je bila lepa

in nas je med seboj tesno in trdno povezovala. Ko smo se spet preselili iz Smlednika na Primskovo, smo dobili leta 1940 novo sestrico Špelco, ki pa je kmalu umrla. Ko sem leta 1991 v reviji Raziskovalec (v 1. številki v svobodni Sloveniji) objavil svoj obsežni članek »Antibiotiki včeraj, danes, jutri«, sem se pri uvodu takole spomnil na svojo umrlo sestrico Špelco:

»Otroška leta sem preživel v naši številni učiteljski družini. Posebej sem imel rad sestrico, ki je imela nebeško lep nasmech in žareče, iskrive in čudovite oči ... Dobila je pljučnico in umrla. Takrat je umiralo za navadnimi okužbami na tisoče in milijone ljudi. Takrat še ni bilo antibiotikov ... «

Prav takrat je naš Boštjanček doživel svojo prvo srečo v nesreči. Naša hišna pomočnica Jakličeva Štefka (ki smo jo imeli posebej radi in ona nas) je malega Boštjana posadila na okensko polico v prvem nadstropju v kuhinji. Ker je na štedilniku takrat zavrelo mleko, je Štefka hitro stekla h »kastroli« z vrelim mlekom pa takoj nazaj k polici k Boštjanu na oknu; polica je samevala prazna. Malega fantka ni bilo tam. Z grozo in obupom je stekla navzdol po stopnicah na dvorišče. Takrat pa se je zgodil velik življenjski čudež: naš Boštjan je že veselo tekkel k njej v naročje: kakšna nepopisna radost in veselje sta nas vse prevzemala!

Leta 1941 je k nam na Primskovo prihrumela nemška vojska. V takratni Jugoslaviji se je pričela druga svetovna vojna. Nemci so hoteli vse slovenske intelektualce takoj odgnati in odseliti drugam, največ v Srbijo. Naša mama je kar sama organizirala pobeg vse naše družine na italijansko stran takrat okupirane Slovenije. Očka je po »njeni direktivi« ušel v Ljubljano kar s kolesom. Mama pa je nas, vse tri otroke, v vročem poletju oblekla v vse obleke, kar smo jih imeli; tudi v zimske plaščke. Z vlakom smo se odpeljali v Šentvid, kjer nas je teta Zinka počakala in odpeljala v stanovanje našega dedka in stare mame. Kmalu po tem smo se preselili na Vrhniko v bližino Kurje vasi, kjer so imeli svojo malo

»kajžico« Japljevi, naša mati Jera, oče Franc, teta Mici, stric Matic in naša bratranca Andrej in Franci. Na Vrhniki smo stanovali v »stari šoli« in pri mežnariji ob cerkvi sv. Pavla. Marjana je nadaljevala osnovno šolo v tretjem razredu, jaz pa sem kot 6-letni deček pričel »s svojo šolo«. Poleg nas so v večji sobi takrat stanovali italijanski orožniki (karabinjerji). Nas, sosedne otroke, so imeli posebej radi. Marjano, ki je bila že takrat res lepa deklica, je posebej rad pestoval velik in močan mož z lepo karabinjersko uniformo in z veličastnimi košatimi brki. Naš Boštjan se je priljubil nekemu »polizanemu italijanskemu frajerju«, ki ga je večkrat »oblagal« s takratno moško kozmetiko in s posebnimi briljantinami. Mene pa je imel po svoje rad robusten in plečat Sicilijanec. Bil je redkobeseden. Skoraj nič ni govoril. Ko pa je šel enkrat za nekaj dni domov na Sicilijo, mi je nazaj prinesel velik »škrnicelj« ogromnih slastnih mandarin. Kakšno veselje je prinesel (okupator?!) v našo družino! Tako slastnih in debelih mandarin nisem nikoli več jedel.

V naši družini je bila Marjana posebna družinska ljubljenska. Kako je bila še posebej lepa na sliki pri svojem prvem obhajilu! Izrazite sivo modre oči in lep, po svoje skrivnosten in nagajiv nasmeh! Živo pa se spominjam svojega dedka, ko je leta 1942 na veliki šmaren prišel k nam Japljevim na Vrhniko. Zakaj? Ker je imel mojo sestrico Marjanco neskončno rad in ji je hotel na poseben način čestitati in voščiti za njen 9. rojstni dan in njen god. Veliki šmaren je bil vedno v naši družini posebej lep in simbolni dan, saj je imela ljubljenska cele družine, naša Marjana, dvojni praznik. Takrat je naš dedek Ivan presenetil Marjano in vse nas. Zakaj? Prinesel je velik lonec sladoleda. Le kje in kako ga je dobil? Tega nismo vedeli. Vsi trije njegovi vnuki pa smo takrat videli in vedeli, da nas ima naš dedek neskončno rad.

Na Vrhniki smo večino časa preživeli v Verbičevi hiši. V maju 1945 je bilo konec druge svetovne vojne. Mi otroci smo takrat občudovali svoje osvoboditelje, partizane. Moje še otroške predstave o »novi svobodi« pa so se začele majati in spreminjati ob dejstvu, da so prav »ti moji partizani« zaprli našega očka za več mesecev, čeprav ni bil prav nikomur nič kriv in nič

dolžan. Mama je poleti vso našo družino »pobasala«, odšli smo najprej v Ljubljano k stari mami in teti Cirili. Pozno v jeseni se je iz zaporov v Škofji Loki, Šentvidu in Ljubljani vrnil med nas naš očka; ves blede, shuššan, razcapan in upadel, toda neskončno srečen spet med vsemi nami. Za to njegovo novo srečo so imele ogromne zasluge naša mama, zlasti pa še teta Anka in teta Cirila, ki so skupaj na vse načine prepričale takratno oblast, da je naš očka nedolžen in ni prav nič kriv. Vsa naša družina se je nekaj mesecev začasno preselila v Stražišče k stricu Janku in teti Ani. Vedno se bom spominjal, da smo morali, kar dve veliki družini, takrat »popadati na kolena« in zmoliti najmanj en rožni venec. V jeseni smo se selili v Šentjanž. Vse, kar smo imeli, smo naložili na mali tovornjak, ki se je pred končnim ciljem »sesedel in sesul« na klancu v Gabrijelah. Leta 1947 se je rodil naš najmlajši Janez, »Zk«. Preselili smo se še v Dobrnič in nazadnje v osnovno šolo v Dol. Nemški vasi, v kraj in hišo našega najdaljšega bivanja in najlepših spominov. Naša Marjana je bila, ne samo po mojem prepričanju, kar ljubljenska vse Japljeve družine, še posebej našega očka. Osnovno šolo je končala na Vrhniki in nadaljevala s klasično gimnazijo pri uršulinkah v Ljubljani. V letu 1944 je preživela hud bombni napad, ko je stanovala na Mirju. Spominjam se, ko mi je pripovedovala, kako grozljivo je bilo takrat, ko je vse po zraku razmetavalo. Po vojni je stanovala v Ljubljani, na Samovi 19, pri naši teti Anici, in skupaj s sestričnima Meto in Marijo tri leta obiskovala klasično gimnazijo. Ko smo bili v Dobrniču, je zaključila 4. letnik gimnazije v Stični. Kasneje je dokončala še ekonomsko srednjo šolo v Novem mestu in se izpopolnjevala še na gimnaziji. Dokončala je višješolsko izobrazbo na pedagoški fakulteti in postala uveljavljena pedagoška vzgojiteljica – profesorica. Kot mlada dijakinja in študentka iz študentskega naselja je bila sila družabna in kot njen brat moram priznati, da je bila tudi privlačno dekle z lepimi, zanimivimi sivimi očmi in skrivnostnim pogledom. Posebej se spominjam njene takratne družbe. Skupaj s kolegico Jeleničevo iz Metlike je stanovala v študentskem naselju

in se velikokrat družila s kolegičnim fantom Janezom Menartom in tudi z njegovo takratno pesniško družbo, poznano iz »Pesmi štirih«, s Cirilom Zlobcem, Tonetom Pavčkom in Kajetanom Kovičem.

Morda se je kdaj pa kdaj v svojih študentskih časih tudi zaljubila, česar pa ne bom nikoli razvozlal. Leta 1956 je mami in nam povedala, da je zanosila. Marjana, spominjam se Te, ko si čakala na rojstvo svojega novorojenčka v materinskem domu na Viču. V marcu 1956 si rodila čudovitega in zalega dečka, našega Aleša. Krstili smo ga v šempetrski cerkvi v Ljubljani. Krstna botra je bila mama; jaz sem bil prvič (v življenju) boter našemu malemu Alešu – »Ačiju«. Ti si ga imela »tako rada, da kar boli«. Vsa Japljeva družina je Aleša občudovala kot našo najmlajšo in najnežnejšo pridobitev. Lepe, posebne sivo-modre oči, kodrasta, podolgovata glavica, nežen in topel pogled in nasmeh. Naš očka je takrat takoj naročil pri mizarju Čampi v Ponikvah za Aleša izdelavo večje otroške posteljice; na tej je kar dolgo v »naši pisarni kraljeval«. Mi pa smo mu peli uspavanke, ga pestovali in občudovali.

Darinka in Pavle Japelj v šoli v Dol. Nemški vasi s prvim vnukom Alešem

Komen, avgust 2020, Marjana s hčerko Barbaro in sinom Matjažem

Takrat je Marjana doživljala tudi težke in hude življenjske preizkušnje. Posebna svetloba in življenjska radost, ki jo je izžareval njen Aleš, pa je sproti tešila vse njene tesnobe in težave. Aleš je postal ljubljeneček vseh Japljev in na vsej šoli v Dol. Nemški vasi. Marjana je z Alešem kasneje odšla v Sveto in v tamkajšnji šoli prvič pričela učiteljvati. Tam je spoznala svojega pedagoškega kolega Bineta Lenassija, profesorja zgodovine in zemljepisa, se vanj zaljubila in se z njim poročila. Poročila sta se 1. februarja 1958. Poročno slavlje je bilo kar pri nas v šoli v Dol. Nemški vasi. Spoznali smo širšo družino Lenassi. Bili so plemeniti in dobri ljudje, vsi smo jih spoštovali. Bine in Marjana sta si uredila lepo stanovanje v Komnu. Bine je postal morda najuspešnejši ravnatelj gimnazije v Komnu, naša Marjana pa predana in cenjena pedagoška vzgojiteljica. Doma in drugje, na Primorskem in na Krasu. Pri svojem dolgoletnem vzornem delu na šoli sta si oba pridobila velik in vsega spoštovanja vreden ugled med vsemi ljudmi v Komnu, pa tudi drugje na Krasu in v Sloveniji. K Lenassijevim je že v letu 1959 prišla prva tiha sreča. Rodil se je njun sin Matjaž in pet let kasneje, leta 1964, hčerka Barbara.

Velikokrat sva se z Barico zelo rada družila z Lenassijevimi. Nikoli ne bom pozabil trenutka, ko sva z Binetom pripravljala v njegovi »posebni delavnici« v kleti neka darila »od Miklavža« za Aleša in Matjaža. Pri oknu zgoraj zagledam pozorni obraz našega Aleša, ki je spremljal vsak gib svojega očeta Bineta. Čim sva ga opazila, nama je izginil izpred oči, verjetno je bil tam tudi Matjaž. Ta dogodek in seveda tudi drugi so mi dali vedeti, kako velika in iskrena je bila medsebojna družinska ljubezen v tej hiši. Na veliko žalost je ta tiha družinska sreča trajala (pre)malo časa. Ko je v letu 1976 Aleš služil vojake v Novem mestu, je v juniju na največjo žalost vse družine Lenassijevih umrl zaradi posledic nesrečne vožnje na motorju v okolici Komna, ki ga je imel tako rad. Na pogrebu našega nesrečnega Aleša smo bili vsi; pa ne samo mi, prav vsi ljudje iz Komna in iz bližnjih krajev. Vse je bilo v belem, belo najlepše cvetje, v najlepšem sončnem dnevu na Krasu. Pri Marjani (in vsej njeni družini) pa siva, črna, trpka, nedoumljiva in nerazumljiva žalost. Ta je Marjani dolgo trgala dušo in srce, njen nasmehek je zamrl. Veselje, svetloba in življenjska radost so se počasi vračale v njihovo družino. V Komnu sta si Marjana in Bine zgradila lepo hišo. Njuna še mlada Barbara se je zaljubila v Miloša Božiča in se z njim poročila že konec leta 1986. Lenassijevi so dobili novo dobro »Božičevo žlahto« iz Planine nad Ajdovščino. Že v naslednjem letu se jim je rodila prva hčerka Kristina, tudi prva vnukinja Marjane in Bineta. Leta 1991 je na svet privekal njun sin Luka in kasneje, leta 1997, še njun najmlajši Domen. Matjaž pa je zaprosil svojo ljubezen Nives in se z njo poročil v letu 1988. V njunem srečnem zakonu sta se rodila leta 1989 Vid in leta 1994 Vika.

Marjana in Bine sta tako postala srečna babica in dedek štirim vnukom in vnukinji. Spoznala sta nove, širše in čisto drugačne dimenzije osebne in življenjske sreče. Rad se spominjam njunih kratkih, a srečnih počitnic na Megleniku. Poglejte na sliko, kako sta bila tam srečna! To tiho srečo pa sta leta 1994 ustavili kruta, neozdravljiva bolezen in prerana smrt našega Bineta.

Poroka Marjane in Bineta Lenassi, Ljubljana, Dolenja Nemška vas, 1. februar 1958

Veliko lepih in tudi temačnih trenutkov je doživela današnja slavljenska. Vem, da si s tiho molitvijo k sveti Mariji in Bogu lajša in tudi krepi svojo žalostno dušo. Poseben pogum, upanje, vero in ljubezen pa ji nenehno poklanjajo prav vsi njeni, vsi Božiči in vsi Lenassijevi, pa tudi mi! Vsi jo imajo (imamo) neznansko radi. Saj je edino ljubezen večna in ta nikoli ne mine!

Marjana praznuje 80 let

Ljuba moja Marjana! Ob Tvoji 80-letnici sem si srčno želel in precej prizadeval, da Ti uredim »fotoknjigo«. Zbral sem fotografije, ki sem jih še imel; nekaj pa sem jih ob pomoči Barbare, Miloša, Nives in Matjaža še dobil. Iz svojih ugašajočih sanj sem Ti želel napisati le utrinek razmišljanj o Tebi. Želel sem Ti napisati nekaj lepega o Tebi in o Tvojih. Pa mi verjetno morda ne bo povsem uspelo. O Tebi bi lahko še veliko povedal in napisal. Morda kar cel roman. Pa nisem Tolstoj, sem le Tvoj brat Miha, ki je imel to srečo, da je kar precej let preživel skupaj s Teboj.

Kar pa je napisano, sem napisal s posebno pozornostjo in ljubeznijo do Tebe.

Tvoj Miha, Novo mesto, Komen, 15. avgusta 2013

MIHA 70 LET

Sedemdeset let že mineva, odkar sem kot mali Mihec prvič zagledal ta prelepi svet in začudeno opazoval svoje najdražje, svojo mamo, svojega očka in svojo še ne dvoletno sestrico Marjano. Bog oz. štorcklja je k nam prinesla še brata Boštjana in Janeza. Tomaž in Špela pa sta takoj ali pa kmalu umrla.

Moj očka in mama, oba sta bila učitelja, sta z veliko družino službovala in se selila po številnih krajih, kot so Hinje, Smlednik, Primskovo, Ljubljana, Vrhnika, Stražišče, Šentjanž, Dobrnič, Dol. Nemška vas, Trebnje. Ko sem zaključil šolanje, pa sem šel v službo v Jarše, v Majšperk in končno v Novo mesto, da ne omenjam svojih vojaških mest Kruševca, Mostarja in Čapljine.

V svojem življenju sem doživel veliko lepih stvari. Srečno sem se poročil z meni zelo ljubo ženo Barbaro in Bog nama je poklonil srečo ter našo Špelo, našo Ano in našega Janeza.

Ne bom Vas več dolgočasil s svojim življenjepisom in s številnimi dogodivščinami. Vam vsem, dragi čisto moji, dragi moji sorodniki in dragi moji veliki srčni prijatelji, pa bi rad povedal nekaj iz nedavnih, letošnjih dni.

Ko sem izvedel za svojo zdravstveno diagnozo in bližajočo se operacijo, ki ni bila prijetna, sem v tihoti razmišljal o globinah in skrivnostih človeškega življenja, o sreči in nesreči, o žalosti in veselju, o svetlobi in temi, o sebi, o dragih. Znova sem prebiral življenjske in biblijske modrosti. Po zahtevni in uspešni operaciji sem se, preprosto povedano, ponovno rodil. Ob tej tihi sreči sem globoko doumel, da je življenje največji Božji dar. Dar, ki je dan meni in vsem: ali ni nekaj najlepšega in najbolj skrivnostnega čudovita stvaritev življenja, in to v raznovrstnih oblikah? Odkritja, ki smo jim danes priča – od genskega inženiringa in DNK, medicine, biokemije, biofizike do vesoljskih raziskav –, ne morejo in nikoli ne bodo razvozlala,

zakaj cvetijo rožice, rasteta trava in trta, žvrgolijo ptički, zakaj in od kod ta veličina človekovega duha. To je tista velika skrivnost, skrivnost življenja, ki nam jo vedno, vsak dan, vsako sekundo in vsepovsod nekdo podarja in poklanja. Ta skrivnost je dana samo nam in nikoli je ne bomo razumsko dojeli. Skrivnost življenja in skrivnost ljubezni. Skrivnost, ki presega zastrašujočo človekovo slo in slepoto po bogastvu, moči, znanju, uspehu, imetju, lepoti ...

MI TRIJE JAPLJI; Barica, Miha in Špela, Otočec, september, 1996

Saj smo le otroci veselja, nič manj in nič več, kot so to drevesa in zvezde. Prav vsi imamo pravico biti tu. In če to vemo ali ne – vse v veselju poteka natančno tako, kot je prav. Bodimo torej v miru z Bogom, vseeno, kako si ga predstavljamo. Bodimo to, kar smo. Bodimo svoji. In nikoli ne igrjamo ljubezni. Pa tudi ne prezirajmo je, čeprav smo razočarani in ogorčeni, zakaj ljubezen je večna, kakor je večna tudi trava. (Baltimore, 1692, cerkev sv. Pavla.)

Ljubezen je potrpežljiva, dobrotljiva je ljubezen, ni nevoščljiva, ljubezen se ne ponaša, se ne napihuje. Ljubezen vse prenaša, vse veruje, vse upa, vse prestane. Nikoli ne mine. Za zdaj pa nam torej ostanejo vera, upanje, ljubezen, to troje. In največja od teh je ljubezen! (Berilo iz prvega pisma apostola Pavla Korinčanom.)

In to ljubezen in to prijateljstvo Vam vsem danes osebno poklanjam. Vam vsem, ki ste mi tako pri srcu, saj ste mi prijatelji, kot polja, ki jih posejemo z ljubeznijo in požanjemo s hvaležnostjo (Gibran).

Vaš Miha (rojen 4. avgusta 1935), Novo mesto, 4. avgusta 2005

BRATU BOŠTJANU OB 70-LETNICI

Ljubi naš Boštjan! Kdaj se je že nekaj velikega, lepega in pomembnega zgodilo? Morda takrat, 22. novembra 1938, ko je naša mama, ko smo se preselili iz Hinj v Smlednik, rodila našega Boštjančka? Vesela je bila in srečna, tako kot naš očka in midva s sestrico Marjano (jaz sem bil takrat še premlad, da bi se te sreče podrobneje spominjal). Naš Boštjanček je bil zelo lep, plavolas fantek z lepimi očmi; vsi s(m)o ga radi gledali in imeli radi. Tudi kasneje, ko smo se preselili na Primskovo, ko smo dobili novo sestrico Špelco. Takrat se je pričejala kruta svetovna vojna. Spominjam se, ko si pred našo Štefko zgrmel in padel s police pri kuhinjskem oknu v 1. nadstropju. Ko je Štefka vsa prestrašena odhitela na dvorišče, pa si, naš vrli Boštjan, že korakal proti njej, kot da se ne bi nič zgodilo. Takrat Te je čuval Tvoj angel varuh. Na Tebe očitno tedaj in večkrat tudi kasneje ni nikoli pozabil. Naša družina je bežala pred Nemci in se spet na novo selila. V Ljubljano pa na Vrhniko. Prav v Cankarjevem kraju sva oba preživljala tista resnična otroška leta. Bila je vojna; naša družina pa je držala skupaj, mama je kuhala, prala, likala za nas vse skupaj in očka delal za vse nas. Mama je le včasih za svoje kdaj bolne otroke spekla kakšno jajce (kako sem bil razočaran, ko sem gledal svojo bolno sestrico ali brata, ker morda tudi sam nisem bil bolan). »Le da bi bil še jaz kdaj bolan in srečen ob zmešanem jajčku.« Te besede so vrele nam vsem trem od srca; zanimivo, da tistim, ki smo bili takrat zdravi!

Vrhnika je bila okupirana s strani Italijanov in Nemcev. Spominjam se italijanskega golaža, nemškega kislega krompirja pa italijanskih karabinjerjev; vsak od nas otrok je imel svojega zaščitnika. Ti si od svojega dobival briljantine in dišave, jaz sicilijanske mandarine, Marjana pa je imela

najuglednejšega in z brki okrašenega zaščitnika. Končno smo le dočakali konec strašne vojne. Potem pa smo se spet selili z Vrhniko v Stražišče, pa s pokvarjenim tovornjakom v Šentjanž, pa v Dobrnič, pa v Dol. Nemško vas. Živeli smo po malih stanovanjih in večinoma v šoli. In hodili v šole, v Dol. Nemško vas, v Ljubljano, Novo mesto in Maribor.

Oče Boštjan, hčerka Jerca, sin Boštjan, žena Elica

Bili so lepi in nepozabni časi za nas, za vse »zelo pomembne« Japlje. Vsak od nas treh ima svoje spomine. Tudi spomine na našega mladega Janezka, ki je v Dobrniču prvič, še kot rosno mlad dojenček, veličastno stopil na »kahlico«, nameščeno v njegovi stajici. In mi trije, starejša, malo mlajši in zelo mlad, smo hodili in hodili v šole, v ogromno različnih šol, fakultet, univerz in se učili, se učili in študirali in ga občasno, vsak po svoje, lomili.

Naše svetle zglede je seveda vzorno posnemal naš Janez(ek), ki je zlasti po dokončni oceni naših spoštovanih staršev pridobival v naši celotni veliki familiji nesporen in največjega možnega spoštovanja vreden, najuglednej-

ši možni status in položaj. Kolikokrat smo vsi, vsak za sebe in skupaj, lahko slišali in poslušali nekaj podobnega kot: »Glejte, kako bi naš Janez naredil, Janeza vprašajte, samo naš Janez vam bo lahko povedal, ker vi tako nič ne veste; pustite vse pri miru in nikar ne počenjajte stvari, ki jih sploh ne znate.«

Vsi pa smo imeli zelo radi svoje starše, ki so nas tipično učiteljsko in intenzivno vzgajali. Naša mama nas je naučila doslednosti, natančnosti, marljivosti, delavnosti, lepega vedenja, morda tudi trme. Naš očka, izrazito drugačna osebnost od naše mame, pa povsem drugačne stvari in vrednote, kot so na primer ljubezen do igralskega, igranja, recitacij, ljubezen do slovenskih književnikov, do številnih modrih misli, ki jih je naš glavni velikokrat, kadar je bil židane volje, v neponovljivem patosu prenašal na vse nas, na ene bolj, na ene manj. Imel je tudi številne druge »družbeno pomembne« in organizacijske lastnosti. Pred vojno je bil na primer predsednik Slovenske gasilske zveze, ponosen je bil, tako kot mi vsi, na številna odlikovanja, organiziral je vse mogoče proslave, bil je glavni igralec in bistven režiser ogromnega števila dram, ljudskih iger, velikih gasilskih zborovanj. Bil je odličen in enkratni govornik. Škoda, da ni napisal svojih lepih govorov. In mi trije in mi štirje smo se našli maminega šemrlovskega duha, njene pokončnosti, vzravnane, neupogljivega hrbta in očetove japljevske širine, ljubezni do Slovencev, do kmetov, do preprostih in revnih ljudi, do vseh ljudi, ki v srcu dobro mislijo. Mi vsi štirje smo, vsak po svoje in vsak pri svojih življenjskih pogojih, veliko prevzeli od staršev, vsak nekaj povsem svojega, morda malo drugačnega, a še vedno lepega.

Naš mladi 70-letni slavljeneč je od vseh že naštetih vrlin naših staršev v svojem življenju uveljavljal še povsem drugačne in nove življenjske ideale. Lepe in preleste ideale o ljubezni do slovenskih gozdov, do lesa od nas in z vsega sveta, do lepote gora, do gorništvaja in plezalstva, tudi vrhunskega, pa do jadrnanja po zraku in zanimive mornarske dejavnosti, ki jo je včasih celo brezhibno izpopolnjeval, najprej na gumijastem čolnu in kasneje s pomočjo svojih bratov na motornem čolnu.

Boštjan je bil odličen alpinist

Se pa je tudi kdaj kaj zalomilo in so se »moderni pomorščaki« na drugih barkah in večjih plovilih držali za glavo in preklinjali te »preklete Slovence«.

Boštjan! Ti, prav Ti mi predstavljaš strokovnjaka, idealnega gozdarja, alpinista, idealnega smučarja, idealnega zaljubljenca v naravo, v našo naravo, entuziasta za šport, za nogomet, za veleslalom z geslom »zdrav duh v zdravem telesu«.

Boštjan, Ti si v svojem pestrem življenju pokazal izredno moč in energijo. Prenašal si jo na vse, ki so resnično, res prav vsi Tvoji. Imaš idealno življenjsko sopotnico Elico, ki Ti vedno, res prav vedno, stoji tesno ob strani in je s Teboj v mislih, besedah in dejanju ter je s teboj v sreči in nesreči. Srečna sta, ker sta vzgojila dva odlična kemika, ponosna na Jerco, Miča in njune tri zlate otroke, Normo, Trino in Arneja, oba ponosna na novo pridobitev, na novopečenega doktorja Boštjana.

Šport, gozdarstvo, kemija, narava in vsi Tvoji, med katere spadamo zanesljivo prav vsi mi, pa naj Ti krasijo še naprej Tvoje življenje.

Resnikovi: Trina, Norma, Jerca, Mič, Arne

Boštjan z ženo Elico

Tvoj angel varuh ali morda Najvišji pa bodo bedeli nad Teboj, ki si fant, mož, oče, dedek, stric, brat, svak, bratranec in še in še od nas vseh, ki smo tukaj prisotni in Ti vsi iz vsega srca želimo VSO SREČO, veliko zdravja in resnične ljubezni!

Tvoj brat Miha

P. S.: Oprosti mi, če je bilo kdaj kaj narobe, ampak to, kar sem ti želel napisati, je resnično privrelo iz mojega srca, ki je blizu Tebe in naklonjeno Tebi.

V Novem mestu, 22. novembra 2008

BRATU JANEZU OB SEDEMDSESETLETNICI

Najprej bi Ti rad iskreno in od srca voščil in čestital k sedemdesetletnici Tvojega rojstva!

Dragi Janez! Pred desetimi leti, ko si praznoval svojo šestdesetletnico, sem Ti napisal pismo, ker sva bila takrat z Barico na Portugalskem. Takrat sem zapisal tudi, da si tako blizu naših src, naših čustev in naših misli. Po preteku zadnjih desetih let pa si, naš dragi Janez, še vedno in še bolj naš.

Radi Te imamo! Vsi Japlji prvi!

Da ponovim nekaj, kar sem napisal pred 10 leti. Ko se je začelo leto 1947, smo opazali pri naši ljubi mami bistvene spremembe. Naša mama ni mogla več skrivati nosečnosti, opazovali smo jo in čisto po otroško začutili, da se bo kmalu v Japljevi družini zgodil nov prečudovit in veličastni trenutek. Naša mama Te je prišla »čakat« v Ljubljano, kjer sem takrat, kot gimnazijski prvošolec, stanoval pri teti Metodi (ki je bila tudi v »veselem pričakovanju«) v Fondovih hišah. Mama je bila takrat posebej lepa in umirjena in je mirno pričakovala rojstvo svojega otroka, že šestega po vrsti. Takrat je naša mama imela čas in mi je večkrat posvečala posebno pozornost. Pri pouku risanja je bil prof. Sajovic nad menoj že kar malce nejevoljen. Ker sem sploh nemogoč in povsem nesposoben risar, me je naša mama odgnala od mize in pozno ponoči pričela risati čudovite risbe, lepe narodne ornamente, nageljne, rože, zvončke ... Nad temi »mojimi umetninami« je bil naš profesor navdušen.

In kmalu za temi lepimi risbami se je zgodil veliki trenutek v naši družini. Na dan je privekal naš Janezek, pravzaprav Janez (s štirimi kilogrami). Nanj smo bili takrat vsi ponosni; mama Te je tako ljubeznivo in ponosno pestovala, naš očka je bil še posebej ponosen in navdušen, Marjana, Boštjan in jaz pa smo Te kar gledali in občudovali. Naše malo

bitje, našega najmlajšega bratca, našega ljubljence. Postajal si simbol in ponos družine Japelj. Janezek, naš »ZK«, je prinesel nam vsem novo srečo, novo ljubezen in nove spodbude. Ker si bil bistveno mlajši od nas vseh, smo Te radi pestovali in gledali, kako rasteš, kako se razvijaš. Mama mi je poslala v stiški internat pismo, v katerem je ponosno napisala o velikem dogodku, da namreč že stojiš v kuhinji v Dobrničju v stajici na »kahlici«. V Dol. Nemški vasi si bil zelo čislan in popularen: starejši šolarji so Te skupaj s Tvojima bratoma prenašali ob Temenici (»kot mačka mlade«), Ti si pa »užival« na naših »štuparamah«. Posebej radi so Te imeli Gričarjev Ivo, ki Ti je prinašal velike kose belega kruha, in vsi Ograjski; tam si bil celo več časa kot doma. Za našega očka si pri njih zagotovil takojšnjo pogostitev s kruhom in vinom (KPV). Kot naš najmlajši si seveda užival pri obeh starših in včasih (manjkrat) tudi pri svoji sestri, »šarmantni gospodični« Marjani, pa pri meni in Boštjanu. Ko smo igrali otroško predstavo v osnovni šoli, si, kar od nekje, pritekel na oder in pomagal svojemu »ubogemu« bratcu Boštjanu, ki je igral poštarčka, pobirati po odru raztreseno pošto. Ko si odraščal, si večkrat hotel biti sam. Ko smo tako enkrat skupaj z mamo in Marjano odšli v kino v Trebnje, so nas na poti dohitevali ljudje in nam dopovedovali, da moramo takoj domov, ker naš Janez joka in kliče (»tuli«), ves osamljen, na pomoč. Nekoč, morda za novo leto, pa si insistiral, da gremo vsi skupaj, tudi z očkom, na praznovanje novega leta v trebanjsko zadrugo. Ko smo prišli domov, smo na naše veselo presenečenje ugotovili, da si ves ta čas okraševal našo kuhinjo s trakovi, z lampijončki. Vse je bilo prepredeno, vse lepo in vse bleščeče. Takrat si lepo mislil na vse nas in nam po svoje dokazal, da nas imaš še posebej rad.

Ko si odraščal, si postajal vse pametnejši in pravzaprav ključna osebnost v naši hiši. Na vse, prav na vse si se spoznal. Vedel si odgovor na vsa, še tako zapletena vprašanja. Če nisem znal česa narediti in če se nisem prav lotil pri kakšnem delu, sta mi oba starša govorila po ustaljeni navadi: »Počakaj, Miha (Boštjan, Marjana), da bo prišel naš Janez, ta se na to spozna, on bo zadevo dokončno rešil.« Če pa je bila kakšna stvar res gromozansko

zapletena, je naš očka modro zatrjeval (ob totalni moralni podpori naše mame), da tega celo naš Janez ne zna.

In tako je naš »ZK« rasel in dozoreval v naši družini. Pri svojem očku, svoji mami, svoji sestri in obeh bratih. Naša starša sta bila sploh zelo navezana predvsem nanj. Pomenil jima je veliko, včasih kar vse. Vse je znal urediti, kot je bilo prav, tako da je prepričal svoja starša o vsem (dobrem, slabem in nujnem). Tudi srečna poroka z Marjanco in rojstvi Tvojih ljubljenih hčerk Mojce in Urške niso ovirali Tvojega zares predanega odnosa do naših staršev.

Poročni par Marjanca in Janez Japelj

Za vedno se bom spominjal Tvojega nežnega ravnanja z našim ubogim že zelo oslabeлим očkom. V Tvojem objemu in na Tvojih rokah je naš očka mirno in spokojno zaspal 20. januarja 1980, na Boštjanov god (in prvo Križajevo zmago). Posebno skrb in pozornost pa si stalno namenjal naši mami. Skrbel si za njo, jo vozil na vozičku na očkov grob, jo negoval, hranil, kopal, manikiral, vozil v bolnišnice, zdravstvene domove, v Sočo, v domove onemoglih in ji uresničil vse želje, ki si jih razbral iz njenih ust in pogledov.

Ob teti Marjani Janezova hčerka Urška Pungartnik z možem Andrejem in njunima ljubima Joštom in Žano

Obema si bil pravi ter resnični in dobri angel varuh. Za svoje zares dobro in nesebično delo, vsaj tako pravim jaz, boš imel zasluge v nebesih (pa kakor koli in na kakršen koli način to razumeš in misliš).

Pa se je »moralo« zgoditi leto 1999! Takrat je umrla naša mama. Se še spomniš, da je bil takrat petkov večer, ko sva bila skupaj ob njej v

bolnici, ko sva jo držala za roke? Ko sva odšla, pa so ji »delali gastroskopi-jo«. In zelo kmalu nato je umrla. Kako smo vsi za njo žalovali! V spominu mi ostajata Vajini Mojca in Urška, ki nista mogli preboleti niti pomisli, da nimata več babice.

Le zakaj se je moralo zgoditi še naslednje leto, leto 2000? Takrat tista nesrečna pomlad? Pomlad, ki je vzela mlado življenje Tvoje in Vaše Marjance? Bil sem na vožnji v Budimpešto, ko si mi povedal grozno in pretresljivo novico, da Marjance ni več. Hude in težke življenjske preizkušnje si prestajal, še posebej ob težko doumljivi izgubi Vaše Marjance.

To težko v Tvojem življenju pa je počasi zastajalo. Tvoje življenje je ob Tvojih hčerkah spet postajalo lepše, spodbudnejše in jasnejše! Spet si začutil novo življenjsko svetlobo, k Vam je prihajalo jasno in čudovito sonce, sreča, ljubezen in veselje. Mojci in Mitji se je rodila Iza; Urški in Andreju pa malo kasneje še Jošt in Žana. Ti mali otročiči so te napolnili z novo ljubeznijo in življenjsko energijo.

Janezovi: Mojca, Mitja, Urška, Andrej in Jošt, klečita Iza in Žana

Nedavno pa si moral prestajati težke in hude operacije na hrbtenici in pri srcu. Vse te zdravstvene težave si uspešno prestal, saj so Ti ob strani stali vsi Tvoji.

Bodi še naprej točno tak, kakršen si. Bodi svoj! In še naprej imej rad svoje najljubše, še naprej bodi zaljubljen v svoji Izo in Žano in v svojega Jošta.

Želimo Ti še veliko let zdravega in lepega življenja, veliko sreče, zadovoljstva in ljubezni v krogu vseh, ki Te imajo radi!

Radi Te imamo tudi mi vsi!

Barica, Špela, Ana, Kristina, Janez in Miha, v Novem mestu, 2. maja 2017

HČERKA ŠPELA

Ljuba najina Špela!

Bilo je pred več kot tridesetimi leti. Takrat sva si s Tvojo mamico silno želela svojega otroka. Hrepenela sva po njem. In trpela; vsak po svoje, vsak drugače. Zdravniški pregledi, ginekologi, pregledi, operacije slepiča, mamina tuberkulozna bolezen, moja vazektomija za prvomajske praznike, solze, jok, stiskanje v prsih, razočaranja, takrat na pomlad, v maju, takrat, ko je vse cvetelo, takrat, ko sva bila tako mlada, takrat so bili temni oblaki, žalostne misli. Zakaj samo midva, zakaj nama ni dana ta radost, da bi zabilala svojega otroka?

In iznenada je posijalo sonce in nepričakovano je sam Bog prinesel k nama najino največjo srečo, najino največjo ljubezen, najino princesko, najino upanje, najino skrb, najina velika pričakovanja. Takrat je bil lep dan, peti julij, takrat sem Te zagledal, takrat si bila prvič moja in naslednji dan še mamina, ko Te je vzela v naročje. Še danes se spomnim Tvojega mirnega in lepega obrazka, Tvojih drobnih rokič, Tvojih zvedavih in že takrat strašansko lepih oči. Babica ali zdravnica, ne vem več, kaj je bila, je dejala: »Ali ni lepa ta Vaša deklica? Samo povem vam, da se že danes vidi, da bo izredno nežna, natančna in občutljiva, pa tudi ponosna in dostojanstvena, pokončna ...« (In približno takšna si postajala in postala!)

In ko smo prišli domov, takrat sva bila srečna, da bi objela ves svet in vse ljudi, dobre in slabe. Takrat so »pokali šampanjci«, takrat mi ni niti »presvitli« Andrijanič pomenil ničesar; bil sem ponosen na svojo hčerko; če bi mi hotel kaj hudega, bi jih pošteno slišal. Takrat se mi je zdelo, da sem nekaj več ...

Srečna družina Žagar: Špela, Kristina, Ana in Janez, Sveta Birma, Šentpeter-Otočec 2017

Takrat in še vseh teh 31 let si nama, najina Špela, pomenila vse: upanje, zvestobo, ljubezen, hrepenenje, dala si nama lepo, resnično življenje, toplo in varno družino; lep dom. Mi vsi trije smo postali simbol zaupanja, prave ljubezni, tovarištva. Držali smo vedno skupaj, tudi kadar je bilo težko.

Danes nekam odhajaš. Postala boš gospa Žagar, nič več Japelj, ampak srčno si želim, da bi Ti ostal Tvoj prvi priimek Japelj zapisan z zlatimi velikimi črkami. Pa ne samo, da bomo ostali mi trije, ampak da bomo postali štirje, pet, sedem, osem in še več novi in trdni prijatelji.

Špela, zavedaj se, da je ljubezen nekaj najlepšega in najčudovitejšega na svetu, ljubezen med nami tremi, ljubezen do Tvojega Janeza, ljubezen do Tvojega dojenčka, ki namerava pokukati v ta naš lepi svet.

Bodi in ostani takšna, kot si, nekaj posebnega, nekaj posebno lepega in edinstvenega, bodi in ostani lepa po srcu, telesu in svoji mehki in čuteči duši.

Tvoj očka (oči) in Tvoja mama (mami), Novo mesto, Kostanjevica, Škocjan, 15. junija 2002

VNUKINJA ANA

Kdaj je to že bilo? Nenavaden dan, verjetno četrtek, 26. septembra 2002. Takrat sem bil na simpoziju kemikov v Mariboru. Celo vodil sem sekcijo organske kemije. In že zjutraj klic iz Novega mesta; Barica ali Janez ali oba.

Naša Špela je v bolnici, pričakuje rojstvo svojega prvega otroka. In mene je zadelo, občutki veselja, nelagodnosti, veselega pričakovanja, v ozadju se dogaja nekaj novega, nekaj velikega. Pričnem se izgovarjati, da imam nujne opravke, pa telefoniram še enkrat Barici pa v bolnico v Ljubljano. Pa še nič; naša Špela se že več ur muči in pričakuje dogodek; bo že povedala mami, kdaj se bo res začelo. Pa nič. Pa spet telefoniram v bolnico in tečem proti mariborski stolnici, molim pred sveto Marijo pa spet nazaj na simpozij. Pa zmešan, sploh ne vem čemu in zakaj. In spet kličem v bolnico in končno dobim odgovor: »Vaša hčerka Špela je rodila!« »Kaj? Ali fantka ali punčko?« »Kaj, tega dedkom in babicam ne povemo, samo njenemu možu.« »Lepo vas prosim, povejte, ali je deklica; jaz si kar mislim, da je.« Nič ni odgovora. Nič odgovora od 8. do 12. ure. Takrat pa mi zazveni mobilni telefon, kliče me Janez in navdušeno vriska in vzklika: »Imamo deklico, dobila sva hčerko, juhuhu!« Ta klic, to čudovito sporočilo mi še danes pomeni nekaj najlepšega, kar se je lahko zgodilo meni in moji Barici. Rodilo se je bitje, rodila se je deklica nama, najini Špeli, našemu Janezu. Enkratni, neponovljiv dogodek za mene, za naju, zgodovinski in res Božji dar in Božja milost. Tisti dan sem bil v Mariboru navdušen in srečen, svoje veliko veselje in srečo sem še pozno ponoči pri skupni večerji prelival na vse kemike, kolege, prijatelje. Vesel in absolutno srečen sem bil, da je k nam privekala naša mala Ana: v šali sem celo predlagal vsem, naj postanejo dnevi kemikov Anini dnevi.

Kmalu sva jo z novo babico že videla. Lepo, nežno, čudovito bitje, lepa deklica, lep obrazek in angelski, »aristokratski« nasmeh, takšen kot nasmeh njene presrečne mamice.

In naša Ana je odraščala in se iz Ljubljane preselila na Otočec in nam vsem delala veliko veselja. In postajala je še naša Anika, Anči, Ankica; Annie (tega ni nihče predvideval, kje pa!); postajala je naša ljubica, ljubica vseh starih staršev, babice Barice in Marije pa dedijev Jožeta in Mihe, pa ljubica tete Barbare in vseh drugih.

Nad šest let jo vsi občudujemo in proučujemo njeno lepo, prožno in elegantno pojavo, postavo, njen nasmeh, lepo petje in prepevanje, risanje, nagajanje, njeno občasno nerganje in brezskrbno otroško veselje. Veselje, ki se bliža popolnosti, odkar je dobila čudovito sestrico Kristino, sestrico z zelo nagajivim in očarljivim pogledom in sestrico, ki jo slepo posnema in ponavlja vse, samo takrat ne, če bi se morda čutila za kaj prikrajšano.

Močno si želim, da bi se naši deklici naučili kaj lepega. O lepem plesu, lepem petju, glasbi, violini, kitari, klavirju, o lepoti našega sveta.

Na sliki Kristina, mamica Špela, Ana

Naša Ana reže svojo zmagovalno torto v šoli na Otočcu

In še o marsičem. Pa seveda tudi, da bosta znali lepo moliti, hoditi k verouku in tako postajati vzorni, skromni in pošteni deklici v veselje vsem, ki ju imamo tako radi.

V petek je naša Špela peljala Ano k možni novi profesorici za violino, k Petri. Sam sem bolj iz ozadja opazoval profesorico, kako preizkuša našo Ano, kako poje, kakšen ima posluh, ali zna poslušati in ponavljati različne tone in celo poltone. Naša Ana se je najprej malo ustrašila, ko pa je pristopila k njej njena mamica, je dobila pravi pogum. Z razločnim, nežnim glasom je čudovito zapela lepo pesmico in nato ponavljala vse mogoče in nemogoče glasbene tone, ki jih je na klavirju zaigrala profesorica Petra. Vse je občutila in z izrednim, pretanjenim posluhom zapela in vse »naredila« v njeno splošno zadovoljstvo. Navdušila je tudi svojo mamico in mene povsem osrečila, predvsem takrat, ko ji je Petra predala v roke lok in violino in ji pokazala, kako se na njej igra in kako se jo z brado stisne in

zadržuje. Ta prvi, skoraj strastni stik z violino je našo Ano tako navdušil, da je ni hotela izpustiti. Hotela bi jo še imeti, še držati in igrati, vzljubila jo je.

Moja Ana! Želim Ti kar največ sreče in veselja. Da boš postala glasbenica, odlična učenka, da boš spoštovala svoja starša in nas vse. Najbolj pa si želim (morda sebično, pa vendar), da boš večno ostala moja velika, neskončna ljubezen.

Tvoj dedi Miha, v Novem mestu, 16. januarja 2011

NAŠA KRISTINA, ŠESTEGA APRILA 2007

Z našobljenimi, lepo zaokroženimi, rahlo odprtimi, lepo razvitimi ustnicami, z mirnim tihim, enakomernim dihanjem, s komaj zaprtimi lepimi trepalnicami (skoraj takšnimi, kot jih ima njena sestra Ana), s plapolajočimi kodrčki las pod novo kapico sladko spi naša mala Kristina, naša nova pridobitev, naša nova ljubezen.

Naša mala Kristina

Kmalu bo napolnila leto in tri mesece starosti. Kaj le sanja moja (naša) Kristina, Kiki? Le kaj sanja v lepem predvelikonočnem času na našem sončnem vrtu, kjer je zasijalo toplo pomladansko sonce? Morda sem domišljav, če si v mislih predstavljam, da sanja, kako jo prevaža njen dedi

Miha z njenim »mercedesom« (otročkim vozičkom) po Novem mestu. Da sanja, kako je ravno prej, kar iz vozička, veselo mahala (skoraj vsem in vsakomur) mimoidočim in jih klicala z »aji« ali z nečim podobnim. Morda sanja, kako sta z dedijem pila kavico in (po slamici) sok točno opoldne zraven Kettejevega vodnjaka, kjer je počasi pršela vodica. Morda pa je sanjala o svoji mami, ki je pri frizerju, morda sanja o svoji čudoviti in prisrčni sestrici Ani, morda sanja o svojem ljubem atiju, morda o svoji dragi babici, ki ji kuha fižolovo juhico (na veliki petek), da morda ne celo o meni. Kar koli že sanja, pa je, po njenem nasmehu sodeč, nekaj zelo lepega. Nekaj tako lepega, kot sta sreča in ljubezen.

Dedi Miha

SREČANJE VSEH JAPLJEV

Današnji dan sem si zaželel srečanje s svojci iz naše širše družine Japelj. Leta hitro minevajo, malokrat se srečujemo, le bežno se vidavamo. Ko smo se zadnjič zbrali pri kosilu po pogrebu naše pokojne Štefke, smo vsi verjetno občutili in zaznali čudovito in prijateljsko vzdušje; nas vse je tudi prevevalo sproščeno razpoloženje. Zato sem zelo srečen in počaščen, da bi se spet srečali ob mojem rojstnem dnevu.

Na našo širšo družino Japljevih me vedno vežejo globoki in prelepi spomini. Še vedno se spominjam našega starega očeta Franca, ko mi je večkrat pripovedoval, ko sva šla peš iz Kurje vasi k cerkvi sv. Pavla ali pa v gostilno Caserman, o svojih železničarskih izkušnjah. Tako mi je na primer razlagal, kako se je vsak dan z drugimi železničarskimi delavci vsak dan vozil z vlakom, na »cugu«, na delo proti Trstu ali kam drugam. Za obed so imeli predvsem ričet kot najpomembnejšo jed. Ne samo zato, ker je bil dober, ampak ker se je po dvourni vožnji ohladil na pravšnjo temperaturo, da so ga pojedli. Naš oče je bil preprost, pameten in iskren človek; zdi se mi tudi, da me je imel zelo rad. Nekaj posebnega je bila naša mati Jera. Bila je čuteča, topla žena, prava mati svojih desetih otrok. Bila je njihovo pribežališče in njihova svetovalka. Ker ni mogla veliko hoditi, je posedala na klopici v Kurji vasi in predvsem občudovala svoje vnukinje in vnuke, takrat je videvala večinoma le tiste, ki smo bili v takratni Italiji, Andreja in malega Francija tete Mici, nas tri Pavletove in zlasti Ankino Dušo; ta je bila njena ljubljenska prve kategorije. Pa tudi mojo sestro Marjano je imela zelo rada. Prav zato je Marjana večkrat prihajala k njej kar s culo na rami, da bi našla tam sočutje in tolažbo. Naša mati je bila zelo navezana na svojega najmlajšega sina Pavleta (našega očka) in ga je stalno »crkljala«;

še celo črnega mačka je naučila, da je mladega Pavleta čakal daleč pred hišo in nato zdiviljal k materi in ji z mijavkanjem naznanjal, naj hitro pogreje juhico za svojega ljubega sina.

Že takrat, med vojno, sem spoznal strica Janka, ki je prišel domov iz slovenske »Nemčije«. Pogovarjali so se v prijetni družbi mojih starih staršev in tet Mici, Anke in njene Duše, ki sta prišli iz Ljubljane, pa mor-da strica Vilčka in tete Mici in še koga od stricev iz Verda. Vsem, seveda tudi nam, otrokom, je teta Mici pripravila svoj »tenstani« krompir, svojo in našo daleč najokusnejšo jed, ki je postala poseben pojem za vso širšo Japljevo famulijo. Stric Janko nam je pripovedoval o svoji ženi Ani, hčerkah Ivanki, Štefki, Katici pa o svojih sinovih Janku in Tonetu.

Japljevi končno skupaj na Megleniku (2010)

S ponosom je pripovedoval, da je njegov Janko vrhunski modelar in da je njegov jadralni model poletel zelo daleč proti Avstriji. Že takrat, med vojno, je bil to nekak čudež ali vsaj nekaj nenavadnega, saj so o tem dosežku poročali številni časopisi.

Pa se je končala kruta svetovna vojna, umrla sta naša stara starša. Žalostna usoda je doletela tudi nas, Pavletovo družino, našo mamo Darinko, našo Marjano, Boštjana in mene. Ne kriv in ne dolžan je moral naš očka v zapor, našo družino, brez ničesar, pa je v svoje varstvo in okrilje prevzel stric Janko v Stražišče. Koliko nas je takrat bilo v njegovi hišici! Kar trlo se nas je vseh skupaj. Pa ni bilo takrat prav nobene zamere ali jeze, takrat nas je vse prevevala medsebojna ljubezen. Vsak večer, ampak res prav vsak večer, smo »morali« vsi po vrsti »popadati« na kolena in zmoliti skupaj najmanj en rožni venec. Vsak je klečal na tleh, ob stolih ali ob klopeh, in žebiral molitev, ki jo je vestno, natančno in dosledno vodila naša teta Ana. Njene oči so švigale po vseh klečečih, da ne bi slučajno kdo zaspal ali pozabil moliti.

Naša usoda je prizadela tudi teto Mici in zlasti teto Anko. Inteligentna intelektualka, kot je naša teta Anka tudi bila, se je skupaj z našo mamo še kako borila in si prizadevala prepričati tedanjo oblast, da so izpustili našega očka iz zapora. Spominjam se tudi, da so nas, teto Anko, mojo mamo in mene, »partizani« enkrat celo zaprli v privatno hišo, ker smo očku preveč mahali, ko smo ga zagledali na oknu njegovega zapora. Hvala Bogu, da sem takrat zelo divje in močno jokal, da so se nas vsi naveličali in nas kmalu izpustili.

Svojega življenja, osebnih in zdravstvenih stisk ne bi opisoval. Moram pa povedati, da sem imel v življenju velikokrat tudi veliko srečo; takrat, ko sem spoznal, zasnubil in poročil svojo ljubljeno ženo Barico, ko nama je ljubi Bog poklonil najino Špelo in malo kasneje še nepopisno, neizrekljivo, neskončno in blaženo srečo, ko sta Špeli in njenemu (in našemu) Janezu privekali na ta lepi svet naši ljubljenci Ana in Kristina. Naša mlada družina nama vliva veselje, življenjsko radost in pogum. Na vse bolezni in težave in tudi na najino staranje kar pozabljava, ko jih zagledava.

DRUŽENJA S SORODNIKI IN PRIJATELJI

Rad se spominjam številnih prisrčnih ljudi, ki so zaznamovali moje življenje in vplivali nanj. To so bili sošolci in sošolke iz osnovnih šol, iz gimnazij (predvsem iz novomeške gimnazije!), pa kolegi in kolegice s Fakultete za kemijo in tehnologijo, pevci in pevke iz APZ (Akademskega pevskega zbora Tone Tomšič), pevci iz Društva dolenskih in belokranjskih študentov, igralci in igralkе kulturnih društev iz Trebnjega in Novega mesta, šahisti društva Stojan Puc, vsi Krkaši, pa še kdo.

Gimnazijske sošolke in sošolci, Drska, Novo mesto, 2019

Med moja najlepša, posebej čustveno doživeta druženja spadajo obletnice naše mature že od leta 1954 naprej. V novomeški gimnaziji nas je takrat maturiralo 26 sošolk in sošolcev. Na veliko žalost pa nas je samo 12 ostalo še živih.

Ob praznovanju 50-letnice mature sem napisal: *»Vsi smo se tukaj zbrali, vsi mladi, lepi, pametni, vsi veseli in vsi z nasmehi na ustnicah, vsi veselega srca in žarečih oči. Naša generacija je bila po svoje nesrečna in zapostavljena, tista, ki je doživela in preživela svoja rosna otroška leta v kruti svetovni vojni. Tista, ki so jo starejši »zaslužnejši« odpravili daleč proč od svojih dišečih »egiptovskih« loncev, tista, ki ni bila seznanjena s častitljivo zgodovino našega naroda, s starim vekom in občudovanja vrednim srednjim vekom, tista, ki so ji sistematično prali možgane politični veljaki tistega časa. Vse to hudo, težko in vse te tegobe smo le preživeli. Na naših obrazih in v nas je ostal samo še lep nasmeh, vse, kar je bilo slabo, smo pozabili. Med vsem tem lepim, najlepšim pa nam ostaja čudovit spomin na naša gimnazijska šolska leta za vedno globoko vtisnjen v naše misli, srce in razum.«*

V študentskih letih sem nekaj let tudi rad prepeval v Akademskem pevskem zboru Tone Tomšič (APZ). Našemu mešanemu pevskem zboru je dirigiral slavni slovenski zborovski dirigent Radovan Gobec, takrat za vse nas legendarna osebnost! Za 10. obletnico našega zbora smo naštudirali in izvedli prvo slovensko zborovsko kantato *»Stara pravda«*, ki jo je spesnil naš pesnik Anton Aškerc in kasneje uglasbil priljubljeni slovenski skladatelj Matija Tomc. Praizvedba kantate je bila 12. marca 1956 v Ljubljani, v prepolni dvorani Union, ob prisotnosti številnih slovenskih študentov in slovenskih domoljubov. Naš zbor je številne poslušalce navdušil s popolno izvedbo vseh desetih stavkov zahtevne pevske kantate, tudi z lepim, harmoničnim zborovskim petjem. Posebej je izstopal naš dirigent Radovan Gobec, ki je ob gromkih aplavzih in frenetičnih ovacijah v dvorani dirigiral *»kot v ekstazi«*! Ob koncu našega koncerta pa smo bili vsi še posebej navdušeni, ko je Radovan svoj podarjeni srebrni lovrorjev venec odnesel v dvorano, ga nesebično snel s svoje glave in ga posadil na glavo skladatelju Matiji Tomcu.

Jubilejni koncert Akademskega pevskega zbora Tone Tomšič (APZ), dvorana Union, Ljubljana, 12. marca 1956

Za tiste čase pa je bilo to njegovo in tudi naše ravnanje velika politična napaka, saj sta bila avtorja kantate Aškerc in Tomc, oba duhovnika.

Celotna uspešna izvedba je kasneje naletela na ostre odzive takratnih ortodoksnih marksističnih ideologov, ki so našemu zboru in Radovanu zelo zamerili, ker smo vsi pevci z Radovanom na čelu navdušeno ploskali Matiji Tomcu in mu poklanjali pozornost. Zaradi tega neljubega dogodka bi naš zbor lahko kasneje kmalu razpadel. Pripomniti pa moram, da je mene in tudi številne druge pevce kot zavedne Slovence ta kritika tako prizadela, da smo zaradi tega iz zbora izstopili.

Lep spomin ohranjam na svoje sorodnike. V knjigi sem sorodnike po pokojnem očetu Pavlu Japlju, JAPLJE, že opisal. Številne sorodnike ŠEMRLE pa imam po svoji pokojni mami (Darinki Japelj, roj. Šemrl). Nepozabna so bila naša skoraj vsakoletna »množična« srečanja (50–100 prisotnih) pod uveljavljenim simbolom ŠEMRLIJADA. Družili smo se

številni potomci naših tet in stricev iz širše družine našega dedka Ivana in Marije Šemrl. Srečevali pa smo se skoraj vsi, stari in mladi iz malih in večjih družin Šemrl, Troha, Kravanja, Smrekar, Novak, Naveržnik, Geršak, Kravanja, Bitenc, Goričan, Valentincič, Ahačič, Zupan in Japelj.

Šemerlijada, Ljubljana, Medenska cesta

Naša srečanja so bila nadvse prisrčna, bučna, iskrena in nepozabna. Med nami vsemi so se stkale najlepše vezi! Lepo! Šemrli smo nasploh nekaj posebnega! Kajne?

Z novimi sorodniki, predvsem iz družine Flajnik, sem se spoznal po poroki z ženo Barico. Spoznal sem se z njenim očetom Petrom, mamo Barbaro z njenimi ljubimi sestrami Ano, Danico, Ivanko in bratom Vincetom. Vsa družina Flajnik je za mene vedno predstavljala simbol pokončne, globoko verne in poštene belokranjske družine. Iz Nove Lipe, romantične vasice, pri Vinici.

Zveste sestre Ana, Ivanka in Barica

Najstarejša Baričina sestra Ana, por. Mravinec je živel v Novi lipi, rodila je 9 trok, njeni otroci pa so že odrasli v zrele žene in može. Ko je pred let umrla, je za njo žalovalo nad 50 vnukov in nekaj pravnukov. Na domu je ostal sin Kazimir s svojo družino. Vzorno vodi Mravinčevo kmetijo, na kateri se večkrat z veseljem srečamo. Njegove sestre Štefka (por. Povše), Anča (por. Zakrajšek), Maruška (por. Tekavec) imajo lepe družine, Danica, višja medicinska sestra, pa se je predala delu v bolnici in skrbi za bolnike, velikokrat tudi za marsikaterega od nas! Bratje Peter, Franci, Janez in Lojze so postali strokovnjaki na različnih področjih. Vsi razen Lojzeta so ustvarili so dobre in zanimive družine.

V najinem domu na Trdinovi ulici, v Novem mestu, nama je bila nekaj let v pomoč Baričina nečakinja Štefka, ki je skrbela za najino malo hčerko Špelo. Pa jo je »osvojil« in poročil Janez Povše in jo »odpeljal« na svojo kmetijo v Sevno. V njuni družini so se rodile štiri hčerke (Jana Helena, Marija in Špela) in vsem sva bila midva z Barico krstna botra.

Vsi Mravinčevi, manjka le Lojze

Vsi skupaj: Mravinci, Kruljaci, Povšeti, Zakrajški in Japlji

Barica je bila globoko, tudi zelo čustveno, navezana na svoj dom in sestri Danico, por. Kruljac, in Ivanko, por. Čavar. Pokojna Danica, poročena Kruljac, je živela blizu naju v Novem mestu. Z z njenim, tudi že pokojnim možem, inženirjem gozdarstva Jožetom, sta imela 4 otroke: Katarino, Marka, Jerneja in Matjaža; midva z Barico sva bila vsem tudi krstna botra! Z Danico in vsemi Kruljačevimi smo živeli skoraj tako kot ena družina.

Družina Kruljac, Katarina, oče Jože, Marko, mama Danica, Matjaž in Jernej, na Trdinovi 14 c

Veliko, nesebično in čustveno medsebojno navezanost med sestrama Danico in Barico pa je usodno prekinila prerana izguba Danice že v letu 1994.

Mlajša sestra Ivanka je bila gimnazijka v Črnomlju, službovala je v Dol. Toplicah in odšla na delo v Nemčijo. Tam je spoznala svojo novo življenjsko ljubezen, svojega Žarka, lepega, ponosnega Hercegovca. Kmalu po njuni poroki v Novem mestu sta za vedno v odšla v Hercegovino, v Čitluk, blizu verskega središča Medžugorje, ki naši Ivanki še vedno veliko pomeni za njeno duševno razpoloženje. V družini Čavar sta se rodila Robert in Mojca. Robert

se je poročil z Zdenko, ki mu je rodila štiri sinove (Karlo, Filip, Ivan in Jakov). Mojca pa se je poročila z Mišom Čarapino in mu rodila tri ljubke hčerke (Barbaro, Veroniko in Katarino). Vsa ta dolga leta so vsi iz Čitluka zelo radi prihajali v Slovenijo, k njihovi ljubi teti Barici (in k meni) in k Žagarjevim (sestrični Špeli, Janezu, Ani in Kristini) na Otočec. Vsi so že kar oboževali našo lepo Slovenijo. Njim je bila naša domovina poseben pojem in simbol!

Zvesti sestri Ivanka in Barica po maši na Zaplazu

Po smrti svojega dragega moža Žarka, nas je Ivanka še pogosteje obiskovala, posebno takrat, ko je Barica zbolevala in bila na zdravljenju. Velikokrat ji je bila v nesebično pomoč in veliko uteho. Imeli sta se posebej radi.

Največjo skrb in pozornost pa je Barici posvečala v njenih težkih decembrskih dneh, ko je od nas počasi in neslišno odhajala, najprej v bolnici, nato pa v našem ljubem domu. Za njeno veliko človeško dobroto in nesebično pomoč, smo ji mi vsi neskončno hvaležni!

Barici je bila vsa leta v veliko pomoč tudi njena draga nečakinja Danica (višja medicinska sestra) in vsi drugi njeni nečaki in nečakinje. Prav na vse »Flajnike« me vežejo globoki spomini!

Po poroki najine dipl. farmacevtke Špele z inženirjem Janezom Žagarjem smo pridobili novo tesno in pristno prijateljstvo s spoštovano družino Žagar iz Birčne vasi. Z Barico sva se spoznala z Janezovim očetom Jožetom, vrhunskim orodjarjem (v tovarni IMV in v podjetju Žagar), z mamo Marijo, mojo nekdanjo sodelavko v Krki, in s sestro mag. Barbaro, bančno ekonomistko. Ko sta se rodili naši ljubi vnukinji Ana in Kristina, pa smo med seboj vsi skupaj postali še bolj posebni in žlahtni novi sorodniki.

Družini Žagar in Japelj pred Domačijo Novak v Sadinji vasi

Radi smo se družili v naših domovih v Birčni vasi, na Trdinovi ulici in na skupnih trgatvah na Stražnjem Vrhu in Megleniku. Skupaj smo skovali prijateljstva, ki se ne bodo nikoli končala.

*Vsa opisana in nepozabna doživetja med čudovitimi prijatelji
in sorodniki pa so za mene, v sedanjem krutem in težkem času,
nadvse lepa in celo veličastna!*

***Prijatelji so polja, ki jih poseješ z ljubeznijo in požanješ s
hvaležnostjo!***

(Kahlil Gibran)

TRAJNI SPOMINI NA MOJO KEMIJO IN KRKINE KEMIKE

V Krki sem preživel kar 42 službenih let. Posvečal sem se zelo pestremu razvojnemu in raziskovalnemu delu na številnih področjih kemije in tudi drugih ved, ki so bile stalnice Krkine razvojne in raziskovalne dejavnosti. Osebnostno še vedno živim v prepričanju, da ima prav kemija med številnimi področji razvoja in raziskav v farmacevtski industriji najpomembnejšo vlogo in položaj, predvsem zaradi svojih značilnosti, raznovrstnosti in specifičnosti. To (po moje) velja tako za svetovno farmacevtsko industrijo kot za našo Krko. S srcem in dušo sem se predajal Krki, predvsem razvoju in raziskavam, zlasti organski kemiji in tehnologiji, analitiki, farmaciji in ekologiji. Dosledno sem spoštoval timsko delo in sodelovanje s strokovnjaki različnih profilov. Veliko sem pri svojem delu študiral tudi patentnopravno problematiko in sploh stroko, ki je usodnega pomena za razvoj naše farmacevtsko-kemijske industrije. Ob delu v Krki sem v Krki zaključil magisterij in doktorat ter kmalu postal tudi redni profesor organske kemijske tehnologije na FKKT. Bil sem mentor pri več kot 120 diplomskih delih, 10 magisterijih in petih doktoratih. Vso svojo energijo sem posvetil Krki, sodelovanju Krke z univerzo in vzgoji mladih sodelavcev in svojih študentov, med katerimi jih je kar precej v Krki.

Naši in moji strokovni dosežki, ki jih posebej cenim, so prednostno naše raziskave in patenti na kemiji antibiotikov, benzodiazepinov, ACE inhibitorjev, novih antimikrobnih in antivirusnih spojin. Vse te raziskave pa sem opravil v delu s skupinami izrednih strokovnjakov, kemikov in drugih, ki so mi bili dragocena opora in večkrat tudi vzor. Z veseljem lahko povem, da sem vodil projekt piretrina, organiziral nasade bolhačev v Dalmaciji, vodil pogon ekstrakcije in izdelal prvi aerosol PIPS. Veseli me, da sem idejno kar nekaj prispeval pri naših številnih patentih za kemijsko sintezo učinkovin, kot so enalapril, diazepam, bromazepam, medazepam, nifedipin, polsintezni penicilini, cefalosporini pa še drugih, saj sem kot avtor ali soavtor sodeloval kar pri 80 Krkinih patentih.

In končno, 30 let sem »vzdržal« in vztrajal kot predsednik Sveta Sklada Krkinih nagrad.

Krkinе nagrade, Žekš, Japelj, Rotar, Stanovnik, Štrukelj, Lampret, Recelj

48. Krkine nagrade, Irena Grafenauer, Mate Bekavac in Miha Japelj

Pri tem sem seveda doživel nekaj grenkih in trpkih trenutkov, ki pa se sploh ne morejo primerjati z brezmejnimi občutki radosti, veselja in ponosa, ki sem ga občutil pri vodenju »projekta Krkinih nagrad«. **Pri tem so mi bili člani Sveta KN v ogromno podporo, pa tudi vsa naša Krka in vsi, ki smo spoznali vso širino in edinstvenost Krkinih nagrad. In to v času, ko so znanje in predvsem odlični in vrhunski strokovnjaki gonilna sila v novem svetu, v novi globalizaciji.**

ZAČETKI NAŠE KEMIJE SOVPADAJO S ČASI USTANOVITVE KRKE

V Andrijaničevi lekarni smo najprej imeli analitske laboratorije, biološko kontrolo, v dvoriščni stavbi pa sintezni kemijski laboratorij. V zgodnjih 60. letih 20. stoletja smo se ukvarjali z ekstrakcijo in analizo bolhača in nje-

govih piretrinskih pripravkov ter razvijali sintezo organskih jodnih kontrastnih snovi. Naši prvi kemiki so že začeli delati v pilotnem obratu v Ločni. Takrat so še zelo prepletene potekale raziskave, ki so jih vodili kemiki v laboratorijih ali v pilotnem pogonu (kemijski sintezi). Iz teh pionirskih časov se rad spominjam svojih dobrih sodelavcev kemikov (Antona Povšeta, Pavleta Zupeta, Andreja Pelka in sploh celotne ekipe), ki so razvijali rentgenska kontrastna sredstva (Urotrast, Trijoden...), piretrinske insecticide iz bolhača in drugo, ter prvih strokovnjakov iz obrata Kemijske sinteze (Srečka Ostroveršnika, Mira Pivka in poznejših kolegov, od Janeza Kržana, Lojzeta Zupančiča vse do Milana Bezga, Toneta Reclja in Milana Banovca).

Sodelavec in prijatelj Trebanjec, univ. dipl. ing. Lojze Zupančič, v pilotnem obratu kemijske sinteze

Kemikom so takrat »kraljevali« Rado Cimerman, Davorin Gros in predvsem Franjo Kajfež. V prvem sinteznem obratu smo proizvajali etilklorid, Tetidis, Nikamd, Centrofeniksin in piretrinske ekstrakte.

Nepozabna družba kemikov v Obrezovi hiši leta 1963

KRKINI KEMIKI SMO DELOVALI KOT ENA VELIKA DRUŽINA

Bili smo kar veliki prijatelji, bodisi delovno v laboratorijih in proizvodnji ali v prostem času pri nogometu, plavanju, šahu, petju in včasih tudi na piknikih in zabavah. Za slednje smo uporabljali celo našo edinstveno »Žabkarjevo steklarsko peč«. Ni bilo pomembno, kdo od nas je inženir, laborant, procesničar ali celo doktor znanosti. Vsi smo se čutili tesno povezane s Krko med petki in svetki.

Kemičarke in kemiki iz Krke, ob samostanu Sv. Jovan Biogorski, Makedonija, 2007

POSEBNE VONJAVE PRI POSKUSIH

Spominjam se, da sem pri sintezi nekega kislinskega klorida s tionilovim kloridom, kjer je razumljivo vse zelo smrdelo in dražilo naše oči in pljuča, delavce prepričeval, da to še ni nič hudega. Povedal sem jim, da sem kot študent sintetiziral jodbenzen in da sem imel zaradi smradu, ki se ga je navzela vsa moja obleka, velike težave v študentski menzi. Vsi so se me izogibali kot hudič križa in me zapustili osamljenega za veliko jedilno mizo. Naš odlični kemijski procesničar Franc Kramaršič pa mi je dejal, da je doživel še bolj neprijeten dogodek. Ko se je z avtobusom vračal domov iz naše tovarne, je namreč tako smrdel, da so ga sopotniki kar skupinsko vrgli z avtobusa na sredo ceste.

Krkini kemiki smo se družili pri Cvelbarju na Trški gori

POSVEČALI SMO SE TUDI TEORETIČNI KEMIJI IN ZNANSTVENEMU DELU

Prvi šef Krkinega razvoja in raziskav dr. Franjo Kajfež je privabil v Novo mesto številne kemike iz Hrvaške, ki so z veseljem sodelovali z nami, slovenskimi kolegi. Takrat so bili lepi časi, veliko smo študirali in zelo uspešno zaključevali doktorate in magisterije. Dodatne študijske uspehe smo dosegli ob rednem službenem delu! Prepletanje naših raziskav z razvojem je bila tudi izredna motivacija mojih sodelavcev in prijateljev pri njihovem študijskem izpopolnjevanju. V 70. letih preteklega stoletja (ki so bila posebej značilna in uspešna!) in pozneje smo patentirali številne nove kemijske postopke, npr. za imidazole (Vitomir Šunjic, Tatjana Fajdiga), ter zaščitili

pomembne patente za benzodiazepine, betalaktamske antibiotike in druge učinkovine (Milan Oklobdžija, Srečko Ostroveršnik, Natalija Vitezić, Jože Gnidovec, Marjeta Globokar, Stana Molan, Peter Jerman, Miroslav Pokorny, Stane Kovačič, Miha Japelj in drugi).

V tem ustvarjalnem obdobju smo doktorate iz kemije uspešno končali: Vitomir Šunjic, Miha Japelj, Franjo Kajfež, Pavel Zupet, Milan Oklobdžija, Anton Povše, Marjo Merslavič, Mladen Mihalić in drugi.

Nagrajenci za inovacijo "Norfloksacin", Alenka Jakovljevič, Miha Japelj, Marjeta Globokar, Milan Banovec, Ljubljana, 1987

S svojimi patenti smo kemiki patentno ščitili lastne postopke in tako pri tedanji patentni zakonodaji Krki omogočali varno in neodvisno trženje kar velikega števila zdravil, kot so diazepam, medazepam, metronidazol,

betalaktamski antibiotiki, tetraciklini, cimetidin, metildopa, nifedipin, piroksikam, aciklovir, norfloksacin, ciprofloksacin in druga. Poleg že naštetih kemikov so pri tem sodelovali še Stanislava Molan, Marjan Hohnjec, Alenka Jakovljevič, Milan Banovec, Igor Simonič, Janez Zupančič, Jože Kobe, Boris Šket, Marko Zupan, Jože Štimac in drugi.

ŠTEVILNA DELOVNA PODROČJA KRKINIH KEMIKOV

Priznati moram, da so mi ostale posebej pri srcu naše raziskave betalaktamov in njihovi patenti, za kar smo bili zaslužni sodelavci Natalija Vitezic, Marjo Merslavič, Marjan Hohnjec, Pavel Zupet, Marjeta Globokar, Miha Japelj, Stane Kovačič in drugi.

Nagrada za patent za sintezo enalapрила, J. Cirnski, B. Stanovnik, M. Japelj (avtorji so tudi Marjo Merslavič, Pavel Zupet in Vesna Flego)

Daleč največ mi pomeni naš uspešni patent za enalapril (pomembno zdravilo Enap), ki smo ga ustvarjali Marjo Merslavič, Pavel Zupet, Miha Japelj, Vesna Flego, Branko Stanovnik, Janja Cirnski. Prav pridobitev tega patenta mi pomeni veliko vrednost, saj smo Krkaši mednarodnim izvedencem in sodiščem tudi z njim dokazali patentno neodvisnost naših postopkov (Borut Lekše, Miha Florjanič, Miha Japelj, Marjo Merslavič in drugi).

Naj sklenem. Zapisal sem le nekaj drobcev svojega razmišljanja o Krkinih kemikih. Omenil sem jih kar nekaj, a zagotovo premalo. Vsem, ki jih nisem, se seveda opravičujem.

Številni Krkini kemiki mi bodo ostali v trajnem spominu. Vseh se s hvaležnostjo spominjam.

POVEZANOST RAZVOJNO-RAZISKOVALNEGA DELA S KRKINIMI NAGRADAMI

Prof. dr. Miha Japelj,

častni predsednik Sveta Sklada Krkinih nagrad

Monografija 40 let Krkinih nagrad

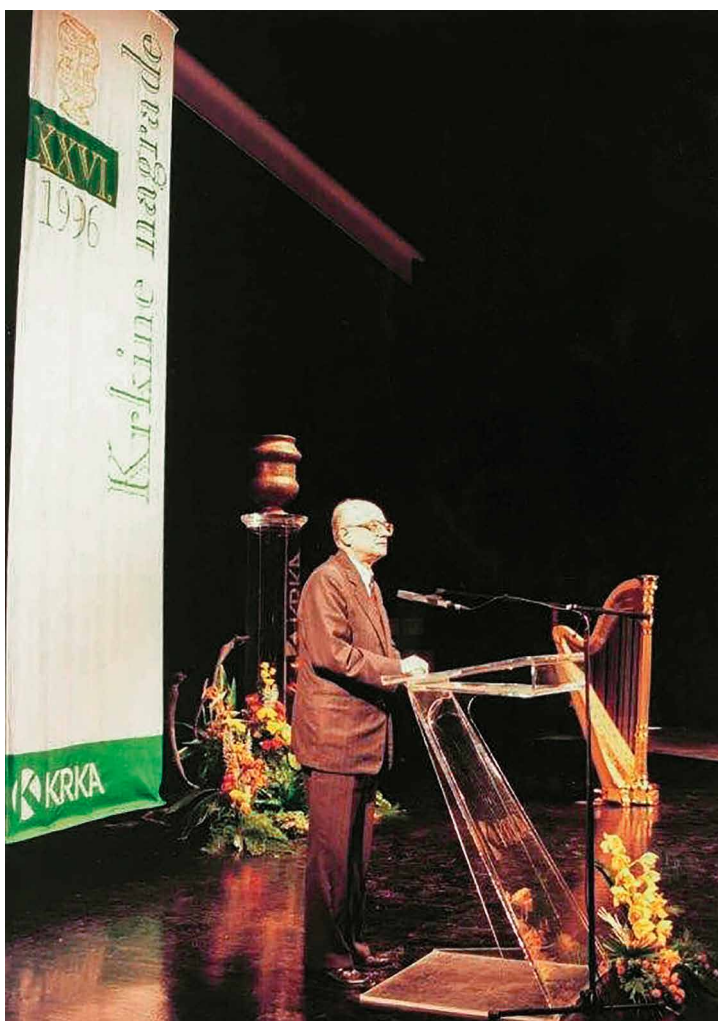
Odločitev Krke za ustanovitev posebnega sklada za spodbujanje interesa mladih v razvojno raziskovanje sega štiri desetletja nazaj, v leto 1971. Idejo sta začela uresničevati Boris Andrijanič, mag. farmacije, kot glavni direktor Krke, in prof. dr. Miha Japelj kot predsednik Sveta Sklada Krkinih nagrad.

Miha Japelj, kako je potekal dogovor o odločitvi, kakšni so bili vzroki za to?

Krka je že od svojega prvega začetka posvečala posebno pozornost motivaciji in pridobivanju vrhunskih strokovnjakov, predvsem kemikov in farmacevtov. Že v petdesetih letih je Krka na oglasnih deskah naše Fakultete za kemijo vabila študente v Krko, v dobro službo in na dobro plačo. V naslednjem desetletju je imela Krka že bistveno več štipendistov kot samih zaposlenih. Naš takratni direktor mr. ph. Boris Andrijanič je bil velik vizionar, ki je takrat s svojo prodornostjo, iznajdljivostjo in z izrednim posluhom za strokovnost prekašal vse v Sloveniji. Zavedal se je, da je bistveni in najvažnejši cilj za uspeh v farmacevtski industriji predvsem vlaganje v razvoj in motivacija in »snubljenje« vrhunskih kadrov. V tesnem in majhnem krogu svojih najožjih sodelavcev in sodelavk, med katerimi sem imel posebno čast osebno sodelovati, je »tuhtal«, kako bi »iznašel« način za še večjo motivacijo in spodbujanje mladih ljudi. Tako smo skupaj prišli na idejo, da ustanovimo poseben »sklad« za spodbujanje mladih študentov pri

njihovem ustvarjalnem delu. Povsem razumljivo je tudi, da je bil bistveni in osnovni oče te ideje naš takratni dirigent in vizionar mr. ph. Boris Andrijanič, ostali pa smo imeli »pomembno« vlogo botrčkov ali botric.

Enkrat, v decembru leta 1970, pa me je naš »šef« povabil na dopoldanski nedeljski pogovor v Vidrihovo gostilno in mi predlagal, če bi bil pripravljen prevzeti in voditi naš Sklad.

Akademik prof. dr. Branko Stanovnik je že 50 let med najuglednejšimi mentorji pri Krkinih nagradah

Krkine nagrade, Otočec, 1975

To častno funkcijo sem sprejel z velikim veseljem in navdušenjem. V tistih časih je bila naloga Sveta Sklada Krkinih nagrad predvsem spodbujati mlade ustvarjalne ljudi in jih privabljati v Krko. S Krkinimi nagradami smo želeli motivirati profesorje iz univerz iz vse takratne Jugoslavije, predvsem pa iz ljubljanske in mariborske univerze, da bi z nami sodelovali in nam pomagali privabljati mlade strokovnjake za našo industrijo. Z »Andrijaničevsko naglico« smo zelo hitro ustanovili Sklad Krkinih nagrad. V tem času sem ob svojem rednem delu v Krki tudi uspešno zaključil svojo disertacijo pri akademiku prof. Tišlerju. Morda sem se prva zaradi tega pogumno lotil svojega posla. Spominjam se našega prvega leta, ko smo pripravili prvi pravilnik in vzpostavljali prve načine in oblike »kontaktiranja« in našega povezovanja s fakultetami in univerzami. To leto je bilo težaško leto, treba je bilo prebijati led. Včasih namreč nekaterim profesorjem ni bilo v čast, da bi sodelovali z industrijo, z našo Krko. Znanost in industrijo je takrat ločeval zelo močan, skoraj neprehoden zid. Zid, poln predsodkov in pretirane domišljavosti nekaterih »pomembnih« profe-

sorjev. Tako smo prvič podelili v prvem letu le 6 Krkinih nagrad, pa še za te smo komaj pridobili vsaj delno zaupanje in pripravljenost možnih mentorjev, študentov ali dijakov. Z velikimi težavami smo tudi prepričevali posamezne univerzitetne profesorje in profesorje srednjih šol, da bi bili sploh pripravljeni z nami sodelovati in spodbujati k malo bolj usmerjenim raziskavam študente na univerzah in dijake iz srednjih šol. Toda prav kmalu je pričelo splošno zanimanje za Krkine nagrade z geometrijsko hitrostjo naraščati. Krkine nagrade so postale testo, ki je zmeraj vzhajalo, bolj raslo in se razvijalo.

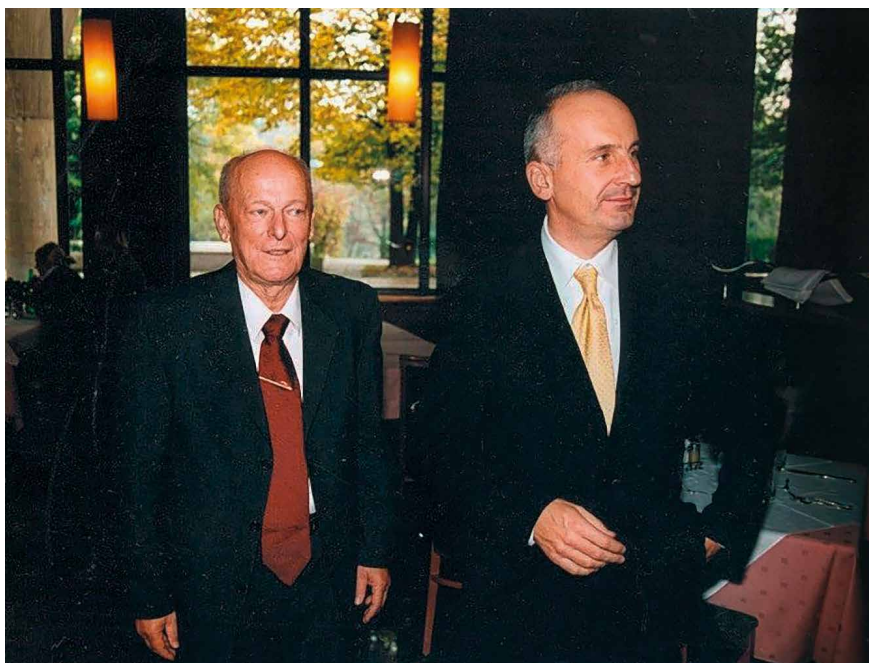

Krkine nagrade, mednarodni simpozij, KC Janeza Trdine, 2011

Krka je bila takrat unikatna v svojem načinu razmišljanja (in to je še danes!), kako in na kakšen način naj spodbuja in privablja mlade strokovnjake iz univerze v našo tovarno in v naše laboratorije. Pri Krkinih nagradah smo nenehno iskali nove načine nagrajevanja in ocenjevanja. Vsaj delno

smo poskušali usklajevati razvojno-raziskovalno delo v Krki s Krkinimi nagradami; marsikatera nagrajena raziskovalna naloga je bila izdelana prav v Krki. Posebej pa moram poudariti naše vezi z univerzo in raziskovalnimi instituti, predvsem s Fakulteto za farmacijo in Fakulteto za kemijo in kemijsko tehnologijo z Institutom Jožefa Stefana in Kemijskim institutom, ki smo jih spletli v vseh teh letih. Rad bi poudaril še to, da nagrajujemo usmerjene, na »Krkinu kožo« pisane naloge, pa tudi tiste fundamentalne raziskovalne naloge, ki imajo velik pomen in prispevek k znanosti. Pokazali smo torej veliko širino. Sam pravim, da vedno združujemo pametno s koristnim.

Krkinе nagrade sem vodil in predvsem usklajeval s posebnim zadovoljstvom; to je bila zame enkratna osebna motivacija in poseben izziv. Kaj pa je sploh lepše in koristnejše kot spodbujati mlade ljudi k ustvarjalnosti; kje pa je največja moč, če ne v mladih, ki imajo ogromno umskih potencialov in neusahljivo delovno energijo!

Dva predsednika Sveta Krkinih nagrad, dr. Miha Japelj in dr. Aleš Rotar

KAKO SEM DOŽIVLJAL NAŠE PATENTNOPRAVNE SPORE

Številni dogodki pri patentnopравnih sporih v Krki so se mi trajno vtisnili v spomin in me bodo »zasledovali« v vsem mojem življenju, včasih celo še (kar intenzivno) v mojih sanjah. Kot kemik, ki sem osebno in aktivno sodeloval pri res velikem številu Krkinih patentov, sem »praviloma« tudi redno sodeloval kot Krkin ekspert pri kar mnogih patentnopравnih sporih. V Sloveniji, na Madžarskem, na Norveškem, Poljskem, Danskem in predvsem in največkrat v Rusiji. Patentni spori so bile največkrat tožbe nekaterih velikih farmacevtskih koncernov, ki so Krki očitali kršitev njihovih patentnih pravic in vehementno trdili, da so nekateri naši patentirani postopki za sintezo znanih farmacevtskih učinkovin neinventivni, nepatentibilni, neoriginalni in nasploh sporni. Toda mi Krkaši, kemiki, pravniki, menedžerji, smo se na vse mogoče pravne spore temeljito pripravili in odgovarjali na vse mogoče in nemogoče strokovne in pravne obtožbe. In kar je najbolj zanimivo: resnično smo v vseh, prav v vseh pomembnih patentnih sporih končno zmagali. Zmagali zaradi naše skupne in neskončne volje in ustvarjalne sinergije, poglobljenega in vsestranskega strokovnega znanja timskega dela in naše »dolenjske« trme. Nismo se zmedli ob velikih imenih svetovno znanih kemikov (R. Barton, C. K. Ingold, A. S. Dreiding, E. Games in drugi), ki so očitno »navijali« za naše tožeče stranke, ampak smo natančno, strokovno in argumentirano odgovarjali na vse njihove obtožbe ter kemijske in pravne konstrukte.

Med našimi prvimi patentnimi spori mi je ostala v posebno globokem spominu tožba francoske firme Rhone Poulence proti Krki (zadeva:

metronidazol, Flagyl, Efloran, 1969). Takrat so delovali na naših slovenskih sodiščih zares odlični pravniki, kot je bil predsednik Višjega gospodarskega sodišča gospod Franc Špendal. Krko je zastopal »legenda« slovenskih advokatov, dr. Davorin Grosman, naše francoske nasprotnike pa advokat Popović iz Beograda. Ko je advokat Popović prišel v srbščini nepodobno napadati sodnika in našo Krko, ga je predsednik sodišča takoj in na licu mesta kaznoval z dokaj visoko globo. Plačati je moral takoj; v »ca-shu«. Nato pa mu je gospod Špendal razločno dopovedal, da govorimo v Sloveniji po vseh veljavnih pravnih predpisih v slovenščini, in je zahteval, naj advokat tožeče stranke v roku ene ure pride na nadaljevanje razprave s svojim slovenskim tolmačem. Ti naši pravniki bi morali biti svetel zgled današnjim sodnikom in pravnikom.

Prof. dr. Marija Perpar, slavna slovenska kemičarka

Ko je isti sodnik Špendal »zasliševal« vrhunsko izvedenko za organsko kemijo prof. dr. Marijo Perpar, jo je spraševal, kako naj on kot laik za kemijo razume in doume, da imata tožeča in tožena stranka dva povsem različna postopka za sintezo metronidazola. Pa mu je prof. Perparjeva odgovorila kot iz topa, da je ona prišla na sodišče po Cigaletovi ulici, on pa po Miklošičevi in da se zdaj nahajata oba, očitno in jasno, v isti pisarni, na sodišču!

Tudi drugod, na drugih sodiščih doma in po svetu, je pri naših patentnih sporih s tujimi farmacevtskimi firmami prihajalo do burnih razprav, hudih debat, strokovnih obtoževanj, osnovanih na namerno škodljivih ekspertizah, in pravnih »podukov« tožečih strank. In naša Krka in mi z njo je praviloma kar pri vseh takratnih patentnopravnih sporih zmagovala. Kot absolutni vrh in krona pri vseh naših mednarodnih patentnih sporih in kot naša najpomembnejša zmaga pri naših patentnih sporih na sodiščih pa bo vsaj za mene osebno daleč najpomembnejša dokončna razsodba arbitražnega sodišča v Ruski federaciji v Moskvi. S sklepom pod št. A30-407 je to sodišče leta 1999 dokončno zavrnilo tožbo firme Merck proti Krki pri tožbi za naše zdravilo Enap (enalapril maleat).

Neverjetni, problematični in ogromni strokovni izzivi, predvsem na področju organske kemije, specialne kemijske analitike in seveda patentnega prava, so meni in vsem mojim sodelavcem vlivali neznansko moč, energijo in voljo. Še danes, ko sem v »penziji«, so mi prav razmišljanja o naših uspehih, o naši sinergiji sodelovanja vseh vrst strokovnjakov in pravnikov ter uspešnem timskem delu izredno prijetna! Še danes mi dajejo nekako lepši in globlji življenjski smisel.

MOJI SPOMINI NA MAGISTRA ANDRIJANIČA

Ko sem ob koncu šestdesetih let 20. stoletja postal inženir kemije, so bili tisti časi čisto drugačni od današnjih. Takrat so veljali predvsem politična moč, centralistično »CK odločanje« in določanje vsega razvoja. Takrat je bilo (predvsem v našem gospodarstvu) zelo, zelo malo vrhunsko izobraženih ljudi, ki naj bi obvladovali nove tehnologije in menedžerske posle. Ni bilo pravih vizionarjev, ki bi bili sposobni s »ptičje« perspektive usmerjati in voditi naš gospodarski razvoj.

In prav v teh težkih časih je zelo ustvarjalno in pogumno deloval v Novem mestu in na Dolenjskem magister Andrijanič, veliki organizator, menedžer in resnični vizionar. Bil je prepričljiva in markantna osebnost v našem okolju, za vse nas je bil zelo pomemben, tudi tako človeški, da smo ga takrat imeli za svojega drugega očeta ali pa za našega »strica Borisa«.

Rad se spominjam teh časov, ko sem kot mlad inženir pričel delati v tekstilni industriji v Majšperku. Tam sem bil takrat eden zelo redkih ljudi s fakultetno izobrazbo (poleg mene sta bila še zdravnik in župnik). Ker sem moral delati po navodilih »strokovnjakov«, ki so bili brez šol, sem bil velikokrat razočaran, ker sem vedno dajal veljavo le znanju (ne pa politiki!). Razočaran sem se odločil, da zamenjam službo. Pri svoji »selekciji« sem se oglasil tudi v novomeški Krki. Takrat me je v svoji pisarni sprejel generalni direktor mr. ph. Boris Andrijanič. Prvič v življenju sem se srečal in pogovarjal z univerzitetno izobraženim človekom iz kakšne slovenske tovarne! Natanko se spominjam visokega in razumnega moža, ki me je izpod debelo okvirjenih očal z rahlim nasmeškom (kot vedno) opazoval in poslušal. Razveselil se je, ko sem mu povedal, da sem doma blizu Trebnjega in da sem bil novomeški gimnazijec. Najin pogovor sva na hitro opravila; direktor mi je še razložil, da v Krki zelo potrebujejo fakultetno izobražene

ljudi, da jih potrebujejo precej, in to takoj! Že teden dni po tem pogovoru me je v Novo mesto (z vso mojo prtljago v enem samem kartonastem »kufru«) pripeljal Krkin šofer Jakšetov Metod, in to kar z Andrijaničevim »DKW-jevcem«. Kakšna čast za mladega začetnika!

Mr. ph. Boris Andrijanič je bil oče Krke in pobudnik Krkinih nagrad

Od takrat naprej sem stalno delal na področju Krkinih raziskav in razvoja ter se velikokrat srečeval z Andrijaničem. Bil je »legenda«, enkratni organizator, strateg (včasih, če je bilo potrebno, tudi igralec) in resničen vizionar. Zelo strog, trmast, nepopustljiv, oster, zahteven, včasih tečen; veliko novih načrtov, projektov in poročil je bilo potrebno pripraviti tako rekoč čez noč. Delali smo cele dneve, petke in svetke. Naš »glavni« je večkrat skliceval sestanke celo ob nedeljah dopoldan, včasih kar v gostilni pri Vidrihu na Otočcu. Na sestanke smo seveda redno prihajali vsi, manjkati

ni smel nihče! Naš »šef« nas je povsod »zasledoval«, usmerjal in večkrat »krotil«, če so se kresale med nami kakšne iskrice pri nesporazumih (»Pa se menda ja ne boste moji najboljši sodelavci pred mano kregali!«). Na vsakega izmed nas je gledal na poseben način; od vsakega je hotel iztisniti čim več za Krko koristnega. Bil je tudi neverjetno duhovit in pronicljiv človek. Skoraj vsakega je dodobra proučil, dobro in učinkovito je tudi obvladoval različne situacije, premeteno je obvladoval predvsem naše politike in bankirje; vedno jim je bil kos. Nikoli pa ni bil v prvih »bojnih« vrstah. Vedno je počakal, da se stvari malo umirijo; nato pa je v dokončne akcije planil (na že »pripravljen« teren) sam. Zapomnil sem si veliko njegovih modrosti; posebej značilna zanj pa je bila ta: »Vedeti moraš/morate, da gre osel samo enkrat na led; pametni pa naj se na tem ledu učinkovito, lepo in vedno drsajo!«

Vedno in zelo prisebno je obvladoval različne situacije in uveljavljal raznovrstne pristope pri vsakodnevnih, predvsem poslovnih stvareh. Reagiralo je vedno bliskovito in včasih tako hitro, da nam je jemalo sapo. Z značilno intuicijo je hitro zaznaval nove možnosti in inačice za »biznis«, razvoj, naložbe, bančne kredite, nove naložbe itd. S svojo pojavo, s posebnim in izrazitim obrazom, s stisnjenimi ustnicami, s prodornimi očmi in z orlovskim nosom je kot šahovski vele mojster vlekel najboljše poteze in odločilne poslovne poteze za obstanek in napredek Krke in Novega mesta. V šali sem mu večkrat dejal, da ima tako značilen nos, ki bi ga morali čim prej patentirati!

Andrijanič pa svojih sodelavcev ni samo priganjal k delu, tudi spoštoval in visoko cenil jih je, zlasti njihovo znanje. Vedno nas je hrabil, tako da smo on in mi vedno, znova in znova dokazovali, da smo Dolenjci sposobni ljudje; da spada Novo mesto med najbolj razvita mesta v Sloveniji. Da mi tudi nekaj veljamo, čeprav smo »s podeželja« in daleč od »vsemogočne« Ljubljane in njenih centrov družbene in politične moči (ki jo še danes čutimo!). Naš Andrijanič je s svojim delom jasno pokazal vsem, da je uspešno gospodarstvo daleč pomembnejše od vsake politike.

»Andrijaničevska« miselnost pa danes med nami še vedno živi. Njegov iskrivi in široki nasmeh, orlovski nos in njegovo vizionarstvo so za vedno pustili temeljni pečat v naši Krki, našem Novem mestu in naši Sloveniji.

MAGISTER MILOŠ KOVAČIČ

Žalna seja Občinskega sveta Mestne občine Novo mesto ob smrti Miloša Kovačiča, častnega občana Mestne občine Novo mesto

Pred tednom dni mi je hčerka Špela že zjutraj sporočila, da je umrl Miloš Kovačič. Ta žalostna novica me je šokirala in globoko razžalostila. Na Miloša me namreč veže ogromno nepozabnih, zanimivih doživetij in spominov. Hkrati sva prišla v našo Krko in se tudi hkrati upokojila po več kot 40 letih najine službe. V začetku leta 1962 sva prišla v skupne službe takratnega Farmisa. Miloš je zasedel pomembno mesto v Biroju za marketing in konjunkturo v Ljubljani (pri mr. ph. Vranjeku), jaz pa v Biroju za razvoj kemijske proizvodnje v Novem mestu (pri inž. Grosu).

24. Krkine nagrade, mr. ph. Miloš Kovačič in Miha Japelj

V teh časih je bila naša »vojna generacija dijakov in študentov« po končanem fakultetnem študiju zelo ponosna na svojo univerzitetno izobrazbo. Takrat je pri nas primanjkovalo univerzitetno izobraženih mladih ljudi. Naši takratni novi generaciji je univerzitetna izobrazba ogromno pomenila! Srčno smo si želeli postali magistri, inženirji, doktorji, profesorji! Med Milošem in menoj se je takoj, že ob najinem prvem srečanju, ustvaril lep, prijeten, prijateljski in iskren odnos, ki je trajal več kot 40 let.

Že leta 1964 je Miloš po razpadu Farmisa odšel v Krko in takoj postal komercialni direktor. Jaz pa sem ostal na kemiji v Novem mestu in v Krki.

Miloša sem posebej visoko cenil in večkrat kar občudoval. Vse naše sestanke, kolegije in razna srečanja Krkašev z domačimi in tujimi partnerji ter politiki je vodil razumno in premišljeno.

Na naših internih sestankih in srečanjih Krkašic in Krkašev je bil skoraj vedno glavni govorec in je tudi bistro usmerjal naše pogovore. Bil je skratka naš »glavni«, t. i. »Gruzijski tamada«.

Krkaši smo bili in bomo vedno zaljubljeni v svojo tovarno! Še posebej občudujemo Novo mesto, našo Dolenjsko, Šentjernej, Škocjan in vso našo čudovito pokrajino. Med nami se je spletla trdna prijateljska vez in zrasla pripadnost predvsem naši tovarni. Prav našim trdnim medsebojnim vezem so, verjetno takrat in morda še danes, po tihem zavidali številni politiki in mogočnejši iz Ljubljane, Zagreba ter tudi iz številnih držav in krajev sveta.

Miloš je bil pri marketinških in tržnih prijemih ter vodenju Krke zelo uspešen, »pravi čarovnik«. Z ogromnim entuziazmom, visoko strokovnostjo, ustvarjalnostjo in neverjetno domišljijo je še kako znal vedno motivirati vse potencialne Krkine kupce za naša odlična in uveljavljena, večkrat tudi patentirana zdravila.

Miloš je dosegel velike poslovne uspehe na zahtevnih svetovnih trgih, predvsem pa v SZ in kasneje v Rusiji. Tam je na primer kot pravi Slovenec dobro »začutil in občutil« tisto pravo »rusko dušo« in čustveno

pripadnost med vsemi Slovani. Še kako je znal v najrazličnejših situacijah spodbujati med vsemi prisotnimi prijetno, prijateljsko razpoloženje. Tako med »velikimi ljudmi«, predsedniki mednarodnih koncernov, ministri, predsedniki držav, olimpijskih komitejev in med vsemi drugimi, z vsemi Krkaši, s preprostimi ljudmi iz njegovega Šentjerneja, Škocjana, Novega mesta, Trebnjega, naše Dolenjske in Bele krajine.

Miloš se mi je prikupil tudi s svojim spoštljivim odnosom do raziskav, znanosti in izobraževanja. Cenili in spoštovali so ga številni znani vrhunski domači in tuji znanstveniki, raziskovalci, profesorji, akademiki. Posebno spoštovanje so mu največkrat izražali predvsem pri tradicionalnih Krkinih nagradah in Krkinih mednarodnih znanstvenih simpozijih. Pri teh morda velja omeniti znamenitega nobelovca biokemika Roberta Huberja pa v svetu uveljavljene akademike Navašina, Taylorja, Novickega, Karpova, Tišlerja, Blinca, Bernika in številne druge znanstvenike od vsepovsod.

Naš Miloš je vedno in povsod sejal in izžareval veliko svetlobo in energijo s svojo široko, kozmopolitansko razgledanostjo in znanjem o zdravilih, pa tudi o športu, kulturi, glasbi in o vsem lepem na tem svetu. Užival je tudi ob lepem in ubranem petju naših domačih pesmi; in ne nazadnje tudi ob svojem igranju na harmoniko in orglice.

Ko smo se v letu 1994 Krkaši poslavljali od Andrijaniča, je takrat naš Miloš svoj žalni nagovor zaključil: »Danes se Krka ovija okrog Novega mesta kot ena sama velika solza.«

Jaz pa bi tu še dodal: »Za Milošem žalujeta vsaj dve slovenski reki: Sava od Tamarja, Zelencev, Bohinjskega jezera, mimo Ljubljane do Brežic in Krka od Krške jame mimo Novega mesta in Šentjerneja do istih Brežic.«

In ob koncu še ta svetopisemska modrost: »Če pšenično zrno ne pade v zemljo in ne umre, ostane sámó; če pa umre, obrodi obilo sadu (Jan 12, 24).«

Miha Japelj, Novo mesto

SLUŽBENE POTI V TUJINO

Pri moji službi v Krki sem kar 42 let službovanja delal na raziskavah in razvoju kemije in sinteze farmacevtskih učinkovin. Pri našem delu smo se vedno povezovali in sodelovali s številnimi domačimi in tujimi raziskovalnimi instituti in s pomembnejšimi farmacevtskim tovarnami v svetu in v naši prejšnji državi. Ustvaril sem si odlične stike z mnogimi slovenskimi in tujimi vrhunskimi raziskovalci iz celega sveta, po katerem sem velikokrat potoval. Tako sem že v šestdesetih letih 20. stoletja obiskal firme in institute v Bolgariji, Sovjetski zvezi, Italiji, Madžarski, Nemčiji in v vsej Jugoslaviji. Vse do leta 2002, ko sem odšel v pokoj, sem službeno obiskal kar veliko kemijskih in farmacevtskih firm in institucij iz držav celega sveta (Avstrija, Velika Britanija, Španija, Francija, Švedska, Finska, Norveška, Nizozemska, Belgija, Japonska, Kitajska, Iran, Egipt, Avstralija ...). Opisal bom le nekaj svojih zanimivih potovanj.

Moje prvo službeno potovanje je bilo v letu 1963 v Bolgarijo. Zastopal sem Krko v skupini jugoslovanske delegacije farmacevtske industrije skupaj z vodji razvoja Plive, Galenike in Alkaloida. V Sofiji smo obiskali njihovo glavno farmacevtsko tovarno SOPHARMA in si ogledali obrat za kemijsko sintezo farmacevtskih učinkovin. Prvič sem si podrobneje ogledal sintezo analgina v industrijskem merilu. Spoznal sem se tudi z bolgarskimi dosežki na področju fitokemije in z njihovim takratnim svetovno znanim zdravilom Nivalinom, ki so ga v medicini veliko uporabljali za zdravljenje Alzheimerjeve bolezni in drugih motenj človeškega spomina. Alkaloid nivalin je prvi odkril Bolgar Pashov. Izoliral ga je iz cvetov in čebulčkov pomladanskega zvončka («kokičeto» po bolgarsko). Odkritje, da nam daje prav naša narava najboljša zdravila, me je navdušilo. Od takrat naprej visoko cenim znanstvene dosežke s področja fitokemije. V Bolgariji smo si ogledali tudi farmacevtsko tovarno v Razgradu in videli Varno in Črno morje.

V tem času sem tudi magistriral na »fitokemiji« na ekstrakciji bolhača, marjetici podobne cvetlice, ki je najučinkovitejši naravni insekticid. Takrat smo v Krki že vpeljali v proizvodnjo naš »sloviti« Pips. Pri mojem študiju so odobrili enomesečno strokovno specializacijo v firmi Gedeon Richter na Madžarskem. Tam sem študiral in razvijal nov postopek za ekstrakcije bolhača na t. i. »U-ekstraktorju«. Krkini raziskovalci smo v šestdesetih in sedemdesetih letih 20. stoletja kar veliko sodelovali s firmami Chinoin, Gedeon Richter in Egys, največ na področju fermentacije antibiotikov in encimov in organske sinteze farmacevtskih učinkovin.

Vrsto let sem sodeloval z res številnimi italijanskimi podjetji. Sodeloval sem na kemiji 1,4-benzodiazepinov s firmo FIS v Vicenzi, v Milanu pa z institutom IBI na področju farmacevtske kemije. Z njihovim direktorjem prof. Valcavijem sva objavila kar nekaj člankov v tuji strokovni literaturi. Prof. Valcavi mi je večkrat poklonil vstopnice za čudovite operne predstave v milanski Scali. Lepše in bolj zanimivo kot kakršne koli pogostitve!

Krkini sodelavci v Fujisawi, Japonska, med njimi z leve J. Bernik, M. Hladnik, P. Jerman, M. Japelj

Rad se spominjam tudi potovanja s Krkinimi sodelavci na Japonsko (verjetno v letu 1975). Obiskali smo firmo Fujisawa in si ogledali moderno fermentacijo antibiotikov. Ogledali smo si Tokio, Osako, Kjoto, Ube in druge kraje.

Akademik prof. dr. Novickij (desno) in doc. dr. Miha Japelj

Veliko spominov me veže tudi na številna srečanja v takratni Sovjetski zvezi, v Moskvi, predvsem v njihovih »gigantskih« institutih VNIHFI in VNIA. V spomin se mi je najbolj vtisnilo moje prvo pomembno srečanje z glavnim direktorjem VNIHFI akademikom prof. dr. Novickim. Sprejel me je v svojem, takrat največjem, sovjetskem institutu (»VSEOJUZNIJ NAUČNO IZSLEDOVATELJSKIJ HIMIKO FARMACEVTČESKIJ INSTITUT«). Posvetil mi je posebno pozornost in me peljal na Rusko akademijo znanosti in umetnosti.

Tam sva si ogledala nekaj lepih prostorov z unikatnim pohištvom in mojstrskimi slikami ruskih umetnikov. Tu me je spoštljivo povabil še na »akademsko« kosilo! Prof. Novickij je že visoko cenil našo Krko; pri ogledu in predstavitvi svojega instituta me je tudi s posebnim ponosom

predstavljal svojim sodelavcem, vsem vrhunskim kemikom in znanstvenikom. Tam sem se spoznal tudi z dr. Švedovim, ki je pri nas v Krki gostoval cel mesec pri našem delu v laboratorijih organske sinteze. Že takrat se sem se spoznal z akademikom prof. dr. Gluškovom, ki je kasneje, že kot nov direktor VNIHFI, s Krko uspešno sodeloval.

Obisk na Inštitutu Jožef Stefan: prof. dr. Vito Turk, prof. dr. Gluškov, prof. dr. Miha Japelj

Podobna srečanja sem doživel tudi na inštitutu VNIA (»VSEOJUZNJI NAUČNO IZSLEDovATELJSKIj INSTITUTE ANTIBIOTIKOV). Tam je vljudno sprejel njihov direktor prof. dr. Navašin, vrhunski ekspert in pojem za antibiotike v takratni SZ.

Posebni, nepozabni spomini pa me vežejo na kar dolgo službeno potovanje v Sibirijo v letu 1988. S Krkino delegacijo (M. Košenina, J. Zagorc, M. Palka, M. Japelj) smo obiskali Organiko in vodili pogovore o sodelovanju s farmacevtsko-kemijskimi tovarnami (kombinati) v Novokuznetsku in Usoljesibirsku. V Novokuznetsku, pomembnem mestu v ogromni deželi Kuzbas (tam so najboljše nahajališča premoga in drugih rud na svetu!), smo obiskali firmo Organika. Nadvse vljudno in res tovariško nas je sprejel s svojo ekipo odličnih organskih kemikov in farmacevtov njihov generalni direktor, zelo vplivni in pomembni ruski strokovnjak, inženir Vinogradov. Ogledali smo si njihove velike obrate organske sinteze pomembnih farmacevtskih učinkovin, ključnih za vso Rusijo. Živo se spominjam svoje prve noči v tamkajšnjem hotelu. Tam je tekla povsod samo zelo vroča voda, nobene mrzle vode ni bilo. Ob polni banji z vročo vodo (kropom), sem kar »preklinjal« in najmanj pol ure čakal, da se bo vsaj malo shladila, da sem se vsaj malo skopal.

Na skupnem srečanju nam je direktor Vinogradov ponosno razlagal, da sta njihov Novokuznetsk in cel teritorij Kuzbas zelo bogata s toplotno energijo, s termoelektrarnami, z ogromnimi premogovniki, z rudami, da slovita po proizvodnji aluminija, železa in drugih kovin. Z nekakšnim »posebnim ponosom« nam je še povedal, da je bil njihov Novokuznetsk tako »pomemben«, da ga je ameriški predsednik Ronald Reagan uvrstil med prve pomembne tarče v primeru napadov z atomsko bombo!?

V Usoljesibirsku nam je podrobneje predstavil večje obrate za kemijsko sintezo farmacevtskih učinkovin njihov direktor inženir Mirošnikov. Spominjam se, da so nas v tem, kar zapuščenem kraju nastanili v manjši hiši, ki so jo malo preje, prav za našo delegacijo, sveže prelakirali in prebarvali. V skupni kuhinji je na sredini »kraljevala« ogromna kuhana šunka (»vetčina«), obdana s steklenicami vodke in sadnega soka. Lačni nismo smeli biti! Spominjam se naših zanimivih pogovorov z ruskimi odličnimi kemiki.

V Sibiriji, med drugimi, z leve M. Košenina, Mirošnikov, J. Zagorc, M. Japelj in M. Palka

Ti so, meni osebno predlagali, naj si vzamem enkrat dopust, da bi skupaj odpotovali v rusko tajgo, v divjino nekje ob Bajkalskem jezeru, najprej seveda s sibirskim vlakom, potem pa peš na dolge pohode. Na žalost me je takratno navdušenje za to potovanje počasi minilo.

Ob koncu našega kar dolgega obiska v Sibiriji smo za »jagodo na torti« za dva dni obiskali znamenito mesto Irkutsk in veličastno, presunljivo lepo Bajkalsko jezero, verjetno najlepše in najčistejše jezero na vsem svetu. Tam Bog ni skoparil z lepoto!

Tudi kasneje sem v Rusijo (Moskvo) večkrat potoval, največkrat zaradi naše patentnopravne problematike. Takrat je meni in kolegom organiziral vse potrebno moj najboljši sošolec dipl. vet. Janez Zagorc, direktor Krkinega predstavništva v Moskvi. S posebnim ponosom lahko napišem, da je bila naša Krka v SZ in kasneje v Rusiji vedno visoko cenjena in zelo

ugledna mednarodna farmacevtska firma z vrhunsko kakovostjo svojih zdravil, ki so bila tam vedno visoko cenjena. Visok ugled si je pridobila tudi zaradi odličnega menedžiranja vsega poslovanja uspešnih Krkinih direktorjev: Miloša Kovačiča, Jožeta Colariča in Janeza Zagorca.

Zanimivi spomini me vežejo na moje obiske v ZDA. Veliko velikih mednarodnih ameriških firm in krajev sva leta 1975 službeno obiskala skupaj z mojim takratnim šefom dr. Petrom Jermanom, gimnazijskim sošolcem. V nekaj tednih sva službeno obiskala precej svetovno znanih ameriških farmacevtskih firm v Pasadeni, Chicagu, St. Louisu in New Yorku. Najine obiske je organiziral naš partner dr. Geacintov. Navajam le nekatere zanimivosti. V Pasadeni sva se udeležila pogovorov z direktorjem velike ameriške firme ICN Pharmaceuticals, inženirjem Milanom Panićem, takrat najbogatejšim Srbom v ZDA. Njegova firma je v svetu takrat zaslovela z uvedbo viroleksa (aciklovirja), takrat najpomembnejšega protivirusnega zdravila, na ameriški in svetovni trg zdravil. V spominu mi ostaja naš večerni sprejem v njegovi lepi starejši vili, kjer nas je PANIĆ osebno postregel, ob prisotnosti še kakšnih petih njegovih sodelavcev, vseh srbske narodnosti. Pri slavnostni večerji smo se vsi striktno pogovarjali izključno v angleščini. Nobene »slovanske« besede! Ob lepem vzdušju nam je gospod Panić na gramofonu zavrtil srbsko pesem : Oj Moravo, oj Moravo, moje selo ravno ... ! Kljub njegovemu dobremu razpoloženju nam je navdušeno rekel: »I like Sebian songs!« Ob njem nas je bilo takrat: pet Srbov, dva Slovenca in en Rus. Vsi Slovani?! Morda je še zanimivo povedati, da je bil Panić predsednik vlade Zvezne republike Jugoslavije od leta 1992 do 1993!

V Chicagu naju je sprejel v firmi Abott Laboratories podpredsednik firme gospod dipl. pravnik Jože Bernik, Slovenec iz Škofje Loke. Vse stene njegovega kabineta v Chicagu so krasile čudovite fotografije s soncem ožarjenega pšeničnega polja blizu Škofje Loke! Z njegovo firmo smo uspešno sodelovali na področju industrijske fermentacije aktivnih učinko-

vin. Danes že pokojni Jože Bernik je kasneje odšel v Slovenijo in postal vodilni slovenski politik, nazadnje še poslanec Državnega zbora RS v NSi.

V New Yorku nas je v mednarodni banki Chemical Bank, sprejel njen podpredsednik, Novomeščan, pravnik gospod Ivanetič! Bil je velik prijatelj našega magistra Andrijaniča. Po pogovorih je povabil dr. Geacintova, dr. Jermana in mene na večerjo v svoj dom v New Jersey. Pri poslovni večerji nam je predstavil številne poslovneže iz ameriške farmacevtske industrije, med njimi tudi takratnega direktorja firme Merck.

Naj še omenim, da sem nekaj let kasneje obiskal še prof. dr. Digenisa na farmacevtski fakulteti v Lexingtonu (država Kentucky). Profesor dr. Digenis in njegovi številni sodelavci so vrsto let tesno sodelovali s profesorji in raziskovalci s Fakultete za farmacijo v Ljubljani, s profesorji Krbvačičem, Primožičem in drugimi.

V ZDA sem se leta 1990 tudi aktivno, s predavanjem (kemija vira-zola), udeležil velike mednarodne konference o antivirusnih zdravilih v New Orleansu, v državi Louisiana. Spominjam se tega velikega mesta ob izlivu velike reke Misisipi, znanega tudi po njihovem največjem svetovnem džez trobentaču Louisu Armstrongu – Satchmu (1901–1971), ki je 4. aprila 1965 navdušil Slovence v Hali Tivoli.

V letu 1977 sem se aktivno udeležil tudi velikega mednarodnega kongresa za heterociklično kemijo v Teheranu, v Iranu. Kongresa so se takrat udeležili vrhunski svetovni kemiki U. Lalezari, H. Rapoport, L. B. Townsend, M. Protiva ter Slovenca M. Tišler in B. Stanovnik. V spominu mi ostaja sončno in zanimivo mesto Teheran, obdano z zelenimi drevesi in tekočo vodo, lepe gore in jezera nad mestom. Ob mojem obisku v Iranu so bili takrat zadnji časi njihovih vladarjev Reze Pahlavija in Farah Dibe.

V letih od 1984 do 1986 smo v Krki tudi kar intenzivno sodelovali s kitajskimi strokovnjaki na razvoju njihovega lastnega zdravila Artemisi-nina, pomembnega zdravila za zdravljenje malarije. Na osnovi državnega dogovora ministrov za zdravstvo Kitajske (dr. Yu Cue Li) in bivše Jugo-

slavije (dr. Jakovljević) naj bi Krka prevzela razvoj vseh končnih zdravil na osnovi artemisinina, seveda s predpogojem, da plačamo zelo visoko licenčnino. Za tiste čase je bila ta ponudba za nas previsoka. S Kitajci smo se srečali najprej v Novem mestu in leto kasneje še v njihovem velikem Institutu za tradicionalno medicino v Pekingu.

Institut za tradicionalno medicino, Peking, delegacija iz bivše Jugoslavije, med njimi zadaj: prof. Lepeš, mag. Damjan, mag. Uglešič, spredaj M. Kovačič in M. Japelj

Skupaj s prof. Lepešem sva tudi sodelovala na prvem mednarodnem simpoziju o artemisininu, ki ga je organizirala WHO leta 1986 v Ženevi.

Zanimivo je dejstvo, da je v letu 2015 kitajska znanstvenica Joujou Tu prejela Nobelovo nagrado za odkritje kitajskega zdravila Artemisinina, antimalarika, uspešnega pri zdravljenju posebej težkih obolenj malarije.

V strokovnem članku Acta Pharm. Jugosl. 38 (1988) 71–77 smo avtorji I. Leban, L. Golič in M. Japelj, objavili članek o kristalni in molekularni strukturi artemisininina. Vzorec te spojine sem prinesel iz Kitajske.

Profesor Leban je v svojem kasnejšem članku »Ob Nobelovi nagradi za medicino 2015« v Proteusu še zapisal: »Veseli pa me, da smo slovenski znanstveniki skoraj nehote prispevali koristne podatke v svetovno zbirko kristalografskih podatkov. Tako imam dober občutek, da smo naredili nekaj koristnega za splošno blaginjo človeštva.«

Rad se spominjam tudi svoje službene poti v Anglijo, prve po letu 1990, že v času naše samostojne države. Sodeloval sem s Krkino delegacijo, ki je obnavljala nove pogovore s predstavniki firme Burroughs Wellcome v Londonu.

Burroughs Wellcome, London, 1992, spredaj: Elica Rustja, Jože Colarič, Miha Japelj, zadaj: B. Walkingshaw, tretji z leve, in naprej: Bratislav Novakovič, Igor Jelnikar, Janez Poljanec, za preostale 4 angleške predstavnike nimam več podatkov

Spominjam se, da so bili takrat številni tuji menedžerji in strokovnjaki malo skeptični do Slovenije, tudi do Krke. Naš obisk v firmi Burroughs Wellcome je vodil in koordiniral takrat mladi Jože Colarič, univ. dipl. oec., namestnik generalnega direktorja Kovačiča. S predstavniki te angleške firme (Walkingshaw in drugi) je samozavestno usklajeval naše pogovore (sodelovanje na aciklovirju, drugo), ki so se uspešno zaključili z novimi smernicami našega nadaljnjega sodelovanja.

UNIVERZA, FAKULTETE, AKADEMSKA POBUDA, RASTOČA KNJIGA

OB 100. OBLETNICI UNIVERZE V LJUBLJANI, 100 LET UNIVERZITETNEGA ŠTUDIJA KEMIJE

Z našo (mojo) univerzo in FKKT sem aktivno sodeloval kot profesor za organsko kemijsko tehnologijo v dodiplomskem in podiplomskem študiju. Na Katedri za organsko kemijsko tehnologijo smo odlično, skladno in nesebično sodelovali številni in danes uveljavljeni kemiki in inženirji kemijske tehnologije (V. Tišler, A. Štefanič-Petek, I. Poljanšek, E. Kobal, B. Novak, Z. Časar, D. Babič in drugi). V fakultetnih laboratorijih, pilotnih obratih in laboratorijih naših tovarn in drugje (Krka, Lek, Pinus, Teol, Fakulteta za farmacijo, Fakulteta za strojništvo, FKKT Maribor) smo sodelovali ali izvajali številne raziskave in razvoj na področjih sintez in tehnologij za proizvodnjo farmacevtskih učinkovin (betalaktamskih in tetraciklinskih antibiotikov, kinolonov, indolovih antimigrenikov, antiviralnih spojin, benzodiazepinov, ergot alkaloidov ...), rastlinskih zaščitnih sredstev, fitokemičnih proizvodov, optičnih belil in drugo. Izvedli smo veliko razvojno-raziskovalnih nalog in projektov v okviru takratne RZS. V teh 30 letih smo objavili veliko izvernih znanstvenih člankov in aktivno sodelovali s številnimi prispevki na pomembnejših znanstvenih konferencah in simpozijih doma in v tujini. V sodelovanju s Krko smo prijavi oz. objavili okoli 30 patentov oz. patentnih prijav.

Moj najljubši mentor prof. dr. Miha Tišler, izvoljen za prvega rektorja Univerze v Ljubljani v samostojni Sloveniji, Ljubljana, 12. december 1991

Osebno sem v Krki vrsto let vodil raziskave in razvoj; s Krkinimi sodelavci smo zelo aktivno sodelovali z obema univerzama in še posebej s KI in IJŠ. Krka je veliko vlagala v raziskovalno opremo na naši univerzi in naših inštitutih (NMR in Masni spektrometri, GC, HPLC kromatografi, reaktorji, drugo). Naši študentje so pod mojim mentorstvom opravili 122 diplom, 10 magisterijev in 7 doktoratov. V Krki sem bil leta 1971 med ustanovitelji Krkinih nagrad. Danes sem častni predsednik Sveta Sklada Krkinih na-

grad. V 48 letih smo podelili že 2751 Krkinih nagrad mladim študentom in dijakom za njihove ustvarjalne raziskave. In za konec: vse svoje življenje sem posvetil naši Krki in naši fakulteti. Globok spomin pa bom za vedno ohranil na svojega velikega vzornika, mentorja in prijatelja, akademika prof. dr. Miho Tišlerja.

Moji neprijetni in mučni spomini na dolgoletne dolge in težavne vožnje v Ljubljano in nazaj domov, v dežju, vetru in snegu, počasi izginjajo; trdno in za vedno pa mi ostajajo najlepše misli na moje danes uspešne študentke in študente ter njihov neizmerni entuziazem, voljo in energijo, ki so jo izkazovali pri študiju »naše kemije«.

Prof. dr. Miha Japelj, v Novem mestu, 27. marca 2019

FAKULTETA ZA ORGANIZACIJSKE ŠTUDIJE

Spoštovane gospe in gospodje, spoštovani prof. dr. Boris Bukovec, dragi letošnji lavreati in njihovi svojci, spoštovani vsi prisotni.

S posebno častjo in veseljem sem sprejel Vaše prijazno povabilo, da spregovorim nekaj besed na današnji slovesni podelitvi diplom, promociji letošnjih doktorjev znanosti in promociji odličnežev FOŠ.

Akademik prof. dr. Jože Trontelj je rad prihajal v Novo mesto

Že leta 1995 smo Novomeščani ustanovili društvo Akademska pobuda Univerza Novo mesto in ga kasneje preimenovali v Dolenjska akademska pobuda (DAP). Razumniki, gospodarstveniki, inženirji, izobraženci,

znanstveniki, profesorji in vsi, ki si želimo resnični napredek Novega mesta in naše širše regije, smo želeli organizirati univerzitetno izobraževanje mladih ljudi in ustanoviti državno univerzo v Novem mestu. Novo mesto s širšo regijo namreč spada med gospodarsko najuspešnejše regije v Sloveniji. Poseben žlahtni pomen, zgodovinsko in kulturno vrednoto pa predstavlja novomeška gimnazija, ki je najstarejša državna gimnazija v Sloveniji (ustanovljena leta 1746). V Novem mestu se je šolal cvet vrhunskih slovenskih intelektualcev, kulturnikov, umetnikov, pisateljev, pesnikov in drugih. Kako lepo nas je na to dejstvo spomnil akademik France Bernik, ki je na Prešernovi proslavi v naši mladi državi v kulturnem domu tako lepo rekel, da topel veter stalno pihlja iz Bele krajine in Dolenjske proti Ljubljani. Naše društvo DAP je sodelovalo tudi pri ustanavljanju URS in pri skupnem ustanavljanju 4 fakultet pred 10 leti. Vse te visokošolske ustanove uspešno delujejo v našem širšem prostoru. Vašo FOŠ odlikujejo odlična organiziranost, vzorno sodelovanje z gospodarstvom, spoštovanje etičnih in estetskih vrednot ter osredotočeno izvajanje vseh treh stopenj študija na menedžmentu kakovosti. Na FOŠ gojite in spoštujete osebno odličnost, soustvarjate regijo odličnosti, soorganizirate forume odličnosti in številne akademske večere. V Novo mesto rade prihajajo številne osebnosti: člani SAZU, IAS, kemiki, biologi, biokemiki, strojniki, elektrotehniki, ekonomisti, matematiki, zdravniki, agronomi, sociologi; teh je bilo že preko 40!

S svojimi nastopi in razmišljanji o življenjski etiki nas je večkrat spodbujal in hrabil že pokojni akademik prof. Jože Trontelj, ki nam je med drugim dejal: *»Čedalje več ljudi spoznava, da večanje materialnega bogastva ne more biti pravi cilj za prihodnost; niti za prihodnost posameznika ne za prihodnost človeške družbe. Denar ima velikansko mobilizacijsko moč. Ne more pa biti podlaga za prihodnje življenje človeštva in za njegovo kulturo. Osebna sreča mora temeljiti na dobrih medčloveških odnosih, delu z drugimi in za druge in na pravičnem redu.«*

Forum odličnosti na FOŠ, Joško Čuk, Boris Bukovec, Gregor Macedoni, Vida Čadonič Špelič, Novo mesto, april 2017

In ob koncu še to. Dovolite mi, da Vam predstavim samo nekaj svojih razmišljanj o veličini človeškega duha. Odkritja, ki smo jim danes priča, od genskega inženiringa in DNK, medicine, kemije, biokemije in biofizike do vesoljskih raziskav, ne morejo in nikoli ne bodo razvozlala, zakaj cvetijo rožice, rasteta trava in trta, žvrgolijo ptički, zakaj in od kod prihaja veličina človekovega duha. To je tista velika skrivnost, ki nam jo vedno, vsak dan, vsako sekundo in vsepovsod, nekdo podarja in poklanja. Skrivnost življenja in skrivnost ljubezni. Skrivnost, ki presega zastrašujočo človekovo slo in slepoto po bogastvu, moči, znanju, uspehu, imetju, lepoti ...

» **1692, Baltimore, cerkev sv. Pavla:**

Bodi, kar si. Bodi svoj. In nikoli ne igray ljubezni. Pa tudi ne preziraj je, čeprav si razočaran in ogorčen, zakaj ljubezen je večna, kakor je večna tudi trava. Spokojno sprejmi izkušnje let, drugo za

*drugo skladno odlagaj stvari iz mladosti.
Neguj duhovno moč, ki te bo obvarovala nenadne nesreče.
In ne spravljaljaj v žalost samega sebe z izmišljotinami.
Mnogi strahovi se rodijo iz utrujenosti in osamljenosti.
Vzdržuj pravo disciplino, a vedno bodi do sebe tudi blag.
Otrok veselja si, nič manj, kot so to drevesa in zvezde.
Pravico imaš biti tu. In, če to veš ali ne, vse v veselju poteka natančno tako, kot je prav.
Bodi torej v miru z Bogom, vseeno, kako si ga predstavljaš.
In ne glede na to, kakšno je tvoje delo in kakšne težnje v bučnem vrvenju življenja, ohrani mir v duši.
Kljub vsej nesnagi in žalosti, kljub vsem izničnim sanjam je svet čudovit.*

Bodi pozoren. Bodi srečen. «

Dragi lavreati! Današnji slavnostni večer je namenjen predvsem Vam. Za vsa Vaša današnja odličja, priznanja in diplome za Vaše šolske in življenjske uspehe Vam že vnaprej iskreno in iz srca čestitam. Vse Vaše želje bodo uresničene, če si jih boste resnično globoko želeli prav Vi.

Miha Japelj, v Novem mestu, 20. decembra 2017

PRIJETNI SPOMINI NA FAKULTETO ZA INDUSTRIJSKI INŽENIRING

Na Fakulteto za industrijski inženiring me vežejo prijetni spomini. Ko smo v Novem mestu že leta 1994 snovali društvo Dolenjska akademska pobuda 1994 (sprva smo jo poimenovali Akademska pobuda), smo si dolenjski in belokranjski intelektualci iz številnih tehničnih, naravoslovnih, ekonomskih, pravnih in drugih ved zelo prizadevali, da bi ustanovili univerzo. Že takrat je bila Dolenjska v silovitem gospodarskem in kulturnem vzponu, zato smo logično in upravičeno pričakovali odobritve in soglasja za formiranje visokošolskih in univerzitetnih študijev iz centrov takratne naše oblasti v Ljubljani. Ampak zgodba o novomeški univerzi se je vse te čase zavlačevala in se še kar vleče kot pravljica o jari kači. Kljub temu pa smo v Novem mestu do sedaj ustanovili že lepo število uspešnih fakultet. Poseben, trajni pomen in lepo tradicijo ima pri nas študij strojništva na vseh stopnjah izobraževanja. Novomeščani smo se leta 2009 razveselili ustanovitve Fakultete za industrijski inženiring. Nova fakulteta postaja v vseh naših krajih temeljna ustanova za vzgojo mladih vrhunskih strokovnjakov na sodobnih tehničnih in tehnoloških področjih.

Vse življenje sem se ukvarjal s kemijo, kemijsko tehniko in tehnologijo. V Krki sem nad 40 let aktivno sodeloval pri vodenju razvoja in raziskav na področju zdravil, že od leta 1973 naprej pa sem predaval na Univerzi v Ljubljani organsko kemijsko tehnologijo. Zato sem se z veseljem, kmalu po ustanovitvi FINI leta 2010, honorarno vključil v neposredno izvajanje študija kemije na fakulteti. Študij kemije smo do leta 2014 izvajali prof. dr. Darja Rudan Tasič, prof. dr. Miha Japelj in doc. dr. Igor Simonič. Predavali smo snovi s področij anorganske in organske kemije; sam osebno pa sem posvetil posebno pozornost predstavitvam tehnologij na področju motornih goriv (nafta, kreking, reforming, biogoriva), sodobnih polimerov, bar-

vil, zdravil in pesticidov. Našim kar številnim študentom sem predstavljal tudi pomen novih »high-tech« tehnologij, kot so nanotehnologija in zelena kemija. Na fakulteti sem bil vsa ta leta član Senata FINI. Ohranjam lepe spomine na prijetno in plodno sodelovanje s številnimi odličnimi profesorji in pedagogi (Š. David, A. Jezernik, M. Oblak, V. Smodej, T. Savšek, M. Forjan, I. Bratko, J. F. Tasič, D. Simončič, M. Prijanovič-Tonkovič, B. Bukovec, D. Pušenjak, A. Pavić, D. Rudan Tasič, I. Simonič in drugi). V prav lepem spominu pa mi za vedno ostajajo moji zelo vzorni študentje in študentke, ki so vedno zelo pozorno in pazljivo poslušali moja predavanja in uspešno zaključevali izpite. Vsem tem in vsem novim študentom želim velike strokovne in življenjske uspehe pri njihovih novih izzivih.

Z leve proti desni: prof. dr. Murtič, prof. dr. Gasparič, Miha Japelj, prof. ddr. Usenik

Ob desetletnici FINI pa iskreno čestitam vsem študentom, vsem članom fakultete za industrijski inženiring in spoštovani gospe dekanji mag. Iris Fink Grubačević. Želim Vam nove in lepe uspehe!

Prof. dr. Miha Japelj, v Novem mestu, 18. maja 2019

UNIVERZA V NOVEM MESTU BO LAHKO PRAVI TEMELJ NAŠEGA PRIHODNJEGA RAZVOJA

Zloraba vrednot pelje v propad civilizacije! Spremenimo odnos do materialne lastnine, imeti več ni pot k sreči! Kam drvi vsa naša civilizacija? (Jože Trontelj)

Novomeščani ter številni Dolenjci in Belokranjci si že vsaj 20 let prizadevamo za ustanovitev lastne univerze. Dolenjska in Bela krajina imata že od konca srednjega veka izredno bogato gospodarsko, kulturno in humanistično tradicijo. Prav naša regija je v Sloveniji gospodarsko in ekonomsko najučinkovitejša, zato bi bila lahko čim prejšnja ustanovitev lastne univerze, prednostno z izbranimi fakultetami tehničnih, inženirskih, informacijskih in naravoslovnih znanj in ved, prava osnova za naš nov in sodobnejši razvoj.

DRUŠTVO DOLENJSKA AKADEMSKA POBUDA (DAP), NOVO MESTO

Že 23. novembra 1994 smo na pobudo prvega župana MO Novo mesto gospoda Francija Koncilije ustanovili društvo Akademska pobuda Univerza v Novem mestu. Naše društvo smo kmalu preimenovali v Društvo Dolenjska Akademska pobuda ki je vsa zadnja leta kar prepoznavno s krajšim imenom DAP.

Društvo združuje preko 150 znanstvenikov, univerzitetnih profesorjev in ostalih akademsko razmišljujočih ljudi, ki bodisi živijo v tej regiji ali pa imajo tu svoje korenine, vse pa družijo skupna misel: ustanoviti državno univerzo v naši regiji, v našem Novem mestu. Delovanje Društva DAP usklajuje upravni odbor pod vodstvom ddr. Janeza Usenika, ki je nasledil dr. Japlja.

Ustanovitev Društva Dolenjska akademska pobuda (DAP), Novo mesto, 23. 11. 1994, z leve: dr. Dular, dr. Gabrijelčič, dr. Granda, dr. Blažič, dr. Japelj, dr. Komelj, dr. Janežič, dr. Novak, mag. Mušič, dr. Šolmajer, dr. Berovič

Novo mesto se lahko ponaša z uspešno preteklostjo. Tako je letos preteklo že 545 let od prihoda frančiškanov v Novo mesto, v naslednjem letu pa bomo praznovali že 650-letnico ustanovitve mesta. Že v letu 1746 je bila pri nas ustanovljena slovenska gimnazija, druga v Sloveniji. Tu so se šolali imenitni slovenski razumniki, kulturniki, znanstveniki in ustvarjalci, kot so: Ignac Klemenčič, Josip Plemelj, Ferdinand Seidl, Ivan Komelj, Oton Župančič, Dragotin Kette, Simon Jenko, Vladimir Lamut, Božidar Jakac, Ignacij Hladnik, Marjan Kozina, Matija Tomc, Janez Cesar, Sava Sever; Pino Mlakar, Fran Metelko, Jože Toporišič, Boris Andrijanič, Marjan Mušič; Ivan Obrez, Bogo Komelj, Drago Mušič, Vladimir Braco Mušič in še mnogi drugi. Vsem njim, še drugim in našemu uspešnemu gospodarstvu je generacija naših mladih ustvarjalnih ljudi pravzaprav dolžna, da čim preje

uresniči ustanovitev lastne univerze. Ustanavljanje novih visokošolskih središč in specialnih fakultet prav gotovo spada med sodobna slovenska prizadevanja po decentralizaciji v visokem šolstvu. Naši novi univerzitetni programi in novi visokošolski centri bodo zanesljivo vnašali nove pristope in tudi konkurenco klasičnim programom slovenskih univerz. V naši regiji bomo spodbujali in katalizirali nov, drugačen in naprednejši razvoj industrije in gospodarstva. Prepričan sem, da bi bilo vse to nekaj enkratnega in neponovljivega za naše Novo mesto, za naše Dolenjce in Belokranjce ter zlasti za naše mlade ljudi.

Upravni odbor DAP, z leve ddr. Usenik, dr. Gabrijelčič, dr. Japelj, dr. Gričar, dr. Šolmajer in dr. Bukovec

Danes se nahaja Slovenija in z njo naša občina v negotovih časih, morda že kar v delni gospodarski in politični krizi in tudi v pomanjkanju pravih etičnih in moralnih vrednot pri medsebojnih človeških odnosih. Ko

bomo izbirali nove smeri, nove ljudi in novo, boljše pot svoje občine, bi bilo po mojem mnenju potrebno in pametno, da prevzamejo vodenje razumni mladi ustvarjalni in dinamični ljudje, ki bodo spoštovali predvsem znanje, etičnost in visoko strokovnost ter bodo zasnovali spodbudnejši razvoj naše občine in vsem nam prinašali dobro voljo in razpoloženje v vsem nam ljubem Novem mestu.

prof. dr. Miha Japelj, v Novem mestu, 21. septembra 2014

AKADEMSKI VEČERI POSTAJAJO PRI DAP POMEMBNA STALNICA IN TRADICIJA

V Društvu Dolenjska akademska pobuda (DAP) si že od ustanovitve leta 2007 naprej posebej prizadevamo spodbujati in ustvarjalno motivirati svoje članice in člane za organizacijo t. i. »akademske večere«. Pri teh so nam naši vabljeni predavatelji predstavljali izbrana poglavja iz svojih zadnjih najpomembnejših raziskovalnih in ustvarjalnih dosežkov iz širokega spektra različnih področij znanosti, tehnike in ekonomije. V našo akademsko sredino radi prihajajo vidni in uspešni znanstveniki, raziskovalci, člani SAZU in IAS, univerzitetni profesorji, gospodarstveniki, ekonomisti, naši poslanci, celo naši politiki in drugi. Letos smo 3. marca že devetindvajsetič organizirali DAP-ov akademski večer!

Občni zbor Društva Dolenjska akademska pobuda (DAP)

Tematike predavanj na naših srečanjih so zelo pestre in raznolike. Vabljeni predavatelji so nam prikazali nove in sodobne dosežke s področij naravoslovnih, tehniških in družboslovnih ved: iz kemije, farmacije, medicine, matematike, biologije, biokemije, genskega inženiringa, bioloških zdravil, informatike, umetne inteligence, informacijsko-komunikacijske tehnologije, strojništva, gozdarstva, agronomije, ekonomije, ekologije, geografije, hidrogeografije, robotike, vesoljskih tehnologij, nanotehnologije, polimerne kemije, ekologije, enologije, arhitekture, ekonomije, sociologije, arhitekture in drugo. Bogat vsebinski spekter in paleta teh predavanj sta bila »pisana na kožo« tudi več kot 140 članicam in članom našega DAP, ki so iz naših domačih krajev in so uveljavljeni vrhunski strokovnjaki, profesorji, doktorji in magistri znanosti.

Pohvaliti moramo vse vabljene predavatelje, saj so radi prišli k nam v Novo mesto in se z veliko naklonjenostjo celo odpovedali honorarju in prevoznim stroškom. Vsem (skupaj šestintridesetim) bi se radi zahvalili in jih naštel:

- člani SAZU: akademiki (profesorji in doktorji): Jože Trontelj, Branko Stanovnik, Ivan Bratko, Anton Mavretič, Igor Emri;
- člani IAS (profesorji in doktorji): Dušan Petrač, Jadran Lenarčič, Matjaž Lukač, Mark Pleško;
- kemiki/biokemiki/biologi (profesorji, doktorji, magistri): Roman Jerala, Ivan Leban, Janko Kos, Marin Berovič, Boris Orel, Franc Pohleven, Alexis Zrimec, Miha Japelj;
- strojniki/elektrotehniki (profesorji/doktorji/magistri/inženirji): Anton Jezernik, Janez Trontelj, Tomaž Savšek, Primož Mihelič, Vladimir Gregor Bahč, Anton Petrič;
- ekonomisti (profesorji/doktorji/magistri): Jože Gričar, Janez Gabrijelčič, Rado Pezdir;

- matematiki/informatiki (profesorji/doktorji/magistri): Janez Usenik, Sandi Klavžar, Miroslav Bača, Andraž Tori;
- sociologi (profesorji/doktorji/magistri): Frane Adam, Borut Rončević, Mojca Novak;
- geograf: prof. dr. Dušan Plut;
- agronom: doc. dr. Julij Nemanič;
- zdravnik: doc. dr. Blaž Koritnik;
- arhitekt: mag. Rupert Gole.

SKLEPNE MISLI

V Društvu DAP so potekali izredno zanimivi in vsebinsko poglobljeni akademski večeri. Že samo iz imen naših vabljenih in uveljavljenih predavateljev lahko bralci nesporno ugotovijo, da smo aktivno prisostvovali vrhunskim predavanjem iz sodobnih dosežkov znanosti, tehnike in drugih ved. Skoraj vsa izvedena predavanja so razvidna in dokumentirana na naši spletni strani www.dap.si, kjer si lahko vsi zainteresirani ustvarjalni nadobudneži podrobno ogledajo posamezne PowerPoint predstavitve in druge informacije. Prepričan sem, da se bodo bralci z ustvarjalno žilico zlahka seznanili z ogromnim spektrom najrazličnejših ved, tehnik in znanj, ki bodo še kako pomembni za naš lepši jutrišnji dan.

Prof. dr. Miha Japelj, v Novem mestu, 5. marca 2014

USTANOVITEV MEDNARODNE PODIPLOMSKE FAKULTETE ZA VISOKE TEHNOLOGIJE, 1998

Naše društvo sestavljajo ugledni strokovnjaki, med katerimi je več vidnih in uveljavljenih univerzitetnih profesorjev. Že nekaj let podpiramo smotrnejšo in boljšo organizacijo ter delovanje posameznih višjih in visokih šol v Novem mestu. Posebno pa si prizadevamo, da bi v Novem mestu, čim prej bo to možno, organizirali mednarodno podiplomsko fakulteto (šolo) za področje visokih tehnologij (>HIGH-TECH<). Naše gospodarstvo, predvsem novomeška farmacevtsko-kemijska in strojna industrija, je doseglo zavirljivo razvojno, proizvodno in strokovno raven in predvsem velik mednarodni ugled. Uspešen nadaljnji razvoj in rast novomeške mednarodno uveljavljene industrije pa sta prednostno pogojena z vzgojo moderno izobraženih in mladih strokovnjakov, prednostno s področja vrhunskih tehnologij, s širšega področja farmacevtsko-kemijske industrije in variantno s področja strojne industrije (potreben bo še dokončni dogovor).

Ustanovitev takšne mednarodne podiplomske šole (fakultete) Krka zelo podpira in bo tudi aktivno sodelovala pri njeni organizaciji. Predlagamo, da bi bilo prav, da bi bili ustanoviteljici mednarodne fakultete za podiplomski študij visokih tehnologij Mestna občina Novo mesto in Krka. Predvidoma naj bi programe podiplomskega študija popestrili tudi programi podjetja Revoz in drugi programi. Že v prihajajočem šolskem letu lahko naše društvo pripravi ustrezne načrte in mednarodno primerljive programe in vse priprave za organizacijo mednarodne fakultete za podiplomski študij visokih tehnologij, prednostno s področij biotehnologije, biokemije, kemije, farmacije, biofarmacije, medicine,

načrtovanja zdravilnih učinkovin, informacijske tehnologije, kadrovskih potencialov (»human resources«). Za takšen program je zainteresirana predvsem Krka. Krka ima odlično in profesionalno organiziran lastni razvoj in vrhunsko kontrolo kvalitete. Krka razpolaga s številnimi in specializiranimi raziskovalnimi laboratoriji, s polindustrijskimi obrati za biotehnologijo, farmacevtsko in kemijsko tehnologijo. V Krki so organizirani sodobni informacijski sistemi in računalniške podpore, umeščena je številna in dragocena moderna raziskovalna in analitska oprema, kratka, v Krki so dane vse možnosti za uveljavljanje zahtevnega eksperimentalnega dela s številnih področij znanosti in tehnologije. Krka je s svojim razvojnim in strokovnim delom dosegla zavidljivo mednarodno raven. Znanje, ki ga posedujejo strokovnjaki v Krki, je dopolnilno v primerjavi z znanjem na področju »tradicionalnega študija« na obeh naših univerzah, je tudi kompatibilno in predkonkurenčno. V predvideni mednarodni podiplomski študij (vsaj dvojezični) bomo vključevali mlade študente z dokončano drugo stopnjo visokošolskega študija iz Slovenije in tujine (Poljska, Rusija, Češka, Slovaška, Hrvaška, Italija, Avstrija, Madžarska itd.), ki bi se navduševali za sodobne »high-tech« programe. V našo sredino bomo povabili znane slovenske univerzitetne profesorje in priznane vrhunske raziskovalce in profesorje iz razvitih držav (Avstrija, Nemčija, Nizozemska, ZDA, Velika Britanija, Madžarska, Italija itd.).

Naše društvo naj bi pripravilo mednarodno primerljive programe študija skladno s programi TEMPUS in ERASMUS. Uvedli naj bi internacionalni kreditni sistem šolanja in trimestrsko organiziranost študija.

Pozitivna odločitev Novega mesta in Tovarne zdravil Krka za ustanovitev mednarodne podiplomske fakultete (šole) za visoke tehnologije bi predstavljala predvsem uresničevanje naslednjih interesov in ciljev:

- v Novem mestu bomo ustanovili prvo mednarodno podiplomsko šolo v Sloveniji na področju visokih tehnologij, ki bo omogočala pridobitev magistrskih in doktorskih nazivov,

- dopolnili bomo ponudbo obeh slovenskih univerz z novim, komplementarnim in mednarodno izmenljivim študijskim programom,
- zadostili bomo potrebam gospodarske družbe po kadrih oz. strokovnjakih s širokim multidisciplinarnim znanjem s področja visokih tehnologij,
- zagotovili bomo najkakovostnejši regijski razvoj raziskovalne in izobraževalne dejavnosti v Novem mestu in naši okolici,
- izkoristili bomo geografski položaj Novega mesta in Slovenije za oblikovanje bodočega mednarodnega študijskega centra, ki bi pokrival potrebe Slovenije in evropskih držav.

Ustanavljanje novih visokošolskih središč in specialnih fakultet prav gotovo spada med sodobna slovenska prizadevanja po decentralizaciji v visokem šolstvu. Naši novi programi in novi visokošolski centri bodo zanesljivo vnašali nove pristope in tudi konkurenco klasičnim programom na obeh slovenskih univerzah. Bodoči programi bodo vplivali kot katalizator pri prenovi slovenskega visokega šolstva, ki naj bi bilo še bolj razvojno naravnano in usklajeno z najpomembnejšimi razvojnimi programi slovenskega gospodarstva.

AKADEMSKA POBUDA UNIVERZA V NOVEM MESTU (DAP)

Prof. dr. Miha Japelj, Novo mesto, 19. 10. 1998

RASTOČA KNJIGA SE RAZRAŠČA V LEPO SLOVENSKO KULTURNO VREDNOTO

Osebnost me zelo razveseljuje, da že kar petnajst let z velikim zanimanjem in upanjem spremljam pestre in ustvarjalne akcije in programe, ki jih snuje in uresničuje Društvo RASTOČA KNJIGA ob veliki pomoči in podpori pomembnih slovenskih znanstvenih, kulturnih, gospodarskih in družbenopolitičnih institucij, kot sta SAZU in Državni svet RS, in zavzeti moralni podpori priznanih in spoštovanih slovenskih ustvarjalnih ljudi s področij znanosti in kulture. Društvo na svojstven način spodbuja kulturno rast v posameznih slovenskih krajih, kjer spodbuja in neguje pri naših ljudeh ljubezen do branja lepih domačih in tujih knjig, do spoštovanja čudovitega slovenskega jezika (*»Slovenska beseda je beseda praznika, petja in vriskanja ...«* – I. Cankar, *Kurent*). Vsi Slovenci smo lahko ponosni na svojo pestro in imenitno kulturno preteklost, na svoje slavne pesnike, pisatelje in vse imenitne žene in moške iz naše preteklosti in sedanje ustvarjalne široke kulturne dejavnosti. Le resnična, prava kultura, ki nenehno raste in se razrašča, bo lahko rešila našo ljubo Slovenijo.

V več kot 30 krajih Slovenije je društvo organiziralo že kar veliko število različnih kulturnih prireditev, na katerih so predstavljali pomembne knjižne stvaritve ustvarjalnih krajanov in krajanov. Bile so povsod na Slovenskem: v Ljubljani, Mariboru, Novem mestu, Trebnjem, Stični, Šentrupertu, v Šentjanžu, Velikih Brusnicah in še marsikje. Mene pa posebej veseli, da jih je bilo največ prav pri nas, na Dolenjskem. Dolenjska in belokranjska dežela imata častitljivo preteklost, ki nam je dala slavne ljudi, ki so se šolali na novomeški gimnaziji (*druga v Sloveniji, 8. avgust, 1746; Marija Terezija*), morda kar cvet slovenske inteligence, kulture, razumništva in ustvarjalnosti. Kdo ne pozna Plemlja, Župančiča, Ketteja, Lamuta, Jakca, Kozine, Barage, Gla-

varja, Tomca, Štuklja, Mlakarja, Klemenčiča (*sodelavec Stefana, Boltzmannna, Arheniusa, Nernsta*), Golie, Bukovčeve, Andrijaniča? Vsi naši slavni sokrajani so vtisnili globok in neizbrisen pečat v slovensko kulturo, znanost, zgodovino in gospodarstvo. Rad se spominjam govora dragega akademika prof. dr. Franceta Bernika v devetdesetih letih 20. stoletja, ob prvi Prešernovi proslavi v novi samostojni Sloveniji v Novem mestu. Ko je govoril o naši pokrajini in o naših slavnih ljudeh, nam je med drugim tudi lepo povedal, da iz naših krajev vedno veje topel veter proti centru naše države.

Rastoča knjiga v novomeški gimnaziji

Posebej bi rad omenil še svoje osebno veselje in nagnjenje do knjige in slovenske kulture. Rad in velikokrat sem deklamiral, recitiral in igral v mladinskih igrah in na najrazličnejših proslavah. Že kot rosno mlad dijak klasične gimnazije sem imel leta 1947 priložnost, da me je moj stric popeljal v SNG Drama Ljubljana, kjer sem poslušal in gledal nastop našega pisatelja F. S. Finžgarja, častitljivega aristokratskega gospoda, ki nam je počasi bral izbrane odstavke iz svojega takrat tako čisto našega slovenskega

romana *Pod svobodnim soncem*. Ta roman me je vsega prevzel, mi vzbujal ogromno otroške domišljije in romantičnih čustev. Že v naslednjem letu (11. junija 1948) pa me je kot izbranega stiškega dijaka doletela posebna čast, da sem v SNG Drama Ljubljana deklamiral samemu Otonu Župančiču ob praznovanju njegove sedemdesetletnice njegovo pesmico *Breza in hrast (Breza, breza tenkolaska, / kdo lase ti razčesava ... / Hrast, hrast kodrogrivec, / kdo lase ti goste mrši ...)*. Še vedno se rad spominjam, kako me je slavni pesnik po mojem nastopu stisnil k sebi in me »počohal« po glavi. V zadnjem letniku novomeške gimnazije pa je bil naš profesor slovenščine danes že pokojni doktor Jože Toporišič. Vsem nam dijakom je vsajal njemu povsem nove in svojstvene poglede na slovensko literaturo, da naše slovnice sploh ne omenjam. V svojem že kar dolgem življenju sem imel posebno čast in prilike, da sem podrobneje spoznaval nekatere pomembne kulturne umetnike in včasih tudi prijateljeval z njimi.

Moja srečanja in kar dolgi pogovori s Pinom in Pijo Mlakar v njuni domačiji ob Krki so mi dajali posebno moč in nove kulturne vrednote, prepolne etike in estetike, ki segajo do naših src.

V letu 1999 pa sem se večkrat srečal, dopisoval in v lepih dolenjskih večerih, morda v zidanici, dolgo pogovarjal z dolenjskim pesnikom Tone-
tom Pavčkom. Desetega maja 1999 mi je prijatelj Tone Pavček stisnil v roke sveženj »natisnjene-
ga papirja« (ki morda ni bil nikoli objavljen), iz katerega sem prepisal te meni posebej lepe in značilne misli o »najini« Dolenjski:

*»Hotel sem, glejte, govoriti o lepem, ki je doma tu med nami, v naši deželi. Toda zmeraj, kadar govorim o Dolenjski, se ta naga-
jivo umakne, zateče v kakšen skriti kot in čaka, da umolknem. Potem, če je pri volji, spregovori sama. In takrat je prava. Kot pesem, ki se naseli v človeku, ki se udomi v srcu in poje. Ne poje človek. Poje pokrajina. Poje različno, drugače tebi, drugače meni; vendar le tistemu, ki jo posluša in skuša razumeti!«
(Tone Pavček, Dolenjska, 1999, prepis)*

Globok in nepozaben spomin pa me bo za vedno vezal na mojega pokojnega očeta Pavleta. Slovenski učitelj Pavle Japelj je bil po srcu in duši predvsem režiser in igralec. V nekaterih slovenskih krajih, predvsem v Trebnjem, je režiral številne mladinske igre – Goljevo Sneguljčico, Kreftove Celjske grofe, Župančičevo Veroniko Deseniško, Finžgarjeve Strice, Sketovo dramatisirano povest Miklovo Zalo in še in še. V tistih časih, takoj po kruti drugi svetovni vojni, so bili vsi ljudje, predvsem kmetje na podeželju, dobesedno lačni kulturnih vrednot, zlasti tipično naših in slovenskih! Kako so se ljudje, številni gledalci, drenjali na več kot 20-krat ponovljenih predstavah vseh teh lepih iger, ki so šle v srce in dušo slovenskih ljudi, da so skupaj z Zalo in Veroniko sočustvovali pri njunih ljubeznih in ponižanjih, jokali, se smejali in se veselili. Takrat so ljudje izražali ljubezen do lepih slovenskih vrednot, kot so ljubezen do domovine, do družine, do krščanskih vrednot in seveda ljubezen do lepe in klene slovenske besede. Takrat so bili tudi lepi časi kulture, ljudskih iger, zborovskega petja, prepevanja pod okencih deklet, deklamacij – torej časi prave duhovne lepote in veselja.

IN ZA KONEC

Knjige in druge napisane stvari mi vedno pomenijo nekaj posebnega, nekaj velikega. Nekaj, kar ostaja za vedno in vekomaj samo za mene, za mojo dušo, za moje skrite misli, samo za moja čustva, za mojo zasebnost, za mojo tiho človeško skrivnost. In morda prav enako in v podobni meri tudi za vse druge. Oh, Ti (ta) (rastoča) knjiga!

Rastoča knjiga se že razrašča v »našo lepo slovensko lipo« s sončnimi rumenimi cvetovi »dekljic z rastočo knjigo« iz Ljubljane, iz drugih slovenskih krajev in z rastočimi knjigami sveta.

To mlado slovensko lipo zalivajo številni entuziasti, »dekleta in fantje«, med katerimi so prav gotovo Gabrijelčič, Žekš, Bajd, Bernik, Zupan, Mikličeva, Šuštarjeva in še naša organizatorja Brvar in Volasko iz Državne-

ga sveta RS. Svoje srce in dušo pa stalno vsaja v to »čudovito in edinstveno slovensko lipo« naš največji entuziast, znani »oče Rastoče knjige« dr. Janez Gabrijelčič.

Vaša plemenita prizadevanja ne bodo nikoli pozabljena!

Miha Japelj

Oče Rastoče knjige dr. Janez Gabrijelčič je prejel od predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja državno odlikovanje red za zasluge, Ljubljana, 2019

KAJ MI POMENI KNJIGA?

(Ob 60-letnici delovanja Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto)

Najprej želim iskreno čestitati vsem, ki ste (so) tako zavzeto in zelo uspešno vodili in krmarili Vašo in našo Knjižnico Mirana Jarca vseh 60 let njegovega delovanja. Vaša knjižnica nam je bila vedno v ponos in novo upanje na prihodnost; seme, drevo in plod naše izobrazbe, naše miselnosti, naših čustev, naših najvišjih človeških vrednot. Delovanje knjižnic v Novem mestu ima častitljivo tradicijo in preteklost, saj je pri prvi novomeški gimnaziji pričela delovati že v 18. stoletju. Danes pa dosega prav Knjižnica Mirana Jarca tisto visoko, najvišje poslanstvo, ki je dano za vse ustvarjalne ljudi!

Ko pomislim na knjigo, pomislim na črke, besede, stavke, pisma, na vse, kar je napisanega, na članke, pisatelje, pesnike, znanstvenike, raziskovalce, novinarje in še kaj. Ko tako mislim na knjige in na pisanje, se rad spominjam svojih rosno mladih let, na svoje prvo pismo, ki sem ga napisal sv. Miklavžu, na svojo »grozljivo« pisavo, pa tudi na svoje prve, takrat še morda prezahtevne želje za »ročno« orodje za rezljanje jasic, za suhe krhlje, za jabolko (pomarančo?!). Spominjam se tudi svojega maturitetnega leta in obveznega spisa »*Ali je življenje lepo?*«. In prof. dr. Toporišiča, takrat mojega profesorja, ki je pred nami prebral to mojo pisarijo, ki govori o revščini, lakoti, pomanjkanju in življenjski bedi mladih dijakov kmalu po končani vojni moriji. O nemoči nas mladih.

Spominjam se knjig, romanov in zgodb, ki sem jih hlastno požiral med branjem v tihi samoti, daleč proč od sestre in bratov, stran od staršev. Ob takšnih »veličastnih in nepozabnih« trenutkih sem oznanjal vsem mojim, da pač mora Miha študirati in se učiti, da mora imeti (blaženi) mir! Tako mi je bil duševni mir skoraj vedno (razen redkih, toda ne ravno

prijetnih razmer) kar zagotovljen. To je bil čas, ko sem prebiral Tolstoja, Dostojevskega, Finžgarja, Cankarja, Maya, Sinclairja, Galsworthyja, se na pamet učil, recitiral in deklamiral Prešerna, Ketteja, Župančiča, Lermontova, Kajuha ... Prebral sem vse, kar mi je prišlo pod roke (tudi Boccaccia med študijem prepovedane literature v tedanji študijski knjižnici). Prebiral sem še zgodovinske stvari o Napoleonu, Aleksandru Velikem, o Grkih, Rimljanih, o »gnilem srednjem veku« (še danes mi ni jasno, zakaj ga je takratna oblast povsem neupravičeno tako imenovala), prebiral sem vse »živo«. Svoja mlada leta sem tako torej »preždel« (zapravil?) prednostno ob knjigah.

Kasneje sem pri študiju spoznaval, največ preko knjig, skrivnosti kemije, fizike, tehnologije, matematike, inženirstva, ekologije ... Veliko sem študiral, se učil. In šele nato pričel pisati. Znanstvene in raziskovalne članke, patente, strokovne prispevke, elaborate, poročila in še veliko drugih reči; v slovenščini ali v angleščini.

Knjige so tudi tako lepo povezane z nam vsem ljubim Novim mestom, ki ima častitljivo in imenitno preteklost. Že od leta 1746 naprej so se na novomeški gimnaziji šolali imenitni slovenski razumniki, kulturniki, znanstveniki in ustvarjalci, kot so med drugimi tudi: naravoslovci Josip Plemelj, Ferdinand Seidl, Rajko Kavčič in Franc Cvelbar; zgodovinarji Fran Zwitter, Janko Jarc in Ivan Komelj; pesniki in pisatelji Oton Župančič, Dragotin Kette, Simon Jenko, Fran Detela, Miran Jarc, Jože Dular, Oton Berkopec in Josip Vandot; slikarji Vladimir Lamut, Oton Skola, Božidar Jakac, Ivan Čargo in Bogdan Borčič; svetovni misijonar in škof Ivan Gnidovec; skladatelji Ignacij Hladnik, Marjan Kozina in Matija Tomc; igralca Janez Cesar in Sava Sever; plesalec in koreograf Pino Mlakar; jezikoslovci Fran Metelko, Stanko Škerlj in Jože Toporišič; gospodarstvenik Boris Andrijanič; arhitekt Marjan Mušič; zdravnika Ivan Obrez in Drago Mušič. Koliko knjig in koliko lepega in nepozabnega so napisali ti naši slavni ljudje! Naša bogata kulturna in ustvarjalna preteklost se ne sme kar

tako pozabiti. Tudi ne bi bilo prav, da pozabimo na davno preteklost, ki je bila kulturno zelo bogata, iz časov Ilirov, Keltov in Rimljanov. Vse to in še kaj več je »gensko« in »memsko« zapisano v dolenskem človeku. Torej je zelo verjetno, da »veje topel veter« bogate kulturne in ustvarjalne dediščine iz Dolenjske in Bele krajine proti centru (tako mu pač rečejo) v Sloveniji.

Knjige in druge napisane stvari mi vedno pomenijo nekaj posebnega, nekaj velikega. Nekaj, kar ostaja za vedno in vekomaj pomembna last samo za mene, za mojo dušo, za moje skrite misli, za samo moja čustva, za mojo zasebnost, za mojo tiho človeško skrivnost. In morda prav enako in v podobni meri tudi za vse druge! Oh, Ti (ta) knjiga!

Prof. dr. Miha Japelj, Novo mesto, 21. novembra 2006

OBČINI NOVO MESTO IN TREBNJE

NAGOVOR OB OBČINSKEM PRAZNIKU MESTNE OBČINE NOVO MESTO

Spoštovani gospod župan Alojz Muhič, spoštovani gospod mag. Janez Pezelj, spoštovane svetnice in svetniki Mestne občine Novo mesto, dame in gospodje! Dear distinguished guests! Najprej mi dovolite, da se v imenu vseh osmih lavreatov iskreno zahvalim za izkazano nam čast. Vsi smo veseli in ponosni na naša priznanja, da smo prispevali vsaj nekaj dobrega in lepega za dobrobit in čast Mestne občine Novo mesto.

Častni meščan naše občine je za mene veliko priznanje! Še naprej si bom prizadeval za razvoj naše občine, pa tudi Dolenjske in Bele krajine, ki sta z našo občino povezani: neločljivo, skoraj večno, kot siamska dvojčka. Naše in moje Novo mesto in njegova širša čudovita pokrajina, posejana z griči, vinogradi, samostani in cerkvami, je meni v naši lepi Sloveniji najlepša in daleč najbolj pri srcu. Moramo biti tudi ponosni na svojo davno preteklost, od halštatske kulture, obdobja antike, ustanovitve naše gimnazije (8. avgusta 1746) pa vse do današnjih dni; do novega razvojnega obdobja, ki se primarno odraža v velikih ekonomskih in poslovnih uspehih naših gospodarskih gigantov, kot so naša in moja Krka, Revoz, TPV, Adria pa še številni drugi, ki so vidno razpoznavni v našem širšem okolju.

Dolenjska in belokranjska dežela imata izjemno in imenitno preteklost, ki nam je dala velike in slavne ljudi, ki so se šolali na naši častitljivi gimnaziji; morda kar cvet slovenske inteligence, kulture, razumništva in ustvarjalnosti. Kdo ne pozna Plemlja, Župančiča, Ketteja, Lamuta, Jakca, Kozine, Tomca, Štuklja, Mlakarja in Andrijaniča? In še številnih drugih slavnih Slovencev? Ti so vtisnili globok in neizbrisen pečat v našo in slovensko kulturo, znanost in zgodovino. Naša vsega spoštovanja vredna preteklost in današnji veliki pomembni uspehi naših gospodarskih gigantov morajo biti temeljna spodbuda pri snovanju novomeške univerze. Če hočemo stati in obstati med najuspešnejšimi v Sloveniji, moramo ustanoviti nove in za namen našega gospodarstva izvirne in specifične fakultete, ki bodo osnovane na prednostnih programih raznovrstnih visokih tehnologij, ki jih v naši regiji že danes uporabljajmo. Novi univerzitetni programi naj bodo med seboj komplementarni in nesebično usklajevani. Brez fige v žepu!

Po svečanosti, Špela, Miha in Barbara Japelj, Novo mesto, 7. aprila 2008

Moja starša, oba učitelja, ki sta službovala v številnih, predvsem dolenskih krajih, sta učila našo številno družino, mene osebno, svoje šolarje in sovaščane, da moramo vedno spoštovati vse ljudi, ki v srcu dobro mislijo.

Veliko srečo sem imel, da sem se zaposlil v Krki; v zares ustvarjalnem okolju. Krkaši smo se med seboj vedno izredno spoštovali, skupaj smo znali poprijeti in nesebično sodelovati: kemiki, farmacevti, veterinarji, zdravniki, ekonomisti, pravniki, drugi delavci, skratka prav vsi. Bili smo kot ena velika, dobra in uspešna družina. Vodili sta nas ljubezen do naše tovarne in predanost vsakemu strokovnemu delu. Vsi smo delali vse in za vse. Naše delo je prevevala strokovna sinergija, razvijali smo nove tehnološke postopke za sinteze učinkovin, nove fermentacije antibiotikov, razvijali smo nove tehnologije za farmacevtske formulacije vseh oblik zdravil, razvijali smo sodobno analizo zdravil, izvajali predklinične in klinične raziskave. Gradili smo nove laboratorije, pilotne in proizvodne obrate, čistilne naprave. Razvijali smo okolju in zdravju prijazne tehnologije. In veliko študirali ter kar med rednim in odgovornim delom zaključevali magisterije in doktorate. Sodelovali smo z mnogimi našimi in tujimi raziskovalci, uveljavljenimi znanstveniki in nobelovci.

Po mojem globokem prepričanju je bil ključ do uspehov naše Krke prav naša velika ustvarjalna zagnanost, nesebična tekmovalnost, visoka etika in kultura pri naših medsebojnih odnosih.

Dolenjsko in Belo krajino so mnogi politiki in celo nekateri intelektualci iz našega centra odločanja obravnavali (ali pa jo še sedaj) kot nekaj takega kot »izven in za podeželje«. Morda se motim, vendar sem osebno prepričan, da nas prav ta dolenjska »podeželska« trma vodi višje in višje. Mi smo bili tudi kar zapostavljeni pri izgradnji najpomembnejše slovenske avtoceste in tudi pri državnem snovanju univerzitetnih študijev.

Srečo sem tudi imel, da sem deloval v morda najspodbudnejšem in ustvarjalnem okolju v Sloveniji. Za moje priznanje so zaslužni tudi moje sodelavke in sodelavci, moji študentje, že kar armada Krkinih nagrajencev

in že 100 doktorjev, članov našega Društva Dolenjska akademska pobuda!
Vsem iskrena hvala!

Srečen sem tudi v svojem osebnem življenju. Odkar sem se po 42 letih službovanja končno upokojil, imava z ženo zelo sladko, odgovorno in stalno skrb za vnukinji, ki nama pomenita tisto veliko, tiho in skrivnostno srečo, ki nikoli ne mine.

Novo mesto, 7. aprila 2008, Barbara in Miha Japelj

Pa še nekaj: upam, da bosta v tem čudovitem mednarodnem orkestru kmalu aktivno sodelovali še najini vnukinji. Hvala.

Miha Japelj, Novo mesto, 7. aprila 2008

MAŠA ZA DOMOVINO NA TRŠKI GORI

Spoštovana mag. Gregor Macedoni, župan MO NM, spoštovana dr. Vida Čadonič Špelič, direktorica Občinske uprave! Spoštovani vsi!

Najprej se zahvaljujem MO Novo mesto za prijazno povabilo, da Vam nekaj povem ob našem najlepšem slovenskem prazniku, na naši Trški gori!

Prebral bi vam rad nekaj lepih, domoljubnih besed naših slavnih pisateljev! **Josip Stritar** je pred več kot 150 leti tako videl slovenski narod: »Zlata vredno je naše ljudstvo, ljubiti ga mora, kdor ga pozna. Kako je krepko in zdravo v svojih mislih, kako bistroumno, uka željno in gibčno. Kaj bi se dalo narediti iz tega ljudstva in kaj se dela z njim! Tu ni nič nemarnega, potlačenedga, kar se vidi tako pogosto drugod. Ustopi se v nedeljo pred cerkev, ko iz nje vre množica, kako lep, očem in srcu dobrodejen pogled! Glej te mladeniče, kakšne krepke, visoke postave! Kako se nosijo moški pokonci. Tu je še prvotna moč, tega ljudstva ne bo lahko konec. In ta dekleta, kakšne rasti, kakšni obrazi! Kaj bi se dalo storiti iz takega ljudstva in kako se dela z njim! Grenkost premaguje človeka pri ti misli. Bog te blagoslovi, ljubljeni narod moj, in daj ti lepšo bodočnost.« (Josip Stritar, Zbrano delo 3, DZS, 1954, str. 143–144.)

mag. Gregor Macedoni, župan MO NM in dr. Vida Čadonič Špelič, direktorica Občinske uprave

Jutri bomo vsi na Dolenjskem in v naši ljubi Sloveniji praznovali že **27. obletnico dneva državnosti**. Jutrišnji praznik obeležuje spomin na 25. junij 1991, ko je Slovenija formalno postala neodvisna. Na ta dan sta bili sprejeti Deklaracija o neodvisnosti Slovenije in Temeljna ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti Slovenije, sicer slavnostno razglašeni naslednji dan, 26. junija, na Trgu republike v Ljubljani. Dva dni kasneje, 27. junija, se je z napadom Jugoslovanske ljudske armade začela slovenska osamosvojitvena vojna, v kateri je Slovenija obranila neodvisnost.

V času od 27. junija do 7. julija 1991 se je v Sloveniji odvijala brezumna in nesmiselna desetdnevna vojna, ki nas je zelo obremenila z mračnimi slutnjami. Čeprav sem kot otrok doživel strahote druge svetovne vojne, je bilo tistih 10 dni leta 1991 za mene, mojo družino, moje sorodnike in moje sodelavce čas velike duševne stiske in strahu za naš jutrišnji dan, tudi strah za našo ljubo Slovenijo. Ali se še spomnimo brezumnih groženj za bombne napade na naše Novo mesto?

Takratni dogodki pa so vse nas in ves slovenski narod tudi silno povezovali. Vsi smo občutili veliko domoljubje in veliko narodno zavest. Vse so povezovala in prevevala skupna čustva, želje, neizmerna sinergija, medsebojna empatija, radost in velik moralni naboj; in da če držimo vsi trdno skupaj, zmoremo uresničiti naše tisočletne sanje in postati samostojna, demokratična in neodvisna država. Ta naša neomajna drža in pogumno, hrabro in hitro vojaško posredovanje sta bila ključni vzrok za uspešen konec nesmiselne vojne. Posebej nam ostaja v spominu uspešno in odmevno vojaško posredovanje mladih dolenjskih vojakov, fantov in mož ob napadu in spopadu na Medvedjeku, ki se je dogajal na petek, 28. junija 1991. Svoje sanje smo takrat uspeli uresničiti. Slovenija je postala samostojna in nam tako ljuba država. Prav takšna mora tudi za vekomaj stati in obstati.

Dan državnosti mora za Slovenijo ostati daleč najpomembnejši praznik! Nikoli ne smemo biti sramežljivi do naše domovine, zato ob državnih praznikih ponosno izobešajmo SLOVENSKE zastave!

Danes, po pretečenih 27 letih, pa na žalost tudi spoznavamo, da je bil tisti čas zelo kratek čas naše narodne enotnosti. Morda se motim, toda mnogi so že takrat, ali pa kmalu zatem, držali figo v žepu in si celo želeli naše prejšnje družbenopolitično okolje, ki bi ga morali prav vsi čim prej opustiti in pozabiti.

Na žalost danes počasi pozabljam na naše takratne zaslužne osamosvojitelje ter jih nadomeščamo tudi z nekaterimi drugimi vrinjenimi »samoizbranci« (predvsem z že znanimi in partijsko preverjenimi v prejšnjem režimu), ki so v tistih težkih časih držali tudi figo v žepu, danes pa briljirajo in jih »občudujemo« na številnih slavnostnih sprejemih in dogodkih. Le zakaj tako?

Za našo državnost pa smo izključno zaslužni le mi, vsi Slovenci in naši državljani, ki v srcu lepo, dobro in pošteno mislimo!

V trajni spomin se mi je globoko vrezala čudovita dolenjska pokrajina, posejana z griči, vinogradi, gozdovi, gradovi in cerkvicami. Le pogledjte jih posebej, pogledjte si še Gorjance in naše čudovito Novo mesto, Otočec in čudovito zeleno-modro reko Krko, ki objema naše mesto in grad Otočec. Kako čudovito in prisrčno jo je slovenski pesnik Tone Pavček opisal:

Hotel sem, glejte, govoriti o lepem, ki je doma tu med nami, v naši deželi. Toda zmeraj, kadar govorim o Dolenjski, se ta nagajivo umakne, zateče v kakšen skriti kot in čaka, da umolknem. Potem, če je pri volji, spregovori sama. In takrat je prava. Kot pesem, ki se naseli v človeku, ki se udomi v srcu in poje. Ne poje človek. Poje pokrajina. Poje različno, drugače tebi, drugače meni; vendar le tistemu, ki jo posluša in skuša razumeti.

Dolenjsko, Belo krajino, Posavje in Kočevsko so mnogi politiki in celo

nekateri intelektualci iz našega centra odločanja obravnavali (ali pa jo še sedaj) kot nekaj takega, kot je »izven in za podeželje«. Morda se motim, vendar sem osebno prepričan, da nas prav ta dolenijska »podeželska« trma vodi višje in višje. Škoda je, da smo bili prav mi pred leti zapostavljeni pri izgradnji najpomembnejše slovenske avtoceste in pri državnem snovanju univerzitetnih študijev. Ampak kljubujemo in uspevamo.

Častni občani MO Novo mesto ob spominski plošči: dr. Gričar, dr. Gabrijelčič, gospa Ria Bačer, dr. Japelj, mag. Kočever

Poseben žlahtni pomen, zgodovinsko in kulturno vrednoto Dolenjske pa predstavlja novomeška gimnazija, ki je najstarejša državna gimnazija na Slovenskem v takratni Avstro-Ogrski. Cesarica Marija Terezija je v času 40-letnega vladanja ustanovila devet javnih gimnazij, ki so spodbudile razvoj srednjega in nato še osnovnega šolstva v habsburški monarhiji. Najprej je leta 1746 ustanovila gimnazijo v Novem mestu, drugo na Dunaju leta 1749 in kasneje še druge.

***Pa še nekaj o večplastni kulturni in ustvarjalni dejavnosti
Novega mesta in Dolenjske! Včeraj in danes!***

Krasi nas bogata kulturna in zgodovinska preteklost, bogati današnje uspešno gospodarstvo, moderna predkonkurenčna in izvozno naravna industrija. Za sedanje uspehe je zaslužna tudi MONM in naš župan mag. G. Macedoni! Ponosni smo lahko na svojo častitljivo, razumniško in ustvarjalno preteklost pri nas v Novem mestu in v celotni pokrajini, saj nam je dala slavne ljudi, ki so se šolali na novomeški gimnaziji. Ti so cvet slovenske inteligence, kulture, razumništva in ustvarjalnosti. Kdo ne pozna Plemlja, Župančiča, Ketteja, Lamuta, Jakca, Kozine, Barage, Glavarja, Tomca, Štuklja, Mlakarja, Klemenčiča, Golie, Cesarja, Bukovčeve, Andrijaniča, znamenitega zdravnika, mednarodno pomembnega rentgenologa Iva Obreza? In še številnih, ki so imenovani v vseh treh zbornikih novomeške gimnazije! Vsi ti naši slavni someščani in sokrajani so pustili globok in neizbrisen pečat v naši in slovenski kulturi, znanosti, zgodovini in gospodarstvu!

Za vedno pa mi bo ostal v najlepšem spominu slavnostni govor akademika prof. dr. Franceta Bernika, predsednika SAZU, v devetdesetih letih 20. stoletja, ob prvi Prešernovi proslavi v samostojni Sloveniji v Novem mestu. Ko je govoril o Dolenjski in Beli krajini, o Novem mestu, o naši gimnaziji in o naših slavnih ljudeh, nam je tudi jasno povedal, da iz teh (naših) krajev vedno veje in pihlja topel veter proti centru naše države!

Predsednik SAZU, akademik prof. dr. France Bernik, dr. Miha Japelj

Ob koncu svojih razmišljanj bi rad še enkrat poudaril: naj ostaja dan državnosti še naprej naš najlepši praznik, naš simbol, ki bo spodbujal našo ljubezen do domovine, do slovenstva in do za nas najlepšega slovenskega jezika.

»*Slovenska beseda je beseda praznika, petja in vriskanja! VESELA DOMOVINA, POZDRAVLJENA IZ VESELEGA SRCA!*« je v Kurentu zapisal Ivan Cankar.

Miha Japelj, Trška gora, 24. junija 2018

OB PRAZNIKU OBČINE TREBNJE

Spoštovani gospod župan Alojzij Kastelic, spoštovane svetnice in svetniki Občine Trebnje, dame in gospodje! Najprej mi dovolite, da se Vam na tej slavnostni seji Občinskega sveta Občine Trebnje iskreno zahvalim za izkazano nam čast v imenu vseh lavreatov, dobitnic in dobitnikov občinskih plaket, občinskih priznanj in zahval župana Občine Trebnje! Veseli smo in ponosni na podeljena priznanja. Veseli, da smo prispevali vsak in vsi nekaj dobrega in lepega za dobrobit in čast naše Občine Trebnje.

Ob praznovanju občinskega praznika in Baragovega dneva v Trebnjem bo jutri praznovala vsa Slovenija že dvajseto obletnico samostojne države. Takrat so nas, vse v Sloveniji, povezovala in prevevala skupna čustva, želje, neizmerna sinergija in velik naboj, da smo vsi trdno skupaj, končno le uresnčili tisočletne sanje in postali samostojna, demokratična in neodvisna država!

Častni občan Občine Trebnje je za mene, sedaj Novomeščana, veliko presenečenje in po svoje tudi priznanje, ki ga osebno visoko spoštujem in cenim! Priznam, da mi je Trebnje vedno zelo pri srcu in da sem miselno globoko povezan z našimi čudovitimi kraji in z našimi iskrenimi ljudmi, ki jih krasijo poštenost, ustvarjalnost, iskrenost, značilni humor in šegavost.

V trajni spomin se mi je globoko vrezala tudi vsa ta veličastna in čudovita pokrajina, posejana z griči, vinogradi, gradovi, samostani in cerkvami, v lepem in hvaležnem spominu mi ostajajo značilni in bistri kmečki ljudje, ustvarjalni podjetniki in odličniki iz takratnega in tudi današnjega Trebnjega in okolice.

Občina Trebnje ima bogato zgodovino, svoje korenine ima v antičnem naselju in ima tudi v današnjih časih izredno pomembno

geostrateško lego. Pri nas se nahajajo ostanki številnih naselbin, gomil in gradišč. Tu sta cveteli halštatska in latenska kultura, tu je potekala znana rimska cesta, pri nas še kje najdemo klesane rimske kamnite bloke, v tretjem stoletju je na naših tleh stala rimska naselbina *Praetorium Latobiorum*. Trebnje je »slikovito« opisoval tudi Valvasor, ko ga je primerjal z bližnjim Starim trgom.

Novo in sodobno Trebnje, eno izmed najmlajših slovenskih mest, pa zaznamujejo iz leta v leto večji napredek, gospodarska, šolska in kulturna rast. Trebnje je lahko ponosno na svojo mednarodno uveljavljeno tovarno Trimco in na številna ustvarjalna in odlična podjetja.

V Trebnjem je bila že leta 1967 ustanovljena Galerija likovnih samorastnikov. Letos so 11. junija organizirali že 44. Mednarodni tabor samorastnikov. Galerija je v teh letih pridobila velik državni in mednarodni ugled, saj v Trebnjem že vrsto let gostujejo številne slikarke in slikarji iz držav z vsega sveta. Slavnostni govornik, pesnik in pisatelj Slavko Pregl, je zelo lepo in slikovito orisal pomen in velik kulturni pečat trebanjske Galerije likovnih samorastnikov. Svoj govor je končal s temi besedami: »Pravijo, da je Slovenija majhna dežela med velikimi svetovi. V tem svečanem trenutku tega likovnega dogajanja v Trebnjem je Slovenija del velikega, širokega, odprtega in dobrega sveta.«

Občina Trebnje in njen župan aktivno in ustvarjalno sodelujeta pri odmevni akciji RASTOČE KNJIGE, ki je bo besedah njenega očeta in utemeljitelja dr. Janeza Gabrijelčiča, zaščitnica odličnosti slovenskega duha in ena izmed zelo prepoznavnih smeri v slovenski in zdaj že v mednarodni kulturi. Široko zasnovana in uspešna RASTOČA KNJIGA TEMENIŠKE IN MIRNSKE DOLINE, ki jo ustvarjalno vodita oz. koordinirata prof. Jože Zupan in direktorica CIK ga. Patricija Pavlič, predstavlja danes neprecenljiv člen v verigi tesnega sodelovanja treh občin, Trebnjega, Šentruperta in Mokronog – Trebelnega, pri vrhunski promociji tiste prave, resnične kulturne lepote iz naših krajev. V Trebnjem smo lahko ponosni

na svoje slavne in ustvarjalne ljudi ter umetnice in umetnike, ki so v Sloveniji pustili neizbrisen pečat. Nekaj bi jih rad še posebej omenil, to so Friderik Irenej Baraga, Marija Perpar, Peter Pavel Glavar, Ignac Klemenčič, Alojzij Šuštar, Pavel Golia ter še vedno aktivna in svetovno slavna operna primadona Vilma Bukovec, igralka Iva Zupančič in profesor Anton Kotar.

Dolenjsko, Belo krajino, Posavje pa tudi Kočevsko so mnogi politiki in celo nekateri intelektualci iz našega centra odločanja obravnavali (ali pa jih še sedaj) kot nekaj takega, kot je »izven in za podeželje«. Morda se motim, vendar sem osebno prepričan, da nas prav ta dolenska »podeželjska« trma vodi višje in višje.

Že leta 2002 sem se z velikim veseljem in zagnanostjo aktivno vključil v pomembno delovanje Civilne iniciative za umestitev avtoceste mimo Trebnjega (pod vodstvom J. Venclja). S tesnim sodelovanjem skoraj vseh občanov Trebnjega in na številnih množičnih zborih v kulturnem domu nam je končno le uspelo! Uspelo tako, da imamo danes najlepši del avtoceste prav pri nas. Kako lep je pogled z nove ceste na naše Trebnje! In kakšna velika sreča je za Trebnje, da ni obveljala dolinska varianta, ki bi lahko usodno porušila ekološko ravnovesje v kraško izredno občutljivem področju doline Temenice.

Že od leta 1994 dalje si v okviru Društva Dolenjska akademska pobuda prizadevamo za ustvarjanje realnih pogojev za ustanovitev univerze v širšem področju Bele krajine, Dolenjske, Kočevskega in Posavja. Naša širša regija spada med gospodarsko najuspešnejše v Sloveniji, saj ustvarja največji del čistega dohodka v državi. Ponaša se tudi s častitljivo preteklostjo, saj je bila v Novem mestu že od leta 1746 druga najstarejša gimnazija na Slovenskem! Tu so se šolali in živeli najimenitnejši slovenski razumniki, kulturniki, znanstveniki in ustvarjalci. V našem prostoru dajemo velik poudarek šolstvu in univerzitetnemu izobraževanju, tu deluje že devet visokošolskih ustanov. V sodobnem razvitem svetu je ključnega pomena uspešno regijsko sodelovanje in povezovanje sodobnih gospo-

darskih aktivnosti, vrhunskega univerzitetnega izobraževanja in razvoja ter raziskav. Prav zato smo 7. marca letos z uspešnim in zelo obiskanim posvetovanjem s poslanci, župani, gospodarstveniki in dekani fakultet dali poseben poudarek še tesnejšemu medsebojnemu sodelovanju v naši širši regiji, kjer so dani vsi pogoji za ustanovitev univerze!

Največji del svoje mladosti sem preživel v Dolenji Nemški vas, v šestčlanski družini učiteljev Pavla in Darinke Japelj, ki je tja prišla nekaj let po vojni iz Šentjanža in Dobrniča. Takrat sem poznal skoraj vse bližnje in daljne sosede in njihove otroke, ki so hodili v »našo« šolo. Od takrat sem za vedno postal v teh krajih kar »šolski Miha«; priznati pa Vam moram, da mi je ta »vzdevek« še danes daleč najbolj pri srcu.

Kljub nekaterim zdravstvenim težavam pa moram ugotoviti, da me spremlja življenjska sreča. Sreča, da sem otroška leta preživel v tipični učiteljski družini s strogo vzgojo in ljubeznijo svojih staršev, za kar sem jim neskončno hvaležen. Sreča me je spremljala tudi pri strokovnem delu, saj sem se zaposlil v zares ustvarjalnem okolju v Krki! Krkaši smo se med seboj vedno spoštovali, skupaj smo znali poprijeti in nesebično sodelovati: kemiki, farmacevti, inženirji, veterinarji, zdravniki, ekonomisti, pravniki, drugi delavci, skratka prav vsak in prav vsi. Ključ uspehov naše Krke temelji na pravi in resnični kulturi medsebojnih odnosov, ustvarjalne zagnanosti, nesebične tekmovalnosti, visoke etike in estetike.

Svoje priznanje pa še posebej poklanjam spominu na svoja starša, svojo družino, sestro Marjano, brata Boštjana in Janeza in posebej hvaležnemu spominu na mojega očeta, ki mi je še vedno največji vzornik. Dovolite mi, da o njem še nekaj povem. Moj pokojni očka Pavle Japelj je bil pomemben pobornik slovenskega gasilstva in čebelarstva, zlasti pa je bil izrazita igralska in umetniška duša. V vseh številnih krajih, kjer je učiteljeval, je organiziral številne kulturne prireditve, večinoma kot režiser in igralec pri dramah in ljudskih igrah.

Režiserska in igralska dejavnost našega pokojnega očeta je dosegla vrhunec prav v Trebnjem. Česa vsega se je lotil s svojimi čudovitimi tre-

banjskimi igralci! Režiral je mladinske igre (Goljevo Sneguljčico), Kref-tove Celjske grofe, Župančičevo Veroniko Deseniško, Finžgarjeve Strice, Sketovo dramatisirano povest Miklovo Zalo in še in še. V tistih časih so bili vsi ljudje, predvsem kmetje iz naših vasi, dobesedno lačni kulturnih vrednot, zlasti tistih tipično naših, slovenskih! Moj očka je znal okrog sebe zbrati imenitne Trebanjce, ki so ali igrali ali pa spodbujali igralske stvaritve. To so bili: Janez Gartnar, Mimi Poljanšek, Tončka Černe («naša» Sneguljčica in Veronika), moja sestra Marjana, Nace in Janez Bukovec, Korl Slak, Mara Strajnar, Vida Dereani, Božo Kovač, Jožica Miklič, Tone in Tončka Grandovec, Marija in Ladka Tomc, Franc Mikec, Cvetka Bončina, Ivan in Cveta Mrazek, Niko Galeša, moja brata Boštjan in Janez ter številni statisti, kmečki fantje in dekleta. Kako so se ljudje, številni gledalci, drenjali na več kot 20-krat ponovljenih predstavah resnično ljudske igre Miklove Zale pa Veronike Deseniške in drugih iger, ki so šle v srce in dušo naših domačih ljudi. Sočustvovali so z Zalo in Veroniko pri njunih ponižanjih; kako so vsi jokali, se smejali in se veselili ob prizorih sreče in ljubezni, kako so občudovali njuno veliko ljubezen do naše domovine! Te imenitne kulturne dogodke so nenehno spremljali, spodbujali in dopolnjevali nepozabna zdravnik dr. Pavlin in veterinar dr. Zupančič, šolski upravitelj Grum, zobozdravnik dr. Ravnihar, vidna kulturnika Dolfe Pavlin in Videčnik, pesnik in pisatelj Režun, znani sodnik Stane Prijatelj, velik dolenski gospodarstvenik Franjo Bulc z Mirne, gostilničarji Špringerjeva, Pavlin in oba Grmovška iz Trebnjega in Ponikev. Takrat so bili za vse Trebanjce in Dolenjce imenitni časi kulture, ljudskih iger, zborovskega petja, časi gasilcev, sv. Miklavža, njegovih novih dvojnikov Božička in dedka Mraza, časi šaha, časi duhovne lepote, vsega lepega v kulturi in človeškega veselja!

Srečen sem tudi v svojem osebem življenju. Ko sem se po 42 letih službovanja končno le upokojil, imava z ženo Barico zelo sladko, odgovorno in stalno skrb za mlado družinico najine hčerke Špele in njenega Janeza, za najini vnukinji Ano in Kristino, ki nama pomenita veliko, tiho in skrivnostno srečo, ki nikoli ne mine.

Ob podelitvi priznanja v Trebnjem, župan Alojzij Kastelic, Miha Japelj

Spoštovane, spoštovani!

Vsem izražam svoje najlepše želje ob Vašem občinskem prazniku in hkrati iskreno čestitam za jutrišnji 20. jubilejni DAN DR-ŽAVNOSTI, za katerega imate moji Trebanjci trajne zasluge!

Miha Japelj, Trebnje, 24. junija 2011

OB OBČINSKEM PRAZNIKU V DOLENJI NEMŠKI VASI 2018

*Spoštovani gospod župan Alojzij Kastelic,
spoštovana gospa Nevenka Grebenc in gospod Rado Kostrevc,
spoštovani častni občani Občine Trebnje, spoštovane svetnice in svetniki,
cenjeni dobitniki občinske plakete in občinskih priznanj, spoštovani
prav vsi prisotni!*

Z velikim veseljem sem sprejel povabilo gospoda župana Kastelica, da vas nagovorim na današnji slavnostni seji občinskega sveta v (moji) Dolnji Nemški vasi ob prazniku Občine Trebnje.

Moj iskren pozdrav naj velja tudi občankam in občanom Občine Trebnje in svojcem padlih v zadnji vojni za Slovenijo!

Ob letošnjem praznovanju občinskega praznika v Trebnjem bo 25. junija praznovala tudi vsa Slovenija že 27. obletnico dneva državnosti. V času od 27. junija do 7. julija 1991 se je v Sloveniji odvijala brezumna in nesmiselna desetdnevna vojna, ki nas je zelo obremenila z mračnimi slutnjami. Takratni dogodki pa so naš narod silno povezovali. Vsi smo občutili veliko domoljubje in veliko narodno zavest. Vse so povezovala in prevevala skupna čustva, želje, neizmerna sinergija, medsebojna empatija, radost in velik moralni naboj; in da če držimo vsi trdno skupaj, zmoremo uresničiti svoje tisočletne sanje in postati samostojna, demokratična in neodvisna država. Ta naša neomajna drža in pogumno, hrabro in hitro vojaško posredovanje sta bila ključni vzrok za uspešen konec nesmiselne vojne. Posebej nam ostaja v spominu uspešno in odmevno vojaško posredovanje mladih

dolenjskih vojakov, fantov in mož ob napadu in spopadu na Medvedjeku na petek, 28. junija 1991. Svoje sanje smo takrat uspeli uresničiti. Slovenija je postala samostojna in nam tako ljuba država. Prav takšna mora tudi za vekomaj stati in obstati.

Moja Dolenja Nemška vas, Trebnje in dolina Temenice, najlepši vinogradi na Dolenjskem, na Gradišču, Dolgi Njivi, Ažentalu, Lipniku, Megleniku in drugje so mi vedno zelo pri srcu! Globoko sem povezan s temi čudovitimi kraji in z našimi ljudmi, ki jih krasijo poštenost, ustvarjalnost, iskrenost, značilni humor in šegavost. V šolo v Dolenji Nemški vasi se je naša učiteljska družina preselila leta 1949 iz dobrniške šole. Moja pokojna starša Pavle in Darinka sta bila zelo zavzeta, ustvarjalna in značilna slovenska učitelja. Moja sestra Marjana, moja brata, pok. Boštjan in Janez, in jaz pa smo že hodili v različne šole, od naše do drugih šol v Novem mestu in Ljubljani. Vsa ta jutra smo tekli in sopihali čez Brnek proti postaji na Ponikvah. Svoja najlepša dijaška in študentska leta sem preživel v tej naši bližnji šoli. Spoznaval sem številne sosede, čudovite može, žene in otroke, pretežno kmete in delavce iz naše in sosednjih vasi, iz Jezera, Češnjevka, Lukovka, iz obeh Dobrav, obeh Ponikev, iz Rodin, Rihpovca in še kje. V moj trajni spomin se mi je globoko vrezala naša čudovita dolenjska pokrajina, posejana z griči, vinogradi, gozdovi, gradovi in cerkvicami. Kako čudovito in prisrčno jo je naš veliki pesnik Tone Pavček opisal:

Hotel sem, glejte, govoriti o lepem, ki je doma tu med nami, v naši deželi. Toda zmeraj, kadar govorim o Dolenjski, se ta nagajivo umakne, zateče v kakšen skriti kot in čaka, da umolknem. Potem, če je pri volji, spregovori sama. In takrat je prava. Kot pesem, ki se naseli v človeku, ki se udomi v srcu in poje. Ne poje človek. Poje pokrajina. Poje različno, drugače tebi, drugače meni; vendar le tistemu, ki jo posluša in skuša razumeti.

Proslava občinskega praznika Trebnje v Dol, Nemški vasi, z leve: Janez Pirc, Miha Japelj in Alojzij Kastelic

Občina Trebnje ima bogato zgodovino. Pri nas se nahajajo ostanki številnih naselbin, gomil in gradišč. Tu sta cveteli halštatska in latenska kultura, pri nas še marsikje najdemo klesane rimske kamnite bloke. V tretjem stoletju je na naših tleh stala rimska naselbina Praetorium Latobicorum, poimenovana po keltskem plemenu Latobincev. Trebnje »slikovito« opisuje tudi Valvasor.

Dolenja Nemška vas pa je ime dobila po nekdanjih nemških prebivalcih, ki so jih v 14. stoletju naselili Ortenburžani, danes pa je že skoraj zraščena z mestom Trebnje.

Sodobno Trebnje, ki je eno izmed najmlajših slovenskih mest, zaznamujeta hitri razvoj in rast gospodarstva, šolstva in kulture.

Občina Trebnje, ki jo že več kot desetletje uspešno vodi župan Alojzij Kastelic, je v preteklih letih doživela velike spodbudne spremembe. Največja je bila zagotovo izgradnja avtocestne povezave mimo mesta Trebnje, ki se je zaključila leta 2010. S tem je odprla prostor novim ambicioznim

projektom v mestu in s prometnega vidika razbremenila mesto. Trebanjci smo lahko še posebej ponosni na svojo avtocesto. Člani Civilne iniciative za umestitev avtoceste mimo Trebnjega (pod vodstvom J. Venclja) smo s tesnim sodelovanjem občanov Trebnjega na številnih množičnih zborih v kulturnem domu končno le uspeli, da smo pridobili soglasja za izgradnjo pobočne variante avtoceste. Vsi skupaj tesno povezani smo trmasto vztrajali. Danes imamo najlepši del avtoceste prav pri nas. Kako lep je pogled z nove ceste na naše Trebnje! Vsi vozniki lahko vsak dan občudujejo naše Trebnje! Kakšna velika sreča je za Trebnje, da ni obveljala dolinska varianta, ki bi lahko usodno porušila ekološko ravnovesje v kraško izredno občutljivem področju doline Temenice.

Trebnje se lahko ponaša z uspešnimi in široko priznanimi gospodarskimi podjetji, kot so TRIMO, REM, TEM, TPV in druga, ki danes doživljajo razcvet in bistveno povečujejo svojo storilnost in kapacitete. Naj samo naštejemo bistvene razvojne dejavnosti Občine Trebnje (J. Pirc):

- *razvoj v smeri trajnostne mobilnosti, rabe obnovljivih virov energije in čistejšega okolja,*
- *trajna spodbuda razvoja gospodarstva in kmetijstva ter krepitev medobčinskega, regionalnega in evropskega sodelovanja,*
- *projekt izgradnje Kulturnega doma Trebnje. V sklopu natečaja je bila lani pridobljena rešitev za kulturni center in urbanistično rešitev širšega območja. Načrtovana večnamenska kulturna dvorana bo namenjena približno 450 obiskovalcem.*

Trebanjci dajejo kulturi, šolstvu in izobraževanju nasploh velik pomen. V okviru JSKD, ki ga v Sloveniji uspešno vodi mag. Igor Teršar in v Trebnjem gospa Mojca Femec, uspešno delujejo številna kulturna društva in sekcije. V CIK (direktorica Patricija Pavlič) vodijo in usklajujejo številne izobraževalne in šolske programe vse od vrtcev do osnovnih, srednjih in višjih šol.

V Trebnjem je bila že v letu 1967 ustanovljena Galerija likovnih samorastnikov.

Občina Trebnje in njen župan aktivno in ustvarjalno sodelujeta pri odmevni akciji RASTOČE KNJIGE, ki je po besedah njenega očeta in utemeljitelja dr. Janeza Gabrijelčiča zaščitnica odličnosti slovenskega duha in ena izmed zelo prepoznavnih smeri v slovenski in zdaj že mednarodni kulturi. Široko zasnovana in uspešna RASTOČA KNJIGA TEMENIŠKE IN MIRNSKE DOLINE (letos je bila že 15-letnica), ki jo ustvarjalno vodita oz. koordinirata prof. Jože Zupan in direktorica CIK ga. Patricija Pavlič, predstavlja danes neprecenljiv povezovalni člen v verigi tesnega sodelovanja štirih občin, Trebnjega, Šentruperta, Mokronog – Trebelnega in Mirne, pri vrhunski promociji tiste prave, resnične kulturne lepote in prvinske ustvarjalnosti ljudi iz naših krajev.

Lani so v Trebnjem gostili 26. forum odličnosti in mojstrstva (sodelovali so tudi evropska komisarka za promet Violeta Bulc, Igor Akrapovič, Jože Colarič, dr. Janez Gabrijelčič in dr. Jože Gričar).

Ob proslavi v Dol. Nemški vasi, Janez Japelj, Miha Japelj, Janez Pirc in Anton Maver

Organizirali so tudi 15. tradicionalno srečanje županov Dolenjske, Bele krajine in Posavja.

V Trebnjem smo lahko ponosni na svoje slavne in ustvarjalne ljudi, ki so v Sloveniji pustili neizbrisen pečat. Nekaj bi jih rad še posebej omenil, to so Friderik Irenej Baraga, Marija Perpar, Peter Pavel Glavar, svetovno priznani fizik Ignac Klemenčič (*vidni sodelavec Boltzmann, Arheniusa, Nernsta*), Alojzij Šuštar, Pavel Golia, svetovno znana operna primadona Vilma Bukovec, pisatelj Franc Režun, igralca Iva Zupančič in Dare Ulaga, prof. dr. Anton Kotar, prof. dr. Slavka Kavčič, dr. Jože Korbar ...

Našo šolo v Dol. Nemški vasi, ustanovljeno že leta 1909, so med drugim obiskovali slovenski pesnik Severin Šali, moja sosedka prof. dr. Mirko Opara in njegov brat dr. Darko in tudi naš župan Alojzij Kastelic. Poseben in globok spomin pa me veže na našega zelo priznanega duhovnika prof. Adolfa Mežana.

Poseben žlahtni pomen, zgodovinsko in kulturno vrednoto Dolenjske pa predstavlja novomeška gimnazija, ki je najstarejša državna gimnazija na Slovenskem v takratni Avstro-Ogrski. Cesarica Marija Terezija je v času 40-letnega vladanja ustanovila devet javnih gimnazij, ki so spodbudile razvoj srednjega in nato še osnovnega šolstva v habsburški monarhiji. V tej gimnaziji se je šolal cvet vrhunskih slovenskih intelektualcev, kulturnikov, umetnikov, pisateljev, pesnikov in drugih. Mnogih med njimi tudi naših občank in občanov. Akademik France Bernik nam je večkrat rekel, da topel veter stalno pihlja iz Bele krajine in Dolenjske proti Ljubljani.

Občina Trebnje ima jasno začrtan jutrišnji trajnostni razvoj, ki bo omogočal lepše življenje novih generacij, ki prihajajo.

Izredna geografska lega občine bo omogočala nadaljnji razvoj infrastrukture, uporabo zelenih tehnologij, sodobno izrabo trajnostnih virov energije, nadaljnji razvoj zdravstva, šolstva in modernega gospodarstva, predvsem novih visokotehnoloških podjetij, ki bodo izrabljala sodobna vrhunska znanja.

Ob koncu svojih razmišljanj bi rad še enkrat poudaril: naj ostaja dan državnosti še naprej naš najlepši praznik, naš simbol, ki bo spodbujal našo ljubezen do domovine, do slovenstva in do za nas najlepšega slovenskega jezika.

*»Slovenska beseda je beseda praznika, petja in vriskanja!«
je v Kurentu zapisal Ivan Cankar.*

Miha Japelj, Dolenja Nemška vas, 21. junija 2018

SPOMINI, RAZMIŠLJANJA, ANEKDOTE, DOGODKI

SPOMINI NA MOJEGA DEDKA IVANA ŠEMRLA

»Mihec, ali veš, kaj naj bo vedno tvoje prvo jutranje opravilo?« me je v jesenskih dnevih v letu 1942 vprašal z umirjenimi in blagimi besedami moj dedek Ivan, častitljiv in urejen gospod z značilnimi urejenimi in rahlo povešenimi brki. »Kako bi le vedel?« sem malo nejevoljen in zaspano odgovarjal svojemu ljubemu dedku, pri katerem sem takrat okreval po precej hudih revmatičnih težavah. »Mihec, zapomni si za vedno predvsem tole: takoj ko vstaneš, se moraš vsako jutro umiti. Če pa nimaš časa, si moraš zanesljivo umiti vsaj oči. Le tako boš vsak dan lahko lep in boš gledal svet okoli sebe z lepimi očmi!« Na te (preroške) besede svojega dragega dedka se resnično vsak dan, vsako jutro, podzavestno, avtomatično in večkrat tudi zavestno spomnim, čim pricurlja voda na moje dlani. Ko se pričnem umivati, se mi pred očmi v mojih prvih jutranjih mislih stalno in spet pojavlja po svoje lep in značilen obraz mojega dedka. Kot neka nevidna silhueta in posebna asociacija, dana od Boga samo meni.

V tistih za otroke res hudih vojnih časih sem živel z našo družino na italijanski strani na Vrhniki; skupaj z mamo Darinko (hčerko mojega dedka), očkom Pavlom, sestro Marjano in mlajšim bratcem Boštjančkom.

Moj dedek Ivan Šemrl, šolski upravitelj, Lesce

Enkrat v hladnih jesenskih dnevih, verjetno leta 1942, sva šla z mamo z vlakom na obisk k dedku Ivanu, stari mami Mariji, teti Cirili in stricu Franciju, ki so živeli v Ljubljani na Mariborski cesti. Po obisku sva se vračala v močnem jesenskem dežju na železniško postajo v Ljubljani. Takrat pa se je na mamino in mojo grozo zgodilo, da mi Italijani niso dovolili, da bi šel

z njo na vlak za Vrhniko. Mama se je divje in ogorčeno branila, pa ni prav nič pomagalo. Ni namreč vedela, da mora imeti za svojega sinčka Mihca za takšno pot tudi ustrezno dovoljenje. Sicer pa sva v Ljubljano dopoldne nemoteno prišla, iz Ljubljane nazaj na Vrhniko pa meni, malemu otroku, tega absolutno in pod nobenim pogojem niso dovolili. Mami je bilo težko pri srcu, a se je le odločila in mi rekla: »Mihec, saj si že velik, kar peš pojdi sam k dedku in stari mami in tam ostani. Jaz bom na Vrhniki kmalu uredila vse potrebno in prišla po tebe.« In se je zgodilo! Sam samcat sem pač moral na neznano in dolgo pot k svojemu dedku.

Dan je postajal vse temnejši, prihajala je črna noč, moker mrzel dež je neprestano lil po vsej temačni Ljubljani. Hodil in hodil sem sam in strahotno osamljen proti Bežigradu, po meni neznani cesti in ulicah. Močno me je zeblo, totalno sem bil premočen, predvsem pa zelo prestrašen. Na moji poti ni bilo žive duše. Zbal sem se, da sem pozabil, kje je moj dedek, kje je tista ulica. Kako se ji sploh reče? Ali je Mariborska, ali je Podmiljšakova, ali sploh tavam v dežju po Bežigradu?

Hodim od mestnega stadiona naprej pa zavijem desno po blatni ulici naprej, kjer sem videl le nekaj hiš. Nenadoma zagledam v daljavi temne obrise »ciljne« hiše, kjer je kot podnajemnik živel naš dedek. Pozvonim na visoko pritličje. Vrata počasi in prestrašeno odpira moj dedek. Kdo trka v tej temi, v prepovedanem času? Ko me dedek zagleda, me vsega premočenega in zmrznjenega stisne k sebi. Že sta pri meni moja stara mama in teta Cirila. Pa me takoj slečeta in umijeta ter me oblečeta v stričevo pižamo. Pa pijem vroč čaj. Pa Mihec, takoj v posteljo. Ko ležim v topli postelji (na divanu), ob meni sedijo vsi in me sprašujejo, kaj je bilo, kako se je to sploh lahko zgodilo. Kako to, da še ne poznaš dovolj Ljubljane, zakaj pa še nisi bil do sedaj pri nas? Ali nas nimaš rad? Ali ne veš, da te imamo vsi tako radi? Jaz pa sem odgovarjal in govoril, oblivala me je vročina in počasi sem trdno zaspal. Tako trdno sem zaspal in spal, kot do sedaj še nikoli (pa bi zdaj včasih prav rad). Spal sem celo noč in skoraj ves naslednji dan. Do poznega popoldneva. Ko se zbudim, sedita pri meni stara mama in dedek,

oba me držita za roko. Jaz pa nenadoma ugotovim, da postajam po celem telesu negiben, da se ne morem premakniti, da ne morem niti pomahati z roko; samo govorim lahko. Mrtvoud! Groza! Bil sem resnično šokiran in otroško prestrašen. Pa mi je dedek govoril, da je bil pri vojakih tudi on večkrat premražen, da se to lahko vsakemu zgodi. Prišla je teta Cirila in povedala, da me pozdravlja moja mama. Kar lepo leži, Mihec, in pri nas ostani. In tako je bilo. Ostal sem v Ljubljani najmanj teden dni. Revmatizem je počasi pojenjaval. Vsi so skrbeli za mene in me stregli. Nove jedi; prvič sem jedel rižoto s paradižnikom, pa govejo juho, skuhamo iz kosti brez mesa, pa gledal dedka, kako je s slastjo pojedel vso kuhano zelenjavo in obiral kosti. Ti dnevi so mi bili po svoje neskončno lepi. Dedek me je, kot velik intelektualec in kot resnično vrhunski učitelj, naučil še veliko lepega in dobrega. Da moram vedno lepo in pravilno govoriti v knjižni slovenščini (dedek je pri glagolih, ki so se končali na l, vedno z l tudi izgovarjal). Vsako jutro mi je govoril, da se moram umivati.

Če nič drugega, pa si moraš vsaj isprati izprati oči! Da spet vidiš in lepše izgledaš!

Vsi so me imeli radi! Stara mama in teta sta me učili kuhati, stric Francelj ali njegova Ančka sta mi kdaj prinesla iz Naproze kakšne bonbončke, »da bom bolj priden«.

Kar kmalu sem se pozdravil in odšel nazaj na Vrhniko v drugi razred osnovne šole. Zelo živo pa se spomnim svojega dedka, ko je leta 1943 na veliki šmaren prišel k nam Japljevim na Vrhniko.

Zakaj? Ker je imel mojo sestrico Marjanco neskončno rad in ji je hotel na poseben način čestitati in voščiti za 10. rojstni dan in god. Veliki šmaren je bil v naši družini vedno posebej lep in simbolni dan, saj je imela ljubljenska cele družine, naša Marjana, dvojni praznik. Takrat je ljubi dedek Ivan presenetil Marjano in vse nas. Veste, zakaj? Prinesel je velik lonc sladoleda, obložen z ledom v večji posodi. Le kje in kako ga je dobil? Tega nismo vedeli. Vsi njegovi vnuki pa smo takrat začutili, da nas ima naš dedek neskončno rad.

Družina Ivana in Marije Šemrl, Lesce, 1931

Naš dedek je bil vzoren učitelj, nadučitelj, upravitelj. Bil je rojen v revni družini, vedno vzoren mož, oče in dedek, preprost, pošten in iskren človek, pravi intelektualec! Takšen dedek mi bo za vedno ostal v zavesti, vse dni in vsako jutro, vedno, ko si z vodo spiram ali umivam oči!

Prav zato bo moj dedek živel z menoj, dokler bom živ.

Miha Japelj, v Novem mestu, 8. februarja 2012

NAŠ SLAVNI SKLADATELJ MARJAN KOZINA MI JE NAREKOVAL NAVODILO ZA PIPS

Ko sem prišel v Krko, je bila moja prva, glavna in edina dolžnost, da sem prevzel vodenje projekta Piretrin. Piretrin je naravni insekticid, ki ga pridobivamo z ekstrakcijo iz bolhača (*Chrysanthemum cinerariae folium*), marjetici podobne rastline. V šestdesetih letih smo pričeli v Krki gojiti bolhač, najprej na našem posestvu v Parecagu in kmalu nato na številnih poljih in krajih Dalmacije.

Nabiranje bolhača, Ronke, 1964

Kot prvi prozvod smo razvili iz ekstrakta bolhača insekticidni aerosol PIPS in smo ga pričeli tržiti. Vse je bilo v mojih rokah, gojenje bolhača (na več kot 500 ha), industrijska proizvodnja Pipsa, priprava embalaže, navodil, skratka za vse.

Marjan Kozina, slovenskih skladatelj, 1907–1966

Morda v letu 1964 mi je generalni direktor Boris Andrijanič naročil, naj njegovega sorodnika, slavnega slovenskega skladatelja Marjana Kozino,

peljem na zdravniški pregled v novomeško bolnišnico. Pregled je minil hitro, ker so zdravniki čez Kozinovo zdravje naredili križ, kar se je malo kasneje izkazalo za pravilno diagnozo. Ko sva se vračala domov, sva se ustavila na Glavnem trgu, kjer mi je Marjan Kozina naročil: »Miha, pusti me v "spodnji kavarni". Usedel se bom v kot za isto mizo ob oknu, kot sem se vedno do sedaj, da bom spet obujal lepe spomine. Prižgal si bom cigareto in naročil kozarček cvička. Čeprav so mi zdravniki prepovedali kajenje, bom naredil po svoje in užival. Njih pa bom nekam poslal.«

Potem sem se sam sprehajal po Glavnem trgu. Čez čas sem se vrnil v kavarno, a se Kozini ni nikamor mudilo, meni pa, kot vedno, zelo. Ko sva pila kavico, sem mu dejal: »*Gospod Kozina, ali bi mi vi, ki ste tudi znan pisec raznih kozerij in ste zelo duhoviti, lahko pomagali napisati navodilo za uporabo Pipsa, s katerim se zdaj veliko ubadam? Napisati bi bilo, da je potrebno poškopiti mrčes z razdalje enega metra, skratka – dvakrat 'pipsniti'.*« Kozina je bil takoj za: »*Miha, vzemi papir in piši!*«

Potem mi je je začel kar narekovati:

»Včasih so muhe pomorili s fizično silo. Danes, v dobi vsesplošnega napredka, tako zastarelih metod ne uporabljajo več. Zato vam je priskočila na pomoč Krka, ki izdeluje sloviti Pips, ki deluje tako, da muhe in žuželke takoj in za zmeraj pipsnejo!

Navodilo:

Stopi v bližnjo trgovino z mešanim blagom in kupi varno ohranjen meter in s tem varno ohranjenim metrom izmeri razdaljo enega metra in brizgni, kolikor moreš, v smeri proti osovraženemu molju (ali muhi). Če si ljudomil, mu brizgni takoj še eno porcijo Pipsa, da bo molj poginil. Če si pa sadist, prižgi cigareto in počakaj dve do tri minute. Opazil boš, da se molju poveča prvi par tipalk in da ga je obšla slabost v zadnjem paru nog. In molj bo po pokajeni cigareti v nadčloveških mukah poginil.«

Posebej pa je zanimivo, da sem si to besedilo takoj in enkrat za vselej zapomnil.

MOJE IZKUŠNJE S POLITIKO

DOGODEK V OSNOVNOŠOLSKIH LETIH

V življenju mi je bila naša aktualna politika največkrat nepomembna, težko doumljiva in neprepričljiva. Veliko bolj so mi bili pri srcu študij kemije in kasneje strokovno delo v laboratorijih in kemijskih obratih, veselje v moji družini ter dolgoletno nadvse pristno in prisrčno druženje s Krkaši in kolegi doma in v tujini.

Po končani drugi svetovni vojni je vsepovsod dominantno prevladovala samo ena in edina politična stranka, samo Komunistična partija. Takrat so bili pomembni le Jugoslavija, »bratstvo in jedinstvo« in naš ljubljeni vodja maršal/tovariš Tito. Moj intimni odnos do komunizma se je v meni porušil že v otroških letih. Zakaj in kako?

Ko se je začela druga svetovna vojna, je naša učiteljska družina zbežala pred Nemci na Vrhniko, ki so jo okupirali Italijani. Takrat smo stanovali v majhnem stanovanju v stari šoli. Tik zraven nas so bili v večjem prostoru nastanjeni italijanski karabinjerji. Vsak otrok iz naše družine si je med njimi izbral svojega »prijatelja«. Starejša sestra Marjana brkatega možaka, mlajši brat Boštjanček z briljantino in z vsemi dišavami namazanimi polizanega gizdalina, jaz pa sem si »izbral« kmečkega možaka iz Sicilije. Nekoč mi je od tam prinesel celo košaro slastnih mandarin ...

Takrat še nismo zaznali prave vojne. Že v začetku leta 1942 pa se je nebo nad Vrhniko velikokrat stemnilo zaradi množice ameriških bombnikov, ki so k nam in v Evropo prinašali smrt. To grozo sem enkrat kar od blizu doživel tudi sam.

V nekem vročem poletnem dnevu sem na vrhniškem pokopališču z otroško grozo in z neznansko tesnobo občutil vonj po smrti in veliko

žalost svojcev žrtev ob množičnem pogrebu »totovcev«, ubitih med bombardiranjem Štampetovega mostu. Nekje blizu Borovnice je med »totovce«, ki so stali na zboru, padla in eksplodirala ameriška bomba, bilo je ogromno mrtvih. Razmetanih in razmesarjenih trupel, rok, nog, glav, teles. Groza! Pokopali smo jih za zidom ob vrhniškem pokopališču. Jaz pa sem bil takrat drugi ministrant in sem neposredno gledal pretresljivo jokajoče matere in svojce teh nesrečnih ljudi, nametanih v tri ogromne lesene truge. Jokal sem kot vsi drugi, vsem nam je bilo tesno v prsih. In to v toplem pomladnem soncu, v zelo čudnem in neprijetnem, zatohlem ozračju.

Večkrat sem gledal, kako so Nemci skozi Vrhniko vozili na kamionih zajete ameriške pilote, ki so se reševali s padali iz prestreljenih ameriških bombnikov ob bombardiranjih borovniškega mostu. Videl sem tudi uboge partizane, ki so jih zvezane vlačili mimo nas. Moja mama je nam, svojim otrokom, dala bombone, cigarete in sadje, ki smo jih dajali vsem tem nesrečnikom. Oboroženi stražarji so nas otroke vedno pustili pri miru.

V zadnjih dneh vojne, mislim, da je bilo 8. maja 1945, je naša mama odpeljala mojega mlajšega bratca Boštjana, starejšo sestrico Marjano in mene pozno zvečer v veliko zaklonišče, v podzemno votlino pod veliko skalo pri Drašlerjevi žagi na Vrhniki. V zaklonišču je bilo veliko ljudi, predvsem starejših žena in otrok. Okrog nas je nekaj pokalo, potekali so zadnji boji med partizani, Nemci in domobranci. Kako je vse bilo tam zunaj, ne vem. Živo se še vedno spominjam, da so v majskem sončnem jutru odprli masivna zakloniščna vrata partizani. Za vedno si bom zapomnil visokoraslega partizana s črnimi skodranimi lasmi in s temnimi očmi, ki nam je dejal: »Pojdite spet nazaj v svoje domove, od danes naprej ste spet v svobodni domovini! V svobodni Jugoslaviji.« Tisto bleščeče sončno pomladno jutro in tisti (verjetno črnogorski ali hercegovski) partizan sta v mojo otroško dušo vlila neizmerno veselje in posebno radost. In otroško ljubezen do naše nove države.

Sveta birma, Miha, stric Janko, Boštjan, Ljubljana 1947

Pa se je takrat nekaj zgodilo, česar ne bom nikoli pozabil. Mojega ljubega očeta so kmalu, kar ponoči, hoteli aretirati vojaki in ga takoj odpeljati v zapor. V sosednji sobi pa so takrat prenočevali starejši partizani, ki jim je naša mama ponudila prenočišče. Starejši možak, partizan, je s pištolo v

roki prepovedal vojakom, da bi odpeljali našega očeta in jim rekel: »*Dok sam ja tu, vam ne dam svog dragog gazde!*« Ko so od nas odhajali, je očetu svetoval, naj čim prej izgine in pobegne. Moj očka pa pošten, kot je vedno bil, ni hotel nikamor in je ostal doma. Že naslednjega popoldneva so ga aretirali in poslali v zapore, na Vrhniko pa v Škofjo Loko in v Šentvid.

Mi otroci pa smo še vedno občudovali našo vojsko, naše partizane. Tudi sam sem ponosno nosil modro ruto in partizansko kapico z rdečo zvezdo na glavi. Pa me je obkrožila gruča malo starejših otrok iz Nove vasi. Zbili so mojo kapo na tla in mi povedali, da bodo mojega očeta sredi Vrhnike obesili. To je moja naivno in povsem neobremenjeno otroško dušo in srce globoko in za vedno prizadelo. Rana, ki nikoli ne izgine. Moj očka je sicer pozno v jeseni prišel iz zapora domov. Suh, postaran, izžet, z žarečimi očmi me je takrat moj očka stisnil k sebi, da me je kar bolelo. Moja mama in moji dragi teti so si na sodišču preklemansko prizadevale, da so ga izpustili. Takrat in velikokrat kasneje sem tudi občutil, da komunizem nima samo lepega obraza.

KDO STE VI, KDO SMO PA MI?

Nekaj izkušenj s politiko pa sem »okusil« v naši Krki. Na sestankih v Krki in v Krkinem inštitutu smo se večinoma pogovarjali strokovno, politika običajno ni bila na prvem mestu.

Takrat je bila tudi moja dolžnost in obveza, da sem moral kot direktor Krkinega inštituta prisostvovati na pomembnejših sestankih inštitutskih članic in članov ZK.

Ko sem enkrat na kolegiju inštituta razpravljaj o programu »del in nalog«, me je pomemben član inštitutskega ZK prekinil pri govorjenju in mi rekel, da bodo »oni« še premislili o mojih planih in predlogih. Takrat pa sem kar naenkrat »butnil nazaj« z vprašanjem: »Kdo ste vi, kdo smo pa mi?« Njega je moj odgovor precej razburil. Mislim pa, da sem takrat imel prav.

NE PUSTIM, DA BI NAŠEGA DR. JAPLJA ZASMEHOVALI

Kot direktor Krkinega inštituta sem se morda le prevečkrat in pretirano izogibal političnim pogovorom o samoupravnem socializmu in demokratičnem centralizmu. Zato sem včasih, tudi na privatnih večernih srečanjih s svojimi kolegicami in kolegi, moral poslušati razne zbadljivke, resne in neresne pripombe o svojem službenem delu. Enkrat zvečer je v naši družbi prisostvoval tudi naš sodelavec, kemijski tehnik gospod Jože Zorko (žal danes že pokojni). Bil je samski, umirjen gospod, tih, nevpadljiv, nekonflikten človek. Večkrat pa so ga v službi izdali njegovi živci in nervoza, tako da je včasih malo jecljal in mežikal.

Neki kolega ga je poniglavo poimenoval kar »žmigavec«. Ko se je Jože v tem večeru naveličal poslušati vsa ta natolcevanja proti meni, je vsem jasno povedal, da je on še kot otrok in kot zapornik v Dachau doživel in preživel številne grozote, ki so zaznamovale njegovo nadaljnje življenje. Zato si je dovolil mene malo zaščititi tako, da je vsem prisotnim jasno in razločno povedal: *»Našega dr. Japlja globoko spoštujem, zato (vam) ne pustim, da bi ga zasmehovali (zaje...)!«*

Od takrat naprej se je v Krki zgodil čudež: nikoli več nisem bil deležen nobenih podobnih žalitev ali natolcevanj.

Naj nazadnje še povem, da sem se v svojem življenju odrekel vsem številnim povabilom za vstop v partijo. Ta dejstva so na moje veliko veselje mnogi »odločujoči« razumeli. Pustili so me pri miru. Z mojo kemijo heterociklov, antibiotiki, benzodiazepini, ACE inhibitorji, z mojo Krko in Krkinimi nagradami.

Miha Japelj, vodnik stažist, Kruševac, Srbija, 1960

ANKDOTE IZ MOJEGA SLUŽENJA VOJAŠKEGA ROKA

Po končanem študiju kemije (leta 1959) sem se zaposlil v tekstilni tovarni Induplati Jarše. Tam sem preživel prvega pol leta svojega službovanja. Delal sem na beljenju lanu, barvanju, tiskanju lanenega blaga in v laboratoriju. Enkrat sem kolegom tekstilcem, z enostavnim kemijskim trikom, rešil njihove težave, ki se jim pripetile pri barvnem tiskanju lanenega blaga. Od takrat naprej so me imeli za svojega tovariša. Že leta 1960, sem moral pričeti služiti svoj obvezni vojaški rok v Kruševcu (Srbija), v šoli za rezervne oficirje ABHO (atomska-biološka-kemijska obramba). V tovarni so mi izdelali vojaški leseni kovček v SMB (»sivo maslena boja«) barvi z vsemi predpisanimi dimenzijami. Moji sodelavci (moji fantje!) so me pospremili v zgodnjih jutranjih urah na železniško postajo v Rodici in mi nosili »ta vojaški kufer«. Bili smo še kar »skrokani« od našega celonočnega poslavljanja in proslavljanja. Še danes se spominjam zadnjega piska lokomotive in mahanja z rokami rok mojih prijateljev v slovo. O, kako mi je bilo pri srcu takrat lepo!

V mojih časih je bilo služenje vojaškega roka posebej zanimivo. Diplomirani inženirji kemije, gojenci oficirske šole, smo morali poslušati predavanja majorjev in podpolkornikov o strukturah atomov, o alfa, beta in gama žarkih, o izotopih, o atomski bombi, o živčnih strupih, o vsem najnovejšem v znanosti. Pri njihovem predavanju smo večkrat z veliko težavo zadrževali naš smeh. Za naše radostno razpoloženje pa je poskrbel še vojak, inženir Janez Klemenčič, ko je majorju Radovanoviću, pri njegovem predavanju o radioaktivnosti povedal, da ima doma pol kilograma gama žarkov!? Major ga je takoj zaprosil, da mu jih nekaj prinese!

Slapovi Kravice

Zanimiv dogodek se nam je pripel v na soboto zvečer, 10. septembra, 1960. Na televiziji je bil direkten prenos finalne tekme v nogometu, med Jugoslavijo in Dansko na polletnih olimpijskih igrah v Rimu (zmagala je Jugoslavija s 3:1!). Moji kolegi, vojaki, vsi ljubljanski kemiki, smo si to tekmo ogledali v gostilni v Kruševcu. Skupaj s številnimi domačini smo zavzeto gledali direkten televizijski prenos in evforično navijali za naše šampione (in za našega Galića, ki je dal dva gola nato pa so ga še izključili. Seveda smo zmago krepko praznovali, z rujnim rizlingom. Rahlo »okajeni« smo prišli v našo kasarno, po polnoči, seveda z zamudo! Takoj ob našem prihodu v kasarno prihodu nas je najhujši dežurni oficir (kapetan Petko) prijavil na obvezen raport k našemu načelniku šole. Ko nas je naslednji dan zasliševal, ga je najbolj zanimalo samo to dejstvo, zakaj smo bili »prestopniki« samo Slovenci. Zakaj ni bilo med nami nobenega vojaka drugega jugoslovanskega naroda, ali druge narodnosti? Vsi smo bili krepko kaznovani (morali dva meseca čistiti vojaška stranišča!).

Morda so bili tudi ti dogodki v Kruševcu »krivi«, da so me poslali na »specializacijo«, kot novopečenega vodnika v Hercegovino, v Čapljino. Za vedno mi bo ostala v najlepšem spominu čudovita hercegovska narava, modra Neretva, romantična dolina reke Trebižat s slapovi Kravice, vinogradi na kamnitih tleh, s stalnim namakanjem z vodo (kap po kap), vina žilavka in blatina in seveda ponosni Hercegovci.

V Hercegovini, v Čapljini in Mostarju so se pri moji vojaščini »izživljali« tudi moji predpostavljeni oficirji in mi nalagali vedno nove in številne dolžnosti, ki bi jih morali sicer sami opravljati. Včasih se bil tudi malo jezikov in domišljav. Morda se me je ravno zaradi tega, skušal krepko privoščiti, kar pred vsemi vojaki, tudi naš starejši podoficir, imenovan Brkonja. Celo malo manjši in debelejši od mene, s košatimi brki se je enkrat motal okoli mene in me izzivalno spraševal, pri tem pa v prav vsako vprašanje vtaknil tisti primitivni južnaški »p...ka ti materina«.

Najprej, me je tako vprašal, kaj sem po poklicu. Ogovoril sem, da sem kemik.

Nato on, kje sem, kot »i Slovenac i kemičar ptm« rojen.

Odgovorim, da v Ljubljani!

On mi z obvezno ptm odgovori »a tako, i kemičar i Slovenac i još rođen u Ljubljani!«

Pojasnim mu, da sem se v porodnišnici v Ljubljani le rodil, a da smo živeli v vasi Hinje v Suhi krajini.

Nakar je Brkonja olajšano ugotovil, da se ptm »sad lakše diše«.

Brkonja se je nato izrazito gospodovalno lotil še mojega dobrega kolega stažista Hrvata s podobnim vprašanjem in enakimi obveznimi ptm dodatki.

Hrvat mu na vprašanje, kaj je po poklicu, odgovori, da je »biohemičar«.

Podoficir pa se naj zadere: »Ne zanima me, kaj si bil, kaj si sedaj?!«

Zanimiva zgodba in izkušnja, kajneda?

Pri moji vojaščini sem doživel še veliko drugi anekdot, zgod in ne-zgod. Včasih v mojih in naših prejšnji časih, je bilo vse drugače; živeli smo večkrat v čudnih in nam Slovincem v nerazumnih razmerah. Ampak za vedno nam bo ostal v spominu tisti njihov južnjaški obešenjaški, izviren in specifičen humor, ki je nastajal dolga stoletja v naših deželah južno in vzhodno od nas! In smo se ga, skupaj z njihovimi običaji, vsi malo našli.

ČRNE TOČKE V NOVEM MESTU; ALI BO PRIŠLA K NAM TUDI SVETLOBA?

(Dolenjski list, 31. 8. 2006)

Številka 35/2974/Leto LVII/Novo mesto, četrtek

Letos v mesecu maju je naše Društvo Novo mesto organiziralo posvetovanje z naslovom Črne točke v Novem mestu. Že takrat sem pripravil ta zapis, ki sem ga želel prebrati na tem srečanju. Pa vendar sem se premislil, ker sem takrat ugotavljal, da takšno branje ne bi imelo prav nobenega haska. Ne vem, zakaj. Zato to poskušam »popraviti« v tem prispevku.

Takrat smo razpravljali o perečih problemih urejevanja mestnega jedra, o počasnem propadanju in razpadanju našega mesta, kot je na primer grozljiva podoba današnje Kandijske ceste, ki jo »krasi« novodobna oranžno rjava gradbena »stvaritev«, ki je v bližini grozljivo razpadajoče in delno ali povsem zapuščenih obcestnih stavb in v bližini razpadajoče Božje kapelice. Prav tam ob Krki bi bila lahko lepo urejena pešpot, ki bi preštevilnim pešcem omogočala normalno in varno hojo do bolnišnic in še lep razgled na našo reko.

Naše klasično mestno jedro je dolgočasno, prazno, pusto in turobno. Kje so mladi ustvarjalni ljudje, kje so mladi študentje, kje so lepi koncerti, večerna srečanja, kje so kavarnice in gostišča, kje so umetniki vseh vrst, kje je naša resnična kultura, kje lahko dobimo zadnje turistične informacije, kje podatke o »veličastnih« dogodkih v našem mestu?

Velik del svojih osebnih teženj in prizadevanj sem leta in leta posvečal tudi nadaljnjemu razvoju višjega in visokega šolstva, predvsem pa razvoju novomeške univerze, ki bi morala biti povsem upravičeno v Novem mestu. V mestu, ki spada med gospodarsko najpomembnejša mesta

v Sloveniji, v mestu z izredno častitljivo preteklostjo. V Novem mestu je delovala najstarejša slovenska gimnazija (od 8. avgusta 1746 naprej). Tu so se šolali in delovali številni veliki slovenski razumniki, pisatelji, pesniki, znanstveniki, umetniki. Novo mesto ima razkošno, častitljivo in zavidanja vredno humanistično, kulturno, zgodovinsko, šolsko in navsezadnje tudi arhitekturno preteklost. Lepo, morda najlepšo!

In zakaj se mi zdi, da vse to danes postaja vse bolj sivo, mračno in temačno? Morda zato, ker močno dvomim, da morda ne bomo uspeli pri naših prizadevanjih pri iskanju pravega napredka. Pri nas ni usklajene enotnosti pri komplementarnem iskanju resnične in prave vizije za usodo Novega mesta in naše čudovite pokrajine. Večkrat govorimo, da je premalo družbenopolitične volje, ker naš voz napredka kar stoji ali pa se že kar krepko pomika nazaj. Osebnostno sem prepričan, da pri nas ni opaziti ne nobene družbene volje ne nobene politične volje in da sploh ni nobene volje. Osebnostno sem zaskrbljen, ko jasno opažam, da se za tisto imaginarno voljo skriva pri nekaterih le osebni prestiž, častihlepnost, hipokrizija, pohlep po moči, ugledu in denarju ... Od teh mnogi prav nič ne razmišljajo o naših skupnih humanističnih in človeških vrednotah, o naših mladih ljudeh, o visokih idealih, o tistem pravem resničnem Novem mestu!

Črnih točk v Novem mestu je še vedno veliko, ne samo v urbanizmu in arhitekturi, ampak tudi v kulturi, šolstvu, znanosti, raziskavah in še kje. Za te črne točke in za vso to »sivino« pa niso krivi le naši vrli politiki, svetniki, občinski možje in gospodarstveniki, ampak bolj ali manj prav mi vsi. Iščemo resnično medsebojno sodelovanje, a ga ne najdemo; naše resnične in prave želje so neusklajene, nimamo skupnega imenovalca in, končno, primanjkuje nam pravih spodbud, tistih, ki bodo omogočale, da bi čim prej zasijalo lepše sonce nad našim, nam vsem ljubim Novim mestom.

Upam pa in si tudi srčno želim, da bi se naša prizadevanja, predvsem pri ustanavljanju naše nove univerze, čim prej uresničila. Sedanja sorazmerno uspešna rast višjega in visokega šolstva bi morala čim prej (takoj)

prerasti v univerzo. Za to imamo vse pogoje. Podprlo nas bo in ob strani nam bo stalo naše močno gospodarstvo. Predvsem naša najuspešnejša Tovarna zdravil Krka, ki je izrazito uspešno razvojno-raziskovalno in visoko inovativno podjetje z zelo sposobnim vodenjem in vodstvom, pa tudi Revoz in še druga podjetja. Izkoristiti moramo dane pogoje ter številni in vrhunski kadrovski potencial, ki je pri nas. Pri nas v Novem mestu, na Dolenjskem in v Beli krajini je že kar zavidanja vredno veliko število doktorjev znanosti in drugih vrhunskih strokovnjakov z univerzitetno in magistrsko izobrazbo. Imamo že rezervirano lokacijo za novo univerzitetno in raziskovalno središče!

Ta in druga naša prizadevanja pa bodo uspešna le, če si bomo resnično vsi, prav vsi želeli, da bo prišel k nam resnični napredek. Nova svetloba, brez črnih lukenj.

Prof. dr. Miha Japelj

MAČEHOVSKI ODNOS VLADE IN DARS-A DO DOLENJSKE

Dolenjski list, 12. februarja 2004

Problematika izgradnje JV dela X. evropskega koridorja skozi Slovenijo (dolenjske avtoceste) že dalj časa (občasno) polni časopisne stolpce in buri duhove med neposredno prizadetimi. Zadnji primer sta dve objavi v Delu dne 27. 1. 2004 s pomenljivima naslovoma: »Se bomo mimo Trebnjega po avtocesti vozili po dolini?« in »Proti mitnici v Ivančni Gorici«. Rdeča nit obeh prispevkov je, da DARS ne želi spoštovati utemeljenih argumentov, povezanih ne z enakomerno dostopnostjo ne z ekološko ranljivostjo predvidenega posega v občutljivo kraško območje, marveč z izgradnjo AC želi za vsako ceno in za najmanjši možni vložek zgolj »pobirati novce«. Drugo jih očitno pač ne zanima. Zato tudi njihov aroganten, poniževalen in diskriminacijski odnos do nas, Dolenjcev, in tudi do vseh vrhunskih strokovnih študij, mnenj in predlogov in tudi javnih izjav, ki nesporno dokazujejo in utemeljujejo t. i. »pobočno« varianto.

Zakaj se DARS dobesedno »požvižga« na javno mnenje, ki je bilo večkrat prepričljivo in jasno izraženo na nekaj javnih zborovanjih občanov v nabito polni dvorani v Trebnjem? DARS in tudi »uradna politika« dosledno ignorirata vse soglasno sprejete sklepe Občinskega sveta Občine Trebnje, ki podpira »pobočno« varianto pri načrtovanju nove avtoceste.

Glede na to, da od vseh za to pristojnih (kljub javnim pozivom) doslej ni bilo ustreznega odziva, utemeljeno zahtevamo in hočemo jasen in nedvoumen odgovor: (1) zakaj država (v tem konkretnem primeru) ne spoštuje strateških usmeritev, ki sta jih sprejela vlada in državni zbor, (2) zakaj se država prav do območja, ki po številnih ekonomskih kazalni-

kih uspešnosti (še vedno) presega povprečje, obnaša tako »mačehovsko« in (3) zakaj država še pred dograditvijo edinega »povoženega« odseka slovenskega avtocestnega križa ne omogoči enakovredne dostopnosti (kršitev ustavnih načel, kjer je neposredno izražen javni interes vsaj desetine slovenskih državljanov).

In končno: ali ne predstavlja »dolinska« varianta zelo krutega posega v našo kraško naravo, v našo še neraziskano kraško hidrografijo, njene ponikalnice, kraške jame, požiralnike in njihove največje prepustnosti, vodotoke, v njene naravne danosti in zakonitosti? Ali ne bodo ti kruti in brezobzirni predvideni posegi v našo naravo tudi groba kršitev elementarnih človekovih pravic, saj bi lahko s tem resno ogrozili življenjsko in bivalno okolje nas in zlasti naših vnukov in potomcev? Zakaj se igramo z našo naravo?

Dr. Marjan Ravbar, Vavta vas

Prof. dr. Miha Japelj, Novo mesto

Prof. mag. Vladimir B. Mušič, Ljubljana

Prof. dr. Dušan Plut, Črnomelj

Dr. Marko Koščak, Trebnje

ŽUPNIJSKI PASTORALNI SVET

Sredi leta 2000 me je obiskal na našem domu gospod pater Marjan Čuk. Mene, kot običajno, zaradi veliko službenih dolžnosti, spet ni bilo doma. Gospod Čuk je takrat sporočil moji ženi, da v naši župniji predlagajo, naj sprejem kandidaturu za člana ŽPS. Takšen predlog je bil za mene veliko presenečenje, saj nisem v svoji zreli dobi veliko in direktno sodeloval z našo župnijo.

Lepih in čudovitih stvari, ki se dogajajo v naši cerkvah, bogoslužja, maš, večernic in šmarnic pa se z veseljem in z veliko nostalgijo spominjam še iz let svojega otroštva. Kar štiri leta sem bil »drugi« ministrant v cerkvi sv. Pavla na Vrhniki. Takrat je pri nas divjala vojna, takrat je bila edina uteha in edino pribežališče ljudi cerkev in molitve k Bogu, Jezusu in Mariji. Takrat so tako milo, tako otožno in tako glasno donele in odmevale čudovite slovenske cerkvene pesmi. Takrat smo v nabito polnih cerkvah še posebej radi zapeli: *»Marija, pomagaj nam vojskini čas, /.../ Marija vse k Tebi ječi, Marija, pomagaj nam Ti!«* Ta in druge pesmi so nas združevale in premagovale našo žalost in otožnost, spodbujale narodni, slovenski ponos, pa tudi ljubezen do Boga, do staršev, do bližnjega.

Po dolgem razmišljanju in oklevanju sem se z Božjo (in ženino) pomočjo le odločil, da sprejem članstvo v ŽPS. Že prve seje in prva srečanja članic in članov našega ŽPS in z gospodom župnikom patrom Marjanom in mladim kaplanom gospodom Gregorjem Kosom so mi bile lepe, prijetne in zanimive. Naši razgovori, vsa naša razmišljanja in misli so bile povezane na naše osnovno poslanstvo, na naše sodelovanje pri oznanjevanju in bogoslužju, na pomoči mladim, nebogljenim, ostarelim in slabotnim. Prav vsi smo pri naših sejah občutili veliko sinergijo našega sodelova-

nja, osnovanega na visokih etičnih in humanih medsebojnih odnosih. Na vseh sestankih, sejah in pri vseh drugih naših medsebojnih druženjih smo bili resnično vsi že z novim gospodom župnikom patrom Petrom in gospodom kaplanom Krizostomom, ljudje čistega, dobrega in odprtega srca. Počutili smo se tako, kot poje tista popevka: « Med iskrenimi ljudmi ».

V svojem življenju in pri svojem strokovnem raziskovalnem in pedagoškem delu sem prevzemal (pre)številne dolžnosti in bil član raznih svetov, odborov in komisij. Vendar moram iskreno priznati, da nikjer nisem doživel takšnega pristnega, čudovitega toplega in humanega vzdušja, ki nas je venomer prevevalo pri našem ŽPS.

Srčno si želim, da bo v prihodnji novi župnijski pastoralni svet nadaljeval naše dosedanje delo, da bodo nove člane krasili visoki moralni in etični vzgibi, ki bodo še bolj nam vsem približevali Božjo modrost in previdnost. Želim tudi vsem duhovnikom in vsem gospodom patrom v naši župniji sv. Lenarta in predvsem gospodu patru Petru, našemu župniku, naj jim Bog prinese in daje novih moči.

Da nas bodo prav vse prevevale vera, upanje in ljubezen. In da bomo ustvarjali nove, še lepše medsebojne človeške odnose, osnovane na visoki etiki in ljubezni do našega ljubega Boga.

Miha Japelj, Novo mesto, 29. novembra 2004

NEVERJETNA PRODAJA IN MARKETING

V 60. letih smo v Krki resnično garali na vseh področjih razvoja, proizvodnje in predvsem trženja. Vsako novo zdravilo, novo obliko, nov proizvod naj bi po osnovni želji našega glavnega komandanta (seveda Andrijaniča) razvili, proizvedli in prodali takoj. Takrat sem bil med drugim (poleg ekstrakcije bolhača, razvoja Pipsa in piretrinskih pripravkov) zadolžen tudi za razvoj in proizvodnjo takrat popularnega fungicida Ortofaltana (še danes ga na veliko uporabljamo). Moj zvesti in takrat najboljši sodelavec (še prej sošolec) veterinar Janez (Zagorc) je bil zadolžen za prodajo nekaj ton našega fungicida, ki naj bi ga zmešali in pripravili v kilogramskih embalažnih vrečkah. Ko sem še pripravljaval in razvijal ustrezno tehnologijo, ko še sploh nismo pričeli z nikakršno industrijsko proizvodnjo, se je naš vrli Janez odpeljal s svojim »hroščem«, najčudovitejšim in daleč najlepšim avtomobilom v celem Novem mestu in vsej okolici Šentjerneja, v Ljubljano, na Agroservis, k direktorju inž. Misu. Ko ga je prepričal v vrhunsko kakovost našega Ortofaltana in njegovo daleč najpomembnejšo uporabo pri zaščiti peronospore, je direktor kar podpisal nakup vseh količin našega proizvoda. Seveda je Janez takoj pritiskal name in na druge, da smo naš preparat razvili, naredili in »zapakirali«. Vse je bilo narejeno in celo prodano v rekordnem času. In Janez je za »likof« povabil inž. Misa in mene na Breg na prijetno kosilo. Po daljšem in zelo prijetnem klepetu, kjer je seveda prednjačil naš Janez s svojimi vici in domisljicami, se je ojunal tudi inž. Mis. Vprašal ga je, kdaj naj bi imel njegov jezik (morda je tudi uporabljal sinonim, ki se začne z g...) mlade, in rekel, da bi se vsaj za enega »mladega« toplo priporočal, da bi ga odkupil.

Prepričljivost, zgovornost in osebni šarm so našega Janeza krasili pri njegovem delu vsa nadaljnja leta. Prepričan sem, da so tega mnenja

vsi Krkaši, pa še morda številni Rusi in predvsem Rusinje in še marsikdo. Tako se po vsej verjetnosti nasploh mora tržiti še naprej, z dobro voljo, z očarljivim nasmehom in s pozitivnim pristopom.

JANEZ JE DOBIL SLUŽBO V KRKI

Moj sošolec iz gimnazije Janez Zagorc iz Šentjerneja je na ljubljanski univerzi končal študij veterine. Takoj po diplomi je šel delat in služiti devize (marke) v Nemčijo. Po nekaj letih se je vrnil domov v svoj Šentjernej in Novo mesto z lepim, »super« volkswagnom, ki so ga vsi občudovali. Jaz in moji kolegi, Krkini inženirji, pa smo imeli le navadne »fičote«!

Janez me je enkrat prosil, če bi mu »zrihtal« službo v Krki. Skupaj sva šla do generalnega direktorja mag. Borisa Andrijaniča. »Generalnega« sem zaprosil, če je mogoče zaposliti v Krki mojega sošolca, odličnega veterinarja, Janeza. Boris Andrijanič: »Mogoče je morda res mogoče! Čigav pa si ti?«

Janez: »Jaz sem Brodarjev iz Šentjerneja.«

Boris Andrijanič: »Potem mi je vse jasno! Imaš službo! Tvoja mama je tam najbolj popularna šentjernejska trgovka.« In Janez je prišel v Krko in nekoliko kasneje postal direktor Krkinega predstavništva v Moskvi!

BORISU ANDRIJANIČU SE JE ZELO MUDILO

Generalni direktor Krke magister Boris Andrijanič je imel na Otočcu poslovni sestanek. Telefoniral mi je, naj mu takoj organiziram prevoz z dobrim avtomobilom, da se bo malo postavil pred svojimi poslovnimi partnerji. Ker je imel v tistih časih moj prijatelj Janez Zagorc najnovejši volkswagen in v Krki daleč najlepši avto, sem mu predlagal, naj ga on zapelje. Janez je generalnega zapeljal od »naše« Skobernetove hiše, vendar le do bencinske črpalke na Cesti herojev. Ko se je tam ustavil, se je generalni rahlo ujezil in mu dejal: »Hitro, hitro, meni se hudo mudi, ker me čakajo poslovni partnerji. Kaj pa zdaj delaš? Kakšen avto pa ti sploh imaš?« Janez pa nazaj: »Na ,bencen‘!«

JANEZ JE HOTEL DRUGO POLOVICO KLOBASE

To je bilo v časih, ko so Krkaši delali še v stari Krki, tudi v Skobernetovi hiši na novomeških gornjih vratih. Le tam smo imeli »super menzo« kar v nekdanji Obrezovi gostilni. Ko smo kot po navadi delavci in inženirji stali v vrsti in čakali na malico, je kuharica Micka iz velikega lonca lovila polovice kranjskih klobas in nam jih z gorčico nalagala na krožnike. Od nekod je »prifrčal« Boris Andrijanič in se takoj znašel pri velikem loncu. Micka je globoko segla v lonec in na dan privlekla največjo klobaso. Ko je prišel na vrsto veterinar Janez Zagorc, ga je Micka vprašala: »Kaj boste pa vi?« Janez: »Men' pa drugo polovico!«

Janez Zagorc, Krkin slavljenec, s sodelavcem in sošolcem Mihom

DIREKTOR SE JE SPOMNIL SAMO NA STROČNICE

Generalni direktor Krke mag. Boris Andrijanič mi je naročil, naj takoj pokličem magistra Fižola. Jaz pa sem ga vprašal, če hoče govoriti z mag. Grahom. On pa mi je takoj odgovoril: »Oh, vedel sem, da gre za neko STROČNICO.«

ŽIVEMU ČLOVEKU SE VSE ZGODI

Dr. Franjo Kajfež, inženir Zdenko Hlavaty in jaz smo se pripravljali, da se odpeljemo v našo sušilnico bolhača v Zadar. Na kratko smo se ustavili pred vhodom v Krkino tovarno v Ločni, kjer je Franjo pustil svojega fiata 1300 kar v »gasu« in sta z Zdenkom za hip skočila v naše pisarne. Jaz pa sem ju ob prižganem avtu čakal. Do mene je prišel nov vratar ter me vljudno nagovoril in vprašal, če vozim samo osebne avtomobile ali tudi tovornjake. Odgovoril sem mu: »Če je treba, tudi tovornjak!«

STANE PEČEK: ANEKDOTE O PAVLU JAPLJU

Zelo sem spoštoval in cenil vašega očeta. Velikokrat sva se tudi nasmejala.

Dovolim si štiri drobtinice!

Nekoč mi je nekako v grenki šali zaupal, da so vsi v tisti trebanjski ulici dobili kredite za gradnjo hiše, le on ne.

»Pa veš, zakaj? Ker sem sedanjemu predsedniku občine nekaj krepkih primazal.«

»Predsedniku občine?«

»No, takrat je bil on osnovnošolec v Šentjanžu, jaz pa učitelj.«

UČITELJ V ŠENTJANŽU

Ko so otroci odrasli za srednjo šolo, je oblasti zaprosil, da bi ga premestili kam bližje k vlaku. Seveda so mu ustregli. Premestili so ga v Dobrnič.

Trebanjsko kulturno društvo je postavilo na oder bosansko ljudsko balado Hasanaginica. Eno pomembnih vlog je igral učitelj Japelj. V zadnjem dejanju je smrtno ranjen. Ker je moral še kar nekaj časa ležati mrtev na sceni, si je za smrtni ples vzela čas in toliko časa pretresljivo umiral, dokler se ni zrušil tako, da je telo ostalo na odru, glava pa je bila na drugi strani zadnje zavese. Nekaj igralk, ki so bile zadaj pripravljene, je čakalo samo še na znameniti stavek: »Kozarec terana ali pa vstanem!«

Pridem k Japljevim. Gospa je pred kratkim prišla z okrevanja (Valdoltra?).

»Ne boš verjel,« začne on, »na zdravljenje je odšla z eno berglo, nazaj pa je prišla z dvema. V bistvu stooostoten napredek. Kaj ni to krasno?«

Ob tem raztresa smeh kot orehe iz peharja, kar me spravlja v zadrego, saj ne vidim poante. Verjetno gre za kakšno domisljico iz njegovega zabavnega koša, teh nikoli ne zmanjka.

»Ampak šala se začne šele s tem računom.«

Razumem še manj. Tedaj gospa zelo zbrano, brez smeha in brez jeze, pove, da je bila na zdravljenju zaradi kolka. Ker je težko zlezla na posteljo, so ji dali za pomoč pručko.

»Dodatni pripomoček,« razloži on. »In ko je moja draga žena, torej pacientka, stopila na dodatni pripomoček, se je ta spodmaknil, pacientka je padla in si prislužila še eno berglo. Šala pa je v tem, da je danes prišel račun za zdravljenje in zaračunana je tudi uporaba dodatnega pripomočka.«

»Ampak, lepo prosim, ne povejte tega našim sinovom,« čisto zares zaprosi gospa, »bojim se, da se ne bo nihče smejal.«

Tri nova imena v Rastoči knjigi v Trebnjem, z desne proti levi: Stane Peček, Marija Gabrijelčič, Miha Japelj (namesto pok. očeta Pavleta Japlja), Trebnje, 14. aprila 2012

ODBOR ZA PROMOCIJO KULTURNE DEDIŠČINE

OD USTANOVITVENE LISTE CESARICE MARIJE TEREZIJE ZA NOVOMEŠKO GIMNAZIJO V LETU 1746 DO DOLENJSKE AKADEMSKE INICIATIVE

UVODNA MISEL

Velik del svojega življenja sem posvetil študiju, od osnovne šole, preko novomeške gimnazije do vseh stopenj univerzitetnega študija na (moji) Fakulteti za kemijo in kemijsko tehnologijo Univerze v Ljubljani. Svoje strokovno in znanstveno-raziskovalno delo sem več kot 40 let opravljal v Tovarni zdravil Krka na področju razvoja in raziskav kemije zdravil. Kot redni profesor za organsko kemijsko tehnologijo sem »šolal« veliko mladih kemijskih inženirjev. Bil sem jim tudi mentor pri več kot 150 diplomah, magisterijih in doktoratih. Z največjim veseljem sem vrsto let vodil Krkine nagrade za študente in dijake. S posebnim ponosom pa povsod vedno rad povem, da sem maturant novomeške gimnazije. Ob številnih priložnostih in svečanih dogodkih rad poudarjam, da je naša gimnazija, ki jo je ustanovila cesarica Marija Terezija 8. avgusta 1746, prva in najboljša gimnazija v Sloveniji. To misel sem ponovil tudi na nedavnem 3. Forumu osebne odličnosti, ki ga je 11. aprila letos organizirala Fakulteta za organizacijske vede (dekan prof. dr. Boris Bukovec) v Novem mestu. Med vnetimi poslušalci

je bil z nami tudi naš znani rojak prof. dr. Jože Gričar, ki je zaslužni profesor Univerze v Mariboru in kontaktna oseba evropskega omrežja živih laboratorijev (<http://eLivingLab.org>). Kot nekdanjemu, tudi navdušenemu maturantu novomeške gimnazije mu je šinila v glavo ideja, da bi lahko ustrezno in dostojno obeležili tristo obletnico rojstva Marije Terezije v sklopu slovenske pobude »Čezmejnega e-sodelovanja v e-regijah« (Inter-Municipality Initiative: Cross-border eCollaboration in the eRegions).

ODBOR ZA OBELEŽITEV 300-LETNICE ROJSTVA MARIJE TEREZIJE

Idejo dr. Gričarja smo kmalu, že 15. maja letos, uresničili. Na najin predlog smo se na MO Novo mesto sestali pobudniki za obeležitev 300-letnice rojstva Marije Terezije. Na sestanku so bili prisotni: dr. Janez Gabrijelčič, prof. dr. Jože Gričar, gvardijan Tomaž Hočevar, prof. dr. Miha Japelj, profesorica Breda Vovko, ki je nadomeščala ravnateljico Gimnazije Novo mesto Mojco Lukšič, in direktorica občinske uprave dr. Vida Čadonič Špelič. Sklenili smo, da bomo delovali kot Odbor za obeležitev 300-letnice rojstva Marije Terezije. Cesarica je bila ustanoviteljica novomeške gimnazije. Odbor naj bi vodil in ga koordiniral prof. dr. Miha Japelj.

ODBOR ZA PROMOCIJO KULTURNE DEDIŠČINE NOVO MESTO

Odbor za obeležitev 300-letnice rojstva Marije Terezije smo kmalu preimenovali v ODBOR ZA PROMOCIJO KULTURNE DEDIŠČINE, NOVO MESTO. K sodelovanju v našem odboru smo kmalu povabili še gospo Cecilijo Smolič, gospo doc. dr. Lejo Colarič Jakše, gospoda Francija Koncilijo, gospoda ddr. Janeza Usenika in nedavno še gospoda akademika prof. dr. Milčka Komelja. Večino naših sej je zavzeto soorganizirala in usklajevala spoštovana gospa dr. Vida Čadonič Špelič, direktorica Občinske uprave MO Novo mesto.

Odbor za promocijo kulturne dediščine, Novo mesto, z desne J. Gabrijelčič, B. Vovko, J. Gričar, V. Čadonič-Špelič, T. Hočevar, M. Japelj

Ker je šlo takrat za zelo pomembno obletnico rojstva cesarice, ki je leta 1746 z ustanovitvijo novomeške gimnazije pustila pomemben pečat za razvoj Novega mesta, smo prisotni sklenili sledeče:

- da je potrebno temu dogodku posvetiti posebno pozornost in ga povezati z letom evropske kulturne dediščine, za kar je proglašeno leto 2018;
- da zaprosimo Gimnazijo Novo mesto za prevod ustanovne listine v angleški jezik in s tem predstavimo evropski in svetovni javnosti doprinos novomeške gimnazije k splošni izobraženosti na Slovenskem;
- Gimnaziji Novo mesto smo dali pobudo, da se ob tej priložnosti v njenih prostorih postavi „gimnazijko z rastočo knjigo“, ki bo povežala današnji čas s pomembno zgodovino te ustanove.

Kasneje smo se še dogovorili, da dostojno obeležimo spomin na 300. obletnico rojstva Marije Terezije z organizacijo posebnega srečanja članic in članov našega odbora, nekdanjih novomeških gimnazijcev in drugih ustvarjalnih Novomeščanov v knjižnici frančiškanskega samostana v Novem mestu, Frančiškanski trg 1, v petek, 8. septembra 2017, od 12.00 do 13.30.

Na vseh naših srečanjih v Novem mestu želimo prispevati k spodbujanju in promociji čezmejnega e-sodelovanja na področju kulturne dediščine in turizma.

NOVOMEŠKA GIMNAZIJA JE NAŠA ZELO POMEMBNA KULTURNA PRETEKLOST IN POSEBNOST

Na našo davno preteklost smo lahko ponosni vse od halštatske kulture, obdobja antike, ustanovitve gimnazije, do današnjega vidnega gospodarskega in turističnega razvoja v naših krajih. Dolenjska in belokranjska dežela ima častitljivo preteklost, ki nam je dala slavne ljudi, ki so se šolali na novomeški gimnaziji, prvi in najstarejši v Sloveniji. Morda so ti kar »najlepši cvet« slovenske inteligence, kulture, razumništva in ustvarjalnosti. Kdo ne pozna našega Plemlja, Župančiča, Ketteja, Tavčarja, Lamuta, Jakca, Kozine, Barage, Glavarja, Tomca, Štuklja, Mlakarja, Klemenčiča, Golie, Jakca, Gruma, Podbevška, Bukovčeve, Andrijaniča? Vsi naši slavni »Dolenjci« so vtisnili globok in neizbrisen pečat v slovenski kulturi, znanosti, zgodovini in gospodarstvu.

POMEN DEJAVNOSTI CESARICE MARIJE TEREZIJE PRI RAZVOJU SLOVENSkih DEŽEL

Cesarica in ogrska kraljica Marija Terezija se je v času razsvetljenega absolutizma vidno uveljavila kot pomembna reformatorka z občutkom. Izvedla je številne davčne, upravne in katastrske reforme. Zaslovela je s svojimi šolskimi reformami in z reformami sodstva (civilno in kazensko pravo). Za Slovence je pomembno, da je ustanovila deželne vlade za Kranjsko, Koroško in Štajersko. Vse te in druge pomembne uspehe ji morda danes zavidajo marsikateri naši politiki in gospodarstveniki.

Miha Japelj, Novo mesto, 10. julija 2017

ODKRITJE SPOMINSKE PLOŠČE, KI OBELEŽUJE USTANOVITEV NOVOMEŠKE GIMNAZIJE

Spoštovane gospe in gospodje! Spoštovani gospod Gregor Macedoni, spoštovani patri frančiškani, spoštovana gospa Mojca Lukšič, spoštovani gospod Jože Colarič!

Na pobudo Odbora za promocijo kulturne dediščine in v sklopu evropskega leta kulturne dediščine danes slavnostno odkrivamo spominsko ploščo, ki obeležuje ustanovitev novomeške gimnazije s strani vladarice Marije Terezije. Postavitev plošče in obnovo zapisa na portalu je omogočila KRKA, tovarna zdravil v Novem mestu ter njen predsednik uprave in generalni direktor Jože Colarič.

Jože Colarič, predsednik uprave in generalni direktor Krke, je tudi ponosen maturant novomeške gimnazije

Osnovni in najpomembnejši cilj Odbora za promocijo kulturne dediščine (Vida Čadonič Špelič, Mojca Lukšič, Cecilija Smolič, Lea Colarič Jakše, Jože Gričar, Tomaž Hočevar, Janez Gabrijelčič, Janez Usenik, Miha Japelj), ki smo ga ustanovili 15. maja 2017 v Novem mestu, je osredotočen na jasno in učinkovito predstavitev izredno bogate, častitljive kulturne preteklosti Novega mesta in jugovzhodne Slovenije. Posebej moramo poudariti, da je v Novem mestu cesarica Marija Terezija že 8. avgusta 1746 ustanovila prvo državno gimnazijo v vsej habsburški monarhiji in šele leta kasneje na Dunaju in v drugih mestih.

Številni svetovno slavni in pomembni slovenski pisatelji, pesniki, znanstveniki, inženirji, zdravniki in drugi so se šolali na novomeški gimnaziji.

Svečano odkritje spominske plošče, Novo mesto, 4. oktobra 2018. Celotno spominsko obeležje je zasnovala, financirala in izvedla Krka.

Kdo ne pozna Plemlja, Župančiča, Andrijaniča, Ketteja, Tavčarja, Lamuta, Obreza, Jakca, Jenka, Jarca, Kozine, Barage, Glavarja, Tomca, Štuklja, Toporišiča, Mlakarja, Klemenčiča, Golie, Gruma, Jakca, Komelja, Metelka, Mušiča, Gruma, Podbevška, Pohlina, Bukovčeve, Zwittra ... ? Vsi ti in še številni drugi so vtisnili globok in neizbrisen pečat v slovensko kulturo, znanost, zgodovino in gospodarstvo.

Ob 300. obletnici rojstva Marije Terezije so izšli skupni poštni žig in posebne poštne znamke iz Avstrije, Hrvaške, Madžarske, Slovenije in Ukrajine. Pošte Hrvaške, Madžarske in Slovenije podpirajo gimnazije cesarice Marije Terezije. Našemu odboru so podarile tudi te znamke, ki jih boste danes dobili.

Ko sem danes zjutraj po elektronski pošti od gospe Cecilije in gospe Mojce prvič zagledal lepo fotografijo te naše spominske plošče, sem takoj zapisal še to:

Kako je lepo! To je tudi globok spomin na naše ustvarjalne, domoljubne, vztrajne in trmaste prednike, od katerih naša zgodovina (Vrhovec, Zgodovina Novega mesta) pridaja posebne zasluge takratnima mestnemu sodniku Polecu in frančiškanskemu provincialu Skrpinu. Vsi so prepričali takratno avstro-ogrsko oblast in »našo« cesarico Marijo Terezijo, da je v svoji monarhiji ustanovila prvo državno gimnazijo prav v našem ljubljenskem Novem mestu, v naši Sloveniji, in leta kasneje na Dunaju in v drugih mestih velike avstro-ogrske države! Navdušen sem!

V Novem mestu, četrtega oktobra 2018

Prof. dr. Miha Japelj, predsednik Odbora za promocijo kulturne dediščine

OB 550. OBLETNICI PRIHODA FRANČIŠKANOV V NOVO MESTO JIM NOVOMEŠČANKE IN NOVOMEŠČANI IZRAŽAMO ZAHVALO

Novo mesto

Začela se je pomlad, ko se narava vsestransko prebuja in kliče k ustvarjalnosti. Vabi nas k razmišljanju, da naredimo še v tem letu nekaj lepega in dobrega za naše drago Novo mesto. Če smo glede na začetek pomladi nekoliko romantični in pogledamo daleč nazaj v nastajanje morfologije Zemlje, lahko ugotovimo svojevrstno ljubezen naše zelene dolenjske lepote reke Krke do kraja, kjer je nastalo Novo mesto. Kot bi s svojimi okljuki in objemi ter sedmimi griči nakazovala in naročala: ljudje, naselite se tu, tu so dobre vibracije, plemenita atmosfera in prijazna prihodnost.

Ljubezen je torej v Novem mestu prisotna že zelo dolgo. Ljubezen v najširšem smislu predanosti, nesebičnega dajanja in ustvarjanja. Ljudje so tu, v nam znani zgodovini, živeli že pred več kot dvema tisočletjema. In živeli so kultivirano, saj nam tako kažejo izkopanine. S kakšno ljubeznijo so izdelovali razne izdelke in kako umetelno so jih umetniško obdelovali, kažejo njihove in naše situle! Kako lepe zapestnice, ogrlice in drug lep nakit so izdelovali za svoje ženske! Pa tudi druge izdelke za svojo rabo in menjavo!

In s kakšno zagnanostjo so Novomeščani gradili svoje mesto, obzidja, mostove, znamenite hiše, cerkve, samostane, šole, kulturne domove, knjižnice, delavnice, tovarne. Za nas Novomeščane je to eno izmed najlepših mest na svetu!

Tudi Julije Primic Scheuchenstuhl, ki je živela v Novem mestu in je na šmihelskem pokopališču tudi pokopana, ne smemo pozabiti. In z njo povezanih Prešernovih Poezij ter najlepših ljubezenskih pesmi, napisanih v našem jeziku.

In koliko umetnikov, znanstvenikov, drugih mislecev in mojstrov je v času, odkar je bilo leta 1365 ustanovljeno Novo mesto, tu živelo in z ljubeznijo ustvarjalo svoja dela! V Novem mestu so živeli in še živijo izjemni gospodarstveniki. S kakšnim elanom ter globalnim, strateškim razmišljanjem so ustvarjali proizvodne zmogljivosti in udejanjali razmere, ki dajejo lepe možnosti razvoja tudi za naše mlade!

Ne nazadnje je bila tu rojena tudi Rastoča knjiga, ki na svojstven način prikazuje vsestransko ljubezen do svojega naroda in njegovega razvoja. Z Združenimi rastočimi knjigami sveta pa tudi na nujnost sožitja in aktivnega povezovanja med narodi.

Posebna dragotina in neizmerno duhovno razkošje pa se je za Novo mesto pričelo, ko so k nam pred 550 leti prišli frančiškani. S svojim znanjem in delovanjem so postavljali temelje Novega mesta. Prav na vseh področjih, zlasti še na širjenju znanja in izobraževanja Novomeščanov in okoliških prebivalcev. Z izgradnjo samostana, knjižnice, več vrst šol in gimnazije so bili pionirji razvoja nenehno rastočega Novega mesta.

Posebej moramo poudariti, da so prav naši novomeški patri frančiškani bistveno prispevali pri skupnih prošnjah in zahtevah naših takratnih ustvarjalnih, domoljubnih in trmastih prednikov Novomeščanov, naslovljenih na cesarico Marijo Terezijo, da je prav v Novem mestu, v naši Sloveniji, že 8. avgusta 1746 ustanovila javno gimnazijo – prvo v habsburški monarhiji. In leta kasneje na Dunaju in v drugih mestih prejšnje velike avstro-ogrske države!

Kot izobraževalna in kulturna ustanova je imela »naša« gimnazija od svoje ustanovitve dalje izjemno pomembno vlogo v kulturnem, znanstvenem, gospodarskem in političnem življenju Slovencev. Na naši šoli so se izobraževali številni znanstveniki, umetniki in gospodarstveniki. Na primer: Josip Plemelj, Ivan Tavčar, Oton Župančič, Slavko Grum, Božidar Jakac, Miran Jarc, Dragotin Kette, Marjan Kozina, Anton Podbevšek, Vladimir Lamut, Pino Mlakar, Marjan Mušič, Leon Štukelj, Boris Andrijanič in še mnogi drugi!

Kočevar, Bačar, Japelj, Gabrijelčič, Gričar, častni občani MO Novo mesto, Novo mesto 4. 10. 2018

Za Novomeščane in vse okoliške prebivalce so bili takrat naši frančiškani praktično vse: učitelji, zdravniki, lekarnarji, svetovalci pri malem gospodarstvu in obrti, pri kmetovanju, vsepovsod. Kmalu po ustanovitvi novomeške gimnazije se je v Novem mestu obnovila in bistveno povečala gospodarska in družbena rast; v Novo mesto so prihajali dijaki iz Dolenjske, Bele krajine in drugih slovenskih pokrajin, iz Avstrije, Češke, Madžarske in drugih držav. V gimnaziji so profesorji poučevali najprej v latinščini, nato v nemščini in končno tudi v slovenščini. Takrat so bili časi vzpona in napredka Novega mesta in Dolenjske. Novomeškim frančiškanom dolgujemo globoko zahvalo za vse, kar so storili za dobrobit našega mesta.

Zasl. prof. dr. Jože Gričar profesionalno usklajuje e-promocije naše kulturne dediščine

Da bi konkretizirali omenjeno zahvalo, smo v Odboru za kulturno dediščino Novega mesta predlagali da postavimo na Frančiškanskem trgu, pred frančiškansko cerkvijo, kip "Frančiškan z Rastočo knjigo". S kipom bomo oplemenitili Frančiškanski trg, razširili lepoto novega Glavnega trga ter obogatili paleto znamenitosti Novega mesta!

Dr. Janez Gabrijelčič

Dr. Miha Japelj, profesor

Dr. Jože Gričar, zaslužni profesor

**Častni občani Mestne občine Novo mesto & člani Odbora
za promocijo kulturne dediščine Novega mesta**

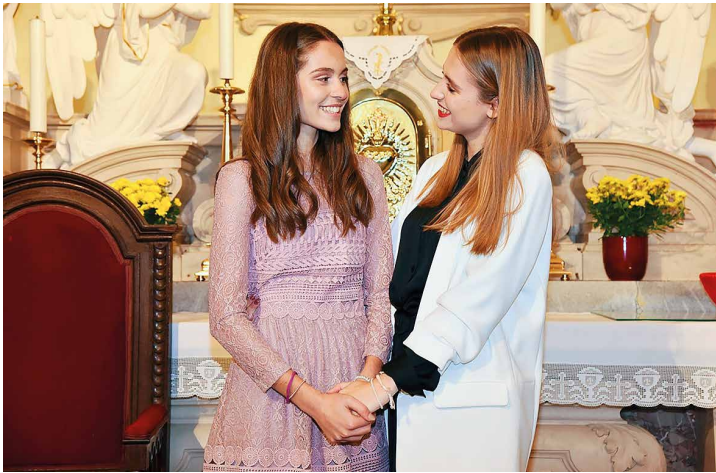
Novo mesto, 28. 3. 2019

POSLOVILNI GOVORI OB SLOVESU NAŠE BARICE

VNUKINJA ANA ŽAGAR

Draga najina zlata babi!

Zadnje dni, ko si močno oslabela in si bila v bolnici, sva obe z mojo sestro Kristino stalno mislili na tebe.

Vnukinji Kristina in Ana

Prihajali sva k tebi, da sva te objeli in ti povedali, kako te imava radi, pa ne samo midve, ampak tudi najin zlati dedek, najina mamica in ati ter vsi, ki si jim veliko pomenila.

Prejšnji četrtek so te iz bolnice pripeljali domov, kjer si se med vsemi nami veliko bolje počutila, čeprav so ti pojenjale življenjske moči. Ko smo molili ob tvoji postelji, si nas videla in začutila, nas pa je preveval prijeten in topel občutek. Počasi si se poslavljala od nas in v ponedeljek zgodaj zjutraj v miru odšla. Na najino babi naju vežejo globoki in nepozabni spomini. Velikokrat, ko sva prišli k tebi, je bilo na mizi odlično kosilo, posebno dober pa je bil tvoj jabolčni štrudelj. Ko smo te vsi pohvalili, si nam rekla, da so vse te jedi tako dobre le zato, ker jih narediš z veliko ljubezni. Rada si vedela, kako se imava v šoli, glasbeni šoli, na treningih in pri verouku. Vedno si nama poudarjala, kako pomembno je verovati v Boga in hoditi k maši, in v tem si nama najlepši zgled. Najin dedi nama je večkrat zaupal, da se ne samo on, ampak tudi ti rada pohvališ prijateljicam, sorodnikom in znancem, kako srečna in ponosna si, da naju imaš in da si del naše prelepe družine.

Kadar sva bili pri tebi, nama je bilo s Kristino lepo, ko sva se lahko stisnili v tvoje naročje, ti pa si nama brala lepe pravljice in zgodbe. Velikokrat sva prav pri tebi našli toplo zavetje in občudovali tvoj iskrivi, nežni nasmeh in iskrice v očeh. Najina babi je bila poleg nas navezana tudi na vse svoje in dedijeve sorodnike, ki jim je izžarevala svojo notranjo lepoto in plemenite misli. Z vsemi je gojila iskrene medsebojne odnose in obe dobro veva, da so jo sorodniki imeli zelo radi.

Ljuba najina zlata babi! Za naju si bila vse življenje borka in veseli sva, da sva imeli ob sebi tako močno osebo, ki nama je vedno zvesto stala ob strani.

Radi te imava in vedno boš imela posebno mesto v najinih srčkah.

Veva, da si zdaj zgoraj nad nami, kjer boš zagotovo našla svoj večni mir.

Tvoji vnukinji Ana in Kristina

Novo mesto, 20. decembra 2019

Ana in Kristina ob srečni babici Barici, Novo mesto, 2019

MARJAN STRAJNAR

**Spoštovani žalni zbor, spoštovana gospa Barbara Japelj,
draga Barica.**

Tvoja težka bolezen, tiho in vdano nošenje križa, ki je bil namenjen tebi, tvoji zadnji dnevi doma v objemu tvojih najdražjih me nagovarjajo k molku in razmisleku. Kljub temu bi rad nekaj svojih misli povezal in orisal tvojo osebno držo, tvojo svojskost in enkratnost.

Dolgo sem te poznal le površno kot prikupno, nasmejana in ustrezljivo farmacevtko v Andrijaničevi lekarni in Mihovo življenjsko družico. Pred desetletjem so nas življenjske okoliščine spontano povezale v manjšo prijateljsko družčino, ki je na novo pričela odkrivati lepote Dolenjske in Bele krajine, bila vzajemno gost in gostitelj ter z dinamičnimi klepeti ob nedeljski kavici krepila prijateljske vezi. Tako sem imel dovolj priložnosti, da odkrijem tvojo duhovno globino in širino, tvojo blagodejno osebno edinstvenost.

Malo vzneseno povedano, vendar ne daleč od resnice: bila si kot skriti biser v školjki, vitka bela breza v belokranjski lozi, dišeč nagelj na oknu stare domačije, očarljiva narcisa na gorski livadi.

V sebi si nosila skrito – vendar tankočutnemu prisluhu razvidno – dragoceno izkustvo družinske sreče, porojene iz pristne medsebojne povezanosti med starši in otroki, med brati in sestrami, v številni, dinamični, vendar harmonični belokranjski družini. To radost in srečo si okusila v mladosti, iz nje srkala življenjsko vedrino, žlahtnila sebe in druge. V tvojo toplino srca in širino duha se je naselil še dih in čar belokranjske privlačnosti in očarljivosti. Oba – toplino srca in širino duha – si ponesla s seboj v svet in ju negovala kot dragoceni zaklad.

Tvoje iskrene misli in tople besede, namenjene vsakomur,

- tvoja življenjska vedrina, ki ti je risala nasmeh na lica in polagala srce v dlan;

- tvoja preprostost in skromnost, ki sta se razrastli v veličino;
- spoštovanje vsakogar, tudi onih z drugačnimi pogledi in uvidi, sprejem drugačnosti kot vrednote in temeljne sestavine medsebojnih odnosov;
- tvoja tankočutnost in iskrivost v medsebojnem pogovoru, ki sogovornika z besedo ne poniža, ampak se trudi odkriti dobro v njem;
- tvoja velika materinska skrb, darežljivost in potrpljenje;
- tvoja dragocena in neomajna podpora možu;
- tvoja umnost in srčnost, s katero si znala sodelovati, oblikovati, negovati in ceniti sozvočje s hčerkino, Špelino družino, ter sposobnost in trud sprejeti zeta Janeza kot svojega sina;
- tvoje okušanje blagodejnosti in razkošja sreče, ki sta jo v tvoje življenje prinesli vnukinji Ana in Kristina in si bila zanju zlata babica;
- tvoja občudovanja vredna medsebojna povezanost z najmlajšo sestro Ivanko, edino še živečo od šesterice rojenih Flajnikovih deklet iz Nove Lipe;
- tvoja globoka osebna vera s širokim religioznim obzorjem in vključenost v verovanjsko občestvo

so bile zlate niti tvoje enkratne osebne drže, ki si jo izklesala na svoji dolgi življenjski poti in zaradi katere si se mnogim zapisala v globok in hvaležen spomin.

V trdnem upanju, da je tvoje osebno jedro že v naročju božjega usmiljenja in dobrote, naj zaključim z mislijo iz lepe črnske duhovne pesmi, ki nosi naslov »Počasi se giblje blagi voz« in govori o trenutku, ko bo prišel Bog in nas vzel na svoj voz, da bi nas popeljal v svojo hišo. Verz se glasi: »Če pridete tja gor pred menoj, povejte vsem mojim prijateljem, da bom kmalu prišel tudi jaz.«

Marjan Strajnar

Dobra družba, Lojze Zupančič, Barica Japelj, Marjan Strajnar, Jože Lekše

MAG. JANA FORTUNA

Draga magistra Barica!

Pred nekaj dnevi, ko sem vas obiskala na domu, nisem slutila, da ste tako hudo bolni. Bili ste prijazni, prijetno sva se pogovarjali o letih, ko sva skupaj delali v Lekarni Novo mesto, o vaši družini, tudi o vaši bolezni, vendar ste bili zelo optimistični.

Spominjam se časov, ko sva se srečali v Lekarni Novo mesto, kjer ste bili zaposleni. Postali ste moja vzornica in mentorica. Kot magistra farmacije ste bili zelo strokovni, delavni, prijazni, dosledni in zahtevni. Vsi zaposleni smo vas zelo cenili in vedno prisluhnili vašim nasvetom. Imeli ste veliko izkušenj, znanje in vpliv na mlajše sodelavke in sodelavce. Mogoče vas nismo vedno razumeli, ampak smo vaše pobude radi sprejemali.

Kmalu ste postali naša uspešna direktorica. Celo vaši kolegi in kolegice iz slovenskih lekarn so cenili vašo uspešnost in strokovnost. Zaposleni smo se počutili varno in cenili vašo odgovornost in naklonjenost.

Ugotovili ste, da v Novem mestu potrebujemo novo lekarno in nov strokovni kader. Skupaj z nami ste se borili za preselitev lekarne na desni breg Krke, kjer je takrat že bil nov zdravstveni dom. Bili smo uspešni in kmalu smo se preselili v nove prostore. Preselitev lekarne je vaša velika zasluga in za to smo vam hvaležni vsi zaposleni in tisti, ki lekarno obiskujemo.

Vaša velika zasluga je združitev lekarn iz Novega mesta, Črnomlja, Metlike in Trebnjega pod imenom Dolenjske lekarne. To je bil pomemben korak k enotnemu razvoju lekarn na tem področju, predvsem kot modernizacija stroke in širjenja lekarniške mreže.

Draga magistra Barica, bili ste naš vzor kot farmacevtski strokovnjak v lekarniški dejavnosti in kot uspešna direktorica Lekarne Novo mesto. Predvsem pa smo vas vsi občudovali, ker ste bili velika mama hčerki Špelci in dobra žena možu Mihi ter ljubeča babica svojim čudovitim vnukinjam. Imeli ste veliko srce in blago belokranjsko dušo. Vedno ste skrbeli za vse nas, ki smo imeli to srečo, da smo bili del vašega življenja.

Draga magistra Barica, danes se poslovljamo od vas in želimo, naj vam Bog povrne vse dobro, kar ste storili nam in vsem svojim! Še enkrat hvala vam!

MAG. MARJAN BALKOVEC

Draga magistra Barica!

Vse nas je presenetila vest o vaši smrti. Rad bi se poslovil od Vas v imenu viniških rojakov, ki smo zapustili domači kraj, a smo z njim ostali čustveno povezani vse življenje. Niste pozabili svojih korenin in ste se zelo radi vračali v svojo Novo Lipo pri Vinici v Beli krajini.

Že kot mlada deklica ste želeli pomagati svojim ljudem. Ko ste morali domov nositi vodo iz vodnjaka daleč stran od vasi, ste sanjarili, kako boste pomagali zgraditi vodovod do svoje vasi. Pozneje ste med drugim veliko pomagali pri obnovi cerkve v Novi Lipi.

Farmaceuti pri Baričinem domu

Radi ste obiskovali svoje sorodnike na viniškem koncu. Že kot otrok sem poslušal o vas same dobre stvari. Moja teta, ki je bila vaša sošolka v srednji šoli v Črnomlju, mi je velikokrat pripovedovala, v kakšnih skromnih pogo-

jih ste vse odraščale. A ste z veseljem šle vsak konec tedna skoraj 20 km peš do doma, ob nedeljah pa spet nazaj. Bili ste ena izmed prvih izobraženek s fakultetno izobrazbo iz našega konca. Stara »Cenečka« je o vas zmeraj pripovedovala kot o bistri deklici s črnimi lasmi. Res, takrat je morala biti deklica zelo bistra, da so ji omogočili šolanje.

Imel sem to srečo, da sva bila tudi sodelavca. Že od otroštva ste bili »vajeni dela«, kot pravimo Viničani. Nič vam ni bilo pretežko, zmeraj so bili pacienti na prvem mestu, vse drugo lahko počaka, ste govorili in tako tudi delali. V zadnjih letih pred upokojitvijo ste po delu radi šli z nami na skupno večerjo, kjer smo se v pogovoru še bolj sproščeno povezali.

Vaša domača vas je med drugo svetovno vojno izgubila veliko dobrih ljudi. Zato ste mladi spoznali, kako nevarna stvar je vojna, kjer pojem pravičnost izgubi vso veljavo. Do dogajanja v družbi ste imeli vedno previden odnos, nobene zaletavosti niste zagovarjali. Dobro se spomnim, ko sem za vas in potem še sebi kupil znamenito 57. številko Nove revije, še preden je bila prepovedana.

Ob vašem odhodu v pokoj sem imel kratek nagovor ob delovnem slovesu od nas. Kako hitro je minilo teh 26 let! A stike smo ohranili, še večkrat smo se srečali, nazadnje za vaš osemdeseti rojstni dan in potem še ob 40. obletnici Dolenjskih lekarn. Bili ste resnična adventna lučka v naših srcih, nikoli vas ne bomo pozabili. Še enkrat iskreno sožalje vsem sorodnikom, posebej vašemu možu Mihi, hčerki Špeli in dragim vnukinjam.

MARUŠKA TEKAVEC

Naši dragi teti Barici v slovo

Danes smo v globoki žalosti v Božjo njivo drage slovenske zemlje položili utrujeno, v Bogu zaspalo telo naše drage tete Barice. S trpljenjem prežeto telo zdaj počiva pri Gospodu. Globoko verna, spoštovana mama, žena in teta je za vedno odšla od nas. A tolaži nas dejstvo, da je zdaj res doma, tam, kjer ni ne bolečine, ne žalosti, ne solza. Je le veselje in radost in je s svojimi dragimi, ki so pred njo že odšli.

Baričini sorodniki na najini zlati poroki

Kot mlado, ukaželjno dekle je šla v svet iz rodne Nove Lipe. Težko je bilo, saj ni bilo denarja, a vendar je dosegla visoko izobrazbo z marljivostjo in skromnostjo. Z njenim dragim možem Miho sta počasi gradila dom in družino. Ni ji bilo дано postati telesna mati, vendar je bila več kot to. Bila je ljubeča mati hčerki Špeli, nam nečakom pa zelo dobra teta in tudi

MATI, saj nas je na poseben način imela zelo rada. Skupaj z možem nas je vedno rada sprejemala v svojem domu. S svojimi sestrami in bratom se je vedno dobro razumela in je vsem rada pomagala in nas vse zelo razveseljevala. Ko sta se rodili vnukinji, ju je imela neskončno rada. A njene moči so pešale, trpljenje in bolečine so pustile posledice, napori so bili vse težji. Mož Miha ji je vedno z ljubeznijo stal ob strani in skupaj s sestro Ivanko sta ji lajšala zadnje obdobje njenega bogatega življenja.

Prišel je žalostni dan, vendar se vsi zavedamo, da si je zaslužila počitek pri Bogu in Mariji, ki jo je še posebej častila. Premnoge njene molitve so romale po njej k Jezusu za vse nas, za kar smo ji hvaležni.

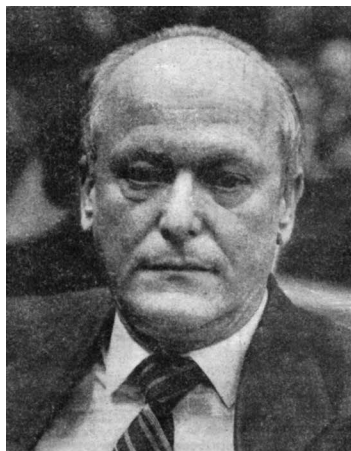
V brazdo Božje njive smo položili seme njene ljubezni in vere. Naj obrodi obilne sadove do vseh njenih, ki jih je z ljubeznijo in molitvijo izročala Božji previdnosti.

Možu Mihi, hčerki Špeli, njenemu možu Janezu, vnukinjama Ani in Kristini in sestri Ivanki izrekamo iskreno sožalje; naj potolaženi zrejo naprej v življenje, kajti nekoč se vsi snidemo v večni domovini!

Z ljubeznijo: Maruška v imenu nečakov in nečakinj

Silvestra Rogelj, PORTRET TEDNA, MIHA JAPELJ, Delo, 1986

»Najbolj sem vesel trenutkov, ko lahko sedem za pisalno mizo in napišem nekaj o svojem delu. Vedno se namreč potrudim, da sam napišem svoja delovna poročila. Za vse druge mi je lahko žal časa, toda časa, namenjenega opisu svojega, dela, ne bom nikoli obžaloval,« pravi prof dr. Miha Japelj, letošnji nagrajenec sklada Borisa Kidriča za vrhunske dosežke na področju izumov in tehničnih izboljšav.

Obžalovati ali ne obžalovati časa, je izrazito stvar osebne presoje. Tudi pri profesorju Japlju, le da jo tu potrjuje tudi objektivna presoja oziroma njegovi številni izumi in izboljšave. Samo v zadnjih petnajstih letih je s sodelavci doma in v tujini prijavil 78 izumov s področja različnih učinkov, ki se uporabljajo kot surovine v farmacevtski industriji ali pa kot diagnostična sredstva. Konec koncev jo potrjuje tudi ugledna nagrada sklada Borisa Kidriča, za katero sicer trdi, da je ni zaslužil le s svojim delom, pač pa predvsem s skupnim delom vseh sodelavcev v Tovarni zdravil Krka v Novem mestu.

»Tega priznanja nimam za svojega,« pravi. »ampak za priznanje Krki, ki mi je omogočila to delo in me je s svojimi raznovrstnimi dejavnostmi spodbujala k ustvarjalnosti. Seveda je to tudi zasluga mojih sodelavcev – poštenih kolegov in odličnih strokovnjakov.«

Raziskovalec, kot je profesor Miha Japelj, je kar pravšnji, da mu zastavimo vprašanje, kaj je potrebno za uspeh v raziskovanju. Nanj prav rad odgovori: »Svojo stroko moraš imeti iskreno rad, tako kot na primer svojo družino, otroka. In prav tako kot na primer razmišljaš o svojih bližnjih, moraš nenehno razmišljati o svojem delu. Še danes se natanko spominjam, na kateri stopnici sem stal, ko mi je v glavo šinila ideja, in sicer kombinacija nekega spoznanja iz prebrane strokovne literature in neke dolžnosti, ki sem jo imel pri vojakih. In iz tistega prebliska v možganih smo kasneje dobili benzodiazepine. Pred tem pa smo se tri leta brez uspeha mučili, kako jih dobiti. Z omenjeno idejo smo za polovico znižali stroške postopka in iz nje je kasneje nastalo še petnajst patentov za različna pomirjevala. Kolegu, ki je mojo idejo udejanil, »skuhal« vse to, sem priznal prednost.«

Kemija je kot umetnost in kemik kot umetnik, primerja profesor Japelj. »Prej lahko delaš mesece in mesece brez uspeha, nato lahko čez noč narediš umetnino. Kemik mora živeti s kemijo kot živi umetnik z umetnostjo. Veliko mora brati, razmišljati, predvsem pa mora zaupati sodelavcem. Če imate okoli sebe ljudi, s katerimi se lahko o delu iskreno pogovarjate, se vam lahko porodi marsikatera dobra ideja.«

Prav medsebojno razumevanje, spoštovanje profesor Miha Japelj poudarja kot odločilni dejavnik za uspeh raziskovalno-razvojnega dela v Krki kjer je že dolgo direktor uspešnega tozda Inštitut. Krkino raziskovalno in razvojno delo se namreč ponaša s 143 izumi in 538 patenti, od tega jih je 289 registriranih v tujini. V enem samem letu je Krka z na novo registriranimi zdravili ustvarila dve milijardi dinarjev prometa v Jugoslaviji in več kot 15 milijonov dolarjev z izvozom.

»Drug drugemu verjamemo, zaupamo, kar je dobra osnova za skupinsko delo in interdisciplinarne povezave, brez katerih ne bi mogli nič-

sar narediti. V eni tableti je namreč ogromno znanja. Pri nas v Krki smo zato izdelali tako imenovane mrežne programe, v katere so vpisane se potrebne dejavnosti za razvoj nekega izdelka, postopka. Te dejavnosti je treba usklajevati, zlasti pa spodbujati ljudi, da čim bolj delajo.«

Zase pravi, da kakšnih posebnih spodbud za svoje delo pravzaprav nikoli ni potreboval. Gnala ga je lastna želja po raziskovanju. Že kot šolar je svojemu očetu učitelju povzročil marsikatero jezno uro in sam dobil večkrat klofuto zaradi uničenega šolskega laboratorijskega inventarja in kemikalij. Z »znanstveno« zagnanostjo jih je uničeval, ko je proučeval njihove lastnosti in neposredne učinke njihovega medsebojnega delovanja. »Vendar mi je bil oče, čeprav se je ob nezgodah jezil, največji vzornik v življenju in se je mojih, recimo, uspehov še najbolj iskreno veselil.«

Zato tudi ni presenetljivo, da ob številnih zadolžitvah, ki jih je profesor dr. Miha Japelj imel in jih še ima, v vsakem trenutku izjavlja, da je predvsem raziskovalec in da to hoče tudi ostati, še naprej osvajati nova znanja. Poleg direktorstva v Krki je že dolga leta v njegovih rokah predsedovanje svetu Krkinih nagrad, ki jih podeljujejo dijakom in študentom za raziskovalno delo v farmaceutiki (»Mlade je treba motivirati za raziskovalno delo, saj naša generacija ne more zajeti vseh številnih novih interdisciplinarnih ved, ki se zdaj grozljivo hitro pojavljajo – nov svet pač potrebuje nove ljudi.«). Obenem je redni profesor za organsko kemijsko tehnologijo na fakulteti za naravoslovje in tehnologijo ljubljanske univerze (»Za učenje, izpopolnjevanje bi morali motivirati vse, ne le mladih – moje delo na univerzi je moj bič, ki me tepe in sili, da ne zaostajam.«), do nedavnega pa je bil tudi predsednik zbora izvajalcev skupščine Raziskovalne skupnosti Slovenije (»To funkcijo sem sprejel z veseljem, toda kmalu sem bil tudi razočaran, saj sem ugotovil, da je tudi v znanosti pri nas med zrnjem še vedno veliko plevela.«) in predsednik novomeške občinske raziskovalne skupnosti (»Tu sem si najbolj prizadeval in tudi iz nič nekaj naredil – spremeni gledanje ljudi na znanost.«).

»Kakršnokoli zadolžitev naj imam, še vedno sem in bom raziskovalec. To bom, dokler se bom zavedal samega sebe. Naravnost grozljiva je potreba po znanju, današnja potreba tako posameznika kot družbe,« zaključuje prof. dr. Miha Japelj.

SEM ZA ZDRUŽEVANJE PAMETNEGA S KORISTNIM, Park, 2001

Še malo in praznovali bomo 30 let Krkinih nagrad. Sloves, ki ga imajo, je ves ta čas vztrajno in z ljubeznijo skupaj s sodelavci izgrajeval prof. dr. Miha Japelj.

Kako vi, kot dolgoletni predsednik Sklada Krkinih nagrad, čutite in sprejemate Krkine nagrade?

»To častno funkcijo sem sprejel z velikim veseljem in navdušenjem. V tistih časih je bila naloga Sveta Sklada Krkinih nagrad predvsem spodbujati mlade ustvarjalne ljudi in jih privabljati v Krko. Takrat pri nas v Krki malodane ni bilo strokovnjakov in smo jih težka pridobivali. S Krkinimi nagradami smo želeli motivirati profesorje z univerz širom takratne Jugoslavije, predvsem pa z ljubljanske in mariborske univerze, da bi z nami sodelovali in nam pomagali privabljati mlade strokovnjake za našo industrijo. Oče te ideje je bil mag. Boris Andrijanič, ki je v krogu majhne skupinice ljudi svojo zamisel tudi izpeljal. Spominjam se prvega leta, ko smo naredili prvi pravilnik in vzpostavili prve načine »kontaktiranja«. Prvo leto je bilo težaško leto, treba je bilo prebijati led. Včasih namreč nekaterim profesorjem ni bilo v čast, da bi sodelovali z industrijo. Znanost in industrijo je ločeval močan zid. Tako smo prvič podelili le 6 Krkinih nagrad, pa še za te smo komaj pridobili pripravljenost možnih mentorjev, študentov ali dijakov. Ni bilo enostavno pridobivati študente, ki bi bili pripravljeni izvajati raziskovalne naloge, s težavo smo tudi pridobivali posamezne univerzitetne profesorje in profesorje srednjih šol, da so bili sploh pripravljeni sodelovati in spodbujati študente na univerzah in dijake iz srednjih šol. Toda

prav kmalu je pričelo splošno zanimanje za Krkine nagrade z geometrijsko hitrostjo naraščati. Krkine nagrade so postale test, ki je zmeraj bolj raslo in se razvijalo. Krka je bila takrat unikatna v svojem načinu razmišljanja (in to je še danes!), kako in na kakšen način naj spodbuja in privablja mlade strokovnjake z univerze v našo tovarno in v naše laboratorije. Pri Krkinih nagradah smo nenehno iskali nove načine nagrajevanja in ocenjevanja. Vsaj delno smo poskušali usklajevati razvojno-raziskovalno delo v Krki s Krkinimi nagradami; marsikatera nagrajena raziskovalna naloga je bila izdelana prav v Krki. Posebej pa moram poudariti naše vezi z univerzo in raziskovalnimi inštituti, predvsem s Fakulteto za farmacijo in Fakulteto za kemijo in kemijsko tehnologijo, z Institutom Jožefa Stefana in Kemijskim inštitutom, ki smo jih spletli v vseh teh letih. Rad bi poudaril še to, da nagrajujemo usmerjene, na »Krkino kožo« pisane naloge, pa tudi tiste fundamentalne raziskovalne naloge, ki imajo velik pomen in prispevek k znanosti. Pokazali smo torej veliko širino. Sam pravim, da združujemo pametno s koristnim.

Pri Krkinih nagradah sta nas leta 1999 navdušila Irena Grafenauer in Mate Bekavac

Krkinge nagrade sem vodil in predvsem usklajeval s posebnim zadovoljstvom, to je bila zame osebna motivacija in poseben izziv. Kaj pa je sploh lepše in koristnejše kot spodbujati mlade ljudi k ustvarjalnosti; kje pa je največja moč, če ne v mladih, ki imajo ogromno umskih potencialov in neusahljivo delovno energijo ...

Tri ključne soustvarjalke Krkingih nagrad: Sandra Ulčnik, Alenka Pučnik, Natalija Vitezić

Če znaš še to pravilno motivirati, je uspeh pri mladih zagotovljen. In to je osnovni namen teh nagrad. 29 let je po eni strani hitro minilo, po drugi strani pa je dosedanjih 1640 Krkingih nagrajencev kar imponantno število. Številni naši nagrajenci so danes pomembni profesorji, raziskovalci, gospodarstveniki ...

Naj omenim še mednarodne simpozije, ki jih že vrsto let organiziramo v okviru Krkingih nagrad – letos je bil že deveti po vrsti. V Krko smo do sedaj povabili na naše simpozije vrhunske strokovnjake iz Rusije, Poljske,

Češke, Slovaške, Romunije, Madžarske, Ukrajine, Italije, Avstrije, Velike Britanije, Francije, Nizozemske, Švedske ... Vedno smo iskali najboljše in vrhunske plenarne predavatelje, tiste »v špici«. In verjamem, da bo tako tudi v prihodnje. Pri naših mednarodnih simpozijih seveda aktivno sodelujejo tudi vsakoletni Krkini nagrajenci, ki predstavljajo svoja diplomska, magistrska in doktorska dela.«

Vaša pot v Krki, vaše razvojno delo sta bila plodna, bogata številnih izkušenj ...

»Mag. Andrijanič me je s svojo vizijo in strategijo navdušil že prvi dan, ko sem prestopil Krkin prag. Ko je slišal, da sem Dolenjec in nekdanji gimnazijec novomeške gimnazije, me je takoj sprejel v službo. Skupaj s sodelavci smo pričeli s pionirskimi raziskavami na področju kemijske sinteze učinkovin, v Ločni smo gradili kemijsko sintezo. Izgradili in ustanovili smo naš Krkin inštitut ... Moja zgodba je pravzaprav večinoma povezana s kemijo in patenti. V Krki smo naredili ogromno patentov, pri 87 naših patentih pa sem sodeloval kot soavtor oz. kot avtor. Vsi smo bili vedno skupaj, »teamsko« povezani, garali smo in bili med seboj odlični kolegi in prijatelji. Praktično »čez noč«, ob petkih in svetkih je bilo potrebno prenašati razvojne dosežke v industrijsko proizvodnjo v kemijsko sintezo, v fermentacijo, v farmacevtske obrate ... To so bili časi entuziazma, garanja, samopremagovanja ...

Naj omenim, da je v začetku sedemdesetih let v Krki doktoriralo kar sedem sodelavcev. Tekmovali smo, kdo bo boljši, kdo bo več naredil. Šlo je za zdravo ambicioznost, ki je pri človeku silno pomembna. Kemiki smo imeli veliko podporo vodstva, naučili pa smo se sodelovati tudi z drugimi strokami, zlasti s farmacevti, biotehnologi, biokemiki, strojniki in z drugimi. Takrat smo spoznali pomen interdisciplinarnega dela. Vsako stroko je vedno potrebno spoštovati, sicer ni uspeha. Vse tisto, kar se v Krki dela, od običajnih proizvodnih tehnologij do laboratorijskih raziskav, analitike kontrole – vse je še kako pomembno ...

Sicer pa je bila moja pot v Krki res pestra. Sprva sem bil pomočnik šefa biroja za razvoj kemije v tedanjem Farmisu, kasneje šef kemije v Krkinem inštitutu, nato direktor sektorja za bazično proizvodnjo, pomočnik direktorja inštituta, dolga leta direktor inštituta, sedaj pa sem pomočnik generalnega direktorja za razvoj in inovacije. Značilno za moje poklicno življenje je, da sem ves čas ostal v stroki. Zame je stroka prva stvar – kemija, kemijska tehnologija, farmacevtska tehnologija, analitika; vse, kar je vezano na Krko in širše.«

Vpeti ste tudi v univerzitetne niti. Ne le preko nagrad, saj že vrsto let predavate ...

»Od leta 1971 predavam organsko kemijsko tehnologijo na Fakulteti za kemijo in kemijsko tehnologijo. Sedaj sem redni profesor za tretji in četrti letnik, predavam pa tudi na podiplomskem študiju. Bil sem mentor pri treh doktoratih, pri 10 magisterijih in pri več kot 120 diplomah. Zelo veliko mojih bivših študentov sedaj dela v Krki. Kot Krkaš si na naši univerzi vedno prizadevam povečevati naše sodelovanje. Sodelujem tudi pri povezovanju raziskovalnega dela našega podjetja z raziskovalnimi institucijami. Pred leti sem bil predsednik zbora izvajalcev pri raziskovalni skupnosti Slovenije, tako da je bila tudi to ena od poti povezovanja. Vse to mi je pomagalo, če smem reči, tudi pri uveljavljanju Krke in njenega razvoja in tudi Krkinih nagrad. Pri tem pa so mi ob strani stali številni Krkaši, ki so mi dajali ne le podporo in nove moči, ampak so se tudi osebno zelo angažirali pri uveljavljanju naših Krkinih nagrad.«

Kako pa vidite vizijo mladih in navsezadnje tudi vizijo Krkinih nagrad za novo tisočletje?

»Svet bo drugačen, že zdaj se z veliko hitrostjo spreminja, tu so novi, sodobni tokovi. Vse očitnejša je internacionalizacija: v Slovenijo prihajajo številne tuje firme, tudi Slovenci ne bodo vsi zaposleni doma, v naši državi. Izzivi bodo drugačni ... V svetu se danes oblikujejo drugačni standardi družbe in službe. Ljudje ne bodo imeli stalnih zaposlitev za 10, 15 let, 20

let, ampak v povprečju za 3, 4 leta, potem bo treba iskati nove poti in nove izzive. Tudi vizija Krke je zasnovana na internacionalizaciji; drugačnosti in naši viziji in strategiji bo potrebno seveda sprotno prilagajati tudi Krkine nagrade. Mislim, da bi bilo treba v prihodnje dajati še večji pomen interdisciplinarnosti, saj farmacevtska industrija potrebuje znanje strokovnjakov z zelo različnih področij. Hkrati pa moramo nadaljevati z mednarodno afirmacijo Krke tudi preko Krkinih nagrad. Že šesto leto zapored nagrajujemo tudi mlade iz tujine, kar brez dvoma prispeva k dobremu imenu in ugledu našega podjetja. Predvsem pa bo potrebno mlade ljudi še bolj spodbujati k ustvarjalnosti, delu in angažiranosti, saj človek velja le toliko, kolikor zna. In prav slednje pridobiva v novih časih vse večji pomen.«

Milan Markelj, NA POTI ZNANJA IN USTVARJALNOSTI, Rast1/1999

Nekoč, tega še ni tako dolgo, sta živela bratec in sestra. Sestra je imela nebeško lep nasmeh in čudovite iskrive oči. Bratec jo je imel od vseh v družini najraje. Lepega dne je sestra zbolela, dobila je pljučnico in umrla. Nič ni pomagalo, pljučnica je bila tistikrat še nepremagljiva morilka in sestra se je pridružila dušam milijonov otrok, ki so tiste čase umirali za okužbami. Bratec se je, ko je odrasel, odpravil iskat živo vodo, da bi otroci nebeško lepih nasmehov in iskrivih oči ne umirali več.

Tako se je po trnovi poti znanja in raziskav odpravil prof. dr. Miha Japelj, kemik, raziskovalec, inovator, redni univerzitetni profesor, dolgotletni vodja Krkinega inštituta in sedanji pomočnik generalnega direktorja tovarne Krke. Titul in nazivov bi lahko našteali veliko, vsi pa odražajo mejnike na njegovi življenjski poti, ki jo je od vsega najgloblje zaznamovala znanost.

Miha Japelj se je rodil 4. avgusta 1935 v Ljubljani v številni učiteljski družini. Otroška leta je preživel v Hinjah, na Smledniku in Primskovem. Osnovno šolo je obiskoval na Vrhniki in v Št. Janžu, gimnazijo v Ljubljani, Stični in Novem mestu, kjer je maturiral. Šolanje je nadaljeval na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo na ljubljanski univerzi, leta 1959 diplomiral za inženirja kemije, se zaposlil najprej v tovarni Induplati, nato v Tovarni volnenih izdelkov v Majšperku in leta 1962 v novomeški Krki, kjer je najprej delal kot šef oddelka za kemijo, nato kot namestnik in potem kot direktor Krkinega inštituta. Krki je ostal zvest vse do danes. Ob delu je izredno študiral in leta 1964 kot prvi na oddelku za kemijo opravil magisterij, leta 1969 pa doktoriral za doktorja kemijskih znanosti. Leta 1973 je postal docent, leta 1979 izredni profesor in 1984. leta redni univerzitetni

profesor. Pri svojem delu se največ ukvarja z raziskavami na področju medicinske kemije, predvsem heterociklične kemije, kemije antibiotikov in organske kemijske tehnologije. Kot raziskovalec in inovator je skupaj s sodelavci prijavil več kot 90 patentnih prijav, objavil okrog 65 strokovnih člankov v domačih in tujih strokovnih revijah, imel prek sto predavanj in referatov doma in na tujem, pod njegovim mentorstvom je diplomiralo prek sto študentov kemije. Za opravljeno delo je prejel številna priznanja in nagrade, samo za izume in tehnične izboljšave 28, med njimi tudi slovensko nagrado za vrhunske dosežke na področju inovacij.

To je nekaj suhoparnih, a impresivnih podatkov, za katerimi pa se ne skriva raztreseni samotarski in čudaški znanstvenik, kot si raziskovalce rišemo iz uveljavljenih stereotipov; prav nasprotno, Miha Japelj je družbeno zelo dejaven in svojemu strokovnemu in pedagoškemu delu zelo predan človek, ki pa ob tem globoko doživlja kulturo, naravo, slovenstvo in slovenskega človeka.

Ko ste v otroštvu izgubili sestrico, seveda niste vedeli, da boste nekoč uveljavljen raziskovalec v farmacevtski industriji in boste imeli tako rekoč vsak dan opravka z zdravili, ki bi, če bi jih takrat poznali, rešila vašo sestrico smrti. To doživetje iz otroštva vas ni usmerilo na kasneje izbrano življenjsko pot, sta pa gotovo družina in vzdušje v njej vplivala na oblikovanje vaše osebnosti in na kasnejše odločitve.

Sem član številčne učiteljske družine. Čeprav sem se rodil v Ljubljani, pa sem od malih nog naprej živel v najrazličnejših slovenskih krajih, odvisno pač od političnih okoliščin, ko so očeta pošiljali zdaj sem, zdaj tja. Ko se je začela vojna, sem bil star šest let. Našo družino so kot vse učiteljske družine Nemci hoteli izseliti v Srbijo. Oče je za to zvedel in odločil, da pobegnemo v italijanski okupacijski del, kjer Slovencev niso izseljevali. Mati je nas, bili smo trije otroci, oblekla v vse, kar smo imeli – bilo je poleti, mi pa v plaščih –, in zbežali smo v Ljubljano. Oče je ušel s kolesom. Nastanili smo se na Vrhniki in tam sem preživel otroška leta. Igrali smo se okrog Cankarjevega spomenika, pod mostom smo imeli enajsto šolo,

lovili smo kapeljne; kljub lakoti in pomanjkanju je bilo res lepo otroštvo. Mati je bila zelo varčna in praktična ženska pa smo nekako preživeli vojno. Po drugi strani pa se je vojna v moje otroško srce trajno zapisala tudi s temnimi toni. Naša generacija je bila nesrečna generacija, bolj nesrečna kot generacije, ki so vojno doživljale kot odrasli ljudje. Otrok drugače čuti in drugače doživlja vojne grozote kot odrasli. Videli smo, da je vojna nekaj groznega, razumeli pa nismo nič. V meni se je to odrazilo z nekakšnim antivojaštvom. Vse, kar je bilo in kar je povezano z vojsko in vojnami, po mojem mnenju ni vredno človekovega dostojanstva. Sicer pa sem kot otrok videl veliko Slovenije. Po vojni so se namreč naše selitve nadaljevale: najprej ponovno na Gorenjsko, potem pa smo se selili v Šentjanž na Dolenjskem, od tu v Dobrnič, v Dolenjo Nemško vas in nato v Trebnje.

Kako ste doživljali Dolenjsko in njene ljudi?

Moj oče je bil globok poznavalec naših ljudi, predvsem kmetov. Hodili so k njemu na pogovore, pisal jim je pritožbe in podobno, poznal jih je v globino duše. Pri takšnih pogovorih in srečanjih se je razkrivala dolenjska kmečka prirodna inteligenca in iskrivost. Opazoval sem ravnanje starih kmečkih očakov in pri njih odkrival veliko zrele modrosti. Na kmetih in podeželju človek veliko lepega doživi, predvsem človeško pristnost in predanost slovenskega človeka naši zemlji. Česa takega, take pripadnosti ni v drugih državah. To je pravzaprav slovenska značilnost, ki nas povezuje v bolj čvrsto celoto. Pripadnost slovenski zemlji in narodu se je izkazala tudi med zadnjo desetdnevno vojno. V nji sem začutil prav to kot našo resnično moč. Žal tega ne znamo bolj izraziti, kar sramujemo se, kot da bi bil greh, da smo Slovenci.«

Vzdušje v vaši družini je bilo globoko prežeto s kulturo.

Kako, da se niste pri izbiri svoje življenjske poti odločili za kulturo?

Moj oče je bil velik kulturnik, predvsem izvrsten režiser. Družbeno je bil zelo aktiven, politično pa nikoli, zaradi česar sem ga še bolj cenil. Spominjam se družinskih večerov, ko je oče pogosto vzel knjigo v roke in

nam prebiral slovenske klasike. Tako je v nas budil ljubezen do slovenstva, slovenščine in do vsega, kar je slovenskega. Kjer koli je služboval, je postavljaj na oder številne uprizoritve iger, od Finžgarjevega Divjega lovca, Župančičeve Veronike Deseniške do Miklove Zale in Kreftovih Celjskih grofov. Seveda sem pri teh igrah sodeloval tudi jaz in z velikim veseljem igral. Še na gimnaziji sem rad recitiral in nastopal. Nekaj časa me je močno vleklo, da bi šel študirat za poklicnega igralca, vendar je bila mama ostro proti taki odločitvi. Z vso silo se je uprla in nič ni bilo iz tega.

Ob zavzetosti za kulturo se je kmalu pokazalo tudi, da imate v sebi raziskovalnega duha in da vas zanima kemija, ki je potem postala vaša stroka in poklicna ljubezen.

Da, hkrati ko me je mikalo igrilstvo, me je zanimala tudi kemija. Ko je bil oče šolski upravitelj, sem imel dostop do šolskega kemijskega laboratorija. S svojimi poskusi sem skoraj uničil sicer skromni laboratorij. Vse živo, kar je bilo v njem, sem preskusil. Ko sem kombiniral različne reakcije, je pogosto pokalo. To so bili sicer banalni poskusi, ki pa se jih nisem loteval z željo, da bi počilo, ampak da bi preskusil različne kombinacije. Veste, kemija je v bistvu velika ustvarjalnost. Dober kemik je predvsem tisti, ki zna veliko kombinirati, razmišljati in ima veliko fantazije. Za dobrega kemika moraš biti ustvarjalen. To je neke vrste umetnost, ki te tako globoko prevzame, da potem zaživiš v njenem svetu. Kot kemik gledam na svet skozi naravo, skozi prirodne pojave, skozi vedenje o materiji.

Kako ste sprejemali šolo?

Vam je dajala tisto, kar ste kot radoveden duh iskali?

V času, ko je naša generacija odraščala in začela razmišljati, je bil na delu režim, ki je uničeval človeški jaz v ljudeh. Naša generacija je bila v šoli v bistvu zmanipulirana, ker nam niso posredovali pravega zgodovinskega in predvsem kulturnega znanja, ne evropske ne slovenske zgodovine nismo poznali, morali pa smo na primer poznati vse ofenzive. Učili smo se, kot da se je vse začelo s komunizmom, prej pa ni bilo nič. Temu bi

lahko rekli pranje možganov. Storjena je bila velika škoda za naše generacije. Mislim, da je najhujša napaka, če se maltretira človeško ustvarjalnost z nezadostnimi znanji. Jaz sem sicer veliko sam študiral, a še danes se čutim krivega, da nisem bil toliko vztrajen in tečen, da bi prišel do podatkov, da bi več vedel o zgodovini, o naši kulturi, o naših prednikih.

Šola, še posebno na srednji in višjih stopnjah, naj ne bi bila samo posredovalka znanja, ampak naj bi tudi vzgajala mlade v ustvarjalne in samostojno misleče ljudi. Kakšne so vaše izkušnje?

Mislim, da je bila takratna novomeška gimnazija v tem pogledu še razmeroma široka, kasneje pa je vse ostalo le na prizadevanjih posameznih profesorjev. Tendence, ki so se kasneje še bolj jasno pokazale, so bile grozljive. Kot višek »traparije« sem videl usmerjeno izobraževanje. Beseda gimnazija je bila takrat bogokletna. Grozno so me kritizirali, ko sem nekoč kasneje zagovarjal, da je treba gimnazijo obdržati. Mislim, da mora šolstvo stati na trdni in močni osnovi. Vse se namreč gradi na mladem človeku, na njegovi ustvarjalnosti. Mlad človek mora postati kakovosten, širok in globok, kajti le s takim se da orati ledino. Pri vzgoji bi zato morali upoštevati tudi katero od starih zgodovinskih načel, kot jih denimo pozna kitajski mislec Konfucij. Vzemimo za primer spoštovanje do starejših ljudi. Pri njih mladi lahko najdejo napotke, navodila in izkušnje, to pa kombinirajo s svojo ustvarjalnostjo, mladostno zagnanostjo in sposobnostjo tveganja. Tega pri nas ni. Včasih se dogodi, da starejše ljudi kar odrežejo, čeprav imajo dragocene izkušnje, in jih ne poslušajo. Pri nas res pogrešam to medsebojno prepletenost generacij.

Izobrazba dolgo ni bila kaj prida cenjena. Kako, da ste vi vztrajali na stalnem izobraževanju, tudi potem ko ste se zaposlili in imeli dobro delovno mesto?

Vedno sem imel pred seboj jasen cilj, ki me je navdajal s ponosom, vero in lepim občutkom. Včasih so bili cilji težko dosegljivi, a sem zmožel. Kot študent sem imel pred očmi, da bom nekaj postal, da bom takrat in

takrat diplomiral, potem sem si zadal cilj, da bom magistriral in da bom doktoriral. Ves podiplomski študij sem praktično opravil ob rednem delu v tovarni. O tem ni skoraj nihče nič vedel, izobraževanja med delom takrat niso spodbujali. Jaz sem tiho študiral in tiho naredil svoje.

Po končanem študiju ste bili osebno prej idealist kot kaj drugega. Kako je bilo, ko ste se srečali s prakso? Se je vaš idealizem skrhal?

Začel sem v Induplatih in Majšperku. V obeh tovarnah sem spoznal tehnologijo in industrijski način mišljenja. Kot edini inženir v tamkajšnji proizvodnji sem začel postavljati stvari na svoja mesta, izboljševati tehnologijo, opremljati laboratorije z novo opremo. A namesto spodbud sem bil deležen nerazumevanja. Takrat so proizvodnjo vodili neprimerni in neizobraženi ljudje, zato je prihajalo do napak. Ko sem v tovarni uresničeval nove tehnične izboljšave, sem moral prepričevati mnoge ljudi, predvsem vodilne kadre, da so mi verjeli in dopustili spremembe v tehnoloških postopkih. Takšno nespodbudno okolje me ni več motiviralo, saj nisem opravljal svojega resničnega strokovnega dela na kemiji in tehnologiji. Odločil sem se, da nadaljujem svojo pot v kaki drugi slovenski tovarni. Poslal sem prošnjo v tri slovenska podjetja. Hitro sem dobil telegrame, naj se oglasim na pogovore, kemikov tiste čase pač ni bilo. Od treh podjetij sem nato izbral Krko. Impresioniral me je predvsem mr. ph. Boris Andrijanič, ker je bil edini direktor s fakultetno izobrazbo, kar sem jih dotlej spoznal, drugače so bili vodilni predvsem prvoborci, komunisti in režimski ljudje.

Krka je bila takrat v intenzivni rasti. Kako ste se vključili v novo okolje in ali vam je nudilo, kar ste želeli?

Ko sem prišel v Krko, sem se znašel v povsem drugačnem delovnem okolju, kot sem ga poznal iz Jarš in Majšperka. To je bilo sodobno okolje, kjer je bila vsakomur odprta samoiniciativnost. V Krki te ni nihče zaviral; če si bil zadosti velik entuziast in zadosti delaven, so te spoštovali in te podpirali, ne pa ovirali. Prav v tistem času, od leta 1962 naprej, je trajal pri nas

silen zagon. Delal sem v raziskavah in razvoju. Cele dneve smo bili v službi, nismo poznali prostih dni, delali smo tudi ob sobotah in nedeljah. Res smo garali, a delovno vzdušje je bilo odlično, odlikovalo ga je medsebojno razumevanje. Kemiki, farmacevti, komercialisti, vsi smo gradili Krko in vsak ji je dal delček sebe. Posameznik in kolektiv sta se lepo ujela. V tistem času je bila naša ustvarjalnost na vrhunski ravni, kar je logično: bilo je enkratno delovno vzdušje in mladi smo bili. Mlad človek je pač bolj ustvarjalen in produktiven.

Sledila so tudi številna priznanja in nagrade za vaše in skupne dosežke. Kaj vam pomenijo?

Osebnostno so mi takrat veliko pomenile vse tiste zlate plakete, diplome za inovatorstva in razna druga priznanja, zdaj mi ne več toliko. Za širšo okolico pa te nagrade že takrat niso kaj dosti pomenile. Zdaj razumem priznanja kot nekaj, kar pripomore, da te širša družba razume, so nekakšna potrditev, da greš po pravi poti. V zvezi s priznanji je zanimiva tale podrobnost. Ko sem se pogovarjal s svojimi sosedi iz mladih dni, sem spoznal, da so tudi oni vedeli za moje strokovno delo in moja priznanja. Kmeta, kot je videti, kar zanima, kaj se dogaja na področju industrije, znanosti in razvoja, prvinsko slutiti, da je to nekaj pomembnega. Da me neizobraženi kmečki ljudje poznajo po mojih dosežkih, mi je na nek način lepše priznanje, kot če bi mi ga izrekel kak akademik.«

Krka je vsekakor pozitiven primer, kako znanje uporabiti v praksi, kako se opreti na lastne moči in kako graditi zdrav razvoj.

Imate morda le kakšno kritiko na njen račun?

Če kritično pogledam, menim, da je bila v Krki kemija in kemijska tehnologija le nekoliko preveč zapostavljena, saj ni dosegla tistega, kar sem si želel. Morda sem tudi jaz nekoliko kriv za to, morda nisem bil dovolj prepričljiv. Mislim, da bi lahko imeli še večje uspehe, če bi uspeli uresničiti večji delež osnovne kemijske proizvodnje posameznih farmacevtskih surovin. Vedno sem si želel, da bi bilo v vrednostih naših proizvodov lastne-

ga znanja čim več in čim manj licenc. Zmeraj sem največ dal na domače znanje, več kot na tuje, čeprav se seveda zavedam, da povsem sami ne bi nič naredili brez sodelovanja s tujino. Oboje je potrebno, vendar bi se morali bolj opirati na lastne moči.

Spoznanje, da je treba graditi na lastnih močeh, je rodilo tudi Krkine nagrade, ki danes uživajo ugled in jih dostikrat navajajo za zgled spodbujanja mladih k raziskovalnemu delu.

Z njimi je tesno povezano vaše ime.

Sem predsednik Sveta Sklada Krkinih nagrad. Do ideje, da bi na tak način spodbujali mlade k raziskovalnemu delu, nas je prišlo več ljudi iz Krke, direktor mr. ph. Boris Andrijanič pa je bil glavni motor. Krkine nagrade smo lani podelili že 22. leto zapored. Do sedaj smo nagradili že 1314 mladih študentov dodiplomskega in podiplomskega študija na univerzah in dijakov iz dolenskih in zamejskih srednjih šol. Tudi današnje vodstvo Krke, predvsem njen generalni direktor mr. ph. Miloš Kovačič, posveča posebno skrb in pozornost Krkinim nagradam pa tudi sicer širšemu spodbujanju in motiviranju mladih. Tako smo stalno vodili intenzivno politiko izobraževanja in neposrednega štipendiranja mladih strokovnjakov in skušali privabiti kar največ mladih strokovnjakov k nam, vendar je težko, ker ne gredo radi iz Ljubljane.

Tudi v občinski raziskovalni skupnosti ste si prizadevali za večjo veljavo raziskovalnega dela. Kako je bilo takrat?

Ste težko prodrli s svojimi zahtevami?

Bil sem predsednik novomeške občinske raziskovalne skupnosti, ki je bila takrat pojem za napredno usmerjeno skupnost. Takrat je naša občina dajala največ za raziskave. Mislim, da sem k temu nekaj pripomogel tudi jaz. Šel sem k številnim tedanjim novomeškim politikom in jih na vse možne načine prepričeval, da so podprli financiranje raziskav v naši občini. Takrat se je v Novem mestu premaknilo na boljše, zlomila se je miselnost iz obdobja ekstenzivnega gospodarstva, ki ni dajalo kaj dosti na

domačo ustvarjalnost. Najbrž so se takrat ljudje na položajih bali za svoje stolčke in zato niso dali znanju in novim idejam priložnosti. Krka je bila v tem pogledu izjema.

Ustvarjalni posameznik se v vsakem okolju prav zaradi svoje ustvarjalnosti, ki ga loči od ostalih, znajde v nekakšni opoziciji in ga okolje pogosto poskuša hote ali nehoote onemogočiti.

Kako ta odnos opažate v Krki?

V Krki je kar nekaj zelo ustvarjalnih strokovnjakov z različnih področij razvoja in raziskav. Pri svojem angažiranem delu morda res ne najdejo vedno pravega razumevanja okolja. Nekaj pa je treba spoštovati in to počasi v Krki doumevamo: pomembno je delo v razvojnih skupinah, v katerih so si ustvarjalni posamezniki enakovredni. V teh skupinah pride do izraza sinergija med raziskovalci, tako da so rezultati večkrat presenetljivo večji od pričakovanj. Takih skupin je pri nas premalo. Res pa je, da tudi skupino strokovnjakov kot ustvarjalno jedro včasih okolje težko razume. To je pač stalna bitka. Včasih morda dodatno vpliva na nerazumevanje to, da rezultati niso vedno pozitivni. Uspeh inovacije se pravzaprav meri le s tržnimi rezultati, kako se kaj prodaja, prav te neposredne korelacije pa ni bilo vedno. Inovacij še nismo poskušali dovolj tržiti. Ljudje, ki so bili odgovorni za komercialni del, morda niso bili dovolj tesno povezani z razvojniki. Prav v zadnjem času povezovanje razvoja in trženja prinaša v našo Krko več spodbudnega delovnega vzdušja in nove izzive za našo prihodnost.«

Mladi raziskovalci pogosto odhajajo drugam, kjer imajo boljše razmere za svoje delo, in so za nas izgubljeni.

Ste vi poskušali to spremeniti?

Vedno sem si prizadeval, da se je Krkin inštitut opremljal s številnimi sodobnimi instrumenti in dobro opremo. Lahko rečem, da so delovne razmere v tem pogledu pri nas odlične, imamo precej najmodernejše opreme, s katero lahko razvijamo in analiziramo naša zdravila in, kar se tega tiče, našega raziskovalca ne more vleči drugam, kjer bi imel boljše razmere za delo.

Kaj pa nagrajevanje inovatorjev?

Je takšno, da spodbuja?

Na zahodu so rezultati bistveno drugačni tudi zaradi tega, ker imajo inovatorji neposredne koristi od tega, kar naredijo. Pri nas ni tako. Za primer vzemimo naš prvi patent za proizvodnjo diazapama. Po novem postopku izdelave, ki smo ga odkrili, smo delali diazapam po 100 dolarjev, cena v tujini pa je bila takrat 1500 dolarjev. Ogromna razlika je prinesla Krki pri prodaji tega zdravila velik zaslužek. Naredili smo še cel kup podobnih patentov, ki so močno znižali ceno proizvodnje in tovarni prinesli profit. Dobro smo shajali na osnovi lastnega znanja, z novimi patenti izdelovali bistveno ceneje in tako tudi osvajali trg. Ali so bili naši inovatorji za to svoje delo dovolj plačani, pa ostaja seveda odprto vprašanje.«

Vzpostavlja se nov družben sistem. Kaj menite, ali bosta v njem imela znanje in inovativnost v gospodarstvu tisto pravo mesto, ki jima gre?

Po moje bi ga nujno morala imeti. Ravnati moramo preudarno in pametno. Če se samo priklapljammo Evropi, brez našega lastnega »jaza« in lastnega znanja, nič ne pomenimo. Treba je vedno čim dražje prodati svojo kožo. Če gremo v Evropo, ne smemo iti kot »banana država«, ampak kot ustvarjalna in enakopravna država. Ponuditi moramo svoje znanje in izkušnje, ki jih imamo. Čim več dajmo nase, a ostanimo pri tem objektivni in realni! Mislim, da so slovenske možnosti dobre, ker se znamo hitro prilagajati svetovnim razmeram, dobro doumevamo dogajanja v svetu. Imamo tudi dobre delovne navade pa še slovenska trma je zraven. Današnja in sodobna farmacevtsko-kemijska industrija daje ogromen poudarek na kakovost končnih proizvodov in na ustrezne predpise v zvezi z njihovo proizvodnjo in medicinsko registracijo. Te predpise v svetu harmonizirajo in internacionalizirajo. V Krki bomo morali postoriti še marsikaj, da bomo lahko konkurenčno stopali v razviti svet in Evropo.

Torej se ne bojite, da bi Slovenci izgubili svojo identiteto in se utopili v svetu?

Ne, nikakor ne. Naša šansa za preživetje je velika, ker smo ustvarjalni in ker imamo poleg ustvarjalne tudi trgovsko žilico. Moramo pa se znebiti slabih navad, ki smo se jih navzeli v nekdanji Jugoslaviji. Preveč smo se razvadili, kar se pozna še povsod, od vsakdanjega obnašanja na osebni ravni do vzpostavljanja sistema, ki temelji na tem, da se da vse doseči z »bleferstvom«. Potrebujemo pa tudi novo generacijo poštenih in sposobnih managerjev. Poštenih in sposobnih, po tem vrstnem redu. Sposobni, a nepošteni nas ne bodo reševali. Potrebujemo ljudi, ki bodo znali pravilno presojati in delati z veliko ljubeznijo do slovenstva in naše države. Ne smemo se kar tako predajati tujcem! Pametni in preudarni bomo! Poskušajmo si najti optimalne oblike sodelovanja z izbranimi tujimi partnerji, vendar le v manjšem obsegu, prednostno na področju novih in sodobnih tehnologij in integralne kakovosti proizvodov. Zdaj pač v kvaliteto slovenskih proizvodov svet še ne more verjeti oziroma verjame vanjo le toliko kot v nekdanjo jugoslovansko. Slovenija je žal danes še vedno v očeh sveta le del Jugoslavije. Moramo si ustvariti svoj nov obraz. Mislim, da smo že na tej poti, vendar projekta slovenske kakovosti ne bo mogoče doseči čez noč. Svetovna gospodarska igra ni prav nič prijazna. To je kruta igra, v kateri bodo ostali le uspešni. Tisti, ki niso uspešni, bodo odleteli. V bodoče naj velja samo uspeh! Kot pravi ameriški strokovnjak Richard Green – dvakrat je že bil pri nas v Novem mestu –, ne velja več sintagma zmagati ali zgubiti, zdaj velja samo zmagati in zmagati.

Dandanes se zmaguje predvsem z znanjem, močno je gospodarstvo, ki gradi na njem, ki vlaga dovolj denarja v raziskave in razvoj.

Kako v tem pogledu vidite položaj pri nas?

Mislim, da imajo prave možnosti pri nas srednje velika in manjša podjetja, se pravi taka, ki bodo lahko čim več novih proizvodov v čim krajšem času razvila. Edino z novimi proizvodi, se pravi z razvojem in raziskovalnim delom, se da držati tempo. Napovedi farmacevtike za prihodnost so, da bo najmanj 50 odstotkov ljudi delalo v razvoju, nekaj v komerciali, v

proizvodnji pa najmanj. Že zdaj najbolj napredne firme vlagajo 18 odstotkov vsega, kar zaslužijo, v razvoj in raziskave. Pri nas pa gre za to največ 5 odstotkov. Toliko vlagamo denimo v Krki in Leku, drugje pa še manj, en ali dva odstotka, kar nikakor ni dovolj.

Ali te resnice naše gospodarstvo noče sprejeti ali ne verjame vanjo?

Mislim, da se naši ljudje samo bojijo. Nov proizvod narediti je zelo drago. V farmacevtski industriji, če jo ponovno vzamem za primer, stane razvoj novega zdravila od 200 do 300 milijonov dolarjev. To je veliko in zahteva ogromno interdisciplinarnega in multidisciplinarnega raziskovalnega dela na številnih strokovnih področjih, od kemije, biokemije in farmakologije do genetskega inženiringa, medicine in drugih panog. Naše raziskovalne dosežke in raziskovalni potencial naj bi ustrezno povezovali z izbranimi večjimi tujimi farmacevtskimi firmami, s katerimi bi skupaj dosegali nove ekonomske in finančne uspehe. Slovensko perspektivo gledam tudi skozi očala naše do sedaj uspešne farmacevtsko-kemijske industrije. Del naših proizvodnih kapacitet in našega znanja trženja na nekaterih izbranih tržiščih bi lahko povezovali enakopravno in ne podrejeno z zahodnim kapitalom. S partnerji bi se medsebojno komplementarno dopolnjevali. En del pa bi vseeno moral ostati samosvoji, da bomo uspešno tržili preparate, ki so pod našo patentno zaščito.

Za konec samo še tole. Menda je priznanje Mestne občine Novo mesto edino od vaših mnogih priznanj, ki ste ga obesili na zid v svojem stanovanju. Je to znak, da vam Novo mesto in Dolenjska veliko pomenita?

To o priznanju drži. Vesel sem, da živim in delam v Novem mestu. Veliko prekolesarim po okolici in vem, da je Dolenjska tako prijetna dežela, da je malo takih. Mislim, da drugje sploh ne bi živel. Izredna je tudi prijaznost naših ljudi, njihov humor je čudovito enkraten, zdi se mi tako značilen in naraven. Zdaj ga je sicer manj, rekel bi, da ga družba uniču-

je. Silno všeč so mi tudi slovenski pregovori. Kratki so in jedrnat, polni kmečke modrosti. V njih vedno najdem kakšno koristno misel. Denimo tale pregovor: Kdor se na tujo moč zanaša, v situ vodo prenaša. Kot nalašč za premislek v današnjih časih, kajne?

Milan Markelj, slovenski pisatelj, novinar, urednik

Simona Fajfar, »V KRKI SMO VEDNO DRŽALI SKUPAJ«, Delo, 5.11. 2019

Profesor kemije, zadovoljen, ker je del velike Krkine zgodbe

Miha Japelj je iskriv sogovornik, ki se je vseskozi ukvarjal z visoko znanostjo in uporabnostjo znanja. Oboje je združil v farmacevtski družbi Krka, kjer je bil direktor razvoja in raziskav. Sodeloval je pri veliki zgodbi, ko je majhno farmacevtsko podjetje, ki je nastalo iz lekarne, preraslo v našo največjo multinacionalko z več kot 10.000 zaposlenimi.

Ste krkaš, a niste samo Novomeščan. Kje ste se rodili?

Rodil sem se v Hinjah v Suhi krajini, v vasi, ki je bila leta 1945 povsem porušena. Starša sta bila odlična učitelja, z družino sta se stalno selila po številnih slovenskih krajih. Ko sem končal gimnazijo, sem šel najprej na igralsko akademijo, in ker se je mama od žalosti zjokala, sem šel študirat kemijo, ki je bila moja druga ljubezen. Študiral sem šel z zavestjo, da bom inženir kemije in da bom postavljaj tovarne.

Zakaj kemija? Zato, ker je, kot pravijo nekateri, vse?

Da, takrat je bila vse, danes pa bi raje rekel, da je vse poleg kemije tudi biokemija: če nekaj držite v rokah, če opazujete predmete, naravo, se z nekom spogledujete ... vse to je (bio)kemija. Študiral sem kemijsko tehnologijo in diplomiral iz čiščenja odpadnih voda. Po diplomi sem bil tri mesece v Induplatih Jarše, potem sem šel v tekstilno tovarno v Majšperk, kjer sem želel ustvariti nekaj novega v tekstilni tehnologiji. A takrat so imeli glavno besedo »prvoborci«, ki pa niso imeli pojma o stroki. Govorili so, da so »direktorji«, kar je več kot znanje in stroka.

Moja največja napaka je, da sem vedno povedal, kar sem mislil, pravi Miha Japelj, nekdanji direktor kemije v Krki in upokojeni profesor. FOTO SIMONA FAJFAR

Danes 84-letni sogovornik je avtor ali soavtor 86 Krkinih patentov. V novomeški družbi je bil šef oddelka za kemijo in potem direktor razvoja in raziskav, obenem pa se je uveljavil na fakulteti, leta 1973 je postal docent in potem redni profesor za organsko kemijsko tehnologijo. Vseskozi je skrbel za povezavo akademskega sveta in prakse. Čeprav je večino življenja preživel v Novem mestu, se ima tudi za Trebanjca, ker je tam preživel pomemben del mladosti.

Tam ste bili vodja barvarne in vodja laboratorija?

Da. Ko smo barvali čudovito volneno blago za ženske plašče v pusti sivi barvi, mi je glavni mojster barvarne predlagal, da bi razvila kakšno lepo barvo za Štajerke, da »bodo lepše«. Najprej sva v laboratoriju pripra-

vila vzorce blaga z metalkompleksnimi barvili, od čudovite turkizno modre do imponantne bordo rdeče – volna se sploh zelo lepo in jasno obarva, tako kot je to videti na Benettonovih puloverjih potem pa sva na lastno pest pobarvala v petih barvah kar pol industrijske serije.

Po tem dogodku se je sestal delavski svet in se čudil, kaj se grem! Pa sem rekel, da bom to blago ponudil največji trgovini v Mariboru, in če ne bo šlo v prodajo, bom odšel. Seveda so ženske v mariborskih trgovinah ponorele, tako so jim bile všeč vse te nove moderne barve.

V Majšperku niste ostali dolgo?

V Majšperku smo bili le trije z univerzitetno izobrazbo: župnik, zdravnik in jaz, kemik. Diplomiral sem leta 1959, biti inženir je bilo takrat nekaj velikega. Danes je to povsem razvrednoteno, takrat pa je nekaj pomenilo. V Majšperku se nisem več dobro počutil, tako da sem neki dan obupal in v dveh dneh obiskal Novo mesto, Piran in Krško ter spraševal za službo. V Krki me je sprejel Boris Andrijanič. Drugje so bili direktorji brez izobrazbe, »robavsi«, Andrijanič pa je bil magister farmacije in kulturnen človek. Pravi intelektualec! Zato sem se odločil za Krko.

Kakšna je bila Krka takrat, ko ste se zaposlili?

Prišel sem leta 1962, šest let prej so jo ustanovili, kar iz Andrijaničeve lekarne! V Obrezovi hiši so začeli proizvodnjo tablet in drugih oblik zdravil, kemijske in analitske laboratorije pa so zgradili kar na dvorišču Andrijaničeve hiše. Pravzaprav sem bil takrat sprejet v službo v Farmis, Farmaceutvsko-kemijski kombinat Slovenije, v katerem sta bila združena Lek in Krka. Postal sem pomočnik šefa oddelka za kemijo v Farmisu in sem skrbel za razvoj kemije v Leku in Krki. Poznal sem veliko ljudi v obeh tovarnah. V Krki je bilo kakšnih 300 zaposlenih, v Leku pa še več. Krka je v 60. letih hitro in zelo uspešno rastla. Tudi zato, ker je od vsega začetka podpirala znanje: leta 1958 je imela več štipendistov kot delavcev – 280 štipendistov in 120 delavcev.

Kmalu ste se začeli ukvarjati tudi z akademsko kariero?

Leta 1964 sem opravil magisterij, na fakulteti za kemijo ima številko ena. Leta 1969 pa sem ob delu doktoriral.

Ko sem naredil magisterij, so to v Krki dobro sprejeli, saj sem delal ekstrakcijo in izolacijo piretrina iz rastline bolhač. Bolj znano je, če rečem, da smo proizvajali insekticidni aerosol pips, s katerim smo bili res popularni. Ko sem začel pripravljati doktorat, pa mi je veliko ljudi v podjetju reklo, da sem preveč ambiciozen. Toda Andrijanič me je pri tem osebno podpiral, in ko sem postal prvi doktor znanosti v Krki, se je s tem rad pohvalil. Vseeno pa mi je nekoč na sestanku rekel: »Veš, Japelj, če bi zate dobil dovolj denarja, bi te tudi prodal.« Tak je bil. V resnici genij, ki je Krko razvil iz nič. Bil je tudi podžupan Novega mesta in je hotel vsem pokazati, da smo ljudje iz teh krajev, Dolenjci in Belokranjci, sposobni, pridni in ustvarjalni.

Je bila za tem tudi trma človeka iz krajev, ki veljajo za podeželske?

Moja največja napaka je, da sem vedno povedal, kar sem mislil. Samo enkrat so me Krkini največji šefi – jaz sem bil samo šef kemije – povabili na martinovanje krkašev, skupaj z imenitnimi gosti, kot so bili general Stane Potočar, dr. Niko Šilih, dr. Franc Hočevar, Viktor Avbelj, Leopold Krese - Čoban in drugi. Takrat sem vsem prisotnim v naši knjižnici razlagal, da imamo že petdeset patentov, da imamo angleško literaturo, da imamo *Chemical Abstracts*, znanstvene revije iz kemije in medicine, ki so bile takrat samo v Krki in Centralni tehniški knjižnici. Da imamo v Krki kemijske revije tudi zato, ker sem jih dobil skoraj zastoj iz tekstilne tovarne, kjer jih niso rabili. Čudili so se, češ, a angleško literaturo imate, pa tako ste dobri ... Pa sem jim rekel, kaj vi, ki ste iz Ljubljane prišli, mislite, da v Novem mestu samo po gnoju smrdimo? Po tem nikoli več nisem bil povabljen na taka srečanja.

Tak odnos »našega centra« je verjetno motil tudi druge Novomeščane. Pri krkaših je takšen lokalpatriotizem še vedno zelo razširjen in močan, saj je tudi Andrijanič med nami na vsakem koraku spodbujal pripa-

dnost Krki in Novemu mestu oziroma Dolenjski. Lepo je razložil: Novo mesto je predmestje Ljubljane in Zagreba. In nekaj je na tem.

Takrat so bili v Novem mestu štirje veliki direktorji: Boris Andrijanič v Krki, Jurij Levičnik v IMV, Jože Knez v Novolesu in Ivan Hočevar pri Pionirju. Oni so Novo mesto peljali naprej, celo med seboj so tekmovali, kar pa je za Novo mesto pomenilo, da se je izredno hitro razvijalo.

Kako vi vidite filozofijo Krke?

Osnovna filozofija je vezana na kakovost dela in kvaliteto proizvodnje. Farmacevti so vedno zelo natančni, to vem, ker sta moja žena in hči obe farmacevtki in sta res pedantni. Mi kemiki smo malo bolj tako tako, drugačni. Toda vedno smo spoštovali ustvarjalno in timsko delo, osredotočeno na vrhunsko kvaliteto.

Na začetku svoje akademske kariere ste kot eden redkih povezovali delo v proizvodnji in univerzo?

Od takrat, ko sem postal docent, potem pa izredni in redni profesor, sem imel na fakulteti svojo sobo in ekipo šestih, sedmih, tudi osmih ljudi. Delali so za nas, ukvarjali so se s Krkinimi problemi. To je bila direktna povezava med proizvodnjo in znanostjo. Bil sem mentor pri 122 diplomah, desetih magisterijih in sedmih doktoratih. Identificiral sem se tako s fakulteto kot s Krko.

Pa tudi s Krkinimi nagradami. Te si je Andrijanič zamislil, ko smo nekoč pri Vidrihu na Otočcu igrali tarok in je iskal način, kako povečati zanimanje za Krko. Nagrade so v akademskih krogih na začetku leta 1971, sprejeli z odporom, češ, mi, akademiki, delamo za višje cilje, ne za proizvodnjo, potem pa se je to spremenilo in danes so to ugledne nagrade. V vseh teh letih je Krka na podelitev povabila nad 90 vrhunskih profesorjev in znanstvenikov iz 25 držav, med njimi tudi Nobelovega nagrajenca biokemika Roberta Huberja. Doslej je bilo podeljenih že 2825 nagrad študentom in dijakom.

Ste zadovoljni, ko pogledate svoje življenje?

Sem. Zadovoljen sem, da sem sodeloval s profesorji na fakulteti in da sem bil del res velike Krkine zgodbe. In da smo takole mimogrede izpeljali še druge reči, kot je bil na primer nakup takrat vrhunskega instrumenta za nuklearno magnetno resonanco, ki ga je kupila Krka leta 1969. Dali smo ga na fakulteto, kjer se dogaja vrhunska znanost vsak dan, mi pa smo to »mašino« rabili samo enkrat na teden. Krka je sofinancirala še celo vrsto naložb v nakup dragocenih instrumentov in raziskovalne opreme na slovenskih univerzah in inštitutih.

Simona Fajfar

**Franci Koncilija,
PROF. DR. MIHA JAPELJ JE DOLENJSKEMU
MUZEJU PODARIL DRAGOCENO SLIKO
AKAD. SLIKARJA ŠTEFANA PLANINCA,
spletna stran društva Severin Šali**

V soboto, 20. junija 2020, zvečer je v Galeriji Dolenjskega muzeja predsednik Odbora za promocijo kulturne dediščine Novo mesto in član Kulturnega društva Severina Šalija (KDSŠ) prof. dr. Miha Japelj Dolenjskemu muzeju podaril dragoceno umetnino akad. slikarja Štefana Planinca. Dolenjski muzej je ob tej priložnosti pripravil kulturni program z mladimi glasbeniki iz Glasbene šole Marjana Kozine v Novem mestu. Slavnostni govornik je bil akad. prof. dr. Milček Komelj.

Direktorica Jasna Dokl Osolnik in Miha Japelj ob sliki Štefana Planinca

Nekaj dni pred tem pomembnim in posnemanja vrednim dogodkom sta dr. Miho Japlja sprejeli direktorica Dolenjskega muzeja Jasna Dokl Osolnik in kustosinja Katarina Dajčman; na sestanku so se dogovorili o podrobnostih predaje Planinčeve slike, ki bo odslej na varnem in na voljo ljubiteljem likovne umetnosti. Že takrat je donator Miha Japelj predal svojo sliko direktorici Jasni Dokl Osolnik v začasno hranjenje.

Na slovesnosti v soboto je najprej spregovorila direktorica, ki se je darovalcu zahvalila za tako plemenito dejanje in poudarila pomen darovanja umetnin muzeju, saj denarja za te namene vedno primanjkuje. V nadaljevanju je spregovoril prof. dr. Miha Japelj, ki je orisal svoje doživljanje lepote likovne umetnosti s posebnim poudarkom na umetniku Planincu in virologu in infektologu prof. dr. Likarju, s katerima je prijateljegal. Akad. prof. dr. Milček Komelj pa je predstavil umetniški duh in nadarjenost akad. slikarja Štefana Planinca, s posebnim poudarkom na sliki, ki jo je Japelj daroval muzeju, kar vse je bilo že davno napisano v Komeljevi monografiji, ki jo je naslovil Planinc, podnaslovil pa Fantastična pravljica o zavetjih prasketov. Sliko, ki jo je dr. Japelj poklonil Dolenjskemu muzeju, je Štefan Planinc naslovil *In memoriam – Drenov bataljon, 1971*; slika je barvno reproducirana, kar pomeni, da jo je Planinc štel med svoja reprezentativna dela. V zvezi z njo je Milček Komelj med drugim zapisal: »V podobah iz slovenske zgodovine pa izstopata spomina na usodo Pohorskega in Drenovega bataljona. Na sliki *In memoriam* je šabloniziran mrtvaški portret legendarnega Šarha, desno pa so kot podobice nanizane figurice mrtvih ter kaplje krvi v temni ploskvi, ki učinkujejo v abstraktni razpršitvi. V drugi obliki pa se je umetnik v doživljanju žrtev navezal neposredno na stari Egipt. V zgornjem pasu slike na cesti pod grozečimi oblaki je naslikal skraćeno mumijo, kot aluzijo na smrtno usodo Slovencev, ki smo jo videli že drugje, in zadaj morda slutnjo Triglava, spodaj v trojno razdeljeni predeli pa sta mrtva partizana odvitih faraonskih mumij ter med njima mumijast romar pod jajčastim soncem. S tem slikar namiguje, da je življenje enako smrtonosno v vseh časih ... « Na koncu govora je Komelj še dodal, da bo

slika za Dolenjski muzej in Galerijo gotovo pomembna pridobitev, sicer pa je Planinčeva zapuščina pristala v galeriji v Slovenj Gradcu.

Ob svečanem dogodku: akademik prof. dr. Milček Komelj, kustosinja Katarina Dajčman, prof. dr. Miha Japelj, Jasna Dokl Osolnik in Franci Koncilija

Na ravni Kulturnega društva Severina Šalija si podobnih dogodkov še želimo, saj smo s tem dokazali, da nas v Novem mestu, kjer živi kultura, lepota likovnega ustvarjanja vseh vrst globoko povezuje.

Franci Koncilija, publicist, prvi župan MO Novo mesto

Joži Sinur, POT V PARADIŽ, Seminarska naloga, FDV, Ljubljana, 2002

Joži Sinur, novinarka

Mojca in Urška sta pospravljali omaro, v kateri je babica hranila svoje stvari. Pisma, priznanja, stare redovalnice, celo račune in zdravniške recepte. Vsaka stvar je imelo zanjo posebno vrednost. Tudi rože na vrtu in drevesa ob hiši so imela svojo zgodovino. Vedela je, od kod prihajajo, od koga in zakaj.

Našli sta tudi spominsko knjigo iz njenih študijskih let. Imela je trde rjave platnice, robovi so bili oguljeni, listi v njej porumeneli. Stara je bila že osemdeset let. Vnukinji sta sedli na tla in začeli prebirati verze, ki so jih pred desetletji vanjo zapisovali. Enega od njih sta prav dobro poznali.

*Konec je res kamen in na njem križ,
a pot do tja naj ti bo paradiž.*

V knjigo je bil zapisan 22. maja 1928. Kako rada je babica ponavljala te besede! Vedeli sta, da pot Darinke Japelj ni bila lahka. Paradiž? Nikoli.

Njena zgodba se je začela je leta 1910 v Lescah, ko se je Darinka kot deveta od enajstih otrok rodila v učiteljski družini. Oče je bil upravitelj šole v Lescah, kjer so živeli. Že kot otrok je vedela, da želi postati učiteljica. Brezskrbno otroštvo je kmalu prekinila prva svetovna vojna. Šolo so zaprli, v njej pa se je naselilo poveljstvo avstrijske vojske. Oče je moral v vojsko, mati je ostala sama s številno družino.

Ko se je vojna končala, so tudi vojaki zapustili šolo. Življenje je steklo naprej. Za družino je bilo treba marsikaj na novo narediti. Tako so poiskali tudi čevljarja, ki je nekega večera otrokom vzel mero, da jim naredi copate iz svinjskega usnja, ki ga je kupil oče. Da bi otroke malo pozabaval, jim je povedal Povest o strahu.

»To je strah, ki sedi na pokopališčnem zidu,« je počasi začel pripovedovati. Otroci so se stisnili skupaj, da jih ne bi bilo preveč strah. Z velikimi očmi in z odprtimi usti so napeto pričakovali nadaljevanje. »Ta strah pa je takšen, da je votel, okrog ga pa nič ni. Iz glave mu pa kislja repa visi.«

»Kako je pa to mogoče?« se je v kotu oglasila komaj osemletna Darinka. »Če je votel, okrog ga nič ni, kako mu pa iz glave, ki je ni, kislja repa visi?!« Vstala je, dala roke ob bok, rahlo dvignila glavo in ponosno dokončala: »Jaz pa tega ne verjamem!«

»Pa pojdi pogledat,« jo je podražil čevljar. »Si upaš?«

»Seveda si upam!« je bila neustrašna.

Domislili so si, da mora v župnišče po Mohorjeve knjige. Pot do tja je vodila iz šole čez pokopališče. Zunaj je že padla noč, vendar male deklice to ni ustavilo. Ker jo je bilo strah, je tekla in si tiščala oči, tako da je gledala samo naprej. Ne levo, ne desno. Pritekla je čez pokopališče, na župnijski

vrt in do vrat. Šele takrat se je ustavila in potrkala. Stara kuharica, ki ji je odprla, se je začudila, ko je zagledala prestrašenega otroka. »Kaj pa ti delaš tako pozno tukaj?«

»Po Mohorjeve knjige sem prišla,« je kot dogovorjeno povedala Darinka.

Kuharica ni vedela, kaj bi, zato je poklicala župnika. »Poglejte, kaj se je zgodilo. Ponoči je prišel otrok. Sam!«

Darinka je še enkrat razložila, čemu je prišla. Župnik se je počasi spustil po stopnicah in zmajeval z glavo. Brez besed je ogrnil deklico s svojim plaščem in jo pospremil nazaj do šole. Doma se je pogovoril s starši, kako lahko pustijo otroka ponoči samega na pokopališče. Darinka pa se ni zmenila za očitke. Dokazala je namreč, da se ničesar ne boji. In vse življenje se je pogumno borila s strahovi in ovirami.

Leta so minevala. Naprej je hodila v šolo kar doma, v Lescah, potem pa je šolanje nadaljevala na meščanski šoli v Trzišču. Že takrat je pokazala veliko željo po znanju in kot 14-letni učenki ji je razrednik Leopold Kernc v spominsko knjigo zapisal:

Sej povsod zrna ljubezni in veselja!

Dragi, dobri Darinki v spomin.

(Trzič, 17. junija 1924)

Junija 1928 je končala 3. razred meščanske šole. Oče je že takrat razmišljal, kako naprej. Čim prej je želel pripeljati otroke do lastnega kruha. Vedel je, da želi Darinka postati učiteljica, zato je želel, da se vpiše na učiteljsiše. Z uspešno opravljenim izpitom bi se lahko vpisala na učiteljsiše v Mariboru, kljub temu da jo je čakal še zadnji razred meščanske šole.

Tako je Darinka nekega junijskega večera izvedela, da gre zjutraj v Maribor na izpit. Vso noč se je nemirno obračala, ker ni vedela, kaj naj pričakuje. Ni si želela na učiteljsiše, ker je bila v Trziču tako srečna. Želela je še v najvišji razred, ker to na šoli nekaj pomeni. Jutro pa je kmalu prišlo in treba je bilo na pot, ki je bila dolga in naporna.

Ko sta prišla v Maribor, sta se ustavila v gostilni Pri grozdu. Oče je najel sobo, v kateri sta se lahko umila in uredila. Potem sta se odpravila na učiteljišče. Tako je komaj 14-letna Darinka opravljala sprejemni izpit.

Izmučena od dolge poti in naporenega izpita se je vrnila v gostišče. Z očetom sta se usedla v gostilniško sobo in naročila kosilo. Tam je bilo več miz in Darinka je opazila, da pri mnogih sedijo dekleta, ki so bila na izpitu. Opazovala jih je, kako s svojimi starši nekaj računajo in se pogovarjajo. Vedela je, da preverjajo rezultate. Tudi njen oče je izračunal, kar mu je pokazala, in ponosno povedal: »Saj si kar prav naredila.«

Popoldne so se vrnili na učiteljišče. Oče je počakal pred šolo, Darinka pa je skupaj z ostalimi dekleti čakala na rezultate. Želela si je, da bi naredila, da je ne bi bilo sram in ne bi razočarala očeta. Po drugi strani pa bi tako rada šla nazaj v Tržič. Potem je slišala ravnatelja: »Vi, Darinka Šemerl, ste naredili izpit, vendar ste sprejeti samo pogojno, ker ste še premladi. Če ne bo razred poln, vas bomo obvestili in boste lahko prišli.«

Oče je bil na hčerko zelo ponosen. Cele počitnice je čakala, kaj bo v jeseni. Tik pred koncem počitnic je prišla dopisnica iz Maribora. Darinka je s tresočimi rokami brala: »Ena kandidatka je zbolela in odpovedala. Zato imamo prazno mesto in lahko pridete.«

Tako so se začele še zadnje priprave. Oče je v pletarski šoli v Radovljici kupil veliko pleteno košaro. Bila je meter visoka, meter dolga in meter široka. Vanjo je mlada študentka spravila vse, kar je potrebovala: knjige, zvezke, obleke ... In spet sta se z očetom odpravila v Maribor. Ko se je z vlakom vozila po že znani poti, je razmišljala, kakšna bodo študijska leta, ki so se začejala. Pa so bila trda, saj je bilo denarja malo. Vendar je kljub pomankanju po štirih letih uspešno maturirala in postala učiteljica.

V službo je nastopila s prvim decembrom leta 1928 kar v domačih Lescah. Oče se je tisto leto upokojil, hčerka pa ga je nasledila.

Leto dni je poučevala na šoli, v kateri je preživela svoja otroška leta, in družina je lahko še naprej stanovala v šolskem stanovanju. Naslednje leto so dobili novega upravitelja in Darinka je kot najmlajša postala nadštevilna. Novo službo je dobila daleč od doma, v Starem Logu na Kočevskem.

Komaj 19-letna je spet napolnila svojo pleteno košaro in se z vlakom odpeljala do Kočevja. Na poti jo je spremljala mama in popoldne sta prispeli na postajo. Darinka ni vedela, kaj naj pričakuje. Preplavili so jo mešani občutki. Kako se bo znašla sama v tuji vasi, kjer nikogar ne pozna? Sama med Kočevjarji.

Z mamo sta se odpravili do bližnje gostilne na kosilo. Jedilnica je bila polna in Darinka je napeto poslušala, kaj se ljudje pogovarjajo med seboj.

»Mama, kako pa ti ljudje govorijo? Kot da bi imeli cmoke v ustih.«

Ničesar ni razumela. Tudi mama, ki je sicer znala nemško, kočevske nemščine ni razumela. Darinka je postajala vse bolj zaskrbljena, kako bo učila tamkajšnje otroke.

Z vozom sta se 14 kilometrov daleč vozili po vijugasti cesti čez planjave do Starega Loga. Sredi vasi je bila velika mlaka, okrog nje pa se je vila cesta. Ob njej so stale hiše premožnejših vaščanov s trgovinami in gostilnami. Na obrobju so živeli bajtarji v svojih skromnih prebivališčih. Vaščani so bili Kočevjarji, med njimi je bilo 20 otrok takih, ki so imeli matere Slovenke. Ti otroci so imeli pravico do pouka v maternem jeziku. Darinka naj bi postala njihova učiteljica.

Po prihodu je odložila svoje stvari pri gospodinji, se uredila in odšla v šolo pozdravit upravitelja. Ko sta z mamo hodili čez vas proti šoli, so se otroci ravno vračali od pouka. »Krüs Got,« so pozdravljali.

»Mama, kaj pa to pomeni?« je zanimalo Darinko.

»To je nemški pozdrav – Grüs Gott. Pozdravljeni.« Darinka je sprevidela, da jo čaka res težka preizkušnja. Njena nemščina je bila zelo slaba, popačene kočevščine pa sploh ni mogla razumeti.

Upravitelj v šoli jo je lepo sprejel. Oba z ženo sta bila Kočevjarja, vendar sta znala tudi slovensko, tako da so se lahko pogovarjali. Darinka se je hitro vživela v novo okolje. Pozimi se je hodila sankat z vaščani na sosednji hrib, poleti pa je z upraviteljem in njegovo ženo hodila na ples. Stari Log je bila namreč zelo družabna vas. Vsako nedeljo so v drugi gostilni ob mlaki priredili ples, kjer so se zbrali vsi vaščani.

Konec drugega šolskega leta se je v šoli v Starem Logu zgodila nesreča. Strop nad Darinkino učilnico je počil in inšpekcija je zaprla zgornje prostore. Nemška razreda sta se preselila v prostore, kjer je poučevala Darinka, zato je spet postala nadštevilna in premestili so jo v Polom.

Polom je bila vas, v kateri so živeli samo Kočevarji. Vas je bila lepa in urejena, ob ravni cesti so bile razporejene hiše. Čisto na koncu vasi je stala majhna stara šola, nasproti nje pa cerkev. Če sta bila odprta okno v razredu in cerkvena vrata, so lahko videli pred oltar. Darinka je v šoli dobila svoje stanovanje. Iz majhne sobe, v kateri je spala, je videla na vaško pokopališče, iz kuhinjskega okna pa k sosedu na gnoj. Tla v njeni sobi so bila lesena, deske pa tako razsušene in razmaknjene, da so bile med njimi za tri prste debele luknje. Notri ni bilo nobenega pohištva, samo miši pod lesenimi tlemi. Najprej je morala najti posteljo, da bi imela kje spati. Prosila je župnika, če bi ji posodil eno.

»Kranjski učiteljci pa ne dam ničesar!« je v kočevščini zabrusil stari župnik. Tako je bila prepuščena sebi in lastni domišljiji.

V trgovini je kupila blago, ki ga je napolnila z nacefrano koruzno slamo. Pogrnila ga je po tleh in to je postalo njeno prvo ležišče. Tla in stene je obložila s papirjem, v velik lesen zaboj pa je dodala poličko, ga postavila pokonci in nastala je omara. Zvečer, ko se je odpravila spat in je zavladala tišina, je slišala škrtanje miši. Bala se je, da bodo ponoči prilezle iz lukenj, zato je po celi sobi nastavila debela polena, da ne bi mogle ven. Tako si je zasilno uredila svoje stanovanje. Kasneje je kupila pravo ležišče in rdeče plišasto pregrinjalo, stene pa je obložila s prtički, tako da je bilo življenje v njem znosnejše.

Razred, v katerem je poučevala, je bil velik. V njem so bili otroci od prvega do osmega razreda. Med njimi je bil eden, ki je imel pravico do pouka v slovenščini in morala je poučevati vse. Otroci slovensko niso razumeli, ona pa ni znala kočevščine. Snov je razložila v svoji zasilni nemščini, učenci iz višjih razredov pa so prevajali v kočevščino. Na tablo je zapisovala v slovenščini, zato so imeli učenci v zvezkih slovenske besede. Starši so se kmalu začeli pritoževati, da jih želi učiti slovensko.

Učili so se tudi petje. Pesmi, ki jih je morala naučiti, so bile iz nemških knjig, ki jih ni poznala. Ker ni vedela, kako bi jih drugače naučila, so se učili s pomočjo melodij slovenskih narodnih pesmi. Vaščani so postajali vse bolj nestrpni, čeprav se je trudila po svojih najboljših močeh.

Razmere so se dokončno zaostrele, ko se je pripravljala za strokovni izpit. Ker je čez dan poučevala, se je morala učiti ponoči. Vsak večer je na kuhinjsko mizo postavila narobe obrnjen lonec, nanj pa petrolejko, da je bila luč dovolj visoko. Učila se je dolgo v noč. Tako je bilo tudi nekega večera, ko je spet pozabila gledati na uro in sredi učenja jo je zmotilo trkanje na kuhinjsko okno. Pogledala je na uro in videla, da je že pol treh zjutraj. »Le kdo bi me motil tako pozno?« je premišljevala. Ker je bilo okno prelepljeno s časopisnim papirjem, ni videla, kdo je vsiljivec. Trkanje je postajalo vse močnejše, zato je vprašala, kdo je.

Močan moški glas je odgovoril: »Gospa, odprte! Bom vam neki dal,« se je trudil govoriti slovensko. Vedela je, da je eden kočevarskih fantov.

»Prosim, pojdite proč! Nimam časa, ker se učim,« je rekla in upala, da bo odšel. Vendar je trkanje postajalo vse bolj silovito. »Odprte, odprite!« je vztrajal.

Darinko je postalo strah. Ob oknu so bila vrata, ki so vodila na sosedov gnoj. Moški se je začel zaletavati vanje, in ker je bila šola stara, so vrata začela popuščati pritisku. Vedela je, da mora čim prej proč. Luč v kuhinji je pustila prižgano in čez hodnik stekla v razred, odprla okno in splezala ven. Tekla je do gostilne, kjer je kupovala kruh. »Herr Mausser! Herr Mausser!« je klicala sredi vasi. Gostilničar je bil prijazen gospod in je odprl okno. Presenečen je zagledal mlado učiteljico.

»Kaj se je pa zgodilo?« ga je zanimalo.

»Odprite in vam bom povedala,« mu je odgovorila prestrašena Darinka. Res je odprl vrata in razložila mu je, kako je nekdo hotel vdreti v njeno stanovanje. Ponudil ji je sobo, v kateri lahko prespi. Ko se je ulegla na posteljo, so jo oblike solze. Krčevito je jokala in se oklepala blazine. Jokala

je, ker je bila učiteljica. Če bi bila šivilja, tovarniška delavka ali karkoli drugega, bi živela med ljudmi in ne sama v stari šoli, sama med tujimi ljudmi. Pa tako si je želela postati učiteljica!

Nekaj časa je potem živela pri gostilničarju, vendar je vedela, da tako ne bo šlo naprej. Med Polomom in sosednjo vasjo Hinjami je takrat potekala meja med Kočevarji in Slovenci. V Hinjah so se vsako nedeljo srečevali slovenski učitelji in Darinka je rada šla, ker je bila to edina priložnost, da je lahko govorila slovensko. Med učitelji je bil tudi upravnik hinjske šole Pavle Japelj. Poznala sta se še iz časa, ko je Darinka živela v Starem Logu. Takrat je večkrat s konjem prišel do tamkajšnjega župnika na obisk, kjer sta se spoznala. Med njima so se kmalu razvila globlja čustva, vendar Darinka ni hotela razmišljati o poroki.

Po nočnem dogodku je na nedeljskem srečanju v Hinjah pripovedovala, kaj se je zgodilo. Vsi zbrani učitelji so jo napeto poslušali in niso mogli verjeti, kaj vse se lahko zgodi mladi, nadobudni učiteljici.

Pavle pa je takrat vstal in odločno rekel: »Poročiva se, pa bo mir.«

Darinka ni več oklevala: »Pa se dajva.« Kasneje se je z nasmehom na licih spominjala svoje odločitve – da ne bo sama med Kočevarji.

Mlad par se je želel čim prej poročiti in Pavle je v pismu Darinkinim staršem med drugim zapisal:

/.../ Da je v srcu Vaše hčerke Darinke in mojem ono skupno čustvo, ono skrito hrepenenje po enem drugem, da je čaša ljubezni polna – veste. Zato – stopam na dan s svojo željo in prošnjo ter Vas prosim, da mi to Vašo hčerko odstopite. Ustvariti si hočeva nov dom – hočeva se združiti ter živeti skupno življenje.

Upam, da ne boste nasprotovali zvezi dveh ljubečih se src. Zagotavljam pa Vam, da bom storil vse, da ustvarim Vaši hčerki in svoji bodoči ženi prijetno življenje – kolikor in kakor je določeno po volji Vsemogočnega. /.../

Novembra leta 1932 sta se vzela, marca pa je bila Darinka premeščena v Hinje. Začelo se je novo obdobje. Avgusta sta namreč dobila prvo hčerko Marjano in poleg poučevanja je morala Darinka začeti skrbeti za družino. Čez dve leti se je rodil še sin Miha. Leta 1937 so se preselili v Smlednik, kjer se je družina povečala za sina Boštjana. Zakonca Japelj sta dve leti učila na tamkajšnji šoli, potem pa so se ponovno selili. Tokrat na Primskovo pri Kranju, kjer je bila šola lepa in nova.

Tu je družino doletela vojna. Darinka je imela kot vsako jutro v razredu pouk. Vstopil je nemški general in osorno rekel: »Od jutri je šola zaprta!«

Otroci so morali domov. Darinka je bila takrat napredna učiteljica in se je spomnila, kako je med prvo svetovno vojno njena mama poskrila avstro-ogrske knjige. Zvečer je skupaj z vaščani spraznila šolo. Pobrali so vse slovenske knjige in jih skrili po sosednjih kmetijah. Naročila je otrokom, naj jih berejo in se učijo sami. Vedela je, da se jih bo do konca vojne ohranilo vsaj nekaj in takrat bodo še kako dragocene. Na koncu je še pomendrala šolski vrt, Nemci pa so zjutraj s pečatom in vrstico zaprli šolska vrata.

Zakonca Japelj sta aprila izvedela, da ju želijo Nemci deportirati v Srbijo, zato je morala družina zbežati. Pavle se je še istega večera s kolesom odpeljal v Ljubljano. Da ga ne bi prepoznali, si je sposodil harmoniko, na glavo pa je pokrtil star klobuk. Darinka je naslednji dan otrokom oblekla vso obleko, ki so jo imeli, in se z vlakom odpeljala do Šentvida. Tam ji je sestra, ki je bila medicinska sestra, priskrbela propustnico za Ljubljano in nastanili so se pri njenih starših. Ker niso imeli nobenih dohodkov, so se morali prijaviti, da so dobili nakaznice za hrano. Pavle je iskal zaposlitev, Darinka pa je skrbela za družino. Čez en mesec so mu ponudili delo na občini Vrhnika, kjer je postal referent za prehrano. Spet je družina pripravila vse stvari in se preselila.

Razmere so se nekoliko uredile, vendar ne za dolgo. Aprila leta 1943 je najprej umrl Darinkin ljubljeni oče. Bolehna mama je ostala sama in pogosto se je s kolesom vozila do Ljubljane in ji pomagala. Čakala pa jo je že naslednja preizkušnja.

Bil je junijski večer, ko so Italijani prišli v njuno majhno stanovanje na Vrhniki. Zakonca sta sedela za kuhinjsko mizo, otroci so bili v sosednji sobi. Mlad italijanski vojak je stopil do Pavleta in prislonil puško na njegovo čelo. Pavle je zaprl oči in čakal, kaj bo, Darinka pa je obsedela kot okamenela. Italijani so ga obsodili izdaje in ga odpeljali. Partizani so napadli vlak s hrano in Pavle naj bi jim izdal, ob kateri uri prihaja.

Darinka vso noč ni zatisnila očesa. Vedela je, da bodo spet bežali v Ljubljano, kamor so odpeljali njenega moža. Podobno kot na začetku vojne so oblekli vse obleke in sedli na vlak. Vendar so Pavleta kmalu izpustili, ker se je izkazalo, da je nedolžen. Družina se je lahko vrnila na Vrhniko, kjer so ostali do konca vojne. Pavle je delal na občini, Darinka pa je skrbela za družino.

Tudi ko se je vojna končala, družinskim grozotam ni bilo konca. Maja leta 1945 so Pavleta ponovno aretirali. Tokrat partizani, ker je bil med vojno zaposlen na občini. Obtožili so ga, da je sodeloval z Italijani in z Nemci. Darinka ni nikoli pozabila besed, ki so jih ljudje takrat izrekli: »Ta je tisti, ki ga bodo obesili sredi Vrhnike!« Bolelo jo je, ker je bil mož nedolžen. Pri razdeljevanju hrane je štel kot družinske člane tudi tiste fante in dekleta, ki so odšli v partizane. Vedel je, da so tisti, ki sodelujejo z okupatorji, preskrbljeni, zato je pomagal partizanskim družinam.

Več mesecev niso vedeli, kje je zaprt. Avgusta pa so dobili njegovo pismo, ki ga je napisal na toaletni papir. Darinkin bratranec je bil paznik v zaporu in tako je poskrbel, da je pismo prišlo v njene roke. V njem je Pavle pisal:

Moji ljubi!

Šele sedaj se je našla pot, da lahko vsaj malo sporočim, kje sem in kako. Težka je pot, ki jo hodim. Od Vrhnike, Škofje Loke, Št. Vida do Ljubljane. Do 1. avgusta sploh nisem vedel, čemu sem zaprt. Šele 1. 8. mi pove neki zasliševalec, da /.../ Vse to veš, da ni res! Jaz sem predan /.../

/.../ Tu nas je 6 v sobi, ki je za enega. Spimo na tleh – smo kot družina. Delimo si vse. Hrane malo – lačen! /.../

Napisal je tudi, kje naj Darinka najde ljudi, ki bodo pričali, da je nedolžen. Tako je kos toaletnega papirja rešil njegovo življenje.

Septembra se je začelo sojenje in partizanski vojaki so pričali, da je pomagal njihovim družinam. Konec meseca je bil Pavle oproščen in lahko se je vrnil k družini. Šele takrat je bila vojna zanje končana.

Po vojni je bil objavljen razglas, da se mora vsakdo v državni službi javiti na staro delovno mesto. Darinka se je vrnila na Primskovo in z možem sta bila premeščena v Šentjanž na Dolenjsko. Povojne razmere v majhni vasi so bile neizprosne. Družini so za bivališče dodelili barako, v kateri je bila nekdanja nemška postojanka. Izropana, brez oken in vrat. Ker so v njej Nemci streljali tudi talce, so bili še vidni sledovi krvi na steni in po tleh vse do vrat, kamor so vlekli trupla ubitih. Darinka je morala v takih razmerah urediti bivališče za družino. Po tleh je pogrnila preproge in skušala umiti sledove krvi.

Razmere, v katerih sta morala začeti učiti, niso bile nič boljše. Šola je bila požgana in izropana, zato je pouk potekal v gostilni Repovž. Pavle je kar sam naredil šolske klopi, namesto po tabli pa so pisali po vratih. Knjig in zvezkov ni bilo in Darinka ni vedela, kaj naj uči otroke. Še iz šolskih let se je spomnila, da se otroški um bistri z recitiranjem. Ker ni imela drugega, je sama začela pisati pesmi, ki so se jih učili. Da bi se otroci bolj zabavali, so jih prepevali na melodije slovenskih narodnih pesmi. Podobno kot pred mnogimi leti Kočevarji. Začeli so obnavljati šolo in družina je dobila stanovanje v gostilni, kjer je potekal pouk.

V Šentjanžu se je družina povečala še za sina Janeza. Ker pa sta se najstarejša Marjana in Miha že vozila v Ljubljano v šolo, so zaprosili za premetitev, da bi bili bližje železniški postaji. Do Krmelja, kjer je bila postaja, sta morala hoditi šest kilometrov.

Najprej sta bila zakonca Japelj premeščena v Dobrnič pri Trebnjem, od koder je bilo do postaje deset kilometrov, nato se je po letu dni družina preselila v Dolenjo Nemško vas. Od avgusta 1949 pa do upokojitve je Darinka skupaj z možem poučevala na tamkajšnji vaški šoli, kjer so tudi stanovali.

Pesmi, ki so jih prepevali otroci, odsevajo trde razmere povojnih let.

PORUŠENA ŠOLA

*Naša šola žalostna v dolini sanja.
Goli dimniki štrle v nebo,
vsako votlo okno – mrko, mrtvo je oko.
Vse zidovje pusto je – brez strehe, vrat,
kot da poln je strahov začaran grad.
Na hribček zadaj se naslanja
velika strašna ta lobanja
ki venomer te brez oči,
spominja na pretekle, temne dni.
Gledamo jo, kakor da je strah,
dih nam zastane, korak je plah.
To žalost zdaj mi odpodimo
in našo šolo obnovimo.
/.../*

SAMOGLASNIKI

*A, a, a – mame ni doma,
ata so nam odpeljali,
mi sirote smo ostali,
a, a, a, staršev ni doma.
O, o, o – kako je b'lo hudo,
nam domove so požgali,
vse ljudi so odpeljali,
o, o, o, kako je b'lo hudo.*

Šola je bila prijetna zgradba z velikim dvoriščem. Stala je ob gozdu, ob njej pa je bil šolski vrt. V razredih so bile lesene klopi, v vsaki je bila vdolbina za črnilnik. Tla je prekrival ladijski pod.

Pouk je potekal dvoizmensko, dopoldan in popoldan. Zakonca sta bila tako ves dan zaposlena s poučevanjem. Ker učnih pripomočkov še ni bilo, jih je morala Darinka izdelovati sama. Ponoči je na papir risala pravljice, izrezovala osebe, živali in predmete ter jih lepila na flanelograf. Otroci so občudovali njeno zimsko idilo, opravila na polju, gozdne živali in še in še. Izdelala je tudi abecedo – velike črke in ob vsaki svojo sliko.

Na enem od sestankov Rdečega križa so predlagali, da tudi na šoli v Dolenji Nemški vasi odprejo šolsko kuhinjo. Ker nihče ni bil pripravljen sprejeti te odgovornosti, jo je morala Darinka. »Gospa tovarišica, boste pa vi,« so ji rekli. In je začela.

Popoldne so učenci iz vodnjaka na šolskem dvorišču nanosili 40 litrov vode v kuhinjo, ki je bila v prvem nadstropju. Darinka je vstala že zgodaj zjutraj, da je pripravila mleko. Najprej je nekaj kilogramov prahu stresla v manjši lonec, da je tam prevrel. Potem je zavrela vodo v velikem loncu in vanjo zmešala pripravljeno mleko v prahu. Eden od učencev se je vsako jutro s kolesom peljal tri kilometre do Trebnjega, kjer so pekli žemljice. V dežju, soncu, snegu ali v vročini, da so otroci vsak dan dobili mleko in žemljico. Kasneje so imeli še sir, marmelado, margarino in drugo. Tako je sama začela pripravljati šolsko malico. Šele po nekaj letih so dobili šolsko kuharico.

V letih do upokojitve sta zakonca Japelj skrbela za šolo, jo obnavljala in vzdrževala. Razvijala sta tudi vse več drugih dejavnosti. Obdelovala sta šolski vri in sadila nove sorte rastlin, da sta jih predstavila okoliškim kmetom. Darinka je poučevala še gospodinjstvo in higieno, ob večerih pa je vodila kuharske tečaje, v katerih je učila dekleta lupiti čebulo in krompir, peči piškote in pecivo, kuhati juhe, omake ... Začela je tudi voditi pevski zbor. Na pevski reviji v Novem mestu na gradu Grm so vsi občudovali

zbor, ki je prihajal iz majhne vasi. Takrat je kar žarela od veselja in ponosa. Pogosto je bilo to edino plačilo, ki ga je dobila za svoje delo. Za vse te dejavnosti namreč nikoli ni bila plačana.

Kljub nizkemu plačilu sta se zakonca vsa leta do upokojitve razdajala učencem. Kadar so v dežju, mokri in premraženi pripešali iz okoliških vasi do šole, jih je Darinka preoblekla, zakurila peč v razredu in jim posušila obleko. Zakonca sta rada vodila otroke na izlete. Nekega dne sta jih z vlakom do Reke peljala gledat morje.

Vnukinji babice Darinke, Mojca in Špela

Njuna požrtvovalnost in prizadevanja so se še posebej izkazala leta 1956. Pot na srednjo šolo je bila takrat odprta samo učencem, ki so končali nižjo gimnazijo. Njuna učenka Slavka Kukman pa ni imela te možnosti in je končala osnovno šolo v Dolenji Nemški vasi. Vedela sta, da je nadarjena in sta ji poskušala pomagati. Z ravnateljstvom na učiteljski vnovem mestu sta se dogovorila, da bodo naredili izjemo. Dovolili so ji opravljati sprejemni izpit. S trdim delom ji je to uspelo in bila je sprejeta. Na učiteljski vnovem mestu je bila prav dobra ali odlična učenka, kar je bila njena zahvala za njuno dobroto.

Poleg pedagoškega dela in razdajanja je Darinka skrbela tudi za družino. V kasnejših letih je pa zelo trpela, ker ji ni bilo nikoli priznано, koliko je naredila.

Vnukinji babice Darinke: Mojca in Urška, Trebnje, 1979

Leta 1960 sta zakonca Japelj začela graditi hišo v Trebnjem, kamor sta se preselita ob upokojitvi. Darinka se je upokojila leta 1965, honorarno pa je učila do leta 1978. Tako se je 50 let razdajala pedagoškemu delu. V nekaterih drugih dejavnostih je sodelovala, dokler ji je dopuščalo zdravje.

20. januarja 1980 je zaradi kostnega raka umrl Pavle. Darinka se je začela posvečati samo še družini. Ponosno je gledala na svoje otroke. Najstarejša Marjana je postala profesorica slovenskega in angleškega jezika, Boštjan diplomirani inženir gozdarstva, Miha pa doktor znanosti, zaposlen v novomeški Krki, in redni profesor za organsko kemijo na ljubljanski fakulteti. Najmlajši Janez se je zaposlil na železnici in ostal doma pri mami v Trebnjem. Darinka je z budnim očesom spremljala, kaj se dogaja z družino. Želela je, da uspejo tudi vnuki in vnukinje. Močno se je navezala na Mojco in Urško, ki sta živeli v njeni hiši. Ko sta bili majhni, je bila že upokojena in ju je varovala. Vsako jutro jima je pogrela skodelico mleka, preden sta odšli v šolo. Z njima se je rada pogovarjala o vsem in čemerkoli. Ko je najmlajša vnukinja Urška odšla na šolanje v Ljubljano, ji je v pismu zapisala:

Moja draga Uršička!

Pišem ti zato, da Te vsaj malo spomnim na to, da je tudi nam vsem hudo in dolčas. Jaz Te zelo, zelo pogrešam. /.../

Še Ti moram povedati: da sem se že 2-krat zmotila. Zjutraj, ko vstanem, najprej pokličem gor: »Urška, Uršička« – pa se domislím, da te ni. Vidiš, večkrat te imam v mislih. /.../

Urška, saj bo kmalu petek – pa se spet vidimo. Do takrat pa se pridno uči in delaj naloge. /.../ Poljublja Te babica. (8. 9. 1993)

Zadnja leta je tako skrbela le še za družino in se ji posvečala. Ob praznikih so se vsi zbrali v njeni kuhinji. Vedno je pripravila repo, zabeljeno z ocvirki, in klobase, zraven pa so jedli domač kruh.

Ko je zbolela, je sin Janez nesebično skrbel zanjo. Čeprav je trpela, ker ji ni bilo nikoli priznано, kaj in koliko je naredila na svoji dolgi pedagoški poti, pa je bila vsa leta deležna iskrene ljubezni svoje družine. Občudovali in spoštovali so jo. Sin Miha je nekoč Tonetu Pavčku pokazal njene pesmi in pismo očeta iz zapora. Takrat mu je pesnik zapisal:

Z zanimanjem, radovednostjo in z milim veseljem sem bral pismo in pesmi Vaše mame.

Neka posebna toplina in doživeta bridkost vejeta iz pesmi, še zlasti iz Samoglasnikov, pismo pa je zgled in dokument o velikih, visokih in vrednih ljudeh našega časa, tistega od včeraj, iz katerega rastemo tudi mi in naši zanamci. Preproste veličine teh ljudi, ki so storili mnogo več, kot so jim in jim priznavamo, ne zbriše čas in je ne bi smeli pozabiti. Naše življenje je mogoče, ker je njihovo nadaljevanje.

Ko se Vas, spoštovani gospod Miha, spominjam in obnavljam besede najinega prvega srečanja, si mislim, kar Vi že dolgo veste in nosite v sebi: kakšno lepo mamó imate! – imate še vedno in za zmeraj. S tako dediščino je lepše in lažje živeti. A ob tem hvala Vam za delitev svojega bogastva z mano. (18. 5. 1999)

Pismo je Darinka prebrala le nekaj mesecev pred smrtjo. Bila je ponosna in zadovoljna, da obstajajo ljudje, ki znajo ceniti njeno delo in trdo življenje.

Sicer nikoli ni dobila priznanja za svoje pedagoško delo, vendar jo bodo vsi, katerih src se je dotaknila njena dobrota, vedno spoštovali. Slavka Kukman, ki ji je Darinka s svojim prizadevanjem omogočila boljšo prihodnost, je povedala: »Gospa Darinka se je vsa razdajala za druge, ne da bi dobila za to javno pohvalo, priznanje, morda vsaj malo več pozornosti in hvaležnosti za njeno pedagoško delo. Dobra dela so večna in upam, da sedaj uživa darove svoje dobrote.»

Pot Darinke Japelj se je končala 9. oktobra 1999.

Vnukinji sta zaprli spominsko knjigo in se nasmehnili. Res, mnogi nikoli niso vedeli, koliko je naredila, kaj vse je doživela. Trpela je skupaj z vsakim, ki ga je imela rada, čutila bolečino svojih otrok in vnukov. Vse življenje je hodila k maši, dolga leta na skrivaj. Čeprav so jo čakale težke preizkušnje in razočaranja, ni nikoli izgubila vere v Boga. Vedeli sta, da je sedaj babica našla svoj raj.

Ko sta obujali spomine, so se jima orosile oči. Vendar to niso bile solze žalosti in bolečine, ampak globoke ljubezni in spoštovanja. Podobno kot tečejo solze po licih tistih, ki jih je tako neizmerno ljubila.

*Naj bo ta zapis poklon njenemu življenju,
zahvala za dobroto in požrtvovalnost
ter priznanje za njeno delo, ki ji ga niso nikoli izrekli.*

Miha Japelj
SPOMINI PA OSTAJAJO

Uredil
avtor

Spremna beseda
Milček Komelj

Lektoriranje
Ana Markelj Karlič

Fotografije
osebni arhiv

Oblikovanje in tisk
Jože Pavlič

Izdajatelj
samozaložba

Naklada
300 izvodov

Novo mesto
2021

*Knjigo poklanjam hčerki špeli, Ani,
Kristini in Janezu*

Nekoga moraš imeti rad ...

... nekomu moraš nasloniti roko na ramo ...

(Ivan Minatti, 1963)

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA KEMIJSKO INŽENIRSTVO

DIPLOMA
SLOVENSKO ŠOLSKO
ROŠKAN MOŠK

DIJAKO OČERKA
SLOVENSKO ŠOLSKO
ROŠKAN MOŠK

MIHA JAJEJL
SLOVENSKO ŠOLSKO
ROŠKAN MOŠK

KINIZE IN REAKCIJE POLIAMINOSTEROLNOV

INŽENIRSKA FUNKCIJA

Prof. dr. Miha Jajejl

PROJEKT 1

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA KEMIJSKO INŽENIRSTVO

DIPLOMA

Jajejl Miha, diplomirani inženir kemije

PROJEKT 1
KINIZE IN REAKCIJE POLIAMINOSTEROLNOV

INŽENIRSKA FUNKCIJA

Prof. dr. Miha Jajejl

REPUBLIKA SLOVENIJA
REPUBLIKA SLOVENIJA

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA KEMIJSKO INŽENIRSTVO

DIPLOMA

Jajejl Michael

INŽENIRSKA FUNKCIJA

Prof. dr. Miha Jajejl

UR
UNIVERSITETA REPUBLIKE SLOVENIJE

podpisuje

Podpisano priznanje
za strokovno delo in njegovo prenos

prof. dr. Miha Jajejl

UPRAVA OBČINE
SKLADA BORISA KIDRIČA

JE SKLADIL DA ODOB

**NAGRADO ZA VARNOSTNE DOSEŽKE
NA PODROČJU IZUMOV
IN TEHNIČNIH IZBOLJŠAV**
V LETU 1995

PROF. DR. MIHA JAJEJL
ZA IZUM
S PODROČJA FARMACIJSKI PREPARATI

SKLAD BORISA KIDRIČA

ISTANOVNA SLOVENSKA ZNANSTVENA FUNDACIJA

**PREZNAJNE
PROMETJE ZNANOSTI
ZA ODLIČNOST
V KOMUNICIRANJU
V LETU 2017**
PREME

Prof. dr. Miha Jajejl
ZA ŽIVLJENSKO DELO PRAVILNOVRANA KREKNIH NAGRAD

Dr. Edward Kolbah
direktor
Ljubljana, 22. 01. 2018

UPRAVA OBČINE
SKLADA BORISA KIDRIČA

JE SKLADIL DA ODOB

NAGRADO ZA IZUME IN IZBOLJŠAVE
V LETU 1995

DR. MARKO MENIŠKOV, DR. PAVEL JURET,
VEDNA ILIŠIČ, DR. IRENA ŠTAMBERG, DR. MIHA JAJEJL,
PROF. DR. BRIGITTE ŽIGON, DR. JUDITA ČERVENK,
DR. POLJAKOVA, DR. PAVELKA ŽIGON,
DR. JUDITA ČERVENK,
FOTOGRAFIJA ZA SVAJENJE, SVAJENJE

SKLAD BORISA KIDRIČA

INŽENIRSKA AKADEMIJA SLOVENSKE
SLOVENSKA AKADEMIJA INŽENIRSKIH

Mihael Jajejl

je bil razpisan
za
rednega člana

oktober 2018

INŽENIRSKA AKADEMIJA SLOVENSKE

Mestna občina
Novo mesto

podpisuje

Trdinovo
nagrado za leto 1995

prof. dr. Miha Jajejl
za izjemen in uspešen in bogat prispevek
na področju raziskovalno-razvojnega
in vzgojno-izobraževalnega dela

Novo mesto, 22. december 1995

Jajejl
Prof. dr. Miha Jajejl

Naravnostari

Razstava knjiga

Zemljišča in, Mestno delno
povzemanovana osobnost

Miha Jajejl

Prof. dr. Miha Jajejl

Mestna občina Novo mesto

podpisuje mestni

Častnega
Občana

Mestne občine Novo mesto
za leto 1997

dr. Mihaelu Jajejlu

za izjemen uspeh na področju razvojnega
in vzgojno-izobraževalnega dela v Novem mestu

Novo mesto, 14. avgust 1997

Občina Trebnje

podpisuje

PRIZNANJE

ČASTNI OBČAN
Občine Trebnje

prof. dr. Mihaelu Jajejlu

za izjemen uspeh na področju razvojnega
in vzgojno-izobraževalnega dela v Trebnju

Trebnje, 14. avgust 1997

V lanskem in letošnjem letu sem spisal svojo knjigo: **SPOMINI PA OSTAJAJO**. Že pred časom sem sklenil, da bom svojim sorodnikom, prijateljem, sodelavcem in znancem predstavil v knjigi svoje zapise izbranih »utrinkov ugašujočih sanj«, iz moje dolge in pestre življenjske poti. Kljub žalosti, ki me je nedavno osebno prizadela in kljub mračnim časom, ki v svetu še vedno zlohотно kljubujejo, sem sklenil, da napišem svojo prvo knjigo. Vsebina vsega zapisanega in delno že tudi objavljenega je dokaj pestra: sega od fotoknjig z besedili, namenjenih mojim sorodnikom ob jubilejnih praznovanjih, nagovorov in govorov ob različnih svečanostih v tovarni Krki, ob Krkinih nagradah, promocijah kulturne dediščine, **občinskih praznikih Novega mesta in Trebnjega** do intervjujev in poljudnih člankov v revijah in časopisih.